

**ISUS
HRIST**

Naslov originala: *The Case for Christ* by Lee Strobel

Izdavač: CPS

Prevod: Saša Ivanović

Tehničko uređenje: CPS

Tiraž: 500

Štampa: Donat Graf

Distribucija: Srbija: tel. 063/732-7738

Li Strobil

Isus Hrist

naučna verodostojnost

UVOD

Ponovno otvaranje istrage života

Žargonom tužilaca, slučaj pokušaja ubistva protiv Džejsma Diksona je bio "čist slučaj". Otvoren i zaključen. Čak je i površno ispitivanje dokaza bilo dovoljno da se ustanovi da je Dikson ranio policijskog narednika Ričarda Skenlona pucnjem iz pištolja u stomak tokom svađe u južnom delu Čikaga.

Deo po deo, stavka za stavkom, svedok za svedokom, dokazi su zategli omču oko Diksonovog vrata. Postojali su otisci prstiju i oružje, očevici i motiv, ranjeni policajac i optuženik sa krivičnim dosijeom. Sada je pravosudni sistem mogao bez ustezanja da ukloni Diksonu tlo pod nogama i da ga ostavi da se koprca pod težinom sopstvene krivice.

Činjenice su bile jednostavne. Narednik Skenlon je požurio u 108. zapadnu ulicu, pošto je jedan sused pozvao policiju da prijavi čoveka sa pištoljem. Skenlon je stigao i pronašao Diksona kako se bučno svađa sa svojom prijateljicom kod prednjih vrata njene kuće. Videći Skenlona, pojavio se njen otac, misleći da je bezbedno da izađe.

Iznenada je izbila tuča između Diksona i oca. Narednik je brzo reagovao u pokušaju da je prekine. Odjeknuo je pucanj; Skenlon se odteturao, ranjen u predelu stomaka. Tada su stigla još dvoje patrolnih kola i policajci su potrčali da ga zaustave, vičući Diksonu da stane.

Pištolj kalibra 5,4 mm koji je pripadao Diksonu - prekriven njegovim otiscima prstiju i sa jednim ispaljenim metkom - pronađen je u blizini, gde ga je, očigledno, bacio posle pucanja. Otac je bio nenaoružan; Skenlonov pištolj je ostao u futroli. Opekotine od baruta na Skenlonovoj koži su pokazale da je ranjen iz pištolja iz neposredne blizine.

Na sreću, povreda nije bila opasna po život, iako je bila dovoljno ozbiljna da mu donese medalju za hrabrost, koju je na njegove grudi ponosno zakačio lično načelnik policije. Što se Diksona tiče, kada je policija proverila njegov dosije, ustanovili su da je ranije bio osuđivan zbog napada oružjem. Očigledno da je bio sklon nasilju.

I tu sam ja sedeo skoro godinu dana kasnije, hvatajući beleške u skoro praznoj čikaškoj sudnici, dok je Dikson javno priznavao da jeste kriv za pucanje na policijskog veterana sa petnaest godina službe. Povrh svih drugih dokaza, priznanje je zapečatilo slučaj. Sudija

okružnog suda Frenk Mahala je odredio Diksonu zatvor i zatim lupio svojim čekićem u znak da je slučaj zaključen. Pravda je bila zadovoljena.

Ubacio sam beležnicu u unutrašnji džep svog sportskog sakoa i lagano krenuo niz stepenice prema sobi za novinare. Računao sam da će mi u najboljem slučaju urednik dozvoliti tri odeljka za priču u sutrašnjem broju časopisa "Čikago Tribjun". Svakako, to je sve što je ona zaslužila. To i nije bila neka naročita priča.

Ili sam tako mislio.

ŠAPAT DOSTAVLJAČA

Javio sam se na telefon u sobi za novinare i odmah prepoznao glas - bio je to dostavljač čije sam prijateljstvo stekao tokom godine u kojoj sam izveštavao iz zgrade okružnog suda. Mogao sam da procenim da ima nešto za mene, jer što je dojava bila veća, to bi on govorio brže i mekše - a šaputao je sto na sat.

"Li, da li vam je poznat onaj slučaj Dikson?", upitao je.

"Da, naravno", odgovorio sam. "Pratio sam ga pre dva dana. Obična rutina."

"Nemojte biti toliko sigurni. Priča se da je nekoliko nedelja pre pucnjave, narednik Skenlon bio na zabavi, hvaleći se svojim pištolj-penkalom".

"Svojim šta?"

"Pištolj-penkalom. To je pištolj kalibra 5,4 mm koji je načinjen da izgleda kao penkalo. Nošenje je zabranjeno za sve, uključujući i policajce".

Kada sam mu rekao da ne vidim u tome nikakav značaj, njegov glas je postao još življi. "Stvar je u sledećem: Dikson nije pucao u Skenlona. Skenlon je ranjen kada je njegov sopstven pištolj-penkalo slučajno opalio u džepu njegove košulje. Podmetnuo je Diksonu kako ne bi imao problema zbog nošenja zabranjenog oružja. Zar ne shvatate? Dikson je nevin!"

"Nemoguće", uzviknuo sam.

"Sami proverite dokaze", čuo se njegov odgovor. "Proverite na šta stvarno ukazuju."

Spustio sam slušalicu i pojurio uz stepenice do kancelarije tužioca, zastajući na kratko da dođem do daha pre nego što ušetam unutra. "Poznat vam je slučaj Dikson?", pitao sam nonšalantno, ne želeći da prerano otkrijem karte. "Ako ne zamerate, želeo bih da još jedanput pregledam pojedinosti."

Boja je nestala sa njegovog lica. "Uh, ne mogu da govorim o tome", promucio je. "Nemam komentar."

Ispostavilo se da je moj dostavljač već preneo svoje sumnje kancelariji tužioca. Iza scene je sazvana velika porota da ponovo razmotri dokaze. Neverovatno, neočekivano, nekada neoboriv slučaj protiv Džejmisa Diksona je bio ponovo otvoren.

NOVE ČINJENICE ZA NOVU TEORIJU

U isto vreme, započeo sam sopstvenu istragu, istražujući mesto zločina, ispitujući svedoke, razgovarajući sa Diksonom i pregledavajući materijalne dokaze. Dok sam temeljno proveravao slučaj, desila se najčudnija stvar: sve nove činjenice koje sam otkrio - pa čak i stare činjenice koje su nekada tako ubedljivo ukazivale na Diksonovu krivicu - lepo su se uklapale u teoriju o pištolj-penkalu:

- Svedoci su rekli da je pre nego što je Skenlon stigao na scenu, Dikson udario pištoljem na kućna vrata svoje devojke. Pištolj je opalio naniže; u betonu na tremu kuće nalazio se odlomljeni deo koji je nastao od udara metka. To bi objasnilo nedostatak metka iz Diksonovog pištolja.
- Dikson je rekao da nije želeo da bude uhvaćen sa pištoljem, pa ga je sakro u travi na drugoj strani ulice pre nego što je policija stigla. Pronašao sam svedoka koji je to potvrdio. To je objasnilo zašto je pištolj pronađen na izvesnoj udaljenosti od mesta pucnjave iako niko nije video Diksona kako ga baca.
- Opekotine od baruta su bile koncentrisane u unutrašnjosti - ali ne iznad - levog džepa Skenlonove košulje. Rupa od metka je bila na dnu džepa. Zaključak: oružje je opalilo unutar džepa.
- Suprotno od izjava u policijskom izveštaju, putanja metka je imala silazni ugao. Ispod džepa Skenlonove košulje se nalazila krvava posekotina na mestu na kome je metak izašao, pošto je prošao kroz deo tela.
- Diksonov dosije nije ispričao celu priču o njemu. Iako je proveo tri godine u zatvoru zbog ranije pucnjave, apelacioni sud ga je oslobodio pošto je utvrdio da je bio pogrešno osuđen. Ispostavilo se da je policija sakrila ključnog svedoka odbrane i da je svedok optužbe lagao. Toliko o Diksonovom kriminalnom dosijeu.

NEVIN ČOVEK JE OSLOBOĐEN

Konačno sam postavio suštinsko pitanje Diksonu: "Ako ste bili nevini, zašto ste, zaboga, izjavili da ste krivi?"

"Dikson je uzdahnuo. To je bila pogodba", rekao je, govoreći o praksi u kojoj tužioci preporučuju smanjenu kaznu ako se optuženi izjasni krivim i tako svima uštedi vreme i troškove suđenja.

“Rekli su da ako se izjasnim krivim, da će me osuditi na godinu dana zatvora. Već sam proveo 362 dana u zatvoru čekajući na suđenje. Sve što je trebalo da učinim je bilo da priznam krivicu i da odem kući za nekoliko dana. Ali, da sam insistirao na suđenju i da me je sudija proglasio krivim - osudili bi me na dugu kaznu. Dobio bih 20 godina zbog pucanja u policajca. Nije bilo vredno rizika. Želeo sam da idem kući....”

“I tako”, rekao sam, “priznali ste nešto što niste učinili”.

Dikson je klimnuo glavom. “Tačno.”

Na kraju je Diskon bio oslobođen, i kasnije dobio tužbu protiv policijskog odeljenja. Sklenlonu je oduzeta medalja, bio je optužen pred velikom porotom, izjasnio se krivim za nesavesno ponašanje i otpušten je iz odseka.¹ Što se mene tiče, moja priča je preplavila naslovne strane. Što je važnije, naučio sam veliku lekciju kao mlad izveštavač.

Jedna od najočiglednijih lekcija je bila da se dokazi mogu usmeriti tako da ukazuju na više od jednog pravca. Na primer, bilo je dovoljno dokaza da se Dikson osudi za pucanje na narednika. Ali, su ključna pitanja bila sledeća: *Da li je prikupljanje dokaza stvarno bilo temeljno? I koje objašnjenje najbolje odgovara svim činjenicama?* Kada je ponuđena teorija o pištolj-penkalu, postalo je jasno da je ovaj scenario objašnjavao sve činjenice na najbolji način.

Postojala je još jedna lekcija. Jedan od razloga zbog koga su činjenice prvobitno izgledale toliko ubedljive jeste taj što su odgovarale mojim predubedenjima u to vreme. Dikson je očigledno od ranije pravio probleme, bio nezaposleni proizvod rasturene porodice. Policajci su bili dobri momci. Tužioci nisu pravili greške.

Gledajući kroz ta sočiva, sve prvobitne činjenice su se sasvim lepo uklapale u mesto. Tamo gde su postojale nedoslednosti ili praznine, ja sam ih naivno zanemarivao. Kada mi je policija rekla da je slučaj neoboriv, poverovao sam im na reč i nisam dalje ništa ispitivao.

Ali, kada sam promenio pogled - menjajući svoje predrasude pokušajem da budem objektivn - video sam slučaj u potpuno novom svetlu. Konačno sam dozvolio da me činjenice dovedu do istine, bez obzira da li se uklapaju u moja prvobitna predubedenja.

To je bilo pre više od 20 godina. Moje najveće lekcije su tek trebale da dođu.

OD DIKSONA DO ISUSA

Razlog zbog koga sam ispričao ovaj neobičan slučaj jeste da je moje duhovno putovanje bilo u velikoj meri nalik na iskustvo sa Džejsom Diksonom.

Veći deo svog života bio sam skeptik. U stvari, smatrao sam sebe ateistom. Za mene je postojalo daleko više dokaza da je Bog samo proizvod željenog mišljenja, drevne mitologije ili primitivnog sujeverja. Kako je mogao da postoji Bog ljubavi, ako je slao ljude u pakao samo zato što ne veruju u Njega? Kako čuda mogu da budu u skladu sa osnovnim prirodnim zakonima? Zar evolucija ne objašnjava na zadovoljavajući način kako je život nastao? Zar moderno naučno razmišljanje ne ruši verovanje u natprirodno?

Što se Isusa tiče, zar niste znali da nikada nije tvrdio da je Bog? Bio je revolucionar, mudrac, Jevrejin reformista, ali Bog? Ne, ta misao mu se nikada nije javila! Mogu da vam ukažem na veliki broj univerzitetskih profesora koji su to rekli - a svakako im se može verovati - zar ne? Priznajmo: čak i površno pregledavanje dokaza ubedljivo pokazuje da je Isus bio samo ljudsko biće kao i vi i ja, iako sa neobičnim darovima dobrote i mudrosti.

Ali, to je sve što sam ikada davao dokazima: površan pregled. Pročitao sam onoliko filozofije i istorije koliko mi je trebalo da nađem potvrdu za svoj skepticizam - činjenica ovde, naučna teorija tamo, siromašan navod, pametan argument. Svakako, mogao sam da uvidim neke praznine i nedoslednosti, ali sam imao jaku motivaciju da ih ignorišem - sebičnost i nemoralan stil života koji bih morao da napustim, ako bih ikada promenio svoja gledišta i postao zastupnik Isusovog koncepta.

Što se mene tiče, slučaj je bio zaključen. Bilo je dovoljno dokaza da sam mogao da budem miran uz zaključak da Isusova božanska priroda nije bila ništa više od maštovitog izmišljanja praznovernih ljudi.

Ili sam tako mislio.

ODGOVORI ZA ATEISTU

Telefonski poziv dostavljača nije bio taj koji me je pokrenuo na ponovno ispitivanje Isusovog slučaja. To je bila moja žena.

Lesli me je zapanjila u jesen 1979. godine objavljujući da je postala hrišćanka. Zakolutao sam očima i preprimio se za najgore, osećajući sa kao žrtva nameštaljke. Oženio sam se jednom Lesli, zabavnom Lesli, bezbrižnom Lesli, Lesli koja je bila spremna da rizikuje - a sada sam se plašio da će se pretvoriti u neku vrstu osobe sa preteranom čednošću koja će zameniti naš dobar način života za celonoćna molitvena bdenja i dobrovoljan rad u prljavim kuhinjama za beskućnike.

Umesto toga, bio sam prijatno iznenađen - čak zadivljen - suštinskim promenama njenog karaktera, integriteta i njene lične samouverenosti. Na kraju sam želeo da proniknem u uzrok koji je izazvao

te jedva primetne, ali značajne promene stavova moje žene, tako da sam započeo temeljnu istragu činjenica koje su okruživale slučaj za hrišćanstvo.

Odbacujući u stranu svoj interes i predrasude, što sam više mogao, čitao sam knjige, intervjuisao stručnjake, postavljao pitanja, analizirao istoriju, istraživao arheologiju, proučavao drevnu literaturu i po prvi put u svom životu čitao Bibliju stih po stih.

Zaronio sam u slučaj sa više energije nego u bilo koju drugu priču koju sam ikad istraživao. Primenio sam obuku koju sam primio na Pravnom fakultetu na Univerzitetu Jejl, kao i svoje iskustvo urednika rubrike za pravna dešavanja časopisa "Čikago Tribjun". I vremenom su činjenice iz sveta istorije, nauke, filozofije, psihologije - počele da ukazuju na nezamislivo.

To je bilo kao ponovno ispitivanje slučaja Džejmsa Diksona.

PROSUDITE SAMI

Možda ste i vi zasnivali vaša duhovna gledišta na osnovu dokaza koje ste opažali oko vas ili odavno prikupili iz knjiga, od univerzitet-skih profesora, članova porodice ili prijatelja. Ali, da li je vaš zaključak stvarno najbolje moguće objašnjenje činjenica? Ako bi ste kopali dublje - da bi se suočili sa svojim predubeđenjima i sistematički tražili dokaz - šta bi ste pronašli?

To je ono o čemu govori ova knjiga. U stvari, ponovo ću razmotriti i proširiti svoje duhovno putovanje na koje sam krenuo pre gotovo dve godine. Povešću vas sa sobom dok intervjuišem trinaest vodećih naučnika i autoriteta sa besprekornim akademskim znanjem.

Obišao sam celu zemlju - od Minesote do Džordžije - od Virdžinije do Kalifornije - kako bih izmamio njihova stručna mišljenja, da bih ih izazvao zamerka koje sam imao kada sam bio skeptik, kako bih ih primorao da brane svoje stavove pouzdanim podacima i doslednim argumentima, i da bih ih ispitao istim pitanjima koja bi ste vi mogli da postavite ako bi ste imali priliku.

U ovoj potrazi za istinom, koristio sam svoje pravničko novinarsko iskustvo u tražanju za brojnim kategorijama dokaza - svedočanstvima očevidaca, dokumentima, potvrdnim dokazima, pobijajućim dokazima, naučnim dokazima, psihološkim dokazima, posrednim dokazima, i čak, i otiscima prstiju.

To su iste one klasifikacije na koje bi ste naišli u sudnici. I možda je posmatranje sa pravnog gledišta najbolji način za sagledavanje tog procesa - sa vama u ulozi porotnika.

Da ste izabrani za porotu na stvarnom suđenju, od vas bi se tražilo da unapred potvrdite da niste formirali bilo kakva predubeđenja o tom slučaju. Od vas bi se tražilo da se zakunete da ćete bez pre-

drasuda i pošteno donositi zaključke na osnovu težine činjenica, a ne na osnovu svog raspoloženja ili predrasuda. Bili bi ste podstaknuti da temeljno razmotrite pouzadnost svedoka, da pažljivo saslušate svedočenje i da dokaz strogo podvrgnete zdravom razumu i logici. Molim vas da to isto učinite i dok čitate ovu knjigu.

Na kraju je odgovornost na porotnicima da donesu presudu. Na suđenju, od porotnika se zahteva da procene dokaze i da dođu do najboljeg mogućeg zaključka. Drugim rečima, vraćajući se na slučaj Džejmisa Diksona, u koji se scenario činjenice najbolje uklapaju?

To je vaš zadatak. Nadam se da ćete ga ozbiljno shvatiti, jer će ovo možda biti više od samo jednostavne radoznalnosti. Ako treba verovati Isusu - a shvatam da to može da bude veliko "ako" za vas trenutno - onda ništa nije značajnije od toga kakav odnos treba imati prema onome što on kaže.

Ali, ko je on zaista bio? Šta je tvrdio da jeste? I da li postoje bilo kakvi pouzdani dokazi koji mogu da podrže njegova tvrđenja? To ćemo pokušati da odredimo krećući na let do Denvera da bi obavili naš prvi intervju.

PRVI DEO

Ispitivanje izveštaja

1

DOKAZ OČEVIDACA

Da li se može verovati Isusovim biografijama?

Kada sam prvi put sreo stidljivog i smirenog Lea Kartera, on je bio veteran u najsurovijem delu Čikaga, živeći tamo već sedamnaest godina. Njegovo svedočenje je poslalo trojicu ubica u zatvor. On je još uvek nosio zrno kalibra 0,9 mm u lobanji - jezivu uspomenu zatrašujuće priče koja je započela kada je prisustvovao ubistvu lokalnog prodavca na koga je pucao Ilajdža Baptist.

Leo i njegov prijatelj, Lesli Skot, igrali su košarku kada su ugledali Ilajdžu, tada 16-godišnjeg prestupnika sa 30 hapšenja u policijskom dosijeu, kako ubija Sema Blua ispred njegove prodavnice.

Leo je poznao ovog prodavca od detinjstva. "Kada nismo imali hrane, on bi nam davao", tiho mi je objasnio Leo. "Tako da kada sam otišao u bolnicu i kada su mi rekli da je umro, znao sam da moram da svedočim o onome što sam video."

Svedočenje očevidaca je moćno. Jedan od najdramatičnijih trenutaka tokom suđenja je kada svedok detaljno opisuje zločin koji je video, a zatim uvereno pokazuje prema optuženom kao izvršiocu. Ilajdža Baptist je znao da je jedini način da izbegne zatvor bio da nekako spreči Lea Kartera i Leslija Skota da učine upravo to.

Zbog toga su Ilajdža i njegova dva prijatelja krenuli u lov. Uskoro su pronašli Lea i Leslija, koji su hodali ulicom sa Leovim bratom Henrijem, i svu trojicu su pod pretnjom oružjem odveli na obližnje pristanište.

"Ti mi se sviđaš", rekao je Ilajdžin rođak Leu, "ali ovo moram da učinim". Uz to je približio pištolj na Leovo čelo i povukao obarač.

Pucanj je odjeknuo; metak je prošao kroz lobanju pod malim uglom, oslepivši Leovo desno oko i zarivši se u njegovu glavu. Kada je pao na zemlju, ispaljen je još jedan hitac, i on se zario oko 5 centimetara od njegove kičme.

Dok je Leo posmatrao iz svog zgrčenog položaja, pretvarajući se da je mrtav, video je kako su njegov brat i prijatelj nemilosrdno

pogubljeni iz neposredne blizine. Kada je Ilajdža sa svojom bandom pobegao, Leo je otpuzao u sigurnost.

Nekako, nasuprot svim šansama, Leo Karter je preživeo. Metak, koga je bilo preopasno ukloniti, ostao je u njegovoj lobanji. Uprkos snažnim glavoboljama koje ni jaki lekovi nisu mogli da ublaže, postao je jedini očevidac protiv Ilajdže Baptista na njegovom suđenju za ubistvo prodavca Sema Blua. Porotnici su poverovali Leu i Ilajdža je osuđen na osamdeset godina zatvora.

Leo je ponovo bio jedini očevidac koji je svedočio protiv Ilajdže i njegova dva druga za ubistvo Leovog brata i prijatelja. I ponovo je njegova reč bila dovoljna da osudi ovu trojicu na doživotni zatvor.

Leo Karter je jedan od mojih heroja. On se pobrinuo da pravda bude zadovoljena, iako je zbog toga platio ogromnu cenu. Kada razmišljam o svedočanstvu očevidaca, čak i danas - posle više od 20 godina - njegovo lice mi se još uvek javlja u svesti.¹

SVEDOČANSTVO IZ DAVNINA

Da, svedočanstvo očevidaca može da bude ubedljivo i zadovoljavajuće. Kada neki svedok ima jedinstvenu mogućnost da posmatra zločin, kada ne postoje predrasude ili prikriveni motivi, kada je svedok istinoljubiv i pošten, završni čin pokazivanja na optuženog može da bude dovoljan da osudi osobu na zatvor ili nešto gore.

Svedočenje očevidaca je podjednako presudno u istraživanju istorijskih pitanja - čak i pitanja da li je Isus Hristos - Bog. Međutim, koje opise očevidaca posedujemo: da li imamo svedočastvo bilo koga ko je lično razgovarao sa Isusom, ko je slušao njegova učenja, ko je video njegova čuda, ko je prisustvovao njegovoj smrti i ko je možda čak naišao na njega posle njegovog navodnog vaskrsenja? Da li imamo bilo kakve zapise "novinara" iz prvog veka koji su intervjuisali svedoke, postavljali teška pitanja i dosledno zapisivali ono za što su savesno istražujući utvrdili kao tačno? Podjednako je važno koliko će dobro ti opisi izdržati proveru skeptika?

Znao sam da kao što je svedočenje Lea Kartera zaključilo presudu trojici surovih ubica, opisi svedoka iz maglina daleke prošlosti mogu da nam pomognu da rešimo najznačajnije od svih duhovnih pitanja. Da bi smo dobili uverljive odgovore, zakazao sam intervju sa istaknutim naučnikom koji je doslovno napisao knjigu o ovoj temi: dr Kreg Blumberg (Craig Blumberg), autor "Istorijske pouzdanosti Jevandolja" (The Historical Reliability of the Gospels).

Znao sam da je Blumberg mudar čovek; u stvari, čak je i njegova pojava odgovarala stereotipu. Visok (188 cm) i mršav, sa kratkom talasastom smeđom kosom, neformalno očešljanom ka napred, kovrdžavom bradom i debelim naočarima bez okvira, izgledao je kao

tip čoveka koji drži oprostajni govor u srednjoj školi (što je i učinio), koji je nacionalno nagrađivani naučnik (što je i bio), i najbolji diplomac na prestižnom teološkom fakultetu (što je i bio).

Ali, želeo sam nekoga ko je bio više od samo inteligentnog i obrazovanog naučnika. Tragao sam za stručnjakom koji neće prikrivati pojedinosti ili bezbrižno odbacivati izazove zapisima u hrišćanstvu. Želeo sam nekoga sa integritetom, nekoga ko se izborio sa naj-snažnijom kritikom religije i ko govori sa autoritetom, ali bez rečitih izjava koje više prikrivaju nego što se bave kritičnim pitanjima.

Rečeno mi je da je Blumberg bio upravo ono što sam tražio, i zbog toga sam odleteo u Denver pitajući se da li će odgovarati. Priznajem da sam imao određene sumnje, naročito kada sam otkrio jednu duboko uznemirujuću činjenicu za koju bi on verovatno više voleo da ostane prikrivena: Blumberg se još uvek nada da će njegovi voljeni heroji iz detinjstva, Čikago Kabsi, još za njegovog života osvojiti svetski kup. Iskreno rečeno, to je bilo dovoljno da budem pomalo sumnjičav u njegovu razboritost.

PRVI INTERVJU: DR KREG L. BLUMBERG

Krega Blumberga nadaleko smatraju za jednog od najistaknutijih autoriteta u zemlji po pitanju Isusovih biografija, koje se zovu četiri Jevanđelja. Doktorirao je iz oblasti Novog zaveta na Univerzitetu u Aberdinu u Škotskoj, a kasnije je radio ako stariji istraživač za Institut Tindejl na Kembridžu u Engleskoj, gde je bio član elitne grupe međunarodnih naučnika koji su objavili niz cenjenih naučnih radova o Isusu. Poslednjih desetak godina radio je kao predavač Novog zaveta na veoma uglednom Teološkom fakultetu u Denveru.

U Blumbergove knjige spadaju i "Isus i Jevanđelja" (Jesus and the Gospels), "Tumačenje parabola" (Interpreting the Parables), "Koliko je duboka podela?" (How Wide the Divide) i komentari o Jevanđelju po Mateju i 1. Poslanici Korinćanima. Takođe je pomogao izdavanje šestog toma "Perspektiva Jevanđelja" (Gospel Perspectives), koji se opširno bavi Isusovim čudima, i bio je koautor "Uvoda u tumačenje Biblije" (Introduction to Biblical Interpretation). Svojim poglavljima o istorijskoj realnosti Jevanđelja doprineo je knjizi "Razumna vera" (Reasonable Faith) i nagrađenoj knjizi "Isus pod paljbom" (Jesus under Fire). Učlanjen je u Društvo za proučavanje Novog zaveta (Society for the Study of the New Testament), Društvo biblijske literature (Society of Biblical Literature) i Institut za biblijska istraživanja (Institute for Biblical Research).

Kao što sam očekivao, njegova kancelarija je bila prepuna naučnih knjiga naslaganih na police (čak je nosio kravatu ukrašenu crtežima knjiga).

Međutim, ubrzo sam video da se na zidovima njegove kancelarije nisu nalazili prašnjavi tomovi knjiga drevnih historičara, već umetničke slike njegovih mladih ćerki. Njihovi maštoviti i šareni prikazi lama, kuća i cveća nisu bili nasumično okačeni; očigledno su bili cenjeni kao nagrade - pažljivo uramljene uz potpis Elizabete i Rejčel. Jasno je, mislio sam, da ovaj čovek osim mozga ima i srce.

Blumberg govori sa preciznošću matematičara (da, predavao je i matematiku, ranije u karijeri), pažljivo procenjujući svaku reč očigledno ne želeći da izrekne ni jedno slovo izvan onoga što činjenice dopuštaju. Upravo ono što sam tražio.

Dok se smeštao u visokoj stolici, sa šoljom čaja u ruci, ja sam takođe srkao čaj da bih otklonio hladnoću Kolorada. Pošto sam osetio da je Blumberg bio tip osobe koja odmah prelazi na stvar, odlučio sam da započnem intervju ulaženjem u samu srž problema.

OČEVICI ISTORIJE

“Recite mi sledeće”, rekao sam uz izazovnost u glasu, “da li je stvarno moguće biti inteligenta osoba koja kritički razmišlja, a ipak verovati da su sva četiri Jevanđelja napisali ljudi čija su im imena pripisana?”

Blumberg je stavio šolju čaja na ivicu stola i pogledao u mene. “Odgovor je da”, rekao je ubeđeno.

Naslonio se i nastavio. “Važno je uvideti da su, strogo govoreći, Jevanđelja anonimna. Međutim, jednoglasno svedočanstvo rane crkve je bilo da je Matej, takođe poznat kao Levije, ubirač poreza i jedan od dvanaestorice učenika, bio autor prvog Jevanđelja u Novom zavetu; da je Jovan Marko, Petrov prijatelj, bio autor Jevanđelja koje zovemo Jevanđelje po Marku; i da je Luka, poznat kao 'ljubazni lekar' Pavla, napisao i Jevanđelje po Luci i Dela apostolska.”

“Koliko je jednoglasno bilo uverenje da su oni bili autori?” upitao sam.

“Nema poznatih konkurenata za ova tri Jevanđelja”, odgovorio je. “Očigledno to nije bilo sporno.”

Čak i pored toga, želeo sam da dalje ispitam problem. “Oprostite na mom skepticizmu”, rekao sam, “ali da li je neko imao motiv da laže tvrdeći da su ti ljudi napisali ta Jevanđelja, iako u stvari nisu?”

Blumberg je odmahnuo glavom. “Verovatno ne. Imajte na umu da to nisu bili pogodne ličnosti”, rekao je, osmehujući se. “Marko i Luka čak ni nisu bili među 12 učenika. Matej jeste, ali kao bivši omraženi poreznik, bio bi najneslavija osoba posle Jude Iskariotskog, koji je izdao Isusa!”

“Postavite ovo nasuprot onome što se odigralo kada su apokrifna (lažna) Jevanđelja napisana mnogo kasnije. Ljudi su izabrali imena

dobro poznatih i primernih ličnosti za izmišljene autore - Filipa, Petra, Mariju, Jakova. Ta imena su nosila mnogo više težine od imena Mateja, Marka i Luke. Prema tome, odgovor na vaše pitanje je da nije bilo nikakvih razloga da neko pripiše autorstvo ovoj trojci manje uglednih ljudi.”

To je zvučalo logično, ali je bilo očigledno da je on zgodno izostavio jednog od pisaca Jevanđelja. “A šta je sa Jovanom?” zapitao sam. “On je bio veoma istaknut; u stvari, on ne samo da je bio jedan od dvanaestorice učenika već je sačinjavao trojku blisku Isusu, pored Jakova i Petra.”

“Da, on je predstavlja jedan izuzetak”, potvrdio je Blumberg uz klimanje glave. “I zanimljivo je da je Jevanđelje po Jovanu jedino kod koga postoje neka pitanja o autorstvu.”

“Šta se tačno osporava?”

“Ime autora nije sporno - to je svakako Jovan”, odgovorio je Blumberg. “Pitanje je da li je to bio apostol Jovan ili neki drugi Jovan.”

“Vidite, svedočanstvo hrišćanskog pisca Papija, koje se datira na oko 125. godinu, govori o apostolu Jovanu i starešini Jovanu, a iz konteksta nije jasno da li govori o jednoj ličnosti sa dva gledišta ili o dva različita čoveka. Međutim, odobravajući taj izuzetak, ostatak ranog svedočanstva je jednoglasan da je apostol Jovan, sin Zavedejev, napisao Jevanđelje.”

“I”, rekao sam u pokušaju da ga dalje pritisnem, “ubeđeni ste da on to jeste učinio?”

“Da, verujem da značajna većina materijala vodi do ovog aposotola”, odgovorio je. “Međutim, ako pažljivo čitate ovo Jevanđelje, možete da vidite neke naznake da je završne stihove možda napisao urednik. Lično, nemam problema da verujem da je neko blisko povezan sa Jovanom mogao da ostvari tu ulogu, uobličavajući poslednje stihove i potencijalno stvarajući stilističko jedinstvo celokupnog dokumenta.”

“Ali u svakom slučaju”, naglasio je, “ovo Jevanđelje je očigledno zasnovano na materijalu očevica, kao i ostala tri Jevanđelja”.

ULAŽENJE U POJEDINOSTI

Iako sam do sada cenio Blumbergove komentare, još uvek nisam bio spreman da krenem dalje. Pitanje o tome ko je napisao Jevanđelja je od ogromnog značaja i želeo sam da ispitam pojedinosti - imena, datume, navode. Završio sam sa čajem i ostavio šolju na stolu. Uzeo sam penkalo i spremio se da dublje kopam.

“Vratimo se na Marka, Mateja i Luku”, rekao sam. “Koje posebne dokaze imate da su oni zaista autori Jevanđelja?”

Blumberg se nagnuo napred. "Ponovo, najstarije i možda najznačajnije svedočanstvo potiče od Papija, koji oko 125. godine naročito potvrđuje da je Marko pažljivo i precizno zapisao Petrovo svedočanstvo kao očevida. U stvari, rekao je da Marko 'nije načinio nijednu grešku' i da nije ubacivao 'bilo kakve lažne izjave'. I Papije je rekao da je Matej sačuvao Isusova učenja podjednako dobro."

"Zatim je Irinej, pišući oko 180. godine, potvrdio tradicionalno autorstvo. U stvari, ovde...", rekao je, posežući za knjigom. Otvorio ju je i pročitao Irinejeve reči:

Matej je objavio sopstveno Jevanđelje Jevrejima na njihovom jeziku, dok su Petar i Pavle propovedali Jevanđelje u Rimu i tamo osnovali crkvu. Posle njihovog odlaska, Marko - Petrov učenik i tumač, nam je sam pismeno predao suštinu Petrovog propovedanja. Luka, sledbenik apostola Pavla, sastavio je knjigu na osnovu Jevanđelja koje je propovedao njegov učitelj. Zatim je Jovan, Isusov učenik, koji se takođe naslanjao na njegove grudi, sam napisao svoje Jevanđelje dok je živio u Efesu u Aziji.²

Pogledao sam beleške koje sam načinio. "U redu, da razjasnimo", rekao sam. "Ako možemo da imamo poverenje da su Jevanđelja napisali učenici Matej i Jovan, Marko, prijatelj učenika Petra, i Luka, istoričar, prijatelj apostola Pavla, i određena vrsta novinara iz prvog veka, možemo da budemo uvereni da su zapisani događaji zasnovni bilo na direktnom ili indirektnom svedočanstvu očevidaca."

Dok sam govorio, Blumberg je u glavi prosejivao moje reči. Kada sam završio, klimnuo je glavom.

"Tačno", rekao je odlučno.

DREVNE NASUPROT SAVREMENIM BIOGRAFIJAMA

Još uvek su postojali izvesni problematični aspekti Jevanđelja koja sam morao da razjasnim. Naročito sam želeo da bolje shvatim kojoj vrsti književnog dela su odgovarala.

"Kada odem u knjižaru i pogledam odeljak 'biografije', ne vidim isti način pisanja koji vidim u Jevanđeljima", rekao sam. "Kada neko danas piše biografiju, on se temeljno bavi životom ličnosti. Ali, pogledajte Marka - on ne govori o Isusovom rođenju niti o bilo čemu tokom Isusove mladosti. Umesto toga, koncentriše se na trogodišnji period i troši polovinu svog Jevanđelja na događaje koji dovode do poslednje Isusove sedmice. Kako to objašnjavate?"

Blumberg je podigao dva prsta. "Postoje dva razloga", odgovorio je. "Jedan je književni, a drugi je teološki."

"Književni razlog je da je u osnovi, to bio način na koji su ljudi pisali biografije u drevnom svetu. Oni nisu imali osećaj, kakav mi

imamo danas, da je potrebno da se podjednako opišu svi periodi nečijeg života ili da je neophodno ispričati priču u strogo hronološkom redosledu ili čak doslovno navoditi ljude, sve dok je suština onoga što su rekli sačuvana. Starogrčki i hebrejski jezik nisu čak ni imali simbole za navodnike.”

“Jedini razlog zbog koga su smatrali da je vredno zapisati istoriju, bio je da se na osnovu opisanih ličnosti mogu naučiti neke lekcije. Zbog toga je biograf želeo da se duže zadrži na onim delovima života osobe koji su mogli da posluže kao primer, koji su bili ilustrativni, koji bi mogli da pomognu drugim ljudima, koji su davali smisao određenom istorijskom periodu.”

“A koji je teološki razlog?” upitao sam.

“On proizilazi iz suštine koju sam sada izneo. Hrišćani veruju da su, koliko god da su Isusov život i učenja i čuda bili čudesni, bili bi besmisleni ako nije istorijski tačno da je Isus umro i da je vaskrsao iz mrtvih, i da je to obezbedilo iskupljenje, ili oproštaj grehova čovečanstva.”

“Zato Marko, naročito kao pisac verovatno najranijeg Jevanđelja, posvećuje skoro polovinu svog pripovedanja događajima koji vode do perioda od jedne sedmice i koji kulminiraju Hristovom smrću i vaskrsenjem.”

“Imajući u vidu značaj raspeća”, zaključio je, “to je potpuno razumljivo u drevnoj literaturi”.

TAJNOVITO Q

Pored četiri Jevanđelja, naučnici se često pozivaju na ono što nazivaju Q, što potiče od nemačke reči Quelle, ili “izvor”.³ Zbog sličnosti u jeziku ili sadržaju, tradicionalno se pretpostavljalo da su Matej i Luka koristili Markovo ranije Jevanđelje pri pisanju sopstvenih. Pored toga, naučnici su rekli da su Matej i Luka takođe ugradili deo materijala iz ovog tajanstvenog Q - materijal koji nedostaje kod Marka.

“Šta je tačno to Q?”, zapitao sam Blumberga.

“Nije ništa više od hipoteze”, odgovorio je, ponovo se udobno naslanjajući u svojoj stolici. “Uz nekoliko izuzetaka, to su samo Isusove izreke i učenja, koje su nekada možda formirale nezavisan, poseban dokument.”

“Vidite, postojao je čest književni vid skupljanja izreka uglednih učitelja, kao kada bi smo mi pravili kompilacije najbolje muzike pevača i stavljali je u album 'najbolje od'. Q može da bude nešto nalik na to.”

Ali, ako je Q postojalo pre Mateja i Luke, ono bi sačinjavalo rani materijal o Isusu. Možda to, razmišljao sam, može da baci novo svetlo na to kakav je Isus stvarno bio.

“Dopustite da vas pitam sledeće”, rekao sam “ako izdvojite samo materijal Q, kakvu sliku o Isusu dobijate?”

Blumberg je pogladio svoju bradu i nakratko zurio u plafon dok je razmišljao o pitanju. “Pa, morate da imate na umu da je Q bio skup izreka, i prema tome nije imao pripovedački materijal koji bi nam dao potpuniju sliku o Isusu”, odgovorio je, govoreći sporo dok je pažljivo odabirao svaku reč.

“Čak i pored toga, vidite kako Isus čini iste odlučne tvrdnje - na primer, da je on otelotvorena mudrost i da je on taj preko koga će Bog suditi čovečanstvu, bez obzira da li ga priznaju ili ga se odriču. Jedna značajna naučna knjiga je nedavno tvrdila da ako izolujete sve izreke iz materijala Q, dobijate istu vrstu slike o Isusu - o nekome ko je davao smele izjave o sebi - kakvu uopštenije pronalazite i u Jevanđeljima.”

Želeo sam dalje da istražim ovo pitanje. “Da li bi on bio smatran za čudotvorca?”, zapitao sam.

“Ponovo”, odgovorio je, “morate da zapamtite da ne bi ste dobili puno priča o čudima, jer se one obično nalaze u samoj priči, a Q predstavlja prvenstveno listu izreka.”

Zastao je da bi sa stola podigao Bibliju u kožnim koricama i počeo da lista njene izlizierte strane.

“Ali, na primer, u Jevanđelju po Luci 7,18-23 i Jevanđelju po Mateju 11,2-6 se kaže da je Jovan Krstitelj poslao izaslanike da pitaju Isusa da li je on stvarno Hristos Mesija koga su očekivali. Isus je u suštini odgovorio: ‘Recite mu da razmotri moja čuda. Idite i kažite Jovanu što videste i čujete: slepi progledaju, hromi hode, gubavi se čiste, gluvi čuju, mrtvi ustaju, siromašnima se propoveda Jevanđelje’.”

“Tako da čak i u Q”, zaključio je, “postoji jasna svesnost o Isusovom činjenju čuda”.

Blumbergovo spominjanje Mateja me je podsetilo na još jedno pitanje u vezi sastavljanja Jevanđelja. “Zašto bi”, pitao sam, “Matej - predstavljen kao očevidac događaja - ugradio deo Jevanđelja koji je napisao Marko za koga se svi slažu da nije bio očevidac? Ako je Jevanđelje po Mateju stvarno pisao očevidac, očekivali bi smo da se oslanja na sopstvena opažanja.”

Blumberg se nasmešio. “To ima smisla samo ako je Marko zaista zasnivao svoj opis na sećanjima očevica Petra”, odgovorio je. “Kao što ste i sami rekli, Petar je priradao Isusovom unutrašnjem krugu i mogao je da vidi i čuje stvari koje drugi učenici nisu. Zbog toga bi imalo smisla da se Matej, iako je bio očevidac, oslanja na Petrovu verziju događaja iznesenu preko Marka.”

Da, razmišljao sam, to je imalo smisla. U mojoj glavi je počelo da se formira poređenje na osnovu mnogo godina iskustva kao novinskog izveštača. Sećam se da sam bio deo gomile novinara koja je jednom saterala u čošak čuvenog političkog zvaničnika u Čikagu, preminulog gradonačelnika Ričarda Dž. Dejlija, kako bi ga saletali pitanjima o nekom skandalu u policijskom odseku. On je dobacio nešto usput bežeći u svoju limuzinu.

Iako sam bio očevidac onoga što se odigralo, trenutno sam otišao do izveštača koji je bio bliži Dejliju, i zamolio ga da ponovo pusti kasetofon da bih čuo šta je Dejli upravo rekao. Na taj način sam mogao da se uverim da sam tačno zapisao njegove reči.

To je, razmišljao sam, očigledno ono što je i Matej učinio sa Jevanđeljem po Marku - iako je Matej imao sopstvena sećanja kao učenik, njegova potreba za preciznošću ga je navela da se oslanja na materijal koji je došao direktno od Petra iz Isusovog unutrašnjeg kruga.

JEDINSTVENO GLEDIŠTE APOSTOLA JOVANA

Pošto sam bio zadovoljan Blumbergovim početnim odgovorima u vezi prva tri jevanđelja - koja se nazivaju sinopsisi, što znači "videti u isto vreme", zbog svojih sličnih okvira i međusobnih odnosa⁴ - svoju pažnju sam usmerio na Jevanđelje po Jovanu. Svako ko čita sva četiri Jevanđelja odmah će uvideti da postoje očigledne razlike između sinoptičkih Jevanđelja i Jevanđelja po Jovanu, pa sam želeo da saznam da li to znači da postoje nespojive protivrečnosti između njih.

"Da li možete da razjasnite razlike između sinoptičkih jevanđelja i Jevanđelja po Jovanu?" zapitao sam Blumberga.

Spustio je obrve. "Složeno pitanje!" uzviknuo je. "Nadam se da ću napisati celu knjigu o toj temi."

Pošto sam ga uverio da me zaimaju samo osnovne stvari o ovom pitanju, a ne iscrpna rasprava, on se smestio u stolici.

"Pa, tačno je da je Jevanđelje po Jovanu različitije od sinoptički Jevanđelja nego što je sličnije", počeo je. "Samo se mali broj glavnih priča koje se javljaju u ostala tri jevanđelja ponovo javlja i u Jevanđelju po Jovanu, iako se to značajno menja kada se dođe do Isusove poslednje sedmice. Od tada su paralele daleko bliže."

"Takođe izgleda da postoji veoma različit jezički stil. U Jevanđelju po Jovanu, Isus koristi drugu terminologiju, izgovara duge propovedi, a i hristologija izgleda uzvišenija - to jest, direktnije su i otvorenije izjave da je Isus jedno sa Ocem; da je on sam Bog; da je on Put, Istina i život; Vaskrsenje i život."

"Šta objašnjava razlike?", upitao sam.

“Godinama se pretpostavljalo da je Jovan znao sve što su Matej, Marko i Luka napisali, i da nije video potrebu da to ponavlja, pa je svesno izabrao da ih dopuni. Od nedavno se pretpostavlja da je Jevanđelje po Jovanu u velikoj meri nezavisno od ostala tri Jevanđelja, što bi moglo da objasni ne samo različite izbore materijala, već i različita gledišta o Isusu.”

ISUSOVA NAJSMELIJA IZJAVA

“Postoje određene teološke razlike kod Jevanđelja po Jovanu”, primetio sam.

“Nema sumnje, ali da li one zaslužuju da se nazivaju protivrečnostima? Mislim da je odgovor *Ne*, a evo i zašto: za skoro svaku glavnu temu ili razliku u Jevanđelju po Jovanu, možete da pronađete paralele u Jevanđelju po Mateju, Marku i Luci, iako one nisu toliko brojne.”

To je bila smela tvrdnja. Brzo sam odlučio da je ispitam postavljajući možda najznačajnije od svih pitanja u vezi sa razlikama između sinoptičkih Jevanđelja i Jevanđelja po Jovanu.

“Jovan daje veoma izričite tvrdnje da je Isus Bog, što neki pripisuju činjenici da je pisao kasnije od ostalih i počeo da ukrašava stvari”, rekao sam. “Da li možete da nađete ovu temu o božanstvu i u sinoptičkim Jevanđeljima?”

“Da, mogu”, odgovorio je. “U većoj meri je prećutno podrazumevana, ali se nalazi i tamo. Setite se priče o Isusovom hodanju po vodi, koja se nalazi u Jevanđelju po Mateju 14,22-23 (25-27) i Jevanđelju po Marku 6,45-52. Mnogi engleski prevodi prikrivaju grčki, navodeći da Isus kaže, “Ne bojte se, ja sam.” U stvari, na grčkom doslovno glasi: “Ne bojte se, ja jesam.” Te dve poslednje reči su istovetne sa onim što je Isus rekao u Jevanđelju po Jovanu 8,58, kada je uzeo božansko ime “Ja sam”, što predstavlja način na koji se Bog otkrio Mojsiju u gorućem žbunu u 2. knjizi Mojsijevoj 3,14. Prema tome, Isus se otkriva kao onaj koji ima istu božansku moć nad prirodom kao Jahve, Bog u Starom zavetu.”

Klimnuo sam glavom. “To je jedan primer”, rekao sam. “Da li imate neke druge?”

“Da, mogu da nastavim u tom stilu”, rekao je Blumberg. “Na primer, Isusovo najčešće ime za sebe u prva tri Jevanđelja je ‘Sin čovečiji’, i...”

Podigao sam ruku da ga zaustavim. “Pričekajte”, rekao sam. Iz svoje tašne sam izvadio knjigu i prelistao je dok nisam pronašao navod koji sam tražio. “Kerin Armstrong (Karen Armstrong), bivša kaluđerica koja je napisala bestseler ‘Božija istorija’ (A history of God), je rekla da izraz ‘Sin čovečiji’ ‘samo ističe slabost i smrtnost

ljudskog stanja', pa je, koristeći ga, Isus jednostavno naglašavao da 'je bio krhko ljudsko biće koje će jednog dana patiti i umreti'.⁵ Ako je to tačno", rekao sam, "onda to baš i ne zvuči kao tvrdnja o božanskoj prirodi".

Blumbergov izraz lica je postao ozbiljan. "Vidite", rekao je odlučno, "suprotno od popularnog verovanja, 'Sin čovečiji' se ne odnosi prvenstveno na Isusovu ljudsku prirodu. Umesto toga, predstavlja direktnu aluziju na Knjigu proroka Danila 7,13-14."

Uz to je otvorio Stari zavet i pročitao te reči proroka Danila:

"Videh u utvarama noćnim, i gle, kao sin čovečiji idāše s oblacima nebeskim, i dođe do starca i stade pred njim. I dade mu se vlast i slava i carstvo da mu služe svi narodi i plemena i jezici; vlast je njegova vlast večna, koja neće proći, i carstvo se njegovo neće rasuti."

Blumberg je zatvorio Bibliju. "Vidite onda šta Isus radi koristeći izraz 'Sin čovečiji' za sebe", nastavio je. "To je neko ko pristupa samom Bogu na njegovom nebeskom prestolu i kome je data sveopšta moć i vlast. Tako je 'Sin čovečiji' uzvišena titula, a ne označava ljudske prirode."

Kasnije sam naišao na komentar drugog naučnika, koga sam uskoro intervjuisao za ovu knjigu, Vilijema Lejn Krega (William Lane Craig), koji je izrekao slično opažanje:

"Često se smatra da 'Sin čovečiji' ukazuje na Isusovu ljudsku prirodu, kao što refleksni izraz 'Sin Božiji' ukazuje na njegovu božansku prirodu. U stvari, istina je sasvim suprotna. Sin čovečiji je bila božanska ličnost u starozavetnoj Knjizi proroka Danila koja će doći na kraju sveta da sudi čovečanstvu i vlada zauvek. Prema tome, tvrdnja da je on Sin čovečiji, u stvari bi bila tvrdnja o njegovoj božanskoj prirodi."⁶

Blumberg je nastavio: "Pored toga, Isus tvrdi da oprašta grehe u sinoptičkim Jevanđeljima, a to je nešto što samo Bog može da čini. Isus prihvata molitvu i obožavanje. Isus kaže: 'A koji god prizna mene pred ljudima, priznaću i ja ću njega pred ocem svojim koji je na nebesima.' Strašni sud je zasnovan na čovekovoj reakciji prema - kome? Prema ovom običnom ljudskom biću? Ne, to bi bila veoma drska tvrdnja. Strašni sud je zasnovan na čovekovoj reakciji na Isusa kao Boga."

"Kao što možete da vidite, postoje razne vrste materijala u sinoptičkim jevanđeljima o Isusovoj božanskoj prirodi, koje zatim postaju samo izričite u Jevanđelju po Jovanu."

TEOLOŠKI PLAN JEVANĐELJA

Prilikom pisanja poslednjeg Jevanđelja, Jovan je imao prednost jer je imao više vremena da razmišlja o teološkim pitanjima. Zato sam pitao Blumberga: "Zar činjenica da je Jovan pisao sa više teoloških sklonosti ne znači da je ovaj istorijski materijal mogao da bude preuređivan i da je prema tome manje pouzdan?"

"Ne verujem da je Jovan pisao više teološki", Blumberg je istakao. "On samo ima drugačiju grupu teoloških naglašavanja. Matej, Marko i Luka imaju veoma osobene teološke uglove koje žele da naglase: Luka - teolog siromašnih i društvene brige; Matej - teolog koji je pokušavao da shvati odnos između hrišćanstva i judaizma; Marko - koji prikazuje Isusa kao slugu koji prolazi kroz patnje. Možete da napravite dugačku listu osobenih teologija Matej, Marka i Luke."

Prekinuo sam ga, jer sam se plašio da je Blumberg propuštao svoju širu poentu. "U redu, ali zar te teološke motivacije ne bacaju sumnju na njihovu sposobnost i volju da precizno izveste o onome što se odigralo?" zapitao sam. "Zar nije verovatno da bi ih njihovi teološki pogledi naterali da oboje i izvnu istoriju koju su zabeležili?"

"To svakako znači, da kao i u slučaju bilo kog ideološkog dokumenta, moramo da razmatramo to kao mogućnost", priznao je. "Postoje ljudi koji su skloni da iz ličnih razloga izvrću istoriju kako bi poslužila njihovim ideološkim ciljevima, ali su na žalost, ljudi zaključili da se to uvek odigrava, što nije tačno."

"U drevnom svetu, ideja o nepristrasnom pisanju objektivne istorije, čisto da bi se hronološki zabeležili događaji, bez ideološkog cilja, je bila nečuvana. Niko nije pisao istoriju, ako nije bilo razloga da se iz nje nešto nauči."

Nasmešio sam se. "Pretpostavljam da to možete da kažete, ali to sve čini sumnjivim", rekao sam.

"Da, na određenom nivou tako izgleda", odgovorio je. "Ali, ako možemo razumno da rekonstruišemo preciznu istoriju na osnovu velikog broja različitih vrsta drevnih izvora, trebali bi smo da budemo u mogućnosti da to učinimo i na osnovu Jevanđelja, iako su i ona takođe ideološka."

Blumberg se za trenutak zamislio, tražeći u glavi odgovarajuće poređenje, kako bi dokazao svoje gledište. Konačno je rekao: "Evo jedne savremene paralele, iz iskustva jevrejske zajednice, koja može da razjasni šta sam mislio."

"Neki ljudi, obično u cilju antisemitizma, negiraju ili potcenjuju užase holokausta. Ali, jevrejski naučnici su bili ti koji su stvorili muzeje, napisali knjige, sačuvali predmete i dokumentovali svedočenja očevidaca u vezi sa holokaustom."

“Sve to ima u velikoj meri ideološki cilj - naime, da se obezbedi da se takvi užasi nikada više ne ponove - ali su takođe bili najverniji i najobjektivniji u izveštavanju istorijske istine.”

“Hrišćanstvo je takođe bilo zasnovano na određenim istorijskim tvrdnjama da je Bog u ličnosti Isusa iz Nazareta jedinstveno ušao u prostor i vreme, tako da je sama ideologija koju su hrišćani želeli da zastupaju zahtevala što je moguće pažljiviji istorijski rad.”

Sačekao je da mi njegovo poređenje uđe u glavu. Okrećući se da me pogleda neposrednije, zapitao je: “Da li shvatate šta želim da kažem?”

Klimnuo sam glavom kako bih mu ukazao da shvatam.

VRUĆE VESTI IZ ISTORIJE

Jedna je stvar reći da su Jevanđelja ukorenjena u posrednom ili neporednom svedočenju očevidaca, a drugo je tvrditi da je ta informacija pouzdano sačuvana dok nije konačno godinama kasnije zapisana. To je, znao sam, bila glavna sporna tačka, i želeo sam da izazovem Blumberga što sam neposrednije mogao.

Ponovo sam uzeo popularnu knjigu Armstrongove “Božja istorija”. “Slušajte šta je još napisala”, rekao sam.

“Znamo vrlo malo o Isusu. Prvi potpuni izveštaj o njegovom životu je bilo Jevanđelje po Marku, koje nije napisano do oko sedamdesete godine, nekih 40 godina posle njegove smrti. Do tog vremena, istorijske činjenice su bile prekrivene mitskim elementima koji su izražavali smisao koji je Isus pružio svojim sledbenicima. Marko prvenstveno izražava ovaj smisao, a ne pouzdan direktan portret.”⁷

Stavljajući knjigu nazad u otvorenu torbu, okrenuo sam se Blumbergu i nastavio. “Neki naučnici kažu da su Jevanđelja napisana toliko posle događaja da se razvila legenda i izvrgnula ono što je na kraju napisano, pretvarajući Isusa od jednostavnog mudrog učitelja u mitološkog Božjeg sina. Da li je to razumna hipoteza, ili postoje čvrsti dokazi da su Jevanđelja napisana pre toga, pre nego što je legenda mogla u potpunosti da iskvari ono što je konačno zabeleženo?”

Blumbergove oči su se skupile i njegov glas je poprimio nepopustljiv ton. “Ovde postoje dva odvojena problema, i važno je držati ih odvojeno”, rekao je. “Mislim da postoje čvrsti dokazi za predlaganje ranijeg datuma za pisanje Jevanđelja. Ali, čak i da ih nema, argument Armstrongove nema nikakvu snagu.”

“Zašto ne?” upitao sam.

“Standardno naučno datiranje, čak i u veoma liberlanim krugovima, je za Jevanđelje po Marku u 70-im, Jevanđelja po Mateju i Luci

u 80-im, Jevanđelja po Jovanu u 90-im godinama. Ali pazite, to je i dalje za vreme života različitih očevidaca Isusovog života, uključujući i neprijateljski raspoložene očevce koji bi služili kao ispravljajući ako bi kružila lažna učenja o Isusu.”

“Shodno tome, ti kasniji datumi za Jevanđelja uopšte nisu toliko kasni. U stvari, možemo da načinimo poređenje koje je veoma poučno.”

“Dve najranije biografije Aleksandra Makedonskog su napisali Arijan i Plutarh više od 400 godina posle Aleksandrove smrti 323. godine pre nove ere, a ipak ih istoričari smatraju pouzdanim. Da, legendarni materijal o Aleksandru se razvio tokom vremena, ali je to bilo tek u vekovima koji su sledili posle ova dva pisca.”

“Drugim rečima, prvih 500 godina je čuvalo Aleksandrovu istoriju u velikoj meri netaknutu; legendarni materijal je počeo da se javlja tokom sledećih 500 godina. Prema tome, bez obzira da li su Jevanđelja napisana 60 godina ili 30 godina posle Isusovog života, količina vremena je srazmerno zanemarljiva. To je gotovo bespredmetno.”

Mogao sam da shvatim šta je Blumberg govorio. U isto vreme, imao sam određene rezerve prema tome. Intuitivno mi se činilo očigledno da što je kraća praznina između odigravanja događaja i vremena kada je pismeno zabeležen, manje je verovatno da će ti spisi biti žrtva legende ili pogrešnih sećanja.

“Dopustite mi da za trenutak priznam vaše gledište, ali vratimo se na datiranje Jevanđelja”, rekao sam. “Ukazali ste da verujete da su napisana pre spomenutih datuma.”

“Da, ranije,” rekao je. “I možemo to da podupremo čitanjem Dela apostolskih, koja je napisao Luka. Dela su naizgled nezavršena - Pavle je centralna ličnost knjige, i on je u kućnom pritvoru u Rimu. Time se knjiga naglo završava. Šta se dešava sa Pavlom? Ne saznajemo iz Dela apostolskih, verovatno zbog toga što je knjiga napisana pre nego što je Pavle osuđen na smrt.”

Blumberg je postajao sve uzbuđeniji, dok je govorio. “To znači da se Dela apostolska ne mogu datirati kasnije od 62. godine. Pošto smo to ustanovili, možemo se odatle vratiti unazad. Pošto su Dela apostolska drugi deo dvodelnog dela, znamo da mora da je prvi deo - Jevanđelje po Luci - napisan pre toga. Pošto je Luka ugradio delove Jevanđelja po Marku, to znači da je Jevanđelje po Marku još ranije napisano.”

“Ako dopustite, možda godinu za svaku od njih, završićete sa Jevanđeljem po Marku napisanim ne kasnije od 60. godine, možda čak i krajem pedesetih. Ako je Isus ubijen tridesete ili trideset i treće godine, govorimo o maksimalnom razmaku od oko 30 godina.”

Seo je nazad u svoju stolicu sa pobedničkim izrazom. "Istorijski govoreći, naročito u poređenju sa Aleksandrom Velikom", rekao je, "to je nalik na neke blic vesti!"

Zaista, to je bilo impresivno, premostiti jaz između događaja Isusovog života i pisanja Jevanđelja do to mere da je postao zane-marljiv po istorijskim standardima. Međutim, i dalje sam hteo da nastavim sa ovom temom. Moj cilj je bio da sat vratimo što više unazad kako bi smo dobili samu najraniju informaciju o Isusu.

VRAĆANJE NA POČETAK

Ustao sam i prošetao do police sa knjigama. "Da vidimo da li možemo da se vratimo još dalje", rekao sam, okrećući se prema Blumbergu. "Koliko rano možemo da datiramo osnovna verovanja u Isusovo ispaštanje, vaskrsenje i njegovu jedinstvenu vezu sa Bogom?"

"Važno je imati na umu da knjige Novog zaveta nisu hronološki poređane", otpočeo je. "Jevanđelja su napisana posle gotovo svih poslanica apostola Pavla, čije je pisanje verovatno započelo krajem 40-ih. Većina njegovih glavnih poslanica se javilo tokom 50-ih. Da bi se pronašla najranija informacija, treba se okrenuti poslanicama apostola Pavla i zapitati se, 'da li postoje naznake da su korišćeni još raniji izvori prilikom njihovog pisanja?"

"I", požurivao sam, "šta nalazimo?"

"Nalazimo da je Pavle ugradio neka verovanja, ispovedanja vere, ili himne iz najranije hrišćanske crkve. Ona idu unazad do osnivanja crkve ubrzo posle vaskrsenja."

"Među najčuvanija verovanja spadaju ona izneta u Poslanici Filibljanima 2,6-11 gde se kaže da je Isus 'bio u obličju Božijemu', i u Poslanica Kološanima 1,15-20, gde se opisuje kao 'obličje Boga što se ne vidi... kroz njega bi sazdano sve... kroz njega da primiri sve sa sobom, umirivši krvlju krsta njegova".

"Ona su svakako značajna prilikom objašnjavanja u šta su najraniji hrišćani verovali o Isusu. Ali je možda najznačajnije verovanje u vezi sa Isusom kao istorijskom ličnošću izneto u 1. Poslanici Korinćanima 15,3-7, u kojoj Pavle koristi tehnički jezik kako bi ukazao da prenosi ovo usmeno predanje u relativno fiksiranom obliku."

Blumberg je pronašao odeljak u Bibliji i pročitao mi ga:

"Jer vam najpre predadoh što i primih, da Hristos umre za grehe naše, po Pismu. I da bi ukopan, i da usta treći dan, po Pismu. I da se javi Kifi, potom jedanaestorici apostola. A potom ga videše jednom više od pet stotina braće, od kojih mnogi žive i sad, a neki i pomreše. A potom se javi Jakovu, pa onda svima apostolima."⁸

“I ovdje je suština”, rekao je Blumberg. “Ako je raspeće bilo već 30. godine, obraćanje apostola Pavla je bilo oko 32. godine. Pavle je odmah požurio u Damask, u kome se sreo sa hrišćaninom koji se zvao Ananija i sa još nekim učenicima. Njegov prvi sastanak sa apostolima u Jerusalimu bio bi oko 35. godine. Negde u tom periodu, Pavlu je izneto to verovanje, koje je već bilo formulisano i korišćeno u ranoj crkvi.”

“Ovde se nalaze ključne činjenice o Isusovoj smrti za naše grehe, pored detaljne liste onih kojima se javio posle vaskrsenja - što se sve datira u okviru dve do pet godina od samih događaja!”

“To nije mitologija, nastala kasnije od 40 ili više godina, kako je Armstrongova tvrdila. Može se izgraditi čvrst slučaj za tvrdnju da se hrišćansko verovanje u vaskrsenje, iako još uvek nije bilo zapisano, može datirati na dve godine od tog događaja.”

“To je od ogromnog značaja”, rekao je, podižući glas da bi naglasio. “Ovde ne poredite 30 do 60 godina sa 500 godina koji su uopšteno prihvatljivi za druge podatke - govorite o dve!”

Nisam mogao da negiram značaj tog dokaza. Svakako je izgledalo da pobija optužbe da je vaskrsenje - koje hrišćani navode kao glavnu potvrdu Isusove božanske prirode - bilo samo mitološki koncept koji se razvio tokom dugih perioda vremena, kako su legende kvarile opise očevidaca o Hristovom životu. Za mene je ovo bilo vrlo blisko - kao skeptik, to je bila jedna od mojih najvećih zamerki hrišćanstvu.

Nagnuo sam se nad policama za knjige. Prešli smo dosta materijala, i Blumbergova odlična odbrana je izgledala kao dobar trenutak za pauzu.

KRATAK PREDAH

Bilo je kasno popodne. Govorili smo već prilično dugo, bez odmora. Međutim, nisam želeo da završim naš razgovor, a da ne stavimo opise očevidaca na istu vrstu testova kakvim bi ih advokat ili novinar podvrgao. Morao sam da znam: da li bi izdržali proveru, ili bi se pokazali sumnjivim - u najboljem slučaju, ili nepouzdanim - u najgorem?

Pošto je neophodan osnov postavljen, pozvao sam Blumberga da ustane i protegne noge pre nego što ponovo sednemo i nastavimo naš razgovor.

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Koliko su vaša razmišljanja bila pod uticajem opisa očevidaca nekog događaja? Koje činioce obično koristite za procenu da li je neka priča istinita i precizna? Šta mislite kako bi Jevanđelja izdržala takvu vrstu provere?

2. Da li verujete da Jevanđelja mogu da imaju teološki cilj, a da u isto vreme budu pouzdana u onome što izveštavaju? Zašto da ili zašto ne? Da li smatrate da je Blumbergovo poređenje sa holokaustom od pomoći u razmišljanju o ovom pitanju?

3. Kako i zašto Blumbergov opis prve pisane objave o Isusu utiče na vaše mišljenje o pouzdanosti Jevanđelja?

Za dalje dokaze

Još izvora o ovoj temi

Barnett, Paul. *Is the New Testament History?* Ann Arbor, Mich.: Vine, 1986.

_____. *Jesus and the Logic of History.* Grand Rapids: Eerdmans, 1997.

Blomberg, Craig. *The Historical Reliability of the Gospels.* Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1987.

Bruce, F. F. *The New Testament Documents: Are They Reliable?* Grand Rapids: Eerdmans, 1960.

France, R. T. *The Evidence for Jesus.* Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1986.

2

PROVERA DOKAZA OČEVIDACA

Da li Isusove biografije izdržavaju proveru?

Reči šesnaestogodišnjeg Majkla Mek Kulofa su bile toliko tihe da porotnici nisu mogli da ih čuju zbog blagog brujanja mehaničkog respiratora koji ga je održavao u životu. Čitač sa usana je morao da se nadvije nad Majklovim krevetom, da razazna šta govori i da ponovi njegovo svedočenje u improvizovanoj sudnici.

Paralizovan od vrata naniže metkom koji je presekao njegovu kičmenu moždinu, Majkl je bio previše slab da bi bio prevezen do sudnice za suđenje dvojici mladića optuženih da su ga napali. Umesto toga, sudija, porota, tuženi, advokati, reporteri i posmatrači skupili su se u Majklovoj bolničkoj sobi, koja je proglašena privremenim ogrankom Okružnog suda oblasti Kuk.

Prilikom ispitivanja koja su vršili tužioci, Majkl se prisetio kako je napustio svoj stan u čikaškom stambenom naselju sa dva dolara u džepu. Rekao je da su mu na stepeništu prišla dvojica optuženih, koji su mu namerno pucala u lice u pokušaju da mu ukradu novac. Njegovu priču su podržala još dvojica mladića koji su sa užasom posmatrala napad.

Optuženi nikada nisu negirali pucnjavu; umesto toga, tvrdili su da je pištolj slučajno opalio dok su mahali njime. Odbrana je znala da je jedini način da svoje klijente provuku sa smanjenom kaznom taj, da uspeju da ospore svedočenje da je pucanje u ovog mladića bilo nasilan čin sa predumišljajem.

Učinili su sve što su mogli da bace sumnju na opise očevidaca. Dovedli su u pitanje sposobnost svedoka da vide šta se odigralo, ali nisu uspeali. Pokušali su da iskoriste nedoslednosti u pričama, ali su se opisi usaglasili po centralnim tačkama. Zahtevali su više dokaza, ali bilo je jasno da je i to bilo dovoljno.

Izneli su sumnju u njihov karakter, ali su žrtva i svedoci bili mladići koji su poštovali zakon i nisu imali krivični dosije. Nadali su se da će pokazati da postoje predrasude prema optuženima, ali nisu mogli

da pronađu nijednu. Pokušali su da dovedu u pitanje da li je jedan svedok, devetogodišnji dečak po imenu Kejt, bio dovoljno star da može da shvati šta znači govoriti istinu pod zakletvom, ali je svima bilo jasno da može.

Pošto advokati odbrane nisu mogli da ospore kredibilitet žrtve i svedoka optužbe, dvojica optuženih su osuđeni za pokušaj ubistva, na pedeset godina zatvora. Osamnaest dana kasnije, Majkl je umro.¹

Advokati odbrane imaju posao pun izazova: da postavljaju pitanja, da izazivaju sumnje, da istraže slaba i ranjiva mesta u iskazu svedoka. Oni to čine podvrgavanjem svedočenja raznim vrstama testova. Ideja je da će pošteno i tačno svedočenje odoleti proveru, dok će lažno, preuveličavajuće ili obmanjujuće biti otkriveno.

U Majklovom slučaju pravda je prevagnula jer je porota mogla da vidi da su svedoci i žrtva bili iskreni i precizni u opisivanju onoga što su doživeli.

Vratimo se sada na naše istraživanje o istorijskim dokazima u vezi sa Isusom. Došlo je vreme da dr Blumbergovo svedočenje podvrgnemo testovima koji će ili otkriti njegove slabosti ili će povećati snagu. Mnogi od njih će biti isti oni testovi koje je koristila odbrana u Majklovom slučaju pre puno godina.

“Postoji 8 različitih testova koje bih želeo da vam postavim”, rekao sam Blumbergu, kada smo seli posle petnaestominutne pauze.

Blumberg je uzeo još jednu šolju čaja i zavalio se u stolicu. Nisam bio siguran, ali je izgledalo da se radovao izazovu.

“Nastavite”, rekao je.

1. PROVERA NAMERE

Ovaj test pokušava da utvrdi da li je postojala navedena ili podrazumevana namera pisaca da precizno sačuvaju istoriju. “Da li su ti pisci iz prvog veka uopšte bili zainteresovani da zabeleže ono što se zaista dogodilo?” zapitao sam.

Blumberg je klimnuo glavom. “Da, bili su”, rekao je. “To možete videti na početku Jevanđelja po Luci, koji je veoma sličan predgovorima u drugim, uglavnom pouzdanim istorijskim i biografskim delima iz starih vremena.”

Uzimajući Bibliju, Blumberg je pročitao početak Jevanđelja po Luci: “Budući da mnogi počеше opisivati događaje koji se ispuniše među nama, kao što nam predaše koji isprva sami videše i sluge reći biše; namislih i ja, ispitavši sve od početka, po redu pisati tebi, čestiti Teofile, da poznaš temelj onih reči kojima si se naučio.”²

“Kao što možete da vidite”, nastavio je Blumberg, “Luka jasno govori da je nameravao da precizno piše o stvarima koje je istražio i utvrdio da su dobro podržane od strane svedoka.”

“Šta je sa ostalim Jevanđeljima?” zapitao sam. “Ona ne počinju sličnim izjavama; da li to znači da njihovi pisci nisu imali iste namere?”

“Tačno je da Jevanđelja po Marku i Mateju nemaju tu vrstu izričite izjave”, odgovorio je Blumberg; međutim, ona su bliska Jevanđelju po Luci po žanru, i izgleda razumljivo da bi Lukina istorijska namena blisko odražavala njihove.”

“A Jevanđelje po Jovanu?” upitao sam.

“Jedina druga izjava o svrsi u Jevanđeljima nalazi se u Jevanđelju po Jovanu 20,31: ‘A ova se napisashe, da verujete da Isus jest Hristos, sin Božji, i da verujući imate život u ime njegovu.’”

“To”, zamerio sam, “zvuči više kao teološka izjava nego istorijska.”

“Prihvatiću to”, odgovorio je Blumberg. “Ali, ako se morate dovoljno ubediti - da poverujete, teologija mora da proističe iz precizne istorije. Pored toga, postoji važan deo podrazumevanih dokaza koji se ne mogu zanemariti. Razmotrite način na koji su Jevanđelja napisana - na razborit i odgovoran način, sa preciznim sporednim detaljima, uz očiglednu pažnju i tačnost. Ne nalazite čudnovata ukrašavanja i otvoreno mitologiziranje kakvo možete videti u velikom broju drugih starih spisa.”

“Na šta se sve to svodi?” pitao je. Zatim je odgovorio na sopstveno pitanje: “Izgleda sasvim očigledno da je cilj pisaca Jevanđelja bio da pokušavaju da zapišu ono što se stvarno odigralo.”

Odgovaranje na zamerke

Ipak, da li je to ono što se stvarno dogodilo? Postoji konkurentski i protivrečan scenario koji su neki kritičari izneli.

Oni su rekli da su prvi hrišćani bili ubeđeni da će se Isus vratiti u toku njihovih života da dovrši istoriju, pa nisu smatrali da je bilo neophodno sačuvati bilo kakve istorijske zapise o njegovom životu ili učenjima. Na kraju, zašto se truditi ako on treba svakog trenutka da dođe i okonča svet?

“Prema tome”, rekao sam, “kada je posle više godina postalo očigledno da se Isus neće odmah vratiti, otkrili su da nisu imali nikakve precizne istorijske materijale koje bi mogli da koriste pri pisanju Jevanđelja. Ništa nije zadržano za istorijske potrebe. Zar nije to ono što se stvarno desilo?”

“Svakako su postojale određene sekte i grupe, uključujući i religiozne, tokom istorije, za koje taj argument važi, ali ne za rano hrišćanstvo”, odgovorio je Blumberg.

“Zašto ne?” izazvao sam ga - “šta je bilo toliko drugačije sa hrišćanstvom?”

“Prvo, mislim da je premisa prenaplaćena. Istina je da većina Isusovih učenja pretpostavlja značajan vremenski raspon pre kraja sveta”, rekao je. “Ali drugo, čak i da su neki Isusovi sledbenici zaista mislili da bi se on mogao vratiti prilično brzo, imajte na umu da je hrišćanstvo rođeno iz judaizma.”

“Tokom osam vekova Jevreji su živeli u napetosti između ponavljanih izjava proroka da je dan Gospodnji nadohvat ruke kao i nastavljanje istorije Izraela. A ipak su i dalje sledbenici ovih proroka beležili, cenili i čuvali njihove reči. Pošto su Isusovi sledbenici gledali na njega kao na većeg, čak i od proroka, izgleda veoma razumno da su i oni činili isto.”

Dok je to zaista izgledalo razumno, neki naučnici su takođe izneli drugu zamerku koju sam želeo da postavim Blumbergu. “Oni kažu da su prvi hrišćani često verovali da im je fizički udaljen Isus govorio porukama, ili 'proročanstvima', za njihovu crkvu”, rekao sam. “Pošto su se ta proročanstva smatrala podjednako merodavnim kao i same Isusove reči dok je bio na zemlji, prvi hrišćani nisu pravili razliku između ovih novijih izreka i originalnih reči Isusa kao istorijske ličnosti. Kao rezultat toga, u Jevandeljima se ova dva tipa materijala pretapaju, tako da ne možemo stvarno da znamo šta potiče od Isusa kao istorijske ličnosti, a šta ne. To je zabrinjavajući napad za mnoge ljude. Kako odgovarate na to?”

“Taj argument ima manju istorijsku potporu od prethodnog”, rekao je sa osmehom. “U stvari, u samom Novom zavetu postoji dokaz koji opovrgava tu hipotezu.”

“Postoje slučajevi kada se Novi zavet poziva i na rana hrišćanska proročanstva, ali se ona uvek razlikuju od onoga što je Isus rekao. Na primer, u 1. poslanici Korinćanima, 7. poglavlju, Pavle jasno pravi razliku kada iznosi reč od Isusa i kada navodi istorijskog Isusa. U knjizi Otkrivenje se jasno može praviti razlika između Isusovog neposrednog govora ovom proroku - za koga se tradicionalno pretpostavlja da je bio apostol Jovan - i Jovanovog ponovnog sećanja sopstvenih nadahnutih vizija.”

“A u 1. poslanici Korinćanima. 14. poglavlju, kada Pavle razmatra kriterijume za prava proročanstva, govori o odgovornosti lokalne crkve da ispituje proroke. Na osnovu njegovog jevrejskog porekla, znamo da bi u kriterijume za pravo proročanstvo spadala provera da li će se

predviđanje ispuniti i da li se te nove izjave slažu sa ranije otkrivenim Božjim rečima.”

“Ali, najjači argument je ono što nikada ne pronalazimo u Jevanđeljima. Posle Isusovog vaznesenja je postojao veliki broj sporova koji su ugrožavali ranu crkvu - da li vernici treba da se obrezuju, kako treba regulisati govorenje stranih jezika, kako održati Jevreje i hrišćane u jedinstvu, koje su odgovarajuće uloge za žene u službi, da li religiozni ljudi mogu da se razvedu od supružnika koji nisu hrišćani.”

“Ta pitanja su lako mogla da budu rešena da su prvi hrišćani jednostavno pročitali u Jevanđeljima šta im je Isus rekao posle raspeća kroz proroke. Ali se to nikada nije desilo. Neprestano trajanje ovih sporova pokazuje da su hrišćani želeli da prave razliku između onoga što se odigralo tokom Isusovog života i onoga o čemu se govorilo kasnije u crkvama.”

2. TEST SPOSOBNOSTI

Čak i ako su pisci imali nameru da pouzdano zabeleže istoriju, da li su bili u stanju to da učine? Kako možemo da budemo sigurni da su materijali o Isusovom životu i učenjima bili dobro očuvani 30 godina pre nego što su konačno zapisani u Jevanđeljima?

Upitao sam Blumberga: “Zar se nećete složiti da bi nesavršeno sećanje, subjektivne želje i razvoj legendi nepopravljivo pokvarili predanje o Isusu pre pisanja Jevanđelja?”

Započeo je svoj odgovor utvrđujući kontekst. “Moramo imati na umu da kada o ovome govorimo, nalazimo se u stranoj zemlji, u dalekom vremenu u prošlosti, i na mestu i u kulturi koja još uvek nije izmislila kompjutere, čak ni štamparsku mašinu”, odgovorio je. “Knjige - ili u stvari, svici papirusa - su bili relativno retki. Zbog toga je obrazovanje, učenje, bogoslužjenje, učenje o verskim zajednicama - sve vršeno usmenim putem.”

“Rabini su postali čuveni po tome što su skoro ceo Stari zavet znali napamet. Prema tome, bilo je sasvim u okviru sposobnosti Isusovih učenika da zapamte mnogo više od onoga što je zapisano u sva četiri Jevanđelja zajedno - i da to dalje precizno prenose.”

“Samo trenutak”, uzviknuo sam. “Iskreno rečeno, takva vrsta pamćenja izgleda neverovatna. Kako je to moguće?”

“Da, za nas je to danas teško zamislivo”, saglasio se, “ali je to bila usmena kultura, u kojoj je veliki naglasak stavljan na učenje napamet. I imajte na umu da je 80-90% Isusovih reči originalno bilo u poetskom obliku. To ne znači da su se reči rimovale, ali su imale metričke, uravnotežene stihove, paralelizam, i tako dalje - a to bi stvorilo veliku pomoć za pamćenje.”

“Druga stvar koju treba reći je da je definicija pamćenja tada bila savitljivija. Prilikom proučavanja kultura sa usmenim predanjima, postojala je sloboda variranja veličine iznešene priče prilikom svake date prilike - šta je bilo obuhvaćeno, šta je izostavljeno, šta parafrazirano, šta je bilo objašnjeno, i tako dalje.”

“Jedno istraživanje je ukazalo da je na drevnom Bliskom istoku, od 10-40% bilo kakvog prepričavanja svetih predanja moglo da varira od jedne prilike do druge. Ipak, uvek su postojale utvrđene tačke koje su bile neizmenjive, i zajednica je imala pravo da reaguje i ispravi pripovedača ako je pogrešio u tim značajnim delovima priče.”

“Zanimljivo je” - zastao je, tražeći u glavi odgovarajuću reč - “podudaranje da je 10-40% prilično postojana količina variranja između sinoptičkih Jevanđelja u svakom datom odeljku.”

Blumberg je nešto nagoveštavao; želeo sam da bude određeniji. “Objasnite mi”, rekao sam. “šta tačno kažete?”

“Kažem da je verovatno da se veliki broj sličnosti i razlika između sinoptičkih Jevanđelja može objasniti pretpostavljajući da su učenici i drugi prvi hrišćani naučili napamet mnogo onoga što je Isus govorio i činio, ali su se osećali slobodnim da iznesu tu informaciju u različitim oblicima, uvek čuvajući značaj Isusovih originalnih učenja i dela.”

Ipak sam još uvek imao neka pitanja o sposobnosti prvih hrišćana da precizno sačuvaju to usmeno predanje. Imao sam previše uspomena o dečjim igrama iz detinjstva u kojima bi se reči izmenile u toku nekoliko minuta.

Igra gluvih telefona

Verovatno ste se i sami igrali gluvih telefona: jedno dete šapne nešto na uvo drugom - na primer: “Ti si moj najbolji prijatelj”, i to se dalje šapuće drugima koji sede u velikom krugu dok na kraju ne postane veoma iskrivljeno - možda: “Ti si grubi zlobnik.”

“Budimo iskreni”, rekao sam Blumbergu. “Zar nije to dobro poređenje za ono što se odigralo sa usmenim predanjem o Isusu?”

Blumberg nije prihvatio ovo objašnjenje: “Ne, ne stvarno”, rekao je. “Evo zašto: kada nešto učite pažljivo napamet i pazite da ga ne prenesete pogrešno dok niste sigurni da ste ga usvojili tačno, činite nešto što se veoma razlikuje od igre gluvih telefona.”

“U igri je pola zabave to da osoba možda nije tačno zapamtila ili čak čula poruku, a ne mogu ni da pitaju osobu da je ponovi. Zatim je odmah prenosite dalje, takođe tihim glasom, što čini verovatnijim da će naredna osoba nešto zabrljati još više. Tako da, zaista, dok poruka ne prođe kroz prostoriju sa 30 osoba, rezultat može da bude smešan.”

“Zašto onda”, upitao sam, “to nije dobro poređenje za prenošenje drevnog usmenog predanja?” Blumberg je srknuo čaj pre odgovora. “Ako stvarno želite da razvijete to poređenje u vezi sa proveravanjem i odmeravanjem u zajednici iz prvog veka, morali bi ste da kažete da bi svaka treća osoba, naglas i vrlo jasnim glasom, morala da pita prvu osobu, ‘da li još uvek govorim tačno?’ i da promeni naučeno ako postoji nešto neispravno.”

“Zajednica bi neprestano nadgledala ono što je rečeno i reagovala vršeći usput ispravke. To bi očuvalo celovitost poruke”, rekao je. “I rezultat bi bio veoma različit od dečije igre gluvih telefona.”

3. TEST KARAKTERA

Ovaj test proverava da li je u karakteru pisaca postojala istinoljubivost. Da li su postojali bilo kakvi dokazi nepoštenja ili nemoralnosti koji bi mogli da ukaljavaju njihovu sposobnost ili spremnost da precizno prenesu istoriju?

Blumberg je odmahnuo glavom: “Jednostavno nemamo nijedan razuman dokaz koji bi ukazao da su oni bili bilo šta osim ljudi velike čestitosti”, rekao je.

“Vidimo kako oni izveštavaju o rečima ili delima čoveka koji ih je pozvao na tako visok nivo čestitosti kakav nijedna druga religija nije poznavala. Bili su voljni da žive u skladu sa svojom verom do te mere da je 10 od 11 preostalih učenika umrlo surovom smrću, što pokazuje veliki karakter.”

“U pogledu poštenja, istinoljubivosti, vrline i moralnosti, treba videti da su ovi ljudi ostavili dubok trag na kome im se može zavideti.”

4. TEST DOSLEDNOSTI

Ovo je test za koji skeptici često optužuju Jevanđelja da ga ne prolaze. Na kraju, zar nisu ona beznadežno protivrečna jedna drugima? Zar između ranijih opisa Jevanđelja ne postoje nepomirljive razlike? A ako postoje, kako može bilo ko da veruje u bilo šta što ona kažu?

Blumberg je priznao da postoje brojna mesta na kojima se Jevanđelja naizgled ne slažu. “To se kreće od veoma sitnih razlika u izboru reči do najčuvenijih navodnih protivrečnosti”, rekao je.

“Moje lično ubeđenje je da su, kada dopustite elemente o kojima sam ranije govorio - parafraze, skraćivanja, dodatna objašnjavanja, izbor, izostavljanja - Jevanđelja krajnje dosledna jedna sa drugima po drevnim standardima, koji predstavljaju jedine standarde na osnovu kojih im možemo pošteno suditi.”

“Ironično je”, istakao sam, “da kada bi Jevanđelja bila identična jedna drugima, od reči do reči, to bi pokrenulo optužbe da su se pisci unapred dogovorili da usklade svoje priče, i to bi bacilo sumnju na njih.”

“To je tačno”, Blumberg se složio. “Da su Jevanđelja bila previše dosledna, to bi ih samo po sebi obezvređilo kao nezavisne svedoke. Ljudi bi onda rekli da imamo samo jedno svedočanstvo koje svi ostali samo ponavljaju kao papagaji.”

Istog trenutka su mi pale na pamet reči Sajmona Grinlifa (Simon Greenleaf) sa hardvarskog Pravnog fakulteta, jednog od najvažnijih pravnika u istoriji i autora uticajne rasprave o dokazima. Posle proučavanje doslednosti između četiri pisaca Jevanđelja, on je ponudio sledeću procenu: “Postoji dovoljno neslaganja koja ukazuju da nije moglo biti nikakvih dogovora između njih; i u isto vreme takva značajna slaganja koja pokazuju da su oni bili nezavisni pripovedači istog velikog događaja.”³

Iz perspektive klasničnog istoričara, nemački naučnik Hans Štir (Hans Stier), se složio da slaganje oko osnovnih podataka i razlike oko detalja ukazuju na pouzdanost, jer preuređivani opisi teže da budu u potpunosti saglasni i usklađeni. “Svaki istoričar”, pisao je, “je naročito skeptičan u trenutku kada se neobični događaj beleži samo u izveštajima koji su bez bilo kakvih protivrečnosti.”⁴

Iako je to tačno, nisam želeo da zanemarujem poteškoće koje su nastale navodnim razlikama između Jevanđelja. Odlučio sam da ispitam stvar dalje, upornim ukazivanjem Blumbergu na neke vidljive protivrečnosti koje skeptici često navode kao primere nepouzdanosti Jevanđelja.

Savladvanje protivrečnosti

Započeo sam sa dobro poznatom pričom o isceljivanju. “U Jevanđelju po Mateju se kaže da neki kapetan sam dolazi i pita Isusa da izleči njegovog slugu”, istakao sam. “Međutim, u Jevanđelju po Luci se kaže da je kapetan poslao starešine da to učine. To je očigledna protivrečnost, zar ne?”

“Ne, ne mislim da je tako”, Blumberg je odgovorio. “Razmislite o tome ovako: U današnjem svetu, možemo da čujemo izveštaj vesti koji kaže: ‘Predsednik je danas objavio da...’ kada je u stvari pisac govora napisao govor, a održao ga sekretar za štampu - i uz malo sreće, predsednik je možda negde u međuvremenu, bacio pogled na njega. Pa ipak, niko ne optužuje vesti za netačnost.”

“Na sličan način, u drevnom svetu je bilo potpuno razumljivo i prihvaćeno da su se dela često pripisivala ljudima iako su ih u stvari

izvršavali njihovi potčinjeni ili izaslanici - u ovom slučaju, preko starešina jevrejskog naroda.”

“Znači hoćete da kažete da i Matej i Luka mogu da budu u isto vreme u pravu?”

“To je upravo ono što kažem”, odgovorio je.

To je izgledalo prihvatljivo, pa sam postavio naredni primer.

“Šta je sa Jevanđeljima po Marku i Luci u kojima se kaže da je Isus uputio demone u svinje u Gergesi, dok Matej kaže da je to bilo u Gadari. Ljudi to vide i kažu da je to očigledna protivrečnost koja se ne može pomiriti - to su dva različita mesta. Slučaj je zaključen.”

“Nemojte još da zaključujete slučaj”, Blumberg se osmehivao. “Evo jednog mogućeg rešenja: jedno je bilo grad, a drugo je bilo provincija.”

To mi je izgledalo previše lako. Izgledalo je kao da usput prelazi preko pravih poteškoća koje su nastale u vezi sa ovim problemom.

“Pitanje je složenije od toga”, rekao sam. “Gergesa (ili Gerasa), grad, nije bio ni blizu Galilejskog jezera, pa ipak su tu demoni, pošto su ušli u svinje, navodno odveli krdo preko litice u smrt.”

“U redu, to je dobra opaska”, rekao je, “ali tamo su se nalazile ruševine grada koji je iskopan na tačno pravom mestu na istočnoj obali Galilejskog jezera. Engleski oblik imena grada se često izgovara 'Kersa', ali ako se hebrejska reč prevede ili transkribuje na grčki, može da zvuči nalik na 'Gerasa'. Tako da je sasvim moguće da se to odigralo u Kersi (Khersa) - čiji je izgovor na grčki preuređen na Gerasa - u provinciji Gadara.”

“Dobro izvedeno”, priznao sam uz osmeh. “Predajem se pred time. Ali evo problema koji nije toliko lak: šta je sa neslaganjima između Isusovih rodoslova u Jevanđeljima po Mateji i Luci? Skeptici često ističu da su oni beznadežno suprotstavljeni.”

“To je još jedan slučaj višestrukih mogućnosti”, rekao je.

“Kao što su?”

“Dve najčešće iznete su da Matej odražava Josifovu liniju porekla, jer je većina prvih poglavlja ispričana iz Josifove perspektive, i Josif bi, kao poočim, bio zakoniti predak preko koga bi se utvrdila Isusova kraljevska loza. To su teme koje su važne za Mateja.”

“Luka bi, onda, utvrđivao rodoslov preko Marijine linije. A pošto oboje počinju iz Davidove loze, kada se dovoljno vratite unazad, linije se preklapaju.”

“Drugo mišljenje je da oba rodoslova održavaju Josifovu lozu kako bi stvorili potrebnu zakonitost. Ali jedna je Josifova ljudska linija - u Jevanđelju po Luci - a druga je Josifova zakonita linija, sa dva razilaženja na mestima u liniji na kojima neko nije imao direktnog potom-

ka. Oni su morali da uspostave zakonite naslednike primenjujući razne oblike starozavetne prakse.”

“Problem postaje veći zato što su neka imena izostavljena, što je po standardima drevnog sveta bilo potpuno prihvatljivo. Takođe postoje tekstualne razlike - imena su, pri prevođenju sa jednog jezika na drugi, često izmenjena različitim izgovorom, a zatim su lako pomešana sa imenima drugih ličnosti.”

Blumberg je rekao šta je imao: postoje bar neka racionalna objašnjenja. Iako možda nisu neoboriva, bar obezbeđuju razumno usklađivanje opisa Jevanđelja.

Ne želeći da se naš razgovor pretvori u naučno nadmudrivanje, odlučio sam da krenem dalje. U međuvremenu smo se Blumberg i ja složili da bi najbolji sveukupni pristup bio istraživanje svakog pitanja pojedinačno kako bi se utvrdilo da li postoji razuman način za rešavanje prividnih sukoba između Jevanđelja. Svakako da postoji obilje merodavnih knjiga koje temeljno istražuju, nekada do sitnih pojedinosti, kako se te razlike mogu pomiriti.⁵

“I”, rekao je Blumberg, “postoje prilike kada je možda potrebno da sačekamo sa procenom i da jednostavno kažemo da pošto smo proučili većinu tekstova i odredili da su pouzdani, možemo da im verujemo i onda kada nismo sigurni u neke druge detalje.”

5. ISPITIVANJE PREDRASUDA

Ovaj test analizira da li su pisci Jevanđelja imali bilo kakve predrasude koje bi obojile njihova dela. Da li su imali nekakve prikrivene interese za menjanje materijala o kome su izveštavali?

“Ne možemo da potcenimo činjenicu da su ti ljudi voleli Isusa”, istakao sam. “Oni nisu bili neutralni posmatrači; bili su njegovi odani sledbenici. Zar to ne čini verovatnim da bi menjali stvari kako bi on izgledao dobro?”

“Pa, toliko priznajem”, Blumberg je odgovorio, “to stvara mogućnost da se to dogodi. Ali sa druge strane, ljudi mogu toliko da poštuju i cene nekoga da ih to nagoni da beleže njegov život sa velikom preciznošću. Na taj način bi pokazali svoju ljubav prema njemu. Ja mislim da je to ono što se ovde dogodilo.”

“Pored toga, ti učenici nisu imali ništa da dobiju osim kritike, proterivanja i mučeništva. Svakako nisu imali ništa novčano da dobiju. Ako su mogli da dobiju bilo šta, to bi bio pritisak da čute, da negiraju Isusa, da ga omalovažavaju, čak da zaborave da su ga ikada sreli - ipak zbog svog poštenja, objavili su ono što su videli, čak i kada je to značilo patnju i smrt.”

6. ISPITIVANJE PRIKRIVANJA

Kada ljudi svedoče o događajima koje su videli, često će pokušati da zaštite sebe i druge zgodno zaboravljajući da spomenu pojedinosti koje su neprijatne ili koje je teško objasniti. Kao rezultat, to stvara nesigurnost u verodostojnost celokupnog svedočenja.

Zbog toga sam pitao Blumberga: “Da li su pisci Jevanđelja uključili bilo kakav materijal koji bi mogao da bude neprijatan, ili da li su ga prikriili kako bi sami izgledali dobri? Da li su izvestili o bilo čemu što bi bilo nezgodno i teško objasniti?”

“U stvari, postoji puno takvih delova”, rekao je. “Postoji veliki deo Isusovih učenja nazvan ‘Isusovo tvrdo učenje’. Jedan deo toga je veoma moralno zahtevan. Kada bih ja stvarao religiju tako da odgovara mojoj želji, verovatno ne bih rekao sebi da treba da budem tako savršen kao moj Otac nebeski, ili da definišem preljubu tako da podrazumeva i požudu u mom srcu.”

“Ali”, usprotivio sam se, “zahtevne izjave postoje i u drugim religijama.”

“Da, to je tačno, zbog čega su najzahtevnija tvrda učenja ta koja bi mogla da budu neprijatna za ono što je crkva želela da uči o Isusu.”

Odgovor je izgledao nejasan. “Dajte mi neke primere”, rekao sam.

Blumberg je razmislio za trenutak, a zatim rekao: “Na primer, u Jevanđelju po Marku 6,5 se kaže da je Isus mogao da učini malo čuda u Nazaretu, zato što su ljudi tamo imali malo vere, što izgleda ograničava Isusovu moć. Isus je u Jevanđelju po Marku 13,32 rekao da ne zna dan ili čas svog povratka, što izgleda ograničava njegovu svemoćnost.”

“Teologija nije imala na kraju problema sa ovim izjavama, zato što sam Pavle, u poslanici Filibljanima 2,5-8, govori o Bogu u Hristu koji voljno i svesno ograničava nezavisno delovanje svojih božanskih obeležja.”

“Ali, ako bih bio slobodan da se brzo i slobodnije pozabavim istorijom Jevanđelja, daleko zgodnije bi bilo izostaviti taj materijal, pa onda ne bih morao da prolazim kroz napore da ga objašnjavam.”

“Isusovo krštenje je još jedan primer. Možete li da objasnite zašto je Isus, koji je bio bez greha, dopustio da bude kršten, i zašto nije stvari učinio lakšim - jednostavnim izostavljanjem obreda? Na krstu je Isus uzviknuo: ‘Bože moj! Bože moj! Zašto si me ostavio.’ U ličnom interesu pisaca bi bilo da to izostave jer to postavlja previše pitanja.”

“Naravno”, dodao sam, “postoji puno neprijatnog materijala o učenicima.”

“Apsolutno”, rekao je Blumberg. “Markovo prikazivanje Petra prilično često nije laskavo. A on je predvodnik! Učenici su često pogrešno razumeli Isusa. Jakov i Jovan su želeli mesta sa Isusove leve i desne strane, i on je morao da ih uči teškim lekcijama o vođstvu u služenju. Oni su puno puta izgledali kao gomila sebičnih, koristoljubivih ljudi slabog duha.”

“Sada već znamo da su pisci Jevandelja bili selektivni; Jevandelje po Jovanu se završava iskazom, koji je donekle hiperboličan, da celokupan svet ne može da obuhvati sve informacije koje su mogle da budu napisane o Isusu. Zato je nešto izostavljeno, što samo po sebi ne izgleda kao falsifikovanje priče.”

“Međutim, suština je ovde: ako se oni nisu osećali slobodni da izostave stvari kada je to bilo pogodno i od koristi, da li je stvarno realno verovati da su otvoreno dodavali i izmišljali materijale bez bilo kakve istorijske osnove?”

Blumberg je za trenutak ostavio pitanje bez odgovora, pre nego što je uverljivo zaključio: “Ja bih rekao da ne.”

7. TEST POTVRĐIVANJA

Postavio sam sledeći test, pitajući Blumberga: “Da li se ispostavlja da su Jevandelja tačna kada spominju ljude, mesta i događaje u slučajevima u kojima se mogu nezavisno potvrditi.” Često su takve potvrde dragocene u utvrđivanju pišćeve posvećenosti u preciznosti.

“Da, ispostavlja se, i što duže ljudi to istražuju, to se više detalja potvrđuje”, potvrdio je Blumberg. “U toku poslednjih 100 godina arheologija je više puta iskopavala otkrića koja su potvrdila specifične navode u Jevandeljima, naročito iz Jevandelja po Jovanu - ironično, onom koje je navodno toliko sumnjivo!”

“Da, postoje još uvek neka nerazjašnjena pitanja, i bilo je perioda kada je arheologija stvarala nove probleme, ali oni predstavljaju neznatnu manjinu u poređenju sa brojem potvrđenih slučajeva.”

“Pored toga, preko nehrišćanskih izvora možemo da naučimo puno o činjenicama o Isusu koje potvrđuju ključna učenja i događaje iz njegovog života. A ako imamo na umu da su se drevni istoričari uglavnom bavili samo političkim vođama, carevima, kraljevima, bitkama, zvaničnim verskim poglavarima i glavnim filozofskim pokretima, upečatljivo je koliko možemo da naučimo o Isusu i njegovim sledbenicima, iako se oni, u vreme kada su ti istoričari pisali, nisu uklapali u te kategorije.”

To je bio sažet i koristan odgovor. Iako nisam imao razloga da sumnjam u Blumbergovu procenu, odlučio sam da bi bilo korisno izvršiti dalja istraživanja po ovim pitanjima. Uzeo sam olovku i zapisao

na marginama svojih beleški podsetnik: *tražiti stručno mišljenje od arheologa i istoričara.*

8. TEST SUPROTSTAVLJENOG SVEDOKA

Ovaj test postavlja pitanje, da li su bili prisutni drugi ljudi koji bi protivrečili ili ispravljali Jevanđelja da su ona bila izvrnuta ili lažna? Drugim rečima, da li vidimo primere Isusovih savremenika koji se žale da su opisi u Jevanđeljima jednostavno pogrešni?

“Mnogi ljudi su imali razloge za želju da diskredituju ovaj pokret i učinili bi to samo da su mogli bolje da ispričaju istoriju”, rekao je Blumberg.

“A pogledajte šta su njegovi protivnici stvarno rekli. U kasnijim jevrejskim spisima Isus se naziva čarobnjakom koji je zaveo Izrael - što potvrđuje da je stvarno činio divna čuda, iako su pisci osporavali izvor njegove moći.”

“To bi bila savršena prilika da se kaže nešto kao: ‘Hrišćani će vam reći da je on činio čuda, ali vam mi kažemo da nije.’ Međutim, to je nešto što nikada ne vidimo da njegovi protivnici kažu. Umesto toga, oni jasno priznaju da je ono što je u Jevanđeljima napisano - da je Isus činio čuda - tačno.”

Zapitao sam: “Da li bi hrišćanski pokret mogao da se ukoreni upravo u Jerusalimu - u samoj oblasti u kojoj je Isus izvršio veliki deo svog propovedanja, bio razapet na krstu, sahranjen i vaskrsao - da su ljudi koji su ga znali bili svesni da su učenici preuveličavali ili izvrnuli stvari koje je učinio?”

“Ne verujem da je tako”, Blumberg je odgovorio. “Imamo sliku onoga što je prvobitno bilo veoma ranjivi i slab pokret koji je bio podvrgnut gonjenju. Da su kritičari mogli da ga napadnu na osnovu toga što je bio pun neistina i izvrtanja, oni bi to i učinili.”

“Ali”, naglasio je zaključujući, “to je upravo ono što ne vidimo.”

VERA PODUPRTA ČINJENICAMA

Priznajem da sam bio impresioniran Blumbergom. Obavešten i jasan, naučan i ubedljiv, izgradio je čvrst slučaj za pouzdanost Jevanđelja. Njegovi dokazi o njihovom tradicionalnom autorstvu, njegova analiza o veoma ranom datumu osnovnih verovanja o Isusu, njegova razumna odbrana tačnosti usmenog predanja, njegovo temeljno istraživanje navodnih neslaganja - celokupno njegovo svedočenje je uspostavilo čvrst temelj na kome mogu da nastavim da gradim.

Ipak, predstojao je još uvek dug put do utvrđivanja da li je Isus - Bog. U stvari, posle razgovora sa Blumbergom, moj sledeći zadatak je postao jasan: proceniti da li su ta Jevanđelja, za koja je Blumberg

pokazao da su tako pouzdana, bila toliko pouzdano predavana tokom vekova dok nisu stigla do nas. Kako možemo da budemo sigurni da tekstovi koje danas čitamo imaju bilo kakve sličnosti sa onim što je prvobitno napisano u prvom veku? Štaviše, kako znamo da nam Jevanđelja govore punu priču o Isusu?

Pogledao sam na sat. Ako saobraćaj ne bude preopterećen, mogao bih da stignem na avion nazad za Čikago. Dok sam skupljao beleške i isključivao opemu za snimanje, slučajno sam još jednom bacio pogled na dečije crteže na Blumbergovom zidu - i odjednom sam pomislio, za trenutak, o njemu ne kao o naučniku, ne kao o autoru, profesoru, već kao o ocu koji uveče sedi na ivici kreveta svojih ćerki i tiho im govori o onome šta je stvarno važno u životu.

Šta im govori, pitao sam se - o Bibliji, o Bogu, o Isusu koji daje takve smele tvrdnje o sebi?

Nisam mogao da odolim da ne postavim poslednje pitanje. "Šta je sa vašom sopstvenom religijom?" upitao sam. "Kako su sva vaša istraživanja uticala na vaša uverenja?"

Jedva sam stigao da izgovorim reči, a on je odgovorio. "Ona su ih pojačala, nema sumnje. Znam iz sopstvenog istraživanja da postoje veoma snažni dokazi za pouzdanost opisa u Jevanđeljima."

Kratko je ćutao, a zatim nastavio: "Znate, zvuči ironično: Biblija smatra da je vredno imati veru koja ne traži dokaze. Setite se kako je Isus odgovorio nevernom Tomi: 'Pošto me vide, verovao si; blago onima koji ne videše i verovaše.' I znam da dokazi nikada ne mogu da zadovolje ili primoraju na veru. Ne možemo da zamenimo ulogu Svetog Duha, što često izaziva zabrinutost hrišćana kada čuju raspravu ovakve vrste."

"Ali rećiću vam sledeće: postoji puno priča naučnika u oblasti Novog zaveta koji nisu bili hrišćani, a koji su ipak kroz istraživanje ovih pitanja pronašli veru u Hrista. I bilo je bezbroj naučnika, koji su već bili vernici, čija je vera ojačana, postala čvršća, zasnovanija, zbog dokaza - i ja spadam u tu kategoriju."

Što se mene tiče, ja sam prvobitno bio u prvoj kategoriji - ne naučnik, već skeptik, nevernik, tvrdoglavi izveštač u potrazi za istinom o Isusu koji je za sebe rekao da predstavlja put, istinu i život.

Zatvorio sam tašnu i ustao da zahvalim Blumbergu. Vратиću se u Čikago zadovoljan da je moja duhovna potraga dobro otpočela.

Razmišljanja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Gledano u celini, kako su Blumbergovi odgovori na ovih osam testova dokaza uticali na vaše uverenje u pouzdanost Jevandjelja? Zašto?
2. Koji od ovih osam testova smatrate za najubedljiviji i zašto?
3. Kada ljudi kojima verujete daju donekle različite pojedinosti o istom događaju; da li trenutno sumnjate u njihovu pouzdanost, ili tražite razuman način da pomirite njihove opise? Koliko su po vama ubedljive Blumbergove analize navodnih protivrečnosti između Jevandjelja?

Za još dokaza

Još izvora o ovoj temi

- Archer, Gleason L. *The Encyclopedia of Bible Difficulties*. Grand Rapids: Zondervan, 1982.
- Blomberg, Craig. "The Historical Reliability of the New Testament." In *Reasonable Faith*, by William Lane Craig, 193-231. Westchester, Ill.: Crossway, 1994.
- _____. "Where Do We Start Studying Jesus?" In *Jesus under Fire*, edited by Michael J. Wilkins and J. P. Moreland, 17-50. Grand Rapids: Zondervan, 1995.
- Dunn, James. *The Living Word*. Philadelphia: Fortress, 1988.
- Marshall, I. Howard. *I Believe in the Historical Jesus*. Grand Rapids: Eerdmans, 1977.

3

DOKUMENTARAN DOKAZ

Da li su Isusove biografije pouzdano sačuvane za nas?

Kao izveštač časopisa Čikago Tribjun, bio sam “knjiški moljac” - provodio sam bezbrojne sate pretražujući sudsku arhivu u traganju za zanimljivim vestima. To je bio naporan posao koji je oduzimao puno vremena, ali su nagrade bile vredne toga. Uspevalo mi je da pre konkurencije donesem izveštaje na naslovnu stranu.

Na primer, jednom sam naišao na neke zapise velike porote koji su predstavljali vrhunsku tajnu koja je greškom stavljena u javnu arhivu. Moji sledeći članci su izneli na videlo veliku nameštaljku jednog od najvećih čikaških projekata javnih radova, uključujući konstruisanje glavnih brzih puteva.

Ali, najzanimljiviji dokumenti koje sam ikada otkrio bili su iz slučaja koji je predstavljao prekretnicu kada je Fordova kompanija bila optužena za ubistvo bez predumišljaja, zbog smrti tri tinejdžera u plamenu u automobilu marke 'pinto'. To je bio prvi slučaj da je neki američki proizvođač krivično optužen za navodno reklamiranje opasnog proizvoda.

Kada sam proverio sudski dosije u malom Vinamaku, u Indijani, otkrio sam veći broj poverljivih izveštaja kompanije Ford koji otkrivaju da je proizvođač automobila unapred znao da je 'pinto' mogao da eksplodira ako dobije udarac otopzadi pri brzini od 30 kilometara na sat. Dokumenti su ukazivali da je proizvođač automobila odlučio da ne popravi sigurnost automobila kako bi sačuvao nekoliko dolara po vozilu i povećao prtljažni prostor.

Fordov advokat, koji je slučajno šetao sudnicom, primetio me je kako fotokopiram dokumenta. Požurio je u sudnicu i dobio sudski nalog da zapečati dosijea i tako ih ukloni od razmatranja javnosti.

Ali, bilo je prekasno. Moja priča, pod nazivom “Ford je ignorisao opasnost od požara u pintu, kako pokazuju tajni dopisi”, bila je objavljena u Tribjunu, a zatim blesnula po čitavoj zemlji.¹

POTVRĐIVANJE DOKUMENATA

Pribavljanje tajnih korporacijskih dokaza je jedna stvar; utvrđivanje njihove autentičnosti je druga. Pre nego što novinar može da objavi svoj sadržaj ili tužilac preda dokumente kao dokaz na suđenju, moraju se preduzeti koraci kako bi se utvrdilo da su istiniti.

U vezi sa takozvanim 'pinto papirima', pitanje je: da li su papiri sa pečatom kompanije Ford, na kojima su dopisi napisani, mogli da budu falsifikati? Da li su potpisi mogli da budu lažni? Kako sam mogao da budem siguran? I pošto su dopisi očigledno bili fotokopirani više puta, kako mogu da budem siguran da neko nije menjao njihov sadržaj? Drugim rečima, kako mogu da budem siguran da je svaki kopirani dokument bio identičan sa originalnim dopisom, koji nisam posedovao?

Štaviše, kako mogu da budem siguran da su ti dopisi govorili celu priču? Na kraju, oni predstavljaju samo mali deo unutrašnjeg dopisivanja u Fordu. Šta ako postoje drugi dopisi, koji su još uvek sakriveni od očiju javnosti, koji bi, kada bi se otkrili, bacili potpuno drugo svetlo o ovom pitanju?

To su značajna pitanja, a ona su podjednako važna u ispitivanju Novog zaveta. Kada držim Bibliju u rukama, u suštini držim kopije drevnih istorijskih zapisa. Originalni zapisi Isusovih biografija - Jevanđelja po Mateju, Marku, Luci i Jovanu - i sve druge originalne knjige Starog i Novog zaveta odavno su se pretvorile u prašinu. Kako onda mogu da budem siguran da ove današnje verzije - krajnji proizvodi bezbrojnih prepisivanja tokom vekova - imaju bilo kakve sličnosti sa onim što su autori prvobitno napisali?

Pored toga, kako mogu da znam da li te četiri biografije pričaju celokupnu priču? Šta ako su postojale druge Isusove biografije koje su bile cenzurisane zato što se ranoj crkvi nije sviđao način na koje su prikazivale Isusa? Kako mogu da budem ubeđen da crkveni zvaničnici nisu sakrili biografije o Isusu koje su bile podjednako precizne kao i četiri koje su na kraju uključene u Novi zavet, a koje bi bacile značajno novo svetlo na reči i dela ovog kontroverznog drvodelje iz Nazareta?

Ova dva pitanja - da li su Isusove biografije bile pouzdano sačuvane za nas i da li je podjednako precizne biografije crkva prikri-la - tražila su pažljivo razmatranje. Znao sam da je postojao jedan naučnik koji je bio univerzalno priznat kao vodeći autoritet po ovim pitanjima. Stigao sam avionom u Njuark i dovezao se iznajmljenim kolima do Prinstona da bih ga posetio.

DRUGI INTERVJU: DR BRUS M. MECGER

Pronašao sam 84-godišnjeg Brusa Mecgera (Bruce Metzger) u subotu popodne na njegovom uobičajenom mestu boravka, u biblioteci Teološkog fakulteta u Prinstonu, gde, kaže uz osmeh, "voli da briše prašinu sa knjiga".

U stvari, on je napisao neke od najboljih, naročito kada je tema tekst Novog zaveta. Sve ukupno, bio je autor ili urednik 50 knjiga, uključujući "Novi zavet: Njegova pozadina, rast i sadržaj" (The New Testament: Its Background, Growth, and Content); "Tekst Novog zaveta" (The Text of the New Testament); "Kanon Novog zaveta" (The Canon of the New Testament); "Rukopisi grčke Biblije" (Manuscripts of the Greek Bible); "Tekstualni komentar grčkog Novog zaveta" (Textual Commentary on the Greek New Testament); "Uvod u apokrife" (Introduction to Apocrypha); i "Oksfordski biblijski priručnik" (The Oxford Companion to the Bible). Nekoliko knjiga je prevedeno na nemački, kineski, japanski, korejski, malaški i druge jezike. On je takođe korednik "Nove oksfordske Biblije sa objašnjenjima i apokrifima" (The New Oxford Annotated Bible with the Apocrypha) i glavni urednik više od 25 tomova u seriji "Sredstva i proučavanje Novog zaveta" (New Testament Tools and Studies).

Mecgerovo obrazovanje obuhvata magistarsku diplomu Teološkog fakulteta u Prinstonu kao i magistraturu i doktorat sa Univerziteta u Prinstonu. Proglašen je počasnim doktorom na pet koledža i univerziteta, uključujući i Univerzitet Sent Endrjuz u Škotskoj, Univerzitet u Minsteru, u Nemačkoj, i Univerzitet Potefstrum u Južnoj Africi.

Godine 1969, radio je kao stalni naučnik u kući Tindejl, u Kembridžu, u Engleskoj. Bio je gostujući predavač u Kler Holu, Univerziteta u Kembridžu, 1974. godine, i na Vulfson koledžu, u Oksfordu, 1979. godine. Trenutno je penzionisani profesor prinstonskog Teološkog fakulteta posle 46-godišnje karijere predavanja Novog zaveta.

Mecger je predsednik Komiteta za novu revidiranu standardnu verziju Biblije, dopisni član Britanske Akademije i radi u upravnom odboru insituta Vetus Latina pri manastiru Boron, u Nemačkoj. Bivši je predsednik Društva biblijske literature, Međunarodnog društva za proučavanje Novog zaveta i Severnoameričkog patrističkog društva.

Ako pregledate fusnote bilo koje značajne knjige o tekstu Novog zaveta, verovatno ćete više puta naići na navode Mecgera. Njegove knjige predstavljaju obaveznu literaturu na univerzitetima i teološkim fakultetima širom sveta. Naučnici raznih teoloških uverenja veoma ga cene.

Na više načina, Mecger, rođen 1914. godine, predstavlja staru generaciju. Izlazeći iz sivog bjuika, koji naziva "moja benzinska buba", obučen je u tamno-sivi sako sa plavom kravatom, što predstavlja najneformalnije odevanje tokom njegovih poseta biblioteci, čak i vikendom. Njegova seda kosa je uredno očešljana; njegove oči, sjajne i podozrive, uokvirene su naočarima bez okvira. Hoda sporije nego ranije, ali nema problema da se strpljivo uspenje stepenicama do drugog sprata, gde vrši svoja istraživanja u maloj i jednostavnoj kancelariji.

Nije izgubio ni svoj smisao za humor. Pokazao mi je limenku koju je nasledio kao predsednik Odbora za revidiranje standardne verzije Biblije. Otvorio je poklopac i pokazao pepeo jedne revidirane standardne verzije Biblije koja je zapaljena 1952. godine tokom protesta jednog fundamentalističkog sveštenika.

"Izgleda da mu se nije svidelo kada je Odbor izmenio 'ljudi' iz King Džejms verzije u 'drugovi' u Poslanici Jevrejima 1,9", objasnio je Mecger osmehujući se. "Optužio ih je da su komunisti!"

Iako je Mecgerov govor ponekad oklevajući, i iako je sklon da ponavlja fraze kao što je "upravo tako", on i dalje ostaje vrhunski naučnik po pitanju Novog zaveta. Kada sam zatražio neke statističke podatke, nije se oslanjao na brojeve iz svoje knjige o Novom zavetu iz 1992. godine; preduzeo je novo istraživanje kako bi usaglasio brojeve sa najnovijim otkrićima. Njegov izoštrani um nije imao problema da se priseća ljudi i mesta, i sa lakoćom govori sa svim stručnjacima koji trenutno učestvuju u sporovima o Novom zavetu. U stvari, oni nastavljaju da traže od njega mišljenje i rešenja.

Njegova kancelarija, veličine zatvorske ćelije, nema prozora i obojena je sivom bojom uobičajenom za takve ustanove. U njoj se nalaze dve drvene stolice; zahtevao je da uzmem udobniju. To je bio deo njegovog šarma. Bio je veoma ljubazan, iznenađujuće skroman i povučen, blagog duha, što me je potaklo da poželim da jednom ostarim imajući istu vrstu blagosti.

Proveli smo izvesno vreme u upoznavanju, a onda sam se okrenuo prvom pitanju koje sam želeo da uputim: kako možemo da budemo sigurni da su Isusove biografije prenesene do nas na pouzdan način?

KOPIJE KOPIJA KOPIJA

"Biću iskren", rekao sam Mecgeru. "Kada sam prvi put saznao da nema sačuvanih originala Novog zaveta, bio sam stvarno skeptičan. Pomislio sam, ako je sve što imamo kopije kopija kopija, kako mogu da imam bilo kakvo pouzdanje da Novi zavet, koji danas imamo, ima

bilo kakve sličnosti sa onim što je prvobitno napisano? Kako vi odgovarate na to?"

"To nije problem koji je jedinstven za Bibliju; to je pitanje koje možemo da postavimo i za druga dokumenta koja su došla do nas iz starih vremena", odgovorio je. "Ali, ono što Novi zavet ima u svoju korist, naročito u poređenju sa drugim drevnim spisima, je neprevaziđen broj kopija koje su ostale do danas."

"Zašto je to značajno?" upitao sam.

"Što češće imate kopije koje se međusobno slažu, naročito ako dolaze iz različitih geografskih oblasti, to ih više možete unakrsno proveravati kako bi ste utvrdili našta je ličio originalni dokument. Jedino bi se slagale vraćanjem geneaološki unazad u porodičnom stablu koje predstavlja poreklo rukopisa."

"U redu", rekao sam, "mogu da razumem da posedovanje velikog broja kopija sa različitih mesta može da pomogne. Ali, šta je sa starošću dokumenata? Svakako je i to značajno, zar ne?"

"Upravo tako", odgovorio je. "I to je još jedna stvar koja ide u prilog Novog zaveta. Imamo kopije koje su nastale nekoliko generacija od pisanja originala, dok je u slučaju drugih drevnih tekstova, možda pet, osam ili deset vekova prošlo između originala i najranije sačuvane kopije."

Pored grčkih rukopisa, takođe imamo prevode Jevanđelja na druge jezike iz relativno ranog vremena - na latinski, sirijski i koptski. I pored toga, imamo ono što bi se moglo zvati sekundarnim prevodi-ma, koji su načinjeni malo kasnije, kao što su jermenski i gotski. I mnoštvo drugih - gruzijski, etiopski, veliki broj."

"Kako to pomaže?"

"Zato što čak i kada danas ne bi smo imali grčke rukopise, spajanjem informacija na osnovu ovih prevoda relativno ranog datuma, mogli bi u stvari da reprodukujemo sadržaj Novog zaveta. Pored toga, čak i da smo izgubili sve grčke rukopise i prve prevode, i dalje bi smo mogli da reprodukujemo sadržaje Novog zaveta na osnovu velikog broja navoda i komentara, propovedi, poslanica i ostalog, koji potiču od prvih crkvenih otaca."

Iako je to izgledalo impresivno, bilo je teško proceniti taj dokaz nezavisno. Bio mi je potreban neki kontekst kako bih bolje procenio jedinstvenost Novog zaveta. Kakav je, pitao sam se, on u poređenju sa drugim dobro poznatim starim delima?

BRDO RUKOPISA

"Kada govorite o velikom broju rukopisa", rekao sam, "kako je to u suprotnosti sa drugim drevnim knjigama koje naučnici rutinski pri-

hvataju kao pouzdane? Na primer, recite mi nešto o spisima pisaca iz Isusovog vremena.”

Pošto je očekivao pitanje, Mecger se pozvao na neke rukom zapisane beleške koje je poneo sa sobom. “Razmotrimo Tacita, rimskog istoričara koji je napisao “Anale carskog Rima” oko 116. godine”, počeo je. “Njegovih prvih 6 knjiga danas postoji u samo jednom rukopisu, koji je prepisan oko 850. godine. Knjige od 11. do 16. nalaze se u drugom rukopisu koji datira iz 11. veka. Knjige od 7. do 10. su izgubljene. Tako postoji velika praznina između vremena kada je Tacit pronalazio svoje informacije i zapisivao ih, i jedinih postojećih kopija.”

“Što se tiče istoričara Josifa Flavija, iz prvog veka, imamo 9 grčkih rukopisa njegovog dela “Jevrejski rat”, a te kopije su napisane u 10, 11. i 12. veku. Postoji latinski prevod iz 4. veka i srednjovekovni ruski materijal iz 11. ili 12. veka.”

Ti brojevi su bili iznenađujući. Postoji samo najtananija nit rukopisa koja povezuje ta drevna dela sa savremenim svetom.

“Radi poređenja”, upitao sam, “koliko novozavetnih grčkih rukopisa danas postoji?”

Mecgerove oči su se raširile. “Više od 5.000 je uneseno u katalog”, rekao je sa entuzijazmom, a glas mu se povisio za oktavu.

To je bilo brdo rukopisa u poređenju sa mravinjacima Tacita i Josifa Flavija! “Da li je to neobično u drevnom svetu? Koji mu se rukopis približava po brojnosti?” upitao sam.

“Količina novozavetnog materijala je skoro zbunjujuća u poređenju sa drugim antičkim delima”, rekao je. “Posle Novog zaveta, najveći broj rukopisnih svedočanstava postoji za Homerovu “Ilijadu”, koja predstavlja bibliju starih Grka. Danas postoji manje od 650 grčkih rukopisa. Neki su prilično fragmentarni. Došli su do nas iz 2. i 3. veka nove ere i iz sledećih vekova. Kada imate u vidu da je Homer sastavio svoj ep oko 800. godine pre nove ere, možete da vidite da postoji veoma velika praznina.”

“Veoma velika” je bila preblaga izjava; to je bilo hiljadu godina! U stvari, nije bilo poređenja: rukopisni dokazi za Novi zavet su bili nadmoćni kada se postave pored drugih cenjenih starih spisa - dela koja savremeni naučnici bez problema prihvataju kao autentične.

Moja znatiželja o rukopisima Novog zaveta je podstaknuta, pa sam zamolio Mecgera da mi opiše neke od njih.

“Najraniji su papirusni fragmenti, koji su predstavljali pisani materijal načinjen od biljke papirusa koja je rasla u močvarama delte Nila u Egiptu”, rekao je. “Sada postoji 99 fragmentarnih delova papirusa koji sadrže jedan ili više odeljaka ili knjiga Novog zaveta.”

“Najznačajniji rukopisi koji su izašli na svetlost dana su “Biblijski papirusi” Čestera Bitija, otkriveni oko 1930. godine. Među njima, biblijski papirus Bitija broj 1 sadrži delove četiri Jevanđelja i Dela apostolskih, a datira se na 3. vek. Papirus broj 2, koji potiče iz oko 200. godine, sadrži velike delove osam Pavlovih poslanica, kao i delove Poslanice Jevrejima. Papirus broj 3. ima veliki deo Knjige Otkrivenja i potiče iz 3. veka.”

“Sledeću grupu značajnih papirusnih rukopisa je kupio švajcarski bibliofil M. Martin Budmer. Najraniji među njima, koji potiče otprilike iz 200. godine, sadrži oko dve trećine Jevanđelja po Jovanu. Drugi papirus, koji sadrži delove Jevanđelja po Luci i Jovanu, potiče iz 3. veka.”

Ovde je već praznina između pisanja Isusovih biografija i najranijih rukopisa bila krajnje mala. Ali, koji je najstariji rukopis koji posedujemo? Koliko blizu se vremenski, pitao sam se, možemo približiti prvobitnim spisima, koje stručnjaci nazivaju “autografima”?

DELIĆ KOJI JE IZMENIO ISTORIJU

“Od celokupnog Novog zaveta”, rekao sam, “koji je najraniji deo koji posedujemo danas?”

Mecger nije morao da razmišlja o odgovoru. “To bi bio fragment Jevanđelja po Jovanu, koji sadrži materijal iz 11. poglavlja. Sadrži pet stihova - tri na jednoj strani, dva na drugoj - veličine je oko 6,5 sa 9 cm”, rekao je.

“Kako je otkriven?”

“Kupljen je u Egiptu još 1920. godine, ali je godinama ostao neprimećen među sličnim fragmentima od papirusa. Tada je 1934. godine, K. H. Roberts sa koledža Sent Džon, sa Oksforda, razvrstavao papiruse u biblioteci Džon Rajlends u Mančesteru u Engleskoj. Odmah je prepoznao to kao očuvani deo Jevanđelja po Jovanu. Mogao je da ga datira na osnovu stila pisanja.”

“I kakav je bio njegov zaključak?” upitao sam. “Koliko unazad se kreće?”

“Zaključio je da potiče između 100. i 150. godine. Mnogi drugi čuvani paleografi, kao što su ser Frederik Kenjon, ser Harold Bel, Adolf Dajzman, V. H. P. Heč, Urlih Vilken, i drugi, složili su se sa njegovom procenom. Dajzman je bio ubeđen da fragment potiče u najmanju ruku iz vremena vladavine cara Hadrijana, koji je vladao od 117. do 138. godine, ili čak cara Trajana, koji je vladao od 98. do 117. godine.”

To je bilo zaprepašujuće otkriće. Razlog: skeptični nemački teolozi u poslednjem veku su uporno tvrdili da četvrto Jevanđelje nije sastavljeno u najmanju ruku pre 160. godine - predaleko od događaja

Isusovog života da bi imalo veći istorijski značaj. Uticali su na generacije naučnika koji su odbacivali pouzdanost ovog Jevanđelja.

“To svakako odbacuje ovo mišljenje”, komentarisao sam.

“Da, odbacuje”, rekao je. “Ovde imamo vrlo rani fragment kopije Jevanđelja po Jovanu koji je bio u upotrebi širom hrišćanske zajednice duž Nila u Egiptu, daleko od Efesa u Maloj Aziji, gde je Jevanđelje verovatno prvobitno sastavljeno.”

Nalazi su doslovno ponovo napisali popularnu istoriju, pomerajući sastavljanje Jevanđelja po Jovanu daleko bliže danima u kojima je Isus hodao zemljom. U glavi sam memorisao da treba da proverim sa arheologom da li bilo koji drugi nalazi podržavaju poverenje koje možemo da imamo u četiri Jevanđelja.

OBIJLE DOKAZA

Dok papirusni rukopisi predstavljaju najranije kopije Novog zaveta, takođe postoje drevne kopije napisane na pergamentu, koji je bio načinjen od kože ovaca, koza i antilopa.

“Imamo ono što se naziva uncijalni rukopisi, koji su celokupni napisani velikim grčkim slovima”, objasnio je Meger. “Danas imamo 306 takvih rukopisa, od kojih se neki mogu datirati unazad do 3. veka. Najznačajniji od njih je 'Codex Sinaiticus', koji prestavlja jedini potpuni Novi zavet napisan uncijalnim slovima, i 'Codex Vaticanus', koji nije potpun. Oba potiču iz oko 350. godine.”

“Novi stil pisanja, koji je više kurziv po prirodi, javio se približno 800. godine. On se naziva minuskulnim i imamo 2.856 takvih rukopisa. Zatim postoje i lekcionari koji sadrže novozavetni rukopis u redosledu po kome se trebalo čitati u prvim crkvama, u određeno vreme tokom godine. Ukupno 2.403 njih je uvedeno u katalog. To čini ukupan zbir grčkih rukopisa od 5.664.”

Pored grčkih dokumenata, rekao je, postoje hiljade drugih drevnih rukopisa Novog zaveta na drugim jezicima. Postoji 8.000 do 10.000 rukopisa latinske Vulgate, plus ukupno 8.000 na etiopskom, slovenskom i jermenskom. Sve ukupno postoji oko 24.000 rukopisa.

“Kakvo je onda vaše mišljenje?” upitao sam, želeći da jasno potvrdim ono što sam mislio da čujem. “Na osnovu mnoštva rukopisa i vremenske praznine između originala i naših prvih kopija, kako Novi zavet stoji u odnosu na druga dobro poznata dela iz drevnih vremena?”

“Krajnje dobro”, odgovorio je. “Možemo da imamo veliko poverenje u verodostojnost sa kojom je ovaj materijal došao do nas, naročito u poređenju sa bilo kojim drugim drevnim književnim delom.”

Takav zaključak dele istaknuti naučnici širom sveta. Preminuli F. F. Brus (F. F. Bruce), istaknuti profesor Univerziteta u Mančesteru, u

Engleskoj, i autor dela "Novozavetni dokumenti: Da li su pouzdani?" (The New Testament Documents: Are They Reliable?), rekao je: "Ne postoji nikakva drevna literatura u svetu koja ima tako obilnu i dobru tekstualnu potvrdu kao Novi zavet."²

Mecger je već spomenuo ime ser Frederika Kenjona, bivšeg direktora Britanskog muzeja i autora dela "Paleografija grčkih papirusa" (The Paleography of Greek Papyri). Kenjon je rekao da "ni u jednom drugom slučaju interval između sastavljanja knjige i datuma najranijih rukopisa nije toliko kratak kao kod Novog zaveta."³

Njegov zaključak je bio: "Poslednja osnova za bilo kakvu sumnju da su rukopisi došli do nas onakvi kakvi su prvobitno napisani je sada uklonjena."⁴

Međutim, šta je sa neslaganjima između različitih rukopisa? U danima pre pojave brzih mašina za fotokopiranje, rukopise su marljivo ručno prepisivali pisari, slovo po slovo, reč po reč, liniju po liniju, procesom koji je bio otvoren za greške. Sada sam želeo da se usredredimo na to - da li su te greške pri prepisivanju načinile naše savremene Biblije nepopravljivo prožete netačnostima.

ISPITIVANJE GREŠAKA

"Sa sličnostima u načinu na koji se grčka slova pišu i sa primitivnim uslovima pod kojima su pisari radili, izgledalo bi neizbežno da se greške pri prepisivanju uvuku u tekst", rekao sam.

"Upravo tako", saglasio se Mecger.

"I u stvari, zar ne postoji desetine hiljada varijacija među drevnim rukopisa koje imamo?"

"Upravo tako."

"Zar to, dakle, ne znači da ne možemo imati poverenja u njih?" upitao sam, zvučeći više optužujuće nego istraživački.

"Ne gospodine, ne znači", Mecger je odgovorio odlučno. "Dopustite mi da prvo kažem sledeće: naočare nisu otkrivene do 1373. godine u Veneciji, a siguran sam da je astigmatizam postojao među drevnim pisarima. To je bilo dalje usloženo činjenicom da je pod bilo kakvim okolnostima bilo teško čitati izbledele rukopise sa kojih se deo mastila oljuštio. Postojale su i druge nezgode - nepažnja pisara, na primer. Tako da su se, iako je većina pisara bila strogo pažljiva, greške provlačile."

"Ali", brzo je dodao, "postoje faktori koji se suprotstavljaju tome. Na primer, ponekad bi se pamćenje pisara poigravalo sa njim. Između vremena koje mu je bilo potrebno da pogleda tekst, a zatim da zapiše te reči, redosled reči je mogao da bude izmenjen u njegovoj glavi. Mogao je da napiše prave reči, ali u pogrešnom redosledu. To nije

ništa alarmantno, pošto je grčki, za razliku od engleskog, nezavistan od redosleda reči.”

“Što znači...”, podstakao sam ga.

“Što znači da u engleskom predstavlja veliku razliku ako kažete, 'pas je ujeo čoveka' ili 'čovek je ujeo psa' - redosled je važan u engleskom. Ali u grčkom, to nije slučaj. Jedna reč funkcioniše kao subjekat rečenice bez obzira na kom mestu stoji u rečenici; zbog toga značenje rečenice nije izmenjeno, ako su reči van onoga što smatramo pravilnim redosledom. Tako da određene varijacije među rukopisima postoje, ali su generalno takve varijacije bez posledica. Razlike u spelovanju bi bile drugi primer.”

Pa ipak, veliki broj “varijanti”, ili razlika između rukopisa, je problematičan. Video sam procene koje se kreću i do 200.000 njih.⁵ Međutim, Mecger je osporavao značaj te cifre.

“Broj zvuči ogroman, ali je donekle obmanjujući zbog načina na koji su varijante prebrojane”, rekao je. On je objasnio da ako je samo jedna reč pogrešno napisana u 2.000 rukopisa, to je brojano kao 2.000 varijanti.

Okrenuo sam se najznačajnijem pitanju. Koliki je broj crkvenih učenja ugrožen zbog ovakvih varijanti?

“Ne znam ni za jedno učenje koje je ugroženo”, odgovorio je ubeđeno.

“Ni za jedno?”

“Ni za jedno”, ponovio je. “Kada Jehovini svedoci dođu na vaša vrata i kažu: 'Vaša Biblija greši u King Džejms verziji 1. Poslanice Jovanove 5,7-8, u kojoj se kaže: 'Otac, Reč i Sveti Duh; i ovo je troje jedno.' Oni će reći: 'To se ne nalazi u najranijim rukopisima.’”

“I to je prilično tačno. Mislim da se te reči nalaze u samo oko 7 ili 8 kopija, koje sve potiču iz petnaestog ili šesnaestog veka. Priznajem da to nije deo onoga što je pisac 1. Poslanice Jovanove nadahnuto napisao.”

“Ali, to ne odbacuje čvrsto svedočanstvo Biblije o doktrini o trojstvu. Prilikom Isusovog krštenja, Otac govori, njegov voljeni Sin se krštava, a Sveti Duh se spušta na njega. Na kraju 2. Poslanice Korinćanima, Pavle kaže: 'Blagodat Gospoda našega Isusa Hrista i ljubav Boga i Oca i zajednica Svetoga Duha sa svima vama.' Postoje mnoga mesta na kojima je trojstvo predstavljeno.”

“Tako da varijacije, kada se pojave, teže da budu neznačajne, a ne suštinske?”

“Da, da, to je tačno, i naučnici rade veoma pažljivo pokušavajući da ih razreše vraćajući se na originalno značenje. Značajnije varijacije ne obaraju nijedno učenje crkve. Bilo koja dobra Biblija sadrži

napomene koje će obavestiti čitaoce na različita čitanja reči koje su od bilo kakvog značaja. Ali ponovo, one su retke.”

Toliko retke da su naučnici Norman Gajsler (Norman Geisler) i Vilijem Niks (William Nix) zaključili: “Ne samo da je Novi zavet preživeo u više rukopisa od bilo koje druge knjige iz drevnih vremena, već je preživeo u čistijem obliku od bilo koje druge velike knjige - obliku koji je 99,5% čist.”⁶

Međutim, čak iako je tačno da je prenošenje Novog zaveta tokom istorije bilo bez presedana po svojoj pouzdanosti, kako znamo da imamo celokupnu sliku?

Šta je sa optužbama da su crkveni sabori odstranili podjednako zakonita dokumenta jer im se nije sviđala slika Isusa kakvu su ta dokumenta prikazivala? Kako znamo da 27 knjiga Novog zaveta predstavlja najbolju i najpouzdaniju informaciju? Zašto naše Biblije sadrže Jevanđelja po Mateju, Marku, Luci i Jovanu, ali su mnoga druga drevna Jevanđelja - Jevanđelje po Filipu, Jevanđelje Egipćana, Jevanđelje istine, Jevanđelje o rođenju Marije - isključena?

Došlo je vreme da se okrenemo pitanju o “kanonu”, izrazu koji potiče od grčke reči koja znači “pravilo”, “norma”, ili “standard” i koji opisuje knjige koje su postale prihvaćene kao zvanične u crkvi i uključene u Novi zavet.⁷

Mecger se smatra vodećim autoritetom u toj oblasti.

“VELIKI STEPEN SAGLASNOSTI”

“Kako su zvaničnici prve crkve odredili koje će se knjige smatrati autoritativnim, a koje će biti odbačene?” upitao sam. “Koje su kriterijume koristili prilikom određivanja koje dokumente treba uključiti u Novi zavet?”

“U osnovi, rana crkva je imala tri kriterijuma”, rekao je. “Prvo, knjige moraju da imaju apostolski autoritet - to jest, ili su morali da ih napišu sami apostoli, koji su bili očevici onoga o čemu piše u knjigama, ili sledbenici apostola. Tako da u slučaju Marka i Luke, iako oni nisu bili među 12 apostola, po ranom predanju Marko je bio Petrov pomoćnik, a Luka prijatelj apostola Pavla.”

“Drugo, postojao je kriterijum saglasnosti sa onim što se zvalo ‘pravilo vere’. To jest, da li je dokument bio saglasan sa osnovnim hrišćanskim predanjem koje je crkva priznavala kao normu. I treće, postojao je kriterijum da li je dokument imao rasprostranjeno prihvatanje i upotrebu u crkvi.”

“Oni su samo primenili te kriterijume?” zapitao sam.

“Pa ne bi bilo tačno reći da su ti kriterijumi jednostavno primenjeni na mehanički način”, odgovorio je. “Svakako su postojala različita mišljenja kojem kriterijumu treba dati najveću težinu.”

“Međutim, ono što je zadivljujuće je da iako su granice kanona ostale neizmenjene izvesno vreme, u stvari je postojao veliki stepen saglasnosti u vezi većeg dela Novog zaveta u prva dva veka. To je bilo tačno za veoma različite zajednice razbacane na širokom prostoru.”

“Prema tome”, rekao sam, “četiri Jevanđelja koja danas imamo u Novom zavetu su ispunila te kriterijume, dok druga nisu?”

“Da”, rekao je. “To je bio, ako mogu tako da kažem, primer ‘opstanka najsposobnijih’. Govoreći o kanonu, Artur Derbi Nok (Arthur Darby Nock) je obično govorio svojim studentima na Harvardu: ‘Putevi kojima se najviše putuje u Evropi su najbolji putevi; zbog toga su toliko prometni.’ To je dobro poređenje. Britanski komentator Vilijem Berkli (William Barclay) je rekao to na sledeći način: ‘Jednostavna je istina reći da su knjige Novog zaveta postale kanonske jer niko nije mogao da ih spreči u tome’.”

“Možemo biti ubeđeni da se nijedna druga knjiga ne može usporediti sa Novim zavetom u pogledu značaja za hrišćansku istoriju ili učenje. Kada se proučava rana istorija kanona postaje vidljivo da Novi zavet sadrži najbolje izbore Isusove istorije. Oni koji su utvrdili granice kanona su imali jasnu i uravnoteženu perspektivu Jevanđelja o Hristu.”

“Samo pročitajte ta druga dokumenta. Ona su napisana kasnije od četiri Jevanđelja, u drugom, trećem, četvrtom, petom čak i šestom veku, dugo posle Isusa, i prilično su banalna. Oni nose imena - kao što je Jevanđelje po Petru i Jevanđelje po Mariji - koja nisu povezana sa njihovim pravim autorstvom. Sa druge strane, četiri Jevanđelja u Novom zavetu su uz zapanjujuću jednoglasnost brzo prihvaćena kao autentična u priči koju govore.”

Ipak, znam da neki liberalni naučnici, najuvaženiji članovi skupa “Seminar o Isusu”, veruju da Jevanđelje po Tomi treba da se postavi na jednak status sa četiri tradicionalna Jevanđelja. Da li je tajnovito jevanđelje bilo žrtva političkih ratova unutar crkve, i na kraju bilo izbačeno zbog svojih nepopularnih učenja? Odlučio sam da je najbolje da ispitam Mecgera po ovom pitanju.

ISUSOVE “TAJNE REČI”

“Dr Mecger, da vas pitam, Jevanđelje po Tomi, koje je bilo među Nag Hamadi dokumentima pronađenim u Egiptu 1945. godine, tvrdi da sadrži ‘tajne reči koje je živi Isus izgovorio, a Didimus Juda Toma zapisao’. Zašto ga je crkva izostavila?”

Mecger je temeljno bio upoznat sa ovim delom. “Jevanđelje po Tomi je izašlo na svetlost u kopiji iz 15. veka na koptskom, koju sam ja preveo na engleski”, rekao je. “Ono sadrži 114 izreka pripisanih

Isusu, ali bez priče onoga što je činio, i izgleda da je napisano na grčkom u Siriji oko 140. godine. U nekim slučajevima mislim da ovo Jevanđelje korektno izveštava o onome šta je Isus rekao, uz blage izmene.”

To je svakako bila zanimljiva izjava. “Molim vas da to objasnite”, rekao sam.

“Na primer, u Jevanđelju po Tomi Isus kaže: ‘Grad sazidan na visokom brdu ne može se sakriti.’ Ovde je pridev ‘visok’ dodat, ali ostalo glasi kao i u Jevanđelju po Mateji. Ili Isus kaže: ‘Dajte caru carevo, dajte Bogu Božje, dajte meni što je moje.’ U ovom slučaju je poslednja fraza dodata.”

“Međutim, postoje neke stvari u Jevanđelju po Tomi koje su potpuno strane kanonskim Jevanđeljima. Isus kaže: ‘Rascepite drvo, ja sam tamo. Podignite kamen, i naćićete me.’ To je panteizam - ideja da je Isus svuda u materiji ovog sveta. To je suprotno od svega što se nalazi u kanonskim Jevanđeljima.”

“Jevanđelje po Tomi se završava izjavom: ‘Neka Marija ide od nas, jer žene nisu dostojne da žive.’ Navedeno je da Isus kaže: ‘Gle, ja ću je voditi da bih je načinio muškarcem, kako bi i ona mogla postati duh živi, ličeći na vas muškarce. Jer svaka žena koja se načini muškarcem, ući će u carstvo nebesko.”

Mecgerove obrve su se podigle kao da je bio iznenađen onim što je upravo izgovorio. “To nije Isus koga znamo iz četiri kanonska Jevanđelja!” rekao je nedvosmisleno.

Upitao sam: “Šta je sa optužbom da je crkva namerno izbacila Jevanđelje po Tomi u nekoj vrsti zavere da ga učutka?”

“To jednostavno nije istorijski tačno”, usledio je Mecgerov odgovor. “Ono što su sinodi i sabori radili u petom veku i posle je bila potvrda onoga što su već prihvatili i visoki zvaničnici i obični hrišćani. Nije tačno reći da je Jevanđelje po Tomi izbačeno zbog predrasude dela saveta; pravi način je da se kaže da je Jevanđelje po Tomi isključilo samo sebe! Ono nije bilo usklađeno sa drugim svedočanstvima o Isusu koja su prvi hrišćani prihvatili kao istinita.”

“Znači da se vi ne bi ste složili sa bilo kim ko bi pokušao da izdigne Jevanđelje po Tomi na isti status kao i četiri Jevanđelja”, rekao sam.

“Da, nikako se ne bih složio. Mislim da je rana crkva načinila pravičan čin odbacujući ga. Prihvatiti ga sada, bilo bi, kako se meni čini, kao prihvatiti nešto što je manje vredno od drugih Jevanđelja”, odgovorio je, “nemojte me pogrešno shvatiti. Mislim da je Jevanđelje po Tomi zanimljiv dokument, ali da je pomešan sa panteističkim i antifeminističkim izjavama koje svakako treba odbaciti”.

“Treba da shvatite da kanon nije bio rezultat niza takmičenja u kojima je učestvovala crkvena politika. Kanon pre predstavlja odabir koji je nastao usled intuitivnog uvida odnašnjih hrišćana. Oni su mogli da čuju glas Božjeg Pastira u Jevandelju po Jovanu; mogli su da ga čuju samo na prigušen i iskrivljen način u Jevandelju po Tomi, pomešan sa gomilom drugih stvari.”

“Kada je kanon proglašen, on je samo potvrdio ono što je opšta osetljivost crkve već odredila. Vidite, kanon je pre spisak autoritativnih knjiga nego autoritativni spisak knjiga. Ti dokumenti nisu izveli svoj autoritet na osnovu toga što su odabrani; svaki od njih je imao autoritet pre nego što ih je bilo ko skupio. Prva crkva je jednostavno slušala i osetila da su to autoritativni opisi.”

“Reći sada da su se kanoni javili tek pošto su sabori i sinodi izneli te proglose, bilo bi kao reći: 'Hajdemo da sakupimo nekoliko muzičkih akademija i da objavimo da je Bahova i Betovenova muzika divna.' Ja bih rekao: 'Hvala vam! Znali smo to i pre nego što ste to objavili.' Znali smo to zbog osećaja šta je dobra muzika, a šta nije. Isto je i sa kanonom.”

Čak i pored toga, istakao sam da su neke novozavetne knjige, naročito Poslanica Jakovljeva, Poslanica Jevrejima i Otkrivenje, bile sporije prihvaćene u kanon od ostalih. “Da li treba zbog toga da bude-mo sumnjičavi prema njima?” upitao sam.

“Po mom mišljenju, to pokazuje samo koliko je crkva bila pažljiva”, odgovorio je. “Oni nisu nesmotreno skupljali svaki dokument koji je sadržao bilo šta o Isusu. To pokazuje razmatranje i pažljivu analizu.”

“Naravno, čak i danas delovi sirijske crkve odbijaju da prihvate knjigu Otkrivenje, pa ipak su ljudi koji pripadaju toj crkvi hrišćani. Sa moje tačke gledišta, ja prihvatom knjigu Otkrivenje kao veličanstveni deo Svetog Pisma.”

Odmahnuo je glavom. “Mislim da oni osiromašuju sebe ne prih-vatajući je.”

“NENADMAŠNI” NOVI ZAVET

Mecger je bio ubedljiv. Nisu ostale nikakve ozbiljne sumnje u posledu toga da li je novozavetni tekst bio pouzdano sačuvan tokom vekova. Jedan od Mecgerovih istaknutih prethodnika na Teološkom fakultetu u Prinstonu, Bendžamin Vorfeld (Benjamin Warfield), koji je imao četiri doktorata i koji je predavao sistematsku teologiju do svoje smrti 1921. godine, rekao je to na sledeći način:

“Ako poredimo sadašnje stanje teksta Novog zaveta sa bilo kojim drugim drevnim spisima, moramo... da objavimo da je zadivljujuće tačan. Toliko je velika briga sa kojom je Novi zavet kopiran - briga koja je bez sumnje nastala iz istinitog poštovanja prema nje-

govim svetim rečima.... Novi zavet je nenadmašan među drevnim spisima po čistoći svog teksta prenošenog i održavanog u upotrebi.”⁸

U pogledu vrste dokumenata koji su uneseni u Novi zavet, generalno nisu postojali nikakvi ozbiljni sporovi o autoritativnoj prirodi 20 od 27 novozavetnih knjiga - od Jevanđelja po Mateju do Poslanice Filimonu, plus 1. Poslanica Petrova i 1. Poslanica Jovanova. To naravno uključuje četiri Jevanđelja koja predstavljaju Isusove biografije.⁹ Ostalih sedam knjiga, iako su proveravane izvesno vreme od strane prvih crkvenih vođa, “konačno su i potpuno priznate od strane crkve”.¹⁰

Što se tiče “pseudoepigrafa”, umnožavanja Jevanđelja, poslanica i apokalipsi u prvih nekoliko vekova posle Isusa - uključujući Jevanđelja po Nikodimu, Varnavi, Vartolomeju, Andriji, Pavlove poslanice Laodikejcima, Stefanovo Otkrivenje, i druga - one su bile “maštovite i jeretičke... niti originalne, niti vredne u celini”, i “praktično nijedan ortodoksn otac, kanon ili sabor” ih nije smatrao za merodavne, niti da zaslužuju uključivanje u Novi zavet.¹¹

U stvari, prihvatio sam Mecgerov izazov i pročitao sam veliki broj njih. U poređenju sa pažljivim, razboritim, preciznim kvalitetom očevidaca u Jevanđelju po Mateju, Marku, Luci i Jovanu, ova dela zaista zaslužuju opis koji im je dao Euzbije, istoričar rane crkve: “Potpuno apsurdna i bezbožna.”¹² Ona su bila predaleko od Isusovih propovedi da bi doprinela bilo šta značajno mom istraživanju, pošto su napisana tek u 5. i 6. veku, i njihove često mitske osobine ih diskvalifikuju kao istorijski pouzdane.

Sa uspostavljanjem svega ovoga, došlo je vreme da moje istraživanje pređe na sledeću fazu. Bio sam znatiželjan: koliko dokaza postoji o ovom drvodelji čudotvorcu iz prvog veka izvan Jevanđelja? Da li drevni istoričari potvrđuju ili opovrgavaju izjave Novog zaveta o njegovom životu, učenjima i čudima? Znao sam da je to zahtevalo put do Ohaja i posetu jednom od vodećih naučnika iz ove oblasti.

Dok smo stajali, zahvalio sam se dr Mecgeru na njegovom vremenu i stručnoj proceni. On se toplo nasmejao i ponudio da me otprati niz stepenice. Nisam hteo da mu dalje oduzimam njegovo subotnje popodne, ali mi moja znatiželja nije dozvolila da napustim Princeton, a da ne razmotrim preostalo pitanje.

“Sve te decenije učenja, istraživanja, pisanja udžbenika, bavljenja sitnim pojedinostima teksta Novog zaveta - kako je sve to uticalo na vašu ličnu veru?” upitao sam.

“O”, rekao je, zvučeći obradovano da može da govori o toj temi, “to je povećalo osnovu moje lične vere, videći čvrstinu sa kojom su

ti materijali došli do nas, uz mnoštvo kopija, od kojih su neke veoma, veoma drevne.”

“Znači”, krenuo sam da izustim, “nauka nije razblažila vašu veru...”

Upao mi je u reč pre nego što sam mogao da završim rečenicu. “Naprotiv”, naglasio je, “to ju je izgradilo. Celog svog života sam postavljao pitanja, kopao po tekstovima, istraživao temeljno, i danas sa sigurnošću znam da je moja vera u Isusa dobro postavljena.”

Zastao je malo dok su mu oči ispitivale moje lice. Zatim je dodao, kako bi naglasio: “Veoma dobro postavljena.”

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Pošto ste pročitali intervju sa dr Mecgerom, kako bi ste ocenili pouzdanost procesa kojim je Novi zavet prenesen do nas? Koji su neki od razloga zbog kojih smatrate da je ovaj proces pouzdan ili ne?

2. Detaljno proučite kopiju Novog zaveta i ispitajte neke od napomena na marginama koja govore o različitim načinima čitanja. Koji su neki od primera koje nalazite? Kako prisustvo tih napomena utiče na vaše shvatanje odeljka?

3. Da li kriterijumi za određivanje - da li bi dokument trebao da bude uključen u Novi zavet - izgledaju razumno? Zašto da ili zašto ne? Da li postoje drugi kriterijumi za koje verujete da bi trebali biti dodati? Koje nedostatke savremeni naučnici imaju zbog posrednog određivanja o odlukama rane crkve o tome da li dokument treba biti uključen u Bibliju?

Za dalje dokaze

Još izvora o ovoj temi

Bruce, F. F. *The Canon of Scripture*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1988.

Geisler, Norman L., and William E. Nix. *A General Introduction to the Bible*. 1968; reprint, Chicago: Moody Press, 1980.

Metzger, Bruce M. *The Canon of the New Testament*. Oxford: Clarendon Press, 1987.

_____. *The Text of the New Testament*. New York: Oxford Univ. Press, 1992.

Patzia, Arthur G. *The Making of the New Testament*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1995.

4

POTVRDNI DOKAZ

Da li postoji verodostojan dokaz o Isusu izvan njegovih biografija?

Heri Aleman se okrenuo prema meni i uperio prst u mene. “Vi”, rekao je, “zašto nastavljate da pišete te stvari o meni?” Zatim se okrenuo i nestao sporednim stepeništem kako bi izbegao reportere koji su ga pratili sudnicom.

U stvari, bilo je teško biti kriminalistički reporter u Čikagu tokom 1970-ih, a ne pisati o Heriju Alemanu. On je, ipak, bio ubica iz samog vrha kriminalnog udruženja. A stanovnici Čikaga, na perverznan način, vole da čitaju o mafiji.

Tužioci su očajnički želeli da Alemana smeste u zatvor zbog jednog od niza hladnokrvnih ubistava za koja su pretpostavljali da je počinio za šefove mafije. Problem je, naravno, bila poteškoća pronalaženja bilo koga voljnog da svedoči protiv mafijaša Alemanove zastrašujuće reputacije.

Zatim je došao njihov veliki prelomni trenutak. Jedan od Alemano-vih bivših saradnika, Luis Almeida, uhapšen je na putu da ubije službenika u Pensilvaniji. Optužen je za nošenje oružja i osuđen na 10 godina zatvora i Almeida se složio da svedoči protiv Alemana u slučaju nerešenog ubistva upravnika prodavnice Timster Junion u Čikagu - pod uslovom da se tužioci slože da budu blaži prema njemu.

To je značilo da je Almeida imao motiv da saraduje, što bi svakako u izvesnoj meri umanjilo njegovu verodostojnost. Tužioci su shvatili da moraju da potkrepe njegovo svedočanstvo kako bi obezbedili presudu, pa su tražili nekog ko bi potvrdio Almeidov iskaz.

Vebsterov rečnik definiše “potvrdu” na sledeći način: “Učiniti izvesnijim; potvrditi: on je potvrdio moj opis nesrećnog slučaja.”¹ Potvrdni dokazi podupiru drugo svedočanstvo; oni potkrepljuju ili podupiru suštinske elemente opisa očevidaca. To može biti javni izveštaj, fotografija, ili dodatno svedočenje druge ili treće osobe. Oni mogu da potvrde celokupno svedočenje osobe ili samo njegove ključne delove.

U stvari, potvrdni dokazi deluju kao potporne žice koje održavaju visoku antenu uspravnom i nepomičnom. Što ima više potvrdnih dokaza, slučaj je jači i sigurniji.

Ali, gde će tužioc naći potvrdu Almeidinog iskaza? Ona je došla iz iznenađujućeg izvora: mirnog građanina koji je poštovao zakon, po imenu Bobi Lou, koji je rekao istražiteljima da je šetao psa kada je video kako Aleman ubija upravnika udruženja. Uprkos Alemanovoj zatrašujućoj ozloglašeniosti, Lou se složio da podrži Almeidinu priču svedočenjem protiv ovog mafijaša.

MOĆ POTVRDE

Na suđenju Alemanu, Lou i Almeida su "hipnotisali" porotnike svojim pričama. Almeidin opis vožnje kola za bekstvo je bio dopunjen Louovim jasnim opisom posmatranja kako Aleman ubija svoju žrtvu na pločniku, u noći 27. septembra 1972. godine.

Tužioc su mislili da su izgradili neoboriv slučaj protiv surovog ubice, pa ipak su tokom suđenja osetili da je nešto nedostajalo. Njihov skepticizam se prvi put ispoljio kada je Aleman odbio da ima suđenje s porotom, birajući, umesto toga, da samo sudija sluša njegov slučaj.

Na kraju suđenja najgore sumnje tužioca su se ostvarile: uprkos ubedljivih svedočenja Loua i Almeide, sudija je na kraju proglasio Alemana nevinim i pustio ga na slobodu.

Šta se dogodilo? Sećate se, to se odigralo, u oblasti Kuk, u Illinoisu, gde korupcija tako često vreba iz prikrajka. Više godina kasnije se otkrilo da je sudiji dotureno 10.000 dolara za puštanje Alemana na slobodu. Kada je dostavljač FBI-a razotkrio podmićivanje, tada već penzionisani sudija je izvršio samoubistvo - a tužioc su ponovo pokrenuli tužbu za ubistvo protiv Alemana.

Do vremena kada je održano drugo suđenje, zakon je izmenjen tako da su tužioc mogli da zahtevaju da porota sasluša slučaj. To je i ono što su učinili - i konačno, punih 25 godina posle ubistva, Aleman je proglašen krivim i osuđen na od 100 do 300 godina zatvora.²

Uprkos odlaganja, priča o Alemanu pokazuje koliko mogu da budu značajni potvrdni dokazi. Isto je tačno i pri bavljenju istorijskim pitanjima. Već smo čuli, preko svedočenja dr Krega Blumberga, da u Jevanđeljima postoje odlični dokazi očevidaca o životu, učenjima, smrti i Isusovom vaskrsenju. Međutim, da li postoje drugi dokazi koji to potvrđuju? Da li postoje spisi van Jevanđelja koji potvrđuju ili podupiru bilo koje suštinske stvari o Isusu ili ranom hrišćanstvu?

Drugim rečima, da li postoje bilo kakvi dodatni dokumenti koji mogu da pomognu zapečaćivanju slučaja za Hrista, kao što je

svedočenje Bobi Loua zapečatilo slučaj protiv Herija Alemana? Odgovor, po rečima našeg sledećeg svedoka, je DA - a količina i kvalitet tih dokaza će vas možda veoma iznenaditi.

TREĆI INTERVJU: DR EDVIN M. JAMAUČI

Dok sam ulazio u impozantnu zgradu u kojoj se nalazi kancelarija Edvina Jamaučija na Univerzitetu u Majamiju, u živopisnom Oksfordu, u Ohaju, prošao sam ispod kamenog luka na kome je bio urezan natpis: "Poznaćete istinu, i istina će vas izbaviti." Kao jedan od vodećih stručnjaka po pitanju drevne istorije u zemlji, Jamaučić je bio u potrazi za istorijskom istinom veći deo svog života.

Rođen na Havajima 1937. godine, sin imigranata sa Okinave, Jamaučić je krenuo od skromnih početaka. Njegov otac je umro neposredno pre japanskog napada na Perl Harbur, ostavljajući njegovu majku da zarađuje za bedan život kao služavka bogatih porodica. Iako joj je nedostajalo zvanično obrazovanje, ohrabrivala je svog sina da uči i istražuje, dajući mu lepo ilustrovane knjige koje su ugradile u njega doživotnu ljubav prema učenju.

Njegova akademska dostignuća su svakako impresivna. Pošto je diplomirao hebrejski i helenistiku, Jamaučić je magistrirao i doktorirao mediteranske sudije na Univerzitetu Brendis.

Stekao je osam članstava, od Rudgerovog istraživačkog saveta, Nacionalne zadužbine za čovečanstvo, Američkog filozofskog društva i drugih. Proučavao je 22 jezika, uključujući arapski, kineski, egipatski, ruski, sirijski, ugaritski, čak i jezik Komanča.

Objavio je 71 rad pred naučnim društvima; predavao na više od 100 teoloških fakulteta, univerziteta i koledža, uključujući Jejl, Princeton i Kornel; radio je kao predsedavajući, a zatim i predsednik Instituta za biblijska istraživanja i kao predsednik Konferencije o veri i istoriji; i objavio 80 radova u 37 naučnih časopisa.

Godine 1968, učestvovao je u prvim iskopavanjima Irodovog hrama u Jerusalimu, otkrivajući činjenice o razaranju hrama 70. godine. Arheologija je takođe bila tema nekoliko njegovih knjiga, uključujući "Kamenje i Sveto Pismo" (The Stones and the Scriptures); "Sveto Pismo i arheologija" (The Scriptures and Archaeology); i "Svet prvih hrišćana" (The World of the First Christians).

Iako je rođen u budističkom okruženju, Jamaučić je sledio Isusa od 1952. godine, kada sam ja rođen. Naročito sam bio znatiželjan da vidim da li je njegova dugoročna posvećenost Isusu obojila njegove procene istorijskih dokaza. Drugim rečima, da li bi se strogo držao činjenica ili bi bio u iskušenju da izvlači zaključke koji su išli izvan onoga što su dokazi dopuštali?

Utvrdio sam da je Jamaučić imao ljubazno i skromno ponašanje. Iako uglavnom govori blago, veoma je skoncentrisan. Pruža iscrpne i detaljne odgovore na pitanja, često zastajući kako bi dopunio svoj odgovor fotokopijama naučnih članaka koje je napisao o određenoj temi. Dobar naučnik zna da nikada ne možete imati previše podataka.

Unutar njegove kancelarije zatrpane knjigama, u srcu koledža okruženog mnoštvom drveća u jesenjim bojama, seli smo kako bi porazgovarali o temi koja još uvek izaziva sjaj u njegovim očima, čak i posle toliko godina istraživanja i predavanja.

POTVRĐIVANJE JEVANĐELJA

Zbog svog intervju sa Blumbergom, nisam želeo da ukazujem da smo morali da idemo izvan Jevanđelja kako bi smo pronašli pouzdane dokaze o Isusu. Zato sam počeo, postavljajući Jamaučiću ovo pitanje: "Kao istoričar, da li možete da mi date svoju procenu istorijske pouzdanosti samih Jevanđelja?"

"U celini, Jevanđelja predstavljaju odlične izvore", odgovorio je. U stvari, ona predstavljaju najpouzdanije, najpotpunije i najverodostojnije izvore o Isusu. Sporedni izvori zaista ne dodaju ništa značajno; međutim, oni su vredni kao potvrdni dokazi."

"U redu, to je ono o čemu želim da razgovaramo - o potvrdnim dokazima", rekao sam. "Budimo poštenu: neki ljudi se pitaju koliko je sve to istinito. Na primer, 1979. godine Čarls Templeton (Charles Templeton) je napisao novelu 'Viša sila' (Act of God), u kojoj izmišljeni arheolog daje izjavu koja odražava verovanja mnogih ljudi."

Izvadio sam knjigu i pročitao odeljak koji govori o tome:

"Hrišćanska crkva zasniva svoje tvrdnje u najvećoj meri na učenjima mračnog mladog Jevrejina sa mesijanskim pretenzijama koji, suočimo se sa tim, nije ostavio veliki utisak u toku svog života. Ne postoji nijedna reč o njemu u svetovnoj istoriji. Nijedna jedina reč. Rimljani ga uopšte ne spominju. Samo jedno spominjanje kod Josifa Flavija."³

"Sada", rekao sam malo zajedljivo, "to ne zvuči kao da postoji puno potvrda o Isusovom životu izvan Biblije."

Jamaučić se nasmešio i odmahnuo glavom. "Templetonov arheolog jednostavno greši", odgovorio je negirajući, "zato što imamo puno, puno značajnih referenci o Isusu kod Josifa Flavija i Tacita".

"Sama Jevanđelja kažu da mnogi koji su ga čuli - čak i članovi njegove sopstvene porodice - nisu verovali u Isusa tokom njegovog života, pa ipak je on ostavio tako veliki utisak da se danas njegovo ime svuda spominje, dok Irod Veliki, Pontije Pilat i drugi antički vladari

nisu tako opšte poznati. Prema tome, svakako je ostavio utisak na one koji su verovali u njega.”

Zastao je, a zatim dodao, “on, naravno, nije ostavio utisak među onima koji nisu verovali u njega”.

SVEDOČANSTVO IZDAJNIKA

I Templton i Jamaučići su spomenuli Josifa Flavija, historičara iz prvog veka, koji je dobro poznat među naučnicima, ali čije je ime danas većini ljudi nepoznato. “Dajte mi njegovu istoriju”, rekao sam, “i recite mi kako njegovo svedočanstvo obezbeđuje potvrdu o Isusu.”

“Da, naravno”, odgovorio je Jamaučići dok je prekrštajući noge udobnije se smestio u stolicu. “Josif je bio veoma značajan jevrejski historičar prvog veka. Rođen je 37. godine, i napisao je najveći deo svoja četiri dela do kraja prvog veka.”

“U svojoj autobiografiji branio je svoje ponašanje u jevrejsko-rimskom ratu, koji se odigrao od 66. do 74. godine. Vidite, on se predao rimskom generalu Vespazijanu tokom opsade Jotapate, iako je veliki broj njegovih kolega izvršio samoubistvo umesto predaje.”

Profesor se nasmejao i rekao: “Josif je odlučio da nije bila Božija volja da izvrši samoubistvo. On je tada postao branilac Rimljana.”

Josif je izgledao kao zanimljiva ličnost; želeo sam da saznam više pojedinosti o njemu kako bih mogao bolje da shvatim njegove motive i predrasude. “Napravite mi njegov portret”, rekao sam.

“On je bio sveštenik, farisej, i bio je donekle egoističan. Njegovo najambicioznije delo se zvalo “Starine” (The Antiquities), i predstavljalo je istoriju jevrejskog naroda od stvaranja do njegovog vremena. Verovatno ga je završio negde oko 93. godine.

“Kao što možete da zamislite iz njegove saradnje sa omraženim Rimljanima, Josifa su mrzeli njegovi sunarodnici Jevreji. Međutim, on je postao veoma popularan među hrišćanima, zbog svojih popularnih radova u kojima se poziva na Jakova, Isusovog brata, i na samog Isusa.”

Ovde se pojavio prvi primer potvrde o Isusu van Jevandelja. “Recite mi nešto o tim podacima”, rekao sam.

Jamaučići je odgovorio: “U “Starinama” on opisuje kako je visoki sveštenik, zvani Ananija, iskoristio smrt rimskog guvernera Festa - koji se takođe spominje u Novom zavetu - da bi ubio Jakova.”

Nagnuo se nad policu sa knjigama, izvukao debelu knjigu i okrenuo stranu čije je mesto izgleda znao napamet. “A da, evo je”, rekao je. “Sazvao je sastanak Sinedriona i izveo pred njega čoveka zvanog Jakov, Isusovog brata, koji je zvan Hrist, i određene druge ljude. Optužio ga je da je prekršio zakon i predao ih da budu kamenovani”.⁴

“Ne znam nijednog naučnika”, Jamaučić je ubedljivo tvrdio, “koji je uspešno opovrgao ovaj odeljak. L. H. Feldman je zabeležio da bi, da je ovo bilo kasnije hrišćansko dodavanje tekstu, verovatno pohvalnije govorilo o Jakovu. Tako da ovde imate pozivanje na Isusovog brata - koji je očigledno bio preobraćen pojavom vaskrslog Hrista, ako uporedite Jevanđelje po Jovanu 7,5 i 1. Poslanicu Korinćanima 15,7 - i potvrdu činjenice da su neki ljudi smatrali Isusa Hristom, što znači 'Pomazanik' ili 'Mesija'.”

“TAMO JE ŽIVEO ISUS...”

Znao sam da je Josif Flavije napisao još duži odeljak o Isusu, koji se naziva “Svedočanstva Flavijeva” (Testimonium Flavianum). Takođe sam znao da je ovaj odeljak bio među najosporavanijim u drevnoj literaturi jer izgleda kao da obezbeđuje potvrdu o Isusovom životu, čudima, smrti i vaskrsenju. Ali, da li je autentičan? Ili su ga tokom godina preuređivali ljudi koji su bili naklonjeni Isusu?

Upitao sam Jamaučića za njegovo mišljenje, i odmah je bilo jasno da sam zašao u oblast koja ga je veoma interesovala. Uspravio se u stolici. “To je fascinantno odeljak”, rekao je sa oduševljenjem, naginjajući se napred, sa knjigom u ruci. “Ali da, on jeste sporan.” Onda ga je pročitao:

“Negde u to vreme tamo je živio Isus, mudar čovek, ako zaista neko može da ga nazove čovekom. Jer je on bio onaj koji je činio zadivljujuća čuda i bio učitelj ljudi koji su rado prihvatili istinu. On je pridobio mnoge Jevreje i puno Grka. On je bio Hrist. Kada ga je Pilat, posle saslušanja, optužen od ljudi najviših položaja među nama, osudio na razapinjanje na krst, oni koji su mu isprva došli nisu se odrekli svoje ljubavi prema njemu. Trećeg dana pokazao im se ponovo oživevši, jer su Božji proroci prorokovali ove i bezbrojne druge čudesne stvari o njemu. A pleme hrišćana, tako nazvanih po njemu, još uvek do ovog dana nije iščezlo.”⁵

Obilje potvrda o Isusu je bilo očigledno. “Složili ste se da je ovo bilo sporno - šta su naučnici zaključili o ovom odeljku?” upitao sam.

“Nauka je prošla kroz tri trenda o tome”, rekao je. “Iz očiglednih razloga, prvi hrišćani su smatrali da je to bila divna i potpuno autentična potvrda o Isusu i njegovom vaskrsenju. Oni su voleli ovaj izveštaj. Zatim je celokupan odeljak doveden u pitanje od strane bar nekih naučnika tokom Doba prosvetiteljstva.”

“Ali i danas postoji upečatljiva saglasnost i među jevrejskim i hrišćanskim naučnicima da je odeljak kao celina autentičan, iako je moguće da postoje neka preuređivanja.”

Podigao sam obrvu. "Preuređivanja - da li možete da definišete šta podrazumevate pod time?"

"To znači da su prvi hrišćanski prepisivači ubacili neke fraze koje jevrejski pisac, kao što je bio Josif Flavije, ne bi napisao", rekao je Jamaučići.

Ukazao je na rečenicu u knjizi. "Na primer, u prvom redu se kaže: 'Negde u to vreme tamo je živeo Isus, mudar čovek.' Ovu frazu o Isusu normalno ne koriste hrišćani, tako da izgleda kao autentična Josifova. Ali sledeća fraza kaže: 'Ako zaista neko može da ga nazove čovekom.' To ukazuje da je Isus bio više od čoveka, što izgleda kao preuređivanje."

Klimnuo sam glavom da bih mu dao do znanja da ga pratim.

"Dalje se nastavlja: 'Jer je on bio onaj koji je činio zadivljujuća čuda i bio učitelj ljudi koji su rado prihvatili istinu. Pridobio je mnogo Jevreja i puno Grka.' To izgleda sasvim u skladu sa Josifovim rečnikom koji koristi i na drugim mestima, i uopšteno se smatra autentičnim."

"Ali, zatim dolazi nedvosmislena tvrdnja: 'On je bio Hrist.' To izgleda kao preuređivanje..."

"Zato što", prekinuo sam ga, "Josif kaže u svom pozivanju na Jakova da su Isusa 'zvali Hrist'."

"Tačno", rekao je Jamaučići. "Malo je verovatno da bi Josif ovde jednostavno rekao da je Isus bio Mesija, dok na drugom mestu samo kaže da su njegovi sledbenici smatrali da je Mesija."

"Sledeći deo odeljka - koji govori o Isusovom suđenju i raspeću i činjenica da su ga njegovi sledbenici i dalje voleli - ne predstavlja izuzetak i smatra se originalnim. Zatim sledi ova fraza: 'Trećeg dana on im se pojavio vrativši se u život'."

"Ponovo, to je jasna izjava verovanja u vaskrsenje, pa je zbog toga malo verovatno da ju je Josif napisao. Tako su ova tri elementa izgleda preuređena."

"Šta je zaključak?" upitao sam.

"Da je odeljak Josifa Flavija verovatno prvobitno napisan o Isusu, iako bez ta tri mesta koja sam spomenuo. Ali, čak i pored toga, Josif potvrđuje značajnu informaciju o Isusu: da je bio vođa i mučenik crkve u Jerusalimu i da je bio mudar učitelj koji je stekao široke i trajne sledbenike, uprkos činjenice da je razapet na krst u vreme Pontija Pilata na podsticaj nekih jevrejskih vođa.

ZNAČAJ JOSIFA FLAVIJA

Iako ovi podaci pružaju neke značajne nezavisne potvrde o Isusu, pitao sam se zašto istoričar kao što je Josif Flavije nije rekao ništa više o tako važnoj ličnosti prvog veka. Znao sam da su neki skepti-

ci, kao što je filozof Majkl Martin (Michael Martin) sa Univerziteta u Bostonu, načinili iste kritike.

Zato sam zatražio Jamaučijevu reakciju na ovu Martinovu izjavu, koji ne veruje da je Isus ikada živeo: “Ako je Isus stvarno postojao, očekivalo bi se da Josif Flavije govori više o njemu... neočekivano je da ga Josif spominje... usput, dok sa više pojedinosti spominje druge mesijanske ličnosti i Jovana Krstitelja.”⁶

Jamaučijev odgovor je izgledao neobično strog. “S vremena na vreme neki ljudi su pokušali da negiraju Isusovo postojanje, ali je to stvarno uzaludan pokušaj”, rekao je uz prizvuk ogorčenosti. “Postoji obilje dokaza da je Isus stvarno postojao, i ta hipotetička pitanja su stvarno isprazna i besmislena.”

“Ali bih odgovorio na sledeći način: Josif je bio zainteresovan za politička pitanja i borbu protiv Rima, pa je zbog toga Jovan Krstitelj bio za njega značajniji jer je izgledalo da predstavlja veću političku pretnju od Isusa.”

Upao sam u reč. “Stanite za trenutak. Zar ne postoje neki naučnici koji su prikazali Isusa kao zelota ili bar kao nekoga ko je bio naklonjen zelotima?” upitao sam, govoreći o revolucionarnoj grupi iz prvog veka koja se protivila rimskoj politici.

Jamaučić je odbacio tu zamerku odmahujući rukom. “To je tvrdnja koju sama Jevanđelja ne podržavaju, jer setite se, Isus se čak nije protivio ni plaćanju poreza Rimljanima.”

“Prema tome, pošto Isus i njegovi sledbenici nisu predstavljali neposrednu političku pretnju, svakako je razumljivo da Josif nije mnogo zainteresovan sa ovu religioznu grupu - iako se, gledajući iz ovog vremena unazad, ispostavilo da je bila zaista značajna.”

“Onda po vašem mišljenju, koliko su značajna ta dva Josifova podatka?”

“Veoma su značajna”, Jamaučić je odgovorio, “naročito pošto su se njegovi opisi jevrejskog rata pokazali veoma preciznim; na primer, oni su potvrđeni arheološkim iskopavanjima kod Masade, kao i istoričarima kao što je bio Tacit. On se smatra za prilično puzdanog istoričara, pa se i njegovo spominjanje Isusa smatra veoma značajnim.”

“NAJŠTETNIJE PRAZNOVERJE”

Jamaučić je upravo spomenuo najznačajnijeg rimskog istoričara iz prvog veka i ja sam želeo da govorim o onome šta je Tacit imao da kaže o Isusu i hrišćanstvu. “Da li možete da kažete šta on potvrđuje?” upitao sam.

Jamaučić je klimnuo glavom. “Tacit je zabeležio možda najvažniji podatak o Isusu van Novog zaveta”, rekao je. “Godine 115. on izričito

izjavljuje da je Neron progonio hrišćane kao žrtvene jarce da bi skrenuo sumnju sa sebe za veliki požar koji je opustošio Rim 64. godine.”

Jamaučić je ustao i prišao polici za knjige, tražeći određenu knjigu. “Ah da, evo je”, rekao je, izvlačeći debelu knjigu i listajući je dok nije pronašao odgovarajući odeljak, koji mi je zatim pročitao:

“Neron je utvrdio krivicu i naneo najteža mučenja klasi omraženoj zbog svojih gnusnih dela, koju je narod zvao hrišćani. Hrist, od koga ime potiče, je pretrpeo strogu kaznu tokom vladavine Tiberija od ruke jednog od naših prokuratora, Pontija Pilata, i jedno najštetnije praznoverje, za trenutak prekinuto time, se ponovo pojavilo ne samo u Judeji, prvom izvoru zla, već čak i u Rimu.... Shodno tome, prvo su svi koji su priznali krivicu bačeni u zatvor: zatim je na osnovu njihove informacije, veliki broj ljudi osuđen, ne toliko zbog zločina paljenja grada, koliko zbog mržnje prema ljudskom rodu.”⁷

Već sam bio upoznat sa ovim odeljkom, pa sam se pitao kako bi Jamaučić reagovao na opažanje vodećeg naučnika Dž. N. D. Andersona (J. N. D. Anderson). “On pretpostavlja da kada Tacit kaže da je to ‘štetno praznoverje’ bilo ‘za trenutak prekinuto’, ali kasnije ‘se ponovo pojavilo’, da je on nesvesno svedočio o verovanju prvih hrišćana da je Isus razapet na krst, ali da je zatim ustao iz groba”, rekao sam. “Da li se slažete sa tim?”

Jamaučić je za trenutak razmislio. “To je svakako bilo tumačenje nekih naučnika”, odgovorio je, izgledajući kao da želi da izbegne moje pitanje o njegovom mišljenju. Ali je zatim izrekao presudnu stvar: “Bez obzira šta je odeljak tačno imao na umu, on obezbeđuje veoma značajnu činjenicu, koja glasi: razapinjanje na krst je bila najsurovija sudbina kojoj je neko mogao da podleže, a činjenica da je i dalje postojao pokret zasnovan na razapetom čoveku se mora objasniti.”

“Kako možete da objasnite širenje religije zasnovane na obožavanju čoveka koji je prošao kroz najsravniju moguću smrt? Naravno, hrišćanski odgovor je da je on vaskrsao. Drugi moraju da nađu neku alternativnu teoriju, ako ne veruju u to. Ali, nijedno od alternativnih gledišta, po mom mišljenju, nije veoma ubedljivo.”

Zamolio sam ga da okarakteriše težinu Tacitovih spisa u kojima se spominje Isus.

“To je značajno svedočenje svedoka koji nije imao simpatija prema uspehu i širenju hrišćanstva, zasnovanom na istorijskoj ličnosti - Isusu - koji je bio razapet u vreme Pontija Pilata”, rekao je. “Takođe je značajno da je Tacit izvestio da je ‘veliki broj’ ljudi toliko čvrsto držao svoju veru da su bili spremni pre da umru nego da se odreknu vere.”

PEVALI SU "KAO BOGU"

Znao sam da je još jedan Rimljanin, Plinije Mlađi, takođe spominjao hrišćanstvo u svojim spisima. "On je takođe potvrdio neke značajne stvari, zar ne?" upitao sam.

"Tačno. On je bio nećak Plinija Starijeg, čuvenog enciklopediste koji je nastradao prilikom erupcije Vezuva 79. godine. Plinije Mlađi je postao guverner Bitinije na severozapadu Turske. Veliki deo njegove prepiske sa prijateljem, carom Trajanom, je očuvan do danas."

Jamaučić je izvadio fotokopiju stranice iz knjige, govoreći: "U knjizi broj 10 ovih pisama on posebno govori o hrišćanima koje je utamničio":

"Upitao sam ih da li su hrišćani, i ako bi priznali, ponovio sam pitanje drugi i treći put, uz upozorenje na kaznu koja ih čeka. Ako su bili uporni, naredio sam da se odvedu na pogubljenje; jer, bez obzira na prirodu njihovog priznanja, ubeđen sam da njihova tvrdoglavost i nepokolebljiva upornost ne trebaju da prođu nekažnjeno....

Oni su takođe izjavljivali da se njihova ukupna krivica ili greška svodi samo na sledeće: oni su se redovno sastajali pre zore, utvrđenog dana, kako bi pevali naizmenično između sebe Hristu u čast, kao da je Bog, kao i da bi se obavezali zakletvom, ne sa bilo kakvim zločinačkim ciljem, već kako bi se uzdržavali od krađe, pljačke i preljube....

To me je navelo da odlučim da je utoliko bilo potrebnije da izvučem istinu mučenjem dve robinje, koje su oni nazivali đakonikama. Nisam otkrio ništa, sem izopačene vrste kulta koji je dosegaio neobično velike razmere."⁸

"Koliko je značajno ovo pozivanje?" upitao sam.

"Veoma značajno. Napisano je verovatno oko 111. godine i svedoči o brzom širenju hrišćanstva - i u gradovima i u seoskim područjima, među ljudima svih klasa - među robinjama kao i rimskim građanima, pošto on takođe kaže da je slao hrišćane koji su bili rimski građani u Rim na suđenje."

"I tu se govori o obožavanju Isusa kao Boga, da su se hrišćani držali svojih visokih moralnih načela, i da ih nije bilo lako odvratiti od svojih uverenja."

DAN KADA SE ZEMLJA POMRAČILA

Za mene je jedan od najproblematičnijih podataka u Novom zavetu onaj kada pisci Jevanđelja tvrde da je na zemlji nastao mrak tokom perioda vremena dok je Isus visio na krstu. Zar to nije bilo samo

književno sredstvo za naglašavanje znakova raspreća, a ne pozivanje na stvarni istorijski događaj? Na kraju, ako se tama nadvila na zemljom, zar ne bi bilo bar nekog spominjanja tog neobičnog događaja van Biblije?

Međutim, dr Geri Habermas (Gary Habermas) je pisao o istoričaru Talusu koji je 52. godine napisao istoriju istočnog Mediterana od Trojanskog rata. Iako je Talusov rad izgubljen, navodi ga Julije Afrikanus oko 221. godine - a spominje i tamu o kojoj se govori u Jevanđeljima!⁹

“Da li to može”, upitao sam, “da bude nezavisna potvrda ove biblijske tvrdnje?”

Jamaučić je objasnio, “u ovom odeljku Julije Afrikanus kaže: ‘Talus, u trećoj knjizi svojih istorija, usput objašnjava tamu kao pomračenje Sunca - nerazumno, kako se meni čini.’”

“Tako je Talus izgleda rekao da se u vreme raspeća javila tama, i on je pretpostavio da je pruzrokovana pomračenjem. Afrikanus zatim tvrdi da to nije moglo biti pomračenje Sunca, imajući u vidu vreme kada se raspeće odigralo.”

Jamaučić je sa stola uzeo komad papira. “Dopustite mi da navedem šta je naučnik Pol Mejer (Paul Maier) rekao o ovoj tami u fusnoti svoje knjige iz 1968. godine “Pontije Pilat” (Pontius Pilate)”, rekao je, čitajući sledeće reči:

“Ovaj fenomen je očigledno bio vidljiv u Rimu, Atini i drugim mediteranskim gradovima. Po Tertulijanu... to je bio ‘kosmički’ ili ‘svetski’ događaj. Flegon, grčki pisac iz Karije, pišući hronologiju ubrzo posle 137. godine, izvestio je da se četvrte godine 202 olimpijade (tj. 33. godine) odigralo “najveće pomračenje Sunca” i da je “nastupila noć šestog sata dana (to jest, u podne) tako da su se i zvezde pojavile na nebu. U Bitiniji se odigrao veliki zemljotres, i mnogo toga je srušeno u Nikeji.”¹⁰

Jamaučić je zaključio: “Prema tome postoji, kao što to Pol Mejer ističe, nebiblijska potvrda o tami koja se javila u vreme Isusovog raspeća. Očigledno je da su neki ljudi pokušali da daju prirodno objašnjenje ovoj pojavi govoreći da je to bilo pomračenje Sunca.”

PILATOV POTRET

Jamaučić me je podsetio spominjući Pilata na to kako su neki kritičari doveli u pitanje tačnost Jevanđelja zbog načina na koji prikazuju rimskog vođu. Dok ga Novi zavet prikazuje kao kolebljivog i spremnog da popusti pred pritiskom grupe ljudi osuđujući Isusa, drugi istorijski izveštaji ga opisuju kao tvrdoglavog i nesavitljivog.

“Zar to ne predstavlja protivrečnost između Biblije i svetovnih istoričara?” upitao sam.

“Ne, zaista ne predstavlja”, rekao je Jamaučić. “Majerova studija Pilata pokazuje da je njegov zaštitnik ili patron bio Sejan, a taj Sejan je pao sa vlasti 31. godine jer je kovao zaveru protiv imperatora.”

Bio sam zbunjen. “Kakve to ima veze sa ovim?” upitao sam.

“Pa, taj gubitak bi načinio Pilatov položaj veoma slabim 33. godine, što predstavlja najverovatnije vreme kada je Isus razapet na krst”, odgovorio je profesor. “Prema tome, bilo bi svakako razumljivo da Pilat nije želeo da uvredi jevrejske sveštenike u to vreme i da ima još više problema sa imperatorom. To znači da je biblijski opis najverovatnije tačan.”¹¹

DRUGI JEVREJSKI OPISI

Pošto smo govorili prvenstveno o rimskim potvrdama o Isusu, želeo sam da se okrenemo drugoj temi i da raspravljamo da li bilo kakvi drugi jevrejski opisi, osim Josifovog, potvrđuju bilo šta o Isusu. Zapitao sam Jamaučića o podacima o Isusu u Talmudu, važnom rabin-skom delu završenom oko 500. godine koje sadrži i Mišnu, sastavljenu oko 200. godine.

“Mnogi rabini ne govore detaljno o jereticima”, odgovorio je. “Postoji nekoliko odeljaka u Talmudu koji spominju Isusa, nazivajući ga lažnim Mesijom koji se bavio magijom i koji je pravedno osuđen na smrt. Oni takođe ponavljaju glasiline da je Isus sin rimskog vojnika i Marije, ukazujuću da je postojalo nešto neobično u vezi njegovog rođenja.”

“Prema tome”, rekao sam, “neki rabinski podaci na negativan način potvrđuju neke stvari o Isusu”.

“Da, tako je”, rekao je. “Profesor M. Vilok je to rekao na sledeći način, u članku koji se pojavio u jednom naučnom delu”:

“Jevrejska tradicionalna literatura, iako spominje Isusa samo oskudno (i mora se u svakom slučaju koristiti uz oprez) podržava tvrdnju Jevandjelja da je bio iscelitelj i čudotvorac, iako pripisuje te aktivnosti magiji. Pored toga, ona čuva sećanje da je on bio učitelj, i da je imao učenike (petoricu) i da bar u najranijem rabin-skom periodu nisu svi mudraci čvrsto odlučili da je bio 'jeretik' ili 'obmanjivač'.”¹²

DOKAZI IZVAN BIBLIJE

Iako smo nalazili prilično podataka o Isusu izvan Jevandjelja, pitao sam se zašto ih nema još više. Znajući da je opstalo samo nekoliko istorijskih dokumenata iz prvog veka, zapitao sam: “Zar ne bi smo,

sveukupno gledano, očekivali da pronađemo više podataka o Isusu u drevnim spisima izvan Biblije?”

“Kada ljudi započinju religiozne pokrete, često se događa da tek posle više generacija ljudi beleže podatke o njima”, rekao je Jamaučić. “Ali, činjenica je da imamo bolju istorijsku dokumentaciju o Isusu nego o osnivaču bilo koje druge stare religije.”

To me je uhvatilo nespremnog. “Stvarno?”, rekao sam. “Da li možete nešto detaljnije da kažete o tome?”

“Na primer, iako su spisi o Zaratustri, oko 1.000 godina pre n.e, smatrani autentičnim, većina ovih spisa je zapisana tek posle trećeg veka nove ere. Najpopularnija biografija Zaratraste je napisana 1278. godine.”

“Knjige o Budi, koji je živeo u 6. veku pre Hrista, zapisane su tek posle hrišćanske ere, a prva biografija Bude je napisana u prvom veku. Iako imamo Muhamedove izreke, koji je živeo od 570. do 632. godine, u Kuranu, njegova biografija nije napisana do 767. godine - više od jednog veka posle njegove smrti.”

“Tako je situacija sa Isusom jedinstvena - i sasvim impresivna, imajući u vidu koliko možemo da naučimo o njemu nezavisno od Novog zaveta.”

Želeo sam da nastavimo sa tom temom i da rezimiramo šta smo do sada videli o Isusu na osnovu nebiblijskih izvora. “Recimo da nismo imali nijedan spis Novog zaveta ili drugih hrišćanskih rukopisa”, rekao sam, “čak i bez njih, šta bi smo mogli da zaključimo o Isusu na osnovu drevnih nehrišćanskih izvora, kao što su Josif Flavije, Talmud, Tacit, Plinije Mlađi i drugi?”

Jamaučić se nasmešio. “I dalje bi smo imali značajnu količinu važnih istorijskih dokaza; u stvari, to bi obezbedilo određenu vrstu okvira Isusovog života”, rekao je.

Zatim je nastavio, podižući prst da naglasi svaku stvar. “Znali bi smo da je, prvo, Isus bio jevrejski učitelj; drugo, mnogi ljudi su verovali da je vršio isceljenja i isterivanje duhova; treće, neki ljudi su verovali da je bio Mesija; četvrto, da je bio odbačen od strane jevrejskih vođa; peto, bio je razapet na krst pod vladavinom Pontija Pilata u vreme Tiberija; šesto, uprkos ovoj sramnoj smrti, njegovi sledbenici, koji su verovali da je još uvek bio živ, rašili su se izvan Izraela tako da se veliki broj njih nalazio u Rimu do 64. godine; i sedmo, razni ljudi iz gradova i sa sela - muškarci i žene, robovi i slobodnjaci - obožavali su ga kao Boga.”

To je zaista bila impresivna količina nezavisne potvrde, i ne samo da se konture Isusovog života mogu konstruisati nezavisno od Biblije, već se još više može saznati o njemu iz materijala koji je toliko star da u stvari prethodi samim Jevanđeljima.

POTVRĐUJUĆI RANI DETALJI

Apostol Pavle nikada nije sreo Isusa pre njegove smrti, ali je rekao da je sreo vaskrslog Hrista i kasnije se savetovao sa nekima od očevidaca kako bi bio siguran da propoveda istu poruku kao i oni. Pošto je počeo sa pisanjem svojih novozavetnih poslanica pre nego što su Jevanđelja zapisana, one sadrže veoma rane izveštaje o Isusu - toliko rane da niko ne može da iznese pouzdanu tvrdnju da su ozbiljno iskrivljene razvojem legendi.

“Luk Timoti Džonson (Luke Timothy Johnson), naučnik sa Emori Univerziteta, tvrdi da poslanice apostola Pavla predstavljaju 'vrednu spoljnu potvrdu' 'drevnosti i sveprisutnosti' predanja o Isusu”,¹³ rekao sam Jamaučiju. “Da li se slažete sa njim?”

Govorili smo već izvesno vreme. Jamaučić je na kratko ustao da protegne noge pre nego što je ponovo seo. “Nema sumnje da su Pavlove poslanice najraniji spisi u Novom zavetu”, rekao je, “i da daju neke veoma značajne podatke o Isusovom životu”.

“Da li možete da kažete koje?” upitao sam.

“Pa, on se poziva na činjenicu da je Isus bio Davidov potomak, da je bio Mesija, da je bio izdan, da mu je suđeno, da je razapet na krst za naše grehe, i sahranjen, i da je ponovo ustao trećeg dana i da su ga mnogi ljudi videli - uključujući i Jakova, Isusovog brata koji nije verovao u njega pre njegovog raspeća.”

“Takođe je zanimljivo da apostol Pavle ne spominje neke stvari koje su veoma značajne u Jevanđeljima - na primer, Isusove priče i čuda - već se koncentriše na Isusovu smrt i vaskrsenje. To su, za Pavla, bile najznačajnije stvari o Isusu - i zaista one su preobratile Pavla od progionioca hrišćana u najistaknutijeg hrišćanskog misionara u istoriji, koji je bio spreman da prođe kroz sve vrste nevolja i lišavanja za svoju veru.”

“Pavle takođe potvrđuje neke značajne aspekte Isusovog karaktera - njegovu poslušnost, poniznost, ljubav prema grešnicima i tako dalje. U drugom poglavlju Poslanice Filibljanima poziva hrišćane da imaju 'Hristov um'. To je čuveni odeljak u kome Pavle verovatno navodi deo iz rane hrišćanske himne o Hristovom odricanju, koji je bio jednak Bogu, ali koji je ipak preuzeo ljudsko obličje, obličje sluga i podneo strašnu kaznu, raspeće. Tako su Pavlove poslanice značajan svedok Isusove božanske prirode - on naziva Isusa 'Sinom Božjim' i 'u obličju Božjemu'.”

Prekinuo sam ga govoreći: “Činjenica da je Pavle, koji je potekao iz monoteističke jevrejske sredine, obožavao Isusa kao Boga, veoma je značajna, zar ne?”

“Da”, rekao je, “i to podriva popularnu teoriju da su hrišćani kasnije uneli u hrišćanstvo tvrdnju o božanskoj prirodi Isusa Hrista. To jednostavno nije tačno. Čak je i Pavle u tom ranom vremenu obožavao Isusa kao Boga”.

“Moram da kažem da su sve te Pavlove potvrde od najvećeg značaja. A mi imamo, takođe, i druge rane poslanice očevidaca Jakova i Petra. Jakov se, na primer, seća Isusove propovedi na gori.”

ISTINSKI VASKRSAO IZ MRTVIH

Takođe imamo čitave tomove spisa “apostolskih otaca”, koji su bili najraniji hrišćanski pisci posle Novog zaveta. Od njih potiču Poslanica Klimenta iz Rima, Poslanice Ignacija, Poslanica Polikarpa, Poslanica Varnave i druge. Na puno mesta ti spisi potvrđuju osnovne činjenice o Isusu, naročito njegova učenja, raspeće, vaskrsenje i njegovu božansku prirodu.

“Koje od ovih spisa smatrate najznačajnijim?” upitao sam.

Jamaučić je razmišljao o ovom pitanju. Iako nije imenovao onu za koju je smatrao da je najznačajnija, naveo je sedam poslanica Ignacija kao jedne od najznačajnijih spisa apostolskih otaca. Ignacije, biskup Antiohije u Siriji, mučenički je ubijen tokom Trajanove vladavine pre 117. godine.

“Ono što je značajno u vezi sa Ignacijem”, rekao je Jamaučić, “jeste da je on naglašavao i božansku i ljudsku Isusovu prirodu, nasuprot dosetičke jeresi, koja je negirala da je Isus stvarno bio čovek. On je takođe naglasio istorijsku opravdanost hrišćanstva; napisao je u jednoj poslanici, na putu za izvršenje pogubljenja, da je Isus zaista bio progonjen pod Pilatom, zaista bio raspet na krst, zaista vaskrsao iz mrtvih, i da će oni koji veruju u njega takođe vaskrsnuti.”¹⁴

Sastavite sve to - Josif Flavije, rimski istoričari i zvaničnici, jevrejski spisi, Poslanice apostola Pavla i apostolskih otaca - i imate ubedljive dokaze koji potvrđuju sve suštinske stvari koje se pronalaze u Isusovim biografijama. Čak i kada bi ste bacili i poslednju kopiju Jevanđelja i dalje bi ste imali Isusovu sliku koja je krajnje zadivljujuća - u stvari, portret Sina Božjeg.

Ustao sam i zahvalio Jamaučiću na vremenu i stručnoj proceni. “Znam da postoji još puno toga o čemu bi smo mogli da razgovaramo, pošto je veliki broj knjiga napisan na ovu temu”, rekao sam. “Ali pre nego što završimo želeo bih da vam postavim poslednje pitanje. Lično, ako je to u redu.”

Profesor je ustao. “Da, u redu je”, rekao je.

Pogledom sam obuhvatio njegovu skromnu kancelariju, koja je bila ispunjena knjigama i rukopisima, zabeleškama i časopisima, kom-

pjuterskim diskovima i radovima, i sve to je predstavljalo proizvode životnog naučnog istraživanja o svetu iz davnog vremena.

“Potrošili ste 40 godina proučavajući drevnu istoriju i arheologiju”, rekao sam. “Kakav je bio rezultat u vašem sopstvenom duhovnom životu? Da li su vaša istraživanja ojačala ili oslabila vašu veru u Isusa Hrista?”

Pogledao je za trenutak u pod, a zatim podigao oči i pogledao pravo u moje. Rekao je čvrstim, ali iskrenim glasom: “Nema sumnje - moja istraživanja su u velikoj meri ojačala i obogatila moj duhovni život. Dala su mi bolja shvatanja kulture i istorijskog konteksta događaja.”

“To ne znači da ne priznajem da ne postoje neka pitanja koja još uvek ostaju nerazjašnjena; u toku ovog života nećemo imati puno saznanje. Ali, ta pitanja ni ne počinju da podrivaju moju veru u suštinsku pouzdanost Jevanđelja i ostatka Novog zaveta.”

“Mislim da su alternativna objašnjenja, koja pokušavaju da objasne širenje hrišćanstva sociološkim ili psihološkim razlozima, veoma slaba.” Odmahnuo je glavom. “Veoma slaba.”

Zatim je dodao: “Za mene, istorijski dokazi su ojačali moju posvećenost Isusu Hristu kao Sinu Božjem koji nas voli i koji je umro za nas i koji je vaskrsao iz mrtvih. To je tako jednostavno.”

ISTINA KOJA NAS OSLOBADA

Dok sam izlazio iz Jamaučijeve zgrade u more studenata koji su šetali od mesta do mesta tražeći naredna predavanja, razmišljao sam koliko je bio ispunjen moj put do malog Oksforda, u Ohaju. Došao sam tražeći potvrdu za Isusa, a otišao sa bogatim rezervoarom materijala koji potvrđuje svaki glavni aspekt njegovog života, čuda, božansku prirodu i pobedu nad smrću.

Znao sam da je naš kratak razgovor samo zagrebao površinu. Pod rukom sam nosio knjigu “Presuda istorije” (The Verdict of History), koju sam ponovo pročitao pripremajući se za intervju. U njoj istoričar Geri Habermas detaljno govori o ukupno 39 drevnih izvora koji potvrđuju Isusov život, iz kojih izdvaja više od 100 zabeleženih činjenica u vezi Isusovog života, učenja, raspeća i vaskrsenja.¹⁵

Pored toga, tu su 24 izvora koje navodi Habermas, uključujući 7 svetovnih izvora i nekoliko najranijih verovanja crkve, koja naročito govore o Isusovoj božanskoj prirodi. “Ta verovanja otkrivaju da crkva jednostavno nije učila o Isusovoj božanskoj prirodi tek generaciju posle, kako se često ponavlja u savremenoj teologiji, jer je to učenje jasno prisutno i u najranijoj crkvi”, piše Habermas. Njegov zaključak je: “Najbolje objašnjenje za ove izreke je da one pravilno predstavljaju Isusova sopstvena učenja.”¹⁶

To je zapanjujuća potvrda za najvažniju tvrdnju od strane najuticajnije osobe koja je ikada živela.

Zakopčao sam jaknu i krenuo ka kolima. Bacajući još jednom pogled unazad, video sam oktobarsko sunce kako osvetljava kameni natpis koji sam prvo spazio kada sam ušao u koledž ovog, u potpunosti svetovnog, univerziteta: "Poznaćete istinu, i istina će vas izbaviti."

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Da li u vašem životu postoji neki slučaj u kome ste sumnjali u nečiju priču dok on ili ona nisu pružili neke potvrдне dokaze? Koliko je to iskustvo bilo slično upoznavanju sa vrstom potvrдnih dokaza koje je Jamauchi predstavio?

2. Šta smatrate najubedljivijom potvrdom o kojoj je Jamauchi govorio? Zašto?

3. Drevni izvori kažu da su se prvi hrišćani držali svojih verovanja i da ih se nisu odricali suočeni sa mukama. Šta mislite, zašto su imali tako čvrsta ubeđenja?

Za dalje dokaze

Još izvora o ovoj temi

Bruce, F. F. *Jesus and Christian Origins outside the New Testament*. Grand Rapids: Eerdmans, 1974.

Habermas, Gary. *The Historical Jesus*. Joplin, Mo.: College Press, 1996.

McDowell, Josh, and Bill Wilson. *He Walked among Us*. Nashville: Nelson. 1994.

5

NAUČNI DOKAZ

Da li arheologija potvrđuje ili protivreči Isusovim biografijama?

Bilo je nečeg nadrealnog za vreme mog ručka sa dr Džefri Mekdonaldom. Tu je bio on, nehatno žvakajući sendvič od tunjevine i pomfrit u sali za konferencije, sudnice u Severnoj Karolini, dajući vesele komentare i uživajući. U susednoj prostoriji je 12 porotnika imalo pauzu posle slušanja neprijatnog iskaza da je Mekdonald brutalno ubio svoju ženu i dve mlade ćerke.

Dok smo završavali obrok, nisam mogao da se suzdržim da ne postavim Mekdonaldu očigledna pitanja. "Kako možete da se ponašate kao da se ništa nije desilo?" rekao sam, pri čemu je moj glas bio pomešan sa čuđenjem i gnevom. "Zar niste bar malo zabrinuti da će vas porotnici proglasiti krivim?"

Mekdonald je nehatno odmahnuo polupojedenim sendvičem u pravcu sobe za porotnike. "Oni?" likovao je. "Oni me neće nikada osuditi!"

Zatim, očigledno shvatajući koliko su cinično te reči zvučale, brzo je dodao: "Znate, ja sam nevin."

To je bio poslednji put da sam ga čuo da se smeje. U toku nekoliko dana, bivši pripadnik diverzantskog odreda i lekar hitne pomoći proglašen je krivim za ubistvo nožem svoje žene, Kolet, i svojih kćerki, Kimberli, stare pet godina, i Kristin, stare dve godine. Odmah je osuđen na doživotnu robiju i odveden sa lisicama na rukama.

Mekdonald, čiju je priču odlično ispričao Džo Mek Ginis u best-selleru i televizijskom filmu "Fatalna vizija", bio je toliko ubeđen da je mislio da će mu njegov alibi pomoći da se provuče sa ubistvom.

Istražiteljima je rekao da je spavao na kauču kada su ga drogirani hipici probudili usred noći. Rekao je da se tukao sa njima, da je dobio ubod nožem i da se u toku borbe onesvestio. Kada se probudio, našao je svoju porodicu izmasakriranu.

Detektivi su bili sumnjičavi od samog početka. Dnevna soba je pokazivala malo znakova borbe na život i smrt. Mekdonaldove rane

su bile površinske. Iako je imao slab vid, nekako je bio u stanju da pruži detaljne opise svojih napadača iako nije nosio naočare.

Međutim, sumnjičavost sama po sebi nije dovoljna za presudu; za to su potrebni čvrsti dokazi. U Mekdonaldovom slučaju detektivi su se oslonili na naučni dokaz kako bi razmršili mrežu njegovih laži i osudili ga za ubistvo.

Postoji čitav niz naučnih dokaza koji se često koriste na suđenjima, od DNK analize do sudske antropologije i toksikologije. U Mekdonaldovom slučaju, serologija (krvni dokazi) ga je dovela do zatvora.

U neobičnom - i za tužioce, srećnom - spletu okolnosti, svaki član Mekdonaldove porodice je imao različitu krvnu grupu. Analizirajući mesta na kojima su krvne mrlje pronađene, istraživači su mogli da rekonstruišu redosled događaja te smrtonosne večeri - i to je direktno protivrećilo Mekdonaldovoj verziji onoga što se desilo.

Naučno istraživanje tankih niti male plave pidžame, koje su pronađene razbacane na različitim mestima, takođe su pobijale njegov alibi. A mikroskopska analiza je pokazala da rupe u njegovoj pidžami nisu mogle da nastanu, kako je tvrdio, šilom za led koje su koristili napadači. Ukratko, FBI tehničari, u belim laboratorijskim mantilima, bili su oni koji su se zaista nalazili iza Mekdonaldove osude.¹

Naučni dokazi takođe mogu da daju značajne potvrde na pitanje da li su opisi Novog zaveta o Isusu precizni. Dok serologija i toksikologija ne mogu da osvetle ovo pitanje, druga kategorija naučnog dokaza - disciplina arheologije - ima veliki uticaj na pouzdanost Jevanđelja.

Ponekad nazivana "istraživanje dugotrajnog smeća", arheologija se bavi otkrivanjem rukotvorina, arhitekture, kovanog novca, spomenika, dokumenata i drugih ostataka drevnih kultura. Stručnjaci istražuju te relikvije kako bi shvatili kako je život izgledao u vreme kada je Isus išao prašnjavim putevima drevnog Izraela.

Iskopano je na stotine arheoloških nalaza iz prvog veka, i ja sam bio znatiželjan: da li su oni podrivali ili nadograđivali priče očevidaca o Isusu? U isto vreme, moja znatiželja je bila pod uticajem skepticizma. Čuo sam previše hrišćana koji iznose preterane tvrdnje da arheologija može da dokaže mnogo više nego što to zaista čini. Nisam bio zainteresovan za to "više" o njoj.

Zbog toga sam krenuo u potragu za priznatim autoritetom koji je lično kopao ruševine na Bliskom istoku, koji je imao enciklopedijsko znanje o drevnim nalazištima i koji poseduje dovoljno naučne odmerenosti da prizna granice arheologije, u isto vreme objašnjavajući kako ona može da osvetli život u prvom veku.

ČETVRTI INTERVJU: DR DŽON MEKREJ

Kada naučnici i sudenti proučavaju arheologiju, mnogi se okreću Džon Mekrejevom temeljnom i nepristrasnom udžbeniku "Arheologija i Novi zavet" (Archaeology and the New Testament) od 432 strane. Kada je televizijska stanica "Umetnost i zabava" želela da potvrdi tačnost svog programa "Misterije Biblije", oni su takođe pozvali Mekreja. A kada je časopis "National Geographic" želeo naučnika koji bi objasnio složenosti biblijskog sveta, ponovo je zazvonio telefon u Mekrejevoj kancelariji na uglednom Viton koledžu u predgrađu Čikaga.

Pošto je studirao na Hebrejskom univerzitetu, Ecole Biblique et Archeologique Francaise u Jerusalimu, Teološkom fakultetu Vanderbilt Univerziteta i na Univerzitetu u Čikagu (gde je doktorirao 1967. godine), Mekrej je bio profesor Novog zaveta i arheologije na Vitonu više od 15 godina. Njegovi članci su se pojavili u 17 enciklopedija i rečnika, njegovo istraživanje je predstavljeno u časopisu Udruženja bliskoistočne arheologije i u drugim akademskim časopisima, a predstavio je i 29 naučnih radova na stručnim skupovima.

Mekrej je takođe bivši istraživač saradnik i nadzornik V. F. Olbrajt Instituta za arheološka istraživanja u Jerusalimu; bivši nadzornik Američkog fakulteta za orijentalna istraživanja; sadašnji nadzornik Društva za proučavanje arheologije Bliskog istoka; i član uredničkih odbora Arheologije u biblijskom svetu i Časopisa za biblijska istraživanja, koji objavljuje Institut za biblijska istraživanja.

Koliko god Mekrej uživa da piše i predaje o drevnom svetu, isto toliko čeka priliku da lično istraži arheološke iskopine. On je nadgledao timove za iskopavanja u Cezareji, Sepforisu i Herodijumu, koji su se nalazili u Izraelu, tokom osmogodišnjeg perioda. On je proučavao rimska arheološka nalazišta u Engleskoj i Velsu, analizirao iskopine u Grčkoj i pratio trag većine putovanja apostola Pavla.

Sa 66 godina, Mekrejova kosa postaje srebrnkasta i njegove naočare su postale deblje, ali on i dalje ispoljava istraživački duh. Preko stola u njegovoj kancelariji - i u stvari iznad kreveta u njegovoj kući - nalazi se detaljna horizontalna fotografija Jerusalima. "Živim u njegovoj senci", napomenuo je, sa prizvukom čežnje u glasu, dok je ukazivao na specifična mesta iskopavanja i značajne nalaze.

Njegova kancelarija predstavlja neku vrstu ugodnog kauča kakav možete naći na tremu seoske kuće. Seo sam na njega dok se Mekrej, nehatno obučen u otkopčanu košulju i sportski sako, koji je izgledao udobno izlizan, naslonio u svojoj radnoj stolici.

Pokušavajući da testiram da li će prenglasiti uticaj arheologije, odlučio sam da otpočenem naš intervju pitajući ga šta nam ona *ne može reći* o pouzdanosti Novog zaveta. Na kraju, kako Mekrej nagla-

šava u svom udžbeniku, čak i ako arheologija *može* da ustanovi da su gradovi Medina i Meka postojali u zapadnoj Arabiji tokom 6. i 7. veka, to ne dokazuje da je Muhamed živeo tamo ili da je Kuran istinit.

“Arheologija je dala neke značajne doprinose”, otpočeo je, govoreći otegnuto, što je usvojio još kao dete u jugoistočnoj Oklahomi, “ali svakako ne može da dokaže da li je Novi zavet Božja reč. Ako kopamo u Izraelu i pronađemo drevna mesta koja su dosledna sa onim što je Biblija rekla o tome gde ćemo ih naći, to znači da je ona istorijski i geografski tačna. Međutim, to ne potvrđuje da je ono što je Isus Hrist rekao tačno. Duhovne istine se ne mogu dokazati ili poreći arheološkim otkrićima.”

Kao poređenje, on je pružio priču o Hajnrihu Šlimanu (Heinrich Schliemann), koji je tragao za Trojom u naporu da dokaže istorijsku pouzdanost Homerove Ilijade. “On jeste pronašao Troju”, zapazio je Mekrej sa blagim osmehom, “ali nije dokazao da je Ilijada istinita. Ona je jednostavno bila tačna u tom posebnom geografskom obaveštenju.”

Kada smo jednom postavili granice onoga šta arheologija *ne može* da utvrdi, bio sam nestrpljiv da počnem sa istraživanjem onoga što nam *može* reći o Novom zavetu. Odlučio sam da krenemo u ovu temu iznoseći opažanje koje je proisteklo iz mog iskustva kao izveštača i istražitelja uz pravničku pozadinu.

KOPAJUĆI ZA ISTINOM

Pokušavajući da odrede da li su svedoci iskreni, novinari i pravnici će testirati sve elemente njegovog ili njenog svedočenja koji se mogu testirati. Ako ovo istraživanje otkrije da je osoba grešila u tim detaljima, to baca značajnu sumnju na istinitost njegove ili njene celokupne priče. Međutim, ako se sitnice pokažu ispravnim, to je neka vrsta indikacije - ne zaključan dokaz, ali donekle potvrđivanje - da je možda svedok pouzdan u celokupnom opisu.

Na primer, ako čovek priča o svom putu od Sent Luisa do Čikaga, i spomene da se zaustavio u Springfildu, u Ilinoisu, kako bi video film “Titanik” u bioskopu Odeon i da je pojeo veliki sendvič sa sojom koji je kupio u prodavnici na ulazu, istraživači bi mogli da utvrde da li takav bioskop postoji u Springfildu kao i da li je prikazivao taj određeni film i prodavao tu specifičnu vrstu i veličinu hrane u vreme kada je rekao da se nalazio tamo. Ako njihovi nalazi protivreče onome što je osoba tvrdila, onda to ozbiljno umanjuje njegovu pouzdanost. Ako se detalji poklapaju, to ne dokazuje da je celokupna priča istinita, ali ojačava njegovu reputaciju kao preciznog svedoka.

U izvesnom smislu, to je ono što arheologija ostvaruje. Premisa je da ako se drevni sporedni istorijski detalji poklapaju i pokazuju pre-

ciznim jedni za drugima, to povećava naše poverenje u drugi materijal koji je istoričar napisao, ali koji se ne može tako lako proveriti.

Zbog toga sam upitao Mekreja za njegovo profesionalno mišljenje. “Da li arheologija potvrđuje ili potkopava Novi zavet kada proverava pojedinosti ovih opisa?”

Mekrej je brzo odgovorio. “Oh, nema sumnje da je pouzdanost Novog zaveta ojačana”, rekao je, “kao što je pouzdanost bilo kog drevnog dokumenta pojačana kada iskopate i pronađete da je autor bio precizan govoreći o naročitom mestu ili događaju.”

Kao primer, spomenuo je sopstvena iskopavanja u Cezareji na izraelskoj obali, gde su on i drugi istraživači iskopali luku Iroda Velikog.

“Dugo vremena su ljudi sumnjali u ispravnost izjave Josifa Flavija, istoričara iz prvog veka, da je ta luka bila velika kao i luka u Pireji, koja je predstavljala glavnu luku Atine. Ljudi su smatrali da je Josif pogrešio, zato što kada vidite kamenje iznad površine vode u savremenoj luci, ono nije veoma veliko.”

“Ali, kada smo počeli da kopamo pod vodom, pronašli smo da se luka prostirala daleko duž obale pod vodom, da se srušila, i da su njene ukupne dimenzije bile zaista srazmerne luci u Pireji. Tako se ispostavlja da je Josif ipak bio u pravu. To je bio još jedan deo dokaza da je Josif Flavije znao o čemu govori.”

Šta je onda sa piscima Novog zaveta? Da li su oni zaista znali o čemu govore? Želeo sam da stavim tu temu na test mojim novim pitanjima.

PRECIZNOST LUKE KAO ISTORIČARA

Lekar i istoričar Luka je bio autor i Jevanđelja koje nosi njegovo ime, kao i Dela apostolskih, koja zajedno sačinjavaju oko jedne četvrtine celog Novog zaveta. Shodno tome, kritično pitanje jeste da li je Luka bio istoričar kome se može verovati da je tačno prikazivao stvari. “Kada arheolozi proveravaju pojedinosti o onome što je pisao”, rekao sam, “da li pronalaze da je bio pažljiv ili nesmotren?”

“Opšte slaganje i liberalnih i konzervativnih naučnika jeste da je Luka bio veoma precizan kao istoričar”, odgovorio je Mekrej. “On je jasan, njegov grčki se približava klasičnom kvalitetu, piše kao obrazovan čovek, a arheološka otkrića iznova pokazuju da je Luka precizan u onome o čemu govori.”

Ustvari, dodao je, bilo je nekoliko primera, slično priči o luci, u kojima su naučnici prvobitno smatrali da je Luka grešio u tom primeru, da bi tek kasnija otkrića potvrdila da je bio tačan u onome o čemu piše.

Na primer, u Jevandelju po Luci 3,1 on se poziva na Lisanija i piše da je on bio tetarh (četverovlasnik) u Avilini oko 27 godine. Godinama su naučnici ukazivali na to kao na dokaz da Luka nije znao o čemu priča, pošto su svi znali da Lisanija nije bio tetarh već vladar Kalcisa, pola veka ranije. Ako Luka ne može pravilno da napiše osnovne činjenice, govore oni, ne može se imati poverenja u ništa što je on napisao.

Tada je arheologija stupila na scenu. “Kasnije je pronađen natpis iz vremena Tiberija od 14 do 37 godine, koji spominje Lisanija kao tetarha u Avili blizu Damaska - upravo kako je Luka napisao”, objasnio je Mekrej. “Ispostavilo se da su postojala dva državna zvaničnika sa imenom Lisanija! Još jednom se pokazalo da je Luka bio precizan.”

Drugi primer je Lukino spominjanje “politarha” u Delima apostolskim 17,6, što se prevodi kao “starešine gradske”, u gradu Solunu. “Dugo vremena su ljudi smatrali da je Luka grešio, pošto nisu postojali dokazi da je izraz ‘politarsi’ pronađen u bilo kom drevnom rimskom dokumentu”, rekao je Mekrej.

“Međutim, kasnije je pronađen natpis na jednom luku iz prvog veka koji počinje, ‘u vreme politarha...’ Možete da odete do Britanskog muzeja i da se sami uverite. A zatim, gle čuda, arheolozi su pronašli više od 35 natpisa koji spominju politarhe, nekoliko od njih u Solunu, iz istog perioda o kome je Luka govorio. Ponovo su kritičari grešili, a Luka bio u pravu.”

Pala mi je na pamet zamerka. “Da, ali u Jevandelju po Luci se kaže da je Isus ušao u Jerihon gde je iscelio slepog čoveka Vartimeja, dok se u Jevandelju po Marku kaže da je on izlazio iz Jerihona.² Zar to nije jasna protivrečnost koja baca sumnju na pouzdanost Novog zaveta?”

Mek Rej nije bio zatečen neposrednošću mog pitanja. “Ne, uopšte”, došao je odgovor. “To samo izgleda kao protivrečnost jer vi razmišljate u savremenim izrazima, u kojima su gradovi izgrađeni i stoje na mestu. Ali, to nije neizbežno bio slučaj u davna vremena.”

“Jerihon se nalazio najmanje na četiri lokaliteta koja su bila i do 400 metara udaljena u drevnim vremenima. Grad je bio uništen i ponovo naseljen blizu drugog izvora vode ili novog puta ili bliže planini ili nečeg drugog. Suština je da možete da izlazite iz jednog mesta na kome je Jerihon postojao i da ulazite u drugo, isto kao da se krećete iz jednog dela predgrađa Čikaga u drugo čikaško predgrađe.”

“Ono što želite da kažete je da su i Luka i Marko mogli da budu u pravu?” upitao sam.

“Tačno. Isus je mogao da izlazi iz jedne oblasti Jerihona i da u isto vreme ulazi u drugu.”

Ponovo je arheologija odgovorila na drugi izazov upućen Luci. Uzimajući u obzir veliki deo Novog zaveta koji je on napisao, krajnje je značajno da je utvrđeno da je Luka bio savestan i precizan istoričar, čak i u najmanjim detaljima. Jedan istaknuti arheolog je pažljivo ispitao podatke koje je Luka dao o 32 zemlje, 54 grada i 9 ostrva, i nije pronašao nijednu grešku.³

Ovde je suština: "Ako je Luka bio toliko precizan u svom istorijskom izveštavanju", rekla je jedna knjiga o ovoj temi, "na kakvoj logičkoj osnovi možemo da pretpostavimo da je bio lakoveran i neprecizan u svom izveštavanju o pitanjima koja su bila mnogo značajnija, ne samo za njega, već i za druge?"

Na primer, događaji kao što je Isusovo vaskrsenje, predstavlja najuticajniji dokaz njegove božanske prirode, za koje Luka kaže da je čvrsto ustanovljeno "mnogim i istinitim znacima" (Dela 1,3).

POUZDANOST JEVANĐELJA PO JOVANU I MARKU

Arheologija možda podupire pouzdanost Jevanđelja po Luci, ali on nije jedini autor Novog zaveta. Pitao sam se šta su naučnici imali da kažu o Jovanu, čije je Jevanđelje ponekad smatrano sumnjivim zato što je on govorio o mestima koja nisu mogla biti potvrđena. Neki naučnici su ga optužili da pošto nije mogao jasno da iznese osnovne detalje, Jovan nije mogao da bude blizu događaja Isusovog života.

Međutim, taj zaključak je potpuno preokrenut poslednjih godina. "Bilo je nekoliko otkrića koja su pokazala da je Jovan bio veoma precizan", istakao je Mekrej. "Na primer, u Jevanđelju po Jovanu 5,1-15 zapisano je kako je Isus iscelio bolesnika kod banje Vitezde. Jovan daje detalj da je banja imala pet tremova. Dugo vremena se to navodilo kao primer Jovanove nepreciznosti, pošto takvo mesto nika da nije pronađeno."

"Ali, nedavno je iskopana banja Vitezda - nalazi se možda 12 metara ispod zemlje - i sasvim je sigurno da je postojalo pet tremova, to jest tremova sa kolonadom ili šetalištem, upravo onako kako je to Jovan opisao. Imate i druga otkrića - Siloamska banja iz Jevanđelja po Jovanu 9,7, Jakovljevi bunar iz Jevanđelja po Jovanu 4,12, verovatna lokacija kaldrme blizu kapije Jafe gde se Isus pojavio pred Pilatom, kako je zapisano u Jevanđelju po Jovanu 9,13, čak i Pilatov identitet - sve je to dalo istorijsku verodostojnost Jevanđelja po Jovanu."

"To, znači, osporava optužbe da je Jevanđelje po Jovanu napisano dugo vremena posle Isusa i da zbog toga ne može biti precizno", rekao sam.

"Sasvim je tako", odgovorio je.

U stvari, Mekrej je ponovio ono što mi je dr Brus Mecger rekao o arheolozima koji su pronašli fragment kopije Jevandelja po Jovanu 18. poglavlja, koji su vodeći stručnjaci papirolozi datirali na oko 125. godinu. Prikazujući da su kopije Jevandelja po Jovanu postojale ovako rano, i čak u Egiptu, arheologija je uspešno odbacila pretpostavke da je Jevandelje po Jovanu sastavljeno u poodmaklom drugom veku, predugo posle Isusovog života da bi bilo pouzdano.

Drugi naučnici su napali Jevandelje po Marku, za koje se uopšteno smatra da predstavlja prvi napisani opis Isusovog života. Ateista Majkl Martin optužuje Marka da nije poznavao geografiju Palestine, što pokazuje, kako on kaže, da nije mogao da živi u tom regionu u vreme Isusa. On posebno navodi Jevandelje po Marku 7,31: "I opet iziđe Isus iz krajeva Tirskih i Sidonskih, i dođe na more Galilejsko u krajeve Desetogradske."

"Istaknuto je", rekao je Martin, "da bi se na osnovu tih uputstava Isus udaljivao od Galilejskog jezera."⁵

Kada sam izneo Martinovu kritiku Mekreju, on je namrštio obrve i nervozno uzeo sa police grčku verziju Jevandelja po Marku, uzimajući knjige sa podacima i otvarajući velike mape drevnog Izraela.

"Ono što ti kritičari izgleda pretpostavljaju jeste da je Isus ušao u svoja kola i kružio uokolo, ali on to očigledno nije činio", rekao je.

Čitao je tekst na originalnom jeziku, uzimajući u obzir planinski teren i verovatne puteve u regionu, i uzimajući u obzir slobodan način na koji se reč "desetogradske" koristila za opisivanje konfederacije deset gradova koja je varirala s vremena na vreme. Mekrej je odredio logičnu putanju na mapi koja je precizno odgovarala Markovom opisu.

"Kada se sve stavi u odgovarajući opis", zaključio je, "nema problema sa Markovim opisom".

Ponovo su arheološki uvidi pomogli da se objasni ono što je prvobitno izgledalo kao greška u Novom zavetu. Postavio sam Mekreju opširno pitanje o tome: da li je ikada naišao na arheološke nalaze koji su otvoreno protivrečili podacima Novog zaveta? On je odmahnuo glavom. "Arheologija nije dala ništa što jednoglasno protivreči Bibliji", odgovorio je sa ubeđenjem. "Sasvim suprotno, kao što smo videli, postojao je veliki broj mišljenja skeptičnih naučnika koja su tokom godina pretvorena u 'činjenicu', ali je arheologija pokazala da su bila pogrešna."

Ipak su i dalje postojale neke stvari koje sam morao da razrešim. Izvadio sam beleške i spremio se da izazovem Mekreja sa tri dugotrajne zagonetke za koje sam smatrao da bi arheologija donekle teško mogla da ih objasni.

PRVA ZAGONETKA: POPIS STANOVNIŠTVA

Priče o Isusom rođenju tvrde da su Marija i Josif morali zbog popisa da se vrate u Josifov rodni grad Vitlejem. “Dozvolite mi da budem otvoren: to izgleda apsurdno na prvi pogled”, rekao sam. “Kako je vlast mogla da natera sve građane da se vrate u svoje rodno mesto? Da li postoje bilo kakvi arheološki dokazi da se ovakva vrsta popisa ikada odigrala?”

Mekrej je mirno izvukao primerak svoje knjige. “U stvari, otkriće formulara drevnih popisa je bacilo prilično svetlosti na ovu praksu”, rekao je dok je prelistavao knjigu. Pošto je pronašao podatak koji je tražio, naveo je zvaničnu naredbu vlasti datiranu na 104. godinu.

“Gaj Vibije Maksimus, upravnik Egipta kaže: Videći da je došlo vreme za popis od kuće do kuće, neophodno je primorati sve one koji su iz bilo kog razloga izvan svojih provincija da se vrate u svoje domove, kako bi mogli da sprovedu redovnu naredbu o popisu i kako bi mogli marljivo da prionu na obrađivanje svojih parcela.”⁶

“Kao što možete da vidite”, rekao je dok je zatvarao knjigu, “ta praksa je potvrđena ovim dokumentom, iako bi vam taj naročiti način prebrojavanja ljudi mogao izgledati čudan. A drugi papirus, iz 48. godine, ukazuje da je celokupna porodica bila uključena u popis.”

Međutim, ovo nije potpuno rešilo problem. Luka je rekao da je popis koji je doveo Josifa i Mariju u Vitlejem, izvršen u vreme kada je Kvirinije upravljao Sirijom i za vreme vladavine Iroda Velikog.

“To predstavlja značajan problem”, istakao sam, “zato što je Irod umro 4. godine pre n.e, a Kvirinije nije počeo da upravlja Sirijom pre 6. godine nove ere, sprovodeći popis ubrzo posle toga. Tu postoji velika praznina; kako možete da rešite tako veliko neslaganje u datumima?”

Mekrej je znao da sam pokrenuo sporno pitanje oko koga su se arheolozi borili godinama. Odgovorio je na sledeći način: “Istaknuti arheolog Džeri Verdeman (Jerry Vardaman) je uradio dosta u ovoj oblasti. Pronašao je novčić sa Kvirinijevim imenom napisan malim slovima, ili onim što bi mi nazvali ‘mikrografskim’. To ga postavlja kao prokonzula Sirije i Kilikije od 11 godine pre nove ere do posle Irodove smrti.”

Bio sam zbunjen. “Šta to znači?” upitao sam.

“To znači da su izgleda postojala dva Kvirinija”, odgovorio je. “Nije neobično da imate puno ljudi sa istim rimskim imenima, tako da nema razloga za sumnju da su postojala dva čoveka sa imenom Kvirinije. Popis bi se odigrao pod vladavinom ranijeg Kvirinija.

Uzimajući u obzir da je ciklus popisa bio na svakih 14 godina, to bi se sasvim dobro slagalo.”

To mi je zvučalo pomalo nagađajuće, ali umesto da se zaglibimo u ovoj raspravi, odlučio sam da u glavi odložim to pitanje za kasniju detaljnu analizu.

Dok sam vršio dodatno istraživanje, pronašao sam da je Vilijem Remsi (William Ramsay), preminuli arheolog i profesor i na Oksfordu i na Kembridžu u Engleskoj, došao do slične teorije. Zaključio je, na osnovu raznih zapisa, da iako je postojao samo jedan Kvirinije, on je upravljao Sirijom u dve različite prilike, što bi pokrilo vremenski period najranijeg popisa.⁷

Drugi naučnici su istakli da se tekst Jevanđelja po Luci može prevesti: “Ovaj popis stanovništva se odigrao pre nego što je Kvirinije upravljao Sirijom”, što bi takođe rešilo problem.⁸

Ova stvar nije bila rešena toliko precizno koliko sam želeo. Međutim, morao sam da priznam da su Mekrej i drugi pružili neka moguća objašnjenja. Mogao sam sa uverenošću da zaključim da je popis održan tokom vremenskog okvira Isusovog rođenja i da postoje dokazi da je zaista traženo od ljudi da se vrate u svoje rodne gradove - što sam ja i dalje smatrao neobičnim!

DRUGA ZAGONETKA: POSTOJANJE NAZARETA

Mnogi hrišćani nisu svesni da su skeptici dugo vremena tvrdili da Nazaret nikada nije postojao tokom vremena za koje Novi zavet kaže da je Isus tamo proveo svoje detinjstvo.

U članku zvanom “Kuda Isus nikada nije hodao”, ateista Frenk Zindler (Frank Zindler) napomenuo je da se Nazaret ne spominje u Starom zavetu, da ga ne spominje apostol Pavle, ni Talmud (iako se 63 druga galilejska grada navode), niti Josif (koji je naveo 45 drugih gradova i sela Galileje, uključujući Jafu, koja je od sadašnjeg Nazareta bila udaljena nešto preko kilometar i po). Nijedan drevni istoričar ili geograf ne spominje Nazaret pre početka četvrtog veka.⁹ Ime se prvi put javlja u jevrejskoj književnosti, u poemi napisanoj oko 7. veka.¹⁰

Ovo odsustvo dokaza stvara sumnjivu sliku. Zbog toga sam stvari izneo direktno Mekreju: “Da li postoji bilo kakva arheološka potvrda da je Nazaret postojao tokom prvog veka?”

Ova stvar nije bila nova Mekreju. “Dr Džejms Strejndž (James Strange) sa Univerziteta u Južnoj Floridi je stručnjak u ovoj oblasti, i opisuje Nazaret kao veoma malo mesto, veličine oko 60 jutara, sa maksimalnom populacijom od oko 480 ljudi, na početku prvog veka”, odgovorio je Mekrej.

Međutim, to je bio zaključak; želeo sam dokaze. “A kako je on to znao?” upitao sam.

“Pa, Strejndž napominje da kada je Jerusalem pao 70. godine, sveštenici više nisu bili potrebni u hramu pošto je bio uništen, tako da su poslani na različite druge lokacije, čak i u Galileju. Arheolozi su pronašli listu na jermenskom koja opisuje 24 porodice sveštenika koji su bili premešteni, i registrovano je da je jedna od njih preseljena u Nazaret. To pokazuje da je to malo selo moralo da postoji tu u to vreme.”

Pored toga, rekao je da postoje arheološke iskopine koje su otkrile grobove iz prvog veka u blizini Nazareta, što bi uspostavilo granice sela, pošto su po jevrejskom zakonu grobovi morali da se postavljaju van gradskog naselja. Dve grobnice su sadržale objekte kao što su lampe od gline, stakleni sudovi i vaze iz prvog, trećeg ili četvrtog veka.

Mek Rej je pokupio kopiju knjige istaknutog arheologa Džeka Finegana, koju je objavila štamparija pristonskog univerziteta. Prelistao je knjigu, a zatim pročitao Fineganovu analizu: “Iz grobnica... može se zaključiti da je Nazaret predstavljao jako jevrejsko naselje u rimskom periodu.”¹¹

Mekrej me je pogledao. “Raspravljalo se o lokaciji nekih mesta iz prvog veka, kao na primer gde se tačno nalazi Isusov grob, ali među arheolozima nikada nisu postojale velike sumnje oko lokacije Nazareta. Teret dokaza treba da bude na onima koji negiraju njegovo postojanje.”

To je izgledalo razumno. Čak i obično skeptični Jang Vilson, navodeći prehrisanske ostatke koji su pronađeni 1955. godine ispod crkve Blagovesti u sadašnjem Nazaretu, uspeo je da prizna: “Takvi nalazi ukazuju da je Nazaret mogao da postoji u Isusovo vreme, ali nema sumnje da je morao da bude veoma malo i neznačajno mesto.”¹²

Toliko neznačajno da Natanailovo razmišljanje iz Jevanđelja po Jovanu 1,46 sada ima više smisla: “Iz Nazareta”, rekao je, “može li biti što dobro?”

TREĆA ZAGONETKA: MASAKR U VITLEJEMU

Jevanđelje po Mateju prikazuje tragičnu scenu: Irod Veliki, car Judeje, osećajući se ugroženim rođenjem bebe od koje se bojao da će mu jednom preuzeti presto, šalje svoje trupe da ubiju svu decu ispod dve godine starosti u Vitlejemu. Međutim, upozoren od anđela, Josif beži u Egipat sa Marijom i Isusom. Tek posle Irodove smrti, oni se vraćaju i nastanjuju u Nazaretu, i tako celokupan događaj ispunjava tri drevna proročanstva o Mesiji (videti Jevanđelje po Mateju 2,13-23).

Problem je sledeći: ne postoji nezavisna potvrda da se to masovno ubistvo ikada odigralo. Ne postoji ništa o tome u spisima Josifa Flavija i drugih istoričara. Ne postoji arheološka potpora. Ne postoje zapisi ili dokumenti.

“Svakako bi događaj ove veličine zabeležio i neko drugi pored Mateja”, insistirao sam. “Uz potpuno odsustvo bilo kakve istorijske ili arheološke potvrde, zar nije logično zaključiti da se taj masakr nikada nije odigrao?”

“Mogu da vidim zašto bi ste to rekli”, Mekrej je odgovorio, “pošto bi danas takav događaj verovatno brzo bio objavljen preko CNN-a i ostalih medija.”

Složio sam se. U stvari, 1997. i 1998. godine stalno su pristizale vesti koje opisuju muslimanske ekstremiste koji stalno vrše napade i ubijaju doslovno celokupna sela, uključujući i žene i decu, u Alžiru. Celom svetu je skrenuta pažnja na to.

“Ali”, dodao je Mekrej, “morate da se postavite u situaciju prvog veka i da imate nekoliko stvari na umu. Prvo, Vitlejem verovatno nije bio veći od Nazareta, pa onda zaključite koliko bi beba te starosti bilo u selu od 500 ili 600 ljudi. Ne hiljade, ne stotine, ali svakako nekoliko.”

“Drugo, Irod Veliki je bio krvožedni car: ubio je članove sopstvene porodice; pogubio je veliki broj ljudi za koje je mislio da mogu da mu se suprotstave. Tako da činjenica da je ubio nekoliko beba u Vitlejemu neće skrenuti pažnju ljudi u rimskom svetu.”

“Treće, nije bilo televizije, radija niti novina. Bilo bi potrebno puno vremena da se novost raširi, naročito iz tako malog sela daleko u brdima, a istoričari su imali daleko veće priče o kojima bi pisali.”

Kao novinar, to mi je i dalje bilo teško da shvatim. “To jednostavno nije bila neka priča?” upitao sam, sa nevericom.

“Ne mislim da je bila, bar ne u to vreme”, rekao je. “Ludak koji je ubijao svakog koji je izgledao kao potencijalna pretnja po njega - to je bila obična stvar za Iroda. Kasnije, naravno, kako se hrišćanstvo razvijalo, taj događaj je postao značajniji, ali bih bio iznenađen ako bi to predstavljalo veliku novost u to vreme.”

Možda je tako, ali je to bilo teško zamisliti za novinara koji je bio uvežban da nanjuši vesti u visokotehnološkom dobu brzih i svetskih komunikacija. U isto vreme, morao sam da priznam da na osnovu onoga što sam znao o krvavim događajima u drevnom Izraelu, Mekrejevo objašnjenje je izgledalo razumno.

To je ostavilo još jednu oblast koju sam želeo da ispitam. I za mene, ona je bila najfascinantnija od svih.

ZAGONETKA SVITAKA SA MRTVOG MORA

Arheologija je privlačna nauka. Drevne grobnice, natpisi uklesani u kamenu ili iscrtani na papirusu, deliči razbijene grnčarije, izlizani novčići - predstavljaju mučne putokaze za istraživače. Međutim, malo ostataka iz prošlosti je stvorilo toliko nejasnoća kao svici sa Mrtvog mora, koji predstavljaju stotine rukopisa od 250. godine pre nove ere do 68. godine nove ere koji su pronađeni u pećinama 30 kilometara istočno od Jerusalima 1947. godine. Izgleda da ih je stroga jevrejska religiozna grupa, zvana Eseni, sakrila pre nego što su Rimljani razorili njihovo naselje.

O ovim svicima su date neke bizarne tvrdnje, uključujući apsurdnu knjigu Džona Marka Alegre (John Marco Allegro) u kojoj pretpostavlja da se hrišćanstvo pojavilo iz kulta plodnosti čiji su pripadnici koristili halucinogene pečurke!¹³ U doslednijoj, ali svejedno veoma sumnjivoj tvrdnji, stručnjak za papiruse Žoze O'Kalahan (Jose O'Callaghan) je rekao da je jedan fragment sa Mrtvog mora deo najranijeg rukopisa ikada pronađenog Jevanđelja po Marku, datirajući unazad na 17 do 20 godina posle Isusovog raspeća. Međutim, mnogi naučnici nastavljaju da budu skeptični prema njegovom tumačenju.¹⁴

U svakom slučaju, nikakvo istraživanje arheologije prvog veka ne bi bilo potpuno bez postavljanja pitanja o svicima. "Da li nam oni kažu bilo šta direktno o Isusu?" upitao sam Mekreja.

"Pa ne, Isus se ne spominje specifično u bilo kom svitku", odgovorio je. "Ti dokumenti nam prvenstveno daju uvide u život Jevreja i običaje." Zatim je izvadio neke papire i istakao na članak koji je objavljen krajem 1997. godine. "Iako", dodao je, "postoji veoma zanimljiv razvoj povezan sa rukopisom zvanim 4Q521, što bi nam moglo reći nešto o onome šta je Isus tvrdio da jeste."

To je podstaklo moj apetit. "Recite mi nešto o tome", rekao sam sa užurbanošću u glasu.

Mekrej je otkrio misteriju. Jevanđelje po Mateju opisuje kako je Jovan Krstitelj, boraveći u zatvoru i boreći se sa sumnjama o Isusovom identitetu, poslao svoje sledbenike da postave Isusu značajno pitanje: "Jesi li ti onaj što će doći, ili drugoga da čekamo?" (Matej 11,3). On je tražio direktan odgovor da li je Isus stvarno bio dugo očekivani Mesija.

Kroz vekove, hrišćani su se čudili Isusovom prilično zagonetnom odgovoru. Umesto da otvoreno kaže *da* ili *ne*, Isus je odgovorio: "Idite i kažite Jovanu što čujete i vidite: slepi progledaju i hromi hode, gubavi čiste se i gluvi čuju, mrtvi ustaju i siromašnima propoveda se jevanđelje" (Matej 11,4-5).

Isusov odgovor je predstavljao aluziju na deo iz Knjige proroka Isaije 61. Ali je iz nekog razloga Isus uključio i izraz “mrtvi ustaju”, koji upadljivo nedostaje u starozavetnom tekstu.

Ovde na scenu stupa 4Q521. Ovaj nebiblijski rukopis iz kolekcije Svitaka sa Mrtvog mora, napisan na hebrejskom, je datiran na 30 godina pre Isusovog rođenja. Sadrži verziju Knjige proroka Isaije 61 koji uključuje nedostajući izraz “mrtvi ustaju”.

“(Naučnik koji proučava svitke Kreg) Evans je istakao da je ovaj izraz u 4Q521 nesumnjivo uklopljen u mesijanski kontekst”, rekao je Mekrej. “On se odnosi na čuda koja će Mesija učiniti kada dođe i kada će mu se nebo i zemlja pokoriti. Tako, kada je Isus dao svoj odgovor Jovanu, on uopšte nije bio dvosmislen. Jovan bi trenutno prepoznao njegove reči kao jasnu tvrdnju da je Isus bio Mesija.”

Mekrej mi je dodao članak u kome je Evans naveden kako kaže: “4Q521 čini jasnim da je (Isusovo) pozivanje na Knjigu proroka Isaije 61 zaista mesijansko. U suštini, Isus je rekao Jovanu preko njegovih poslanika da se mesijanske stvari odigravaju. Tako da je odgovor na (Jovanovo) pitanje bilo: Da, on je onaj što će doći.”¹⁵

Zavalio sam se u stolicu. Za mene je Evansovo otkriće bila upečatljiva potvrda Isusovog identiteta. Bio sam zadivljen kako je savremena arheologija mogla konačno da razreši značaj izjave u kojoj je Isus smelo tvrdio, pre skoro dve hiljade godina, da je zaista bio Božji pomazanik.

“IZVANREDNO PRECIZNA KNJIGA”

Stalne arheološke potvrde o preciznosti Novog zaveta obezbeđuju značajnu potvrdu za njegovu pouzdanost. To je veliki kontrast sa onim kako se arheologija pokazala kao razarajuća za veru mormona.

Iako je Džozef Smit, osnivač Mormonske crkve, tvrdio da je njegova “Knjiga mormona” “najtačnija od svih knjiga na zemlji”,¹⁶ arheologija nikako nije mogla da potvrdi njene tvrdnje o događajima koji su se navodno pre puno vremena odigrali u Americi.

Sećam se da sam pisao Institutu Smitsonijan želeći da se raspitam o tome da li postoje bilo kakvi dokazi koji podupiru tvrdnje Mormona, samo da bih dobio jednoglasnu tvrdnju da arheologija “ne vidi direktnu vezu između arheologije Novog sveta i sadržine knjige”.

Kao što su autori Džon Enkerberg (John Ankerberg) i Džon Veldon (John Veldon) zaključili u knjizi o ovoj temi: “Drugim rečima, nijedan grad iz Knjige Mormona nikada nije pronađen, nijedna osoba, mesto, nacija, ili ime iz Knjige Mormona nikada nisu nađeni, nikakve rukotvorine, svici, zapisi iz Knjige Mormona... ništa što bi prikazalo da je Knjiga Mormona bilo šta osim mita ili mašte, nikada nije pronađeno.”¹⁷

Međutim, priča je potpuno drugačija za Novi zavet. Mekrejove zaključke su ponavljali mnogi drugi naučnici, uključujući istaknutog australijskog arheologa Kliforda Vilsona (Clifford Wilson), koji je napisao: "Oni koji znaju činjenice sada uviđaju da se Novi zavet mora prihvatiti kao izvanredno precizna knjiga puna informacija."¹⁸

Pošto je Kreg Blumberg uspostavio suštinsku pouzdanost novoza-
vetnih dokumenata, Brus Meeger potvrdio njihovu precizno prenošenje
kroz istoriju, Edvin Jamaučić demonstrirao široku potvrdu drevnih
istoričara i drugih, i pošto je sada Džon Mekrej pokazao koliko arhe-
ologija naglašava njihovu pouzdanost, morao sam da se složim sa
Vilsonom. Slučaj za Hrista je, iako daleko od završenog, bio izgrađen
na čvrstim osnovama.

U isto vreme, znao sam da su postojali neki istaknuti profesori
koji se ne bi složili sa ovom procenom. Videli ste ih navedene u
časopisu "Njuzvik" (Newsweek) i intervjuisane u večernjim vestima,
kako govore o svojim radikalnim procenama o Isusu. Došlo je vreme
da se suočim sa njihovim kritikama pre nego što nastavim dalje sa
svojim istraživanjima. To je značilo put u Minesotu kako bih inter-
vjuisao naučnika obrazovanog na Univerzitetu Jejl, dr Gregori Bojda
(Gregory Boyd).

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Šta vidite kao nedostatke i koristi primene arheologije za potporu Novog zaveta?
2. Ako je pokazano da su Luka i drugi pisci Novog zaveta bili precizni u izveštavanju sporednih pojedinosti, da li to povećava vaše poverenje da bi bili slično pažljivi i u beleženju važnih događaja? Zašto da ili zašto ne?
3. Zašto smatrate da je dr Mekrejeva analiza zagonetki u vezi popisa, postojanja Nazareta, masakra u Vitlejemu, verovatna ili neverovatna?
4. Pošto ste razmotrili svedočenje očevidaca, dokumente, potvrđne i naučne dokaze u Hristovom slučaju, zastanite i procenite svoje zaključke do sada. Na skali od 0 do 10, pri čemu 0 označava "bez poverenja" u suštinsku pouzdanost Jevanđelja, a 10 "potpuno poverenje", kako bi ste ocenili sebe na ovom mestu? Koji su neki od razloga zbog kojih ste izabrali taj broj.

Za dalje dokaze

Još izvora o ovoj temi

Finegan, Jack. *The Archaeology of the New Testament*. Princeton: Princeton Univ. Press, 1992.

- McRay, John. *Archaeology and the New Testament*. Grand Rapids: Baker, 1991.
- Thompson, J. A. *The Bible and Archaeology*. Grand Rapids: Eerdmans, 1975.
- Yamauchi, Edwin. *The Stones and the Scriptures*. New York: J. B. Lippencott, 1972.

6

POBIJAJUĆI DOKAZ

Da li je istorijski Isus isti kao i Isus vere?

To se dešava stalno prilikom repriza Peri Mejsona i u džepnim romanima, ali je krajnje retko u pravničkim dramama iz stvarnog života, tako da kada je očevidac na suđenju za ubistvo odbio da pokaže na optuženog kao na ubicu i umesto toga priznao da je on ubica, celokupna sudnica je bila zapanjena - i ja sam imao neverovatnu priču za časopis Čikago Tribjun.

Ričard Mos je bio optužen za ubistvo 19-godišnjaka iz Čikaga, ispred kafića u severozapadnom delu. Mosov prijatelj iz detinjstva, Ed Peseri, je pozvan da svedoči i da opiše prepirku koja je dovela do ubistva.

Peseri je opisao scenu koja se odigrala ispred kafane Rasti Nejl, a zatim ga je advokat odbrane upitao šta se desilo sa žrtvom.

Ne trepnuvši, Peseri je odgovorio da, pošto ga je žrtva ubola makazama: "Pucao sam u njega."

Sudski zapisničar se zgranu. Tužiocu su podigli ruke. Sudija je odmah prekinuo postupak kako bi upoznao Peserija sa njegovim zakonskim pravom protiv optuživanja samog sebe. Tada je optuženi izašao na mesto za svedoke i potvrdio, da je to tačno - da je Peseri izvršio zločin.

"Ono što je Peseri učinio (priznajući) je bio čin sirove hrabrosti", likovao je advokat odbrane.

Ali, tužiocu nisu bili ubeđeni. "Kakva hrabrost?" upitao je jedan od njih. "Peseri zna da nije izložen riziku od gonjenja, pošto jedini dokazi koje država ima ukazuju na Ričarda Mosu!"

Još uvek u velikoj meri ubeđeni u Mosovu krivicu, tužiocu su znali da su morali da predstave čvrsto svedočenje kako bi pobili Peserijevu tvrdnju. Pravničkim izrazom, trebao im je "pobijajući dokaz", definisan kao bilo koji dokaz koji je pružen za "objašnjenje, suprotstavljanje ili pobijanje" opisa svedoka.¹

Sledećeg dana, tužiocu su ispitali tri druga očevica koji su rekli da nije bilo sumnje da je Mos izvršio ubistvo. Na osnovu tih i drugih dokaza, porota je proglasila Mosa krivim.²

Tužiocu su učinili pravu stvar. Kada su nadmoćni dokazi jasno ukazivali na krivicu optuženog, bilo je mudro što su bili skeptični na u suštini nepotvrđenu izjavu koju je dao neko sa određenim interesom da pomogne svom prijatelju.

DA LI SE MOŽE OPOVRGNUTI SKUP “SEMINAR O ISUSU”?

Kako se ovaj pravni koncept o pobijajućim konceptima uklapa u moje istraživanje o Isusu?

Sada kada sam čuo moćne, ubedljive i razumne dokaze od naučnika koje sam ispitao za ovu knjigu, morao sam da skrenem pažnju na suprotna mišljenja male grupe akademika koji su bili predmet vihora informativnih vesti.

Siguran sam da ste videli te članke. Poslednjih godina mediji su bili zasićeni nekritičkim izveštajima o skupu “Seminar o Isusu”, samoprozvanoj grupi koja predstavlja mali procenat naučnika koji proučavaju Novi zavet, ali koja proizvodi udarne vesti u velikoj meri van proporcija uticaja grupe.

Učesnici Seminara su privukli pažnju novinara glasajući obojenim perlama da li su smatrali da je Isus rekao ono što Jevanđelja navode da kaže. Crvena perla je značila da je Isus nesumnjivo rekao to ili nešto nalik na to; ružičasta perla je značila da je verovatno rekao; siva perla je označavala da on to nije rekao, ali da su ideje slične njegovim; a crna perla je označavala da uopšte nije izgovorio te reči.

Na kraju su zaključili da Isus nije izrekao 82% onoga što mu Jevanđelja pripisuju. Većina od preostalih 18% je smatrana za donekle sumnjive, uz samo 2% Isusovih izreka pouzdano određenih kao autentične.³ Bez stručne procene kojima bi se proverila metodologija Seminara, novinari su posvetili priči čitave bunare mastila.

Zatim je Seminar objavio “Pet Jevanđelja” (The Five Gospels), koja sadrže četiri tradicionalna Jevanđelja, plus sumnjivo Jevanđelje po Tomi, sa Isusovim rečima obojenim raznim bojama u skladu sa nalazima grupe. Prelistajte ih i pronaćete mnoštvo crne boje, ali malo dragocene crvene. Na primer, jedine reči iz Gospodnje molitve, za koje je Seminar ubeđen da ih je Isus izrekao, jesu: “Oče naš.”

Ali, ja sam želeo da odem izvan naslovnih strana i da otkopam, kao što to komentator Pol Harvi voli da kaže, “ostatak priče”. Morao sam da znam da li postoje bilo kakvi pouzdani pobijajući dokazi za negiranje tih problematičnih i naširoko objavljenih mišljenja. Da li su nalazi Seminara o Isusu čvrsto zasnovani na naučnim istraživanjima

bez predrasuda, ili su ona bila kao zlosrećno Peserijevo svedočanstvo: dobro smišljeno, ali na kraju bez potpore?

Da bih dobio odgovore, krenuo sam na šestočasovnu vožnju do Sent Pola, u Minesoti, kako bih se posavetovao sa dr Gregori Bojdom, obrazovanim profesorom teologije čije su knjige i članci osporavali skup "Seminar o Isusu".

PETI INTERVJU: DR GREGORI A. BOJD

Bojd se prvi put sukobio sa Seminarom o Isusu 1996. godine, kada je napisao razarajuću kritiku liberalnih gledišta o Isusu, zvanu "Cinična saga ili Sin Božji? Povratiti stvarnog Isusa u doba revizionističkih odgovora" (Cynic Sage or Son of God? Recovering the Real Jesus in an Age of Revisionist Replies). Prepuna fusnota, ova knjiga od 416 strana je od strane čitaoca časopisa "Hrišćanstvo" danas proglašena kao jedna od njihovih najomiljenijih knjiga godine. Njegovo popularno džepno izdanje "Isus pod opsadom" (Jesus under Siege) nastavlja sa istim temama na početnom nivou.

Među Bojdove druge knjige spadaju nagrađivana "Pisma skeptika" (Letters from a Skeptic), u kojoj se on i njegov tada sumnjičavi otac raspravljaju oko teških tema u vezi sa hrišćanstvom (koja završava tako što njegov otac postaje posvećeni hrišćanin), i "Bog u ratu: Biblija i duhovni sukob" (God at War: The Bible and Spiritual Conflict). Pored toga, bio je saradnik na knjizi "Studija istraživanja Biblije" (The Quest Study Bible), koja je bila namenjena ljudima koji postavljaju intelektualna pitanja o hrišćanskoj veri.

Pošto je diplomirao filozofiju na Univerzitetu u Minesoti, Bojd je postao magistar teologije (cum laude) na Teološkom fakultetu Jejla i doktorirao je (magna cum laude) na Teološkom fakultetu na Pristonu.

Međutim, on nije stereotipski intelektualac. Talasaste crne kose, krupne građe i uz osmeh, Bojd izgleda kao akademski duplikat komičara Hauija Mendela. I kao i Mendel, predstavlja čistu kinetičku energiju.

Reči kuljaju iz njega kao voda iz naprsle cevi. On razvija prefinjene ideje i teološke koncepte zapanjujućom brzinom. Pokazuje prstima, gestikulira, vrpolti se na stolici. Nema vremena da namešta svoju košulju, da uredi papire razbacane po kancelariji ili da postavi na policu knjige koje stoje u neurednim gomilama na podu. Previše je zauzet razmišljanjem, raspravljanjem, postavljanjem pitanja, divljenjem, sanjarenjem, otkrivanjem - i rešavanjem jednog projekta za drugim.

U stvari, ne može da se bavi samo jednim poslom. Pored mesta profesora teologije na Betel koledžu, on je takođe pastor crkve Vudlend Hills, u kojoj je njegovo strastveno propovedanje doprinelo

porastu prisustvovanja sa 42 čoveka u 1992. godini, na 2.500 ljudi danas. Ovo okruženje stvarnog sveta mu pomaže da se učvrsti u realnosti svakodnevnog života.

Sa ateistima vodi rasprave iz zabave. Uhvatio se u koštac sa preminulim Gordonom Stejnom po pitanju "Da li postoji Bog?" On i pastor Den Bejker, koji je postao skeptik, raspravljali su oko teme "Da li je Isus vaskrsao iz mrtvih?" A u programu koji je sponzorisao Islamski centar Minesote, izazvao je jednog Muslimana po pitanju "Da li je Bog trojstvo?" Bojdov oštri um, hitra domišljatost, nedvosmislenost pri razgovoru sa ljudima, i veliko biblijsko i filozofsko znanje, čine ga protivnikom za poštovanje.

Štaviše, on odlično spaja opštu kulturu i ozbiljnu nauku. Poznaje fudbal koliko i fusnote. Može da započne rečenicu usputnim opažanjem o novom filmu i da je završi stratosferskim ukazivanjem na duboki filozofski problem. Podjednako mu je prijatno da čita Dilberta ili da gleda Sajnfelda, kao i da piše svoju impresivnu knjigu "Trojstvo i proces: Krična procena i rekonstrukcija Hartšornovog dipolarnog teizma prema metafizičkom učenju o trojstvu" (Trinity and Proces: A Critical Evaluation and Reconstruction of Hartshorne's Di-Polar Theism towards a Trinitarian Metaphysics).

Njegov nemaran i familijaran stil je brzo doprineo da se osećam kao kod svoje kuće dok smo se smeštali u njegovu kancelariju na drugom spratu. Ubrzo je bilo jasno da je Bojd bio spreman da počne.

SPISI RADIKALNE GRUPE

Odlučio sam da započnem sa gledišta prosečnog potrošača vesti. "Ljudi uzimaju časopis ili novine, čitaju zaključke o Seminaru o Isusu i pretpostavljaju da to predstavlja prihvaćeno gledište o nauci Novog zaveta", rekao sam. "Ali, da li je to stvarno slučaj?"

"Ne", rekao je, izgledajući kao da je zagrizao nešto kiselo. "Ne, ne, to nije slučaj. Ali vi ste u pravu - ljudi dobijaju takav utisak."

Ljuljao se u svojoj stolici dok se nije smestio dovoljno udobno kako bi ispričao priču. "Kada je časopis 'Tajm' izašao sa svojim prvim velikim člankom o Seminaru o Isusu", rekao je, "ja sam u to vreme govorio o hrišćanstvu sa jednim čovekom. On je bio veoma skeptičan po prirodi, i prilično opijen idejama Nju ejdža."

"Imali smo zajedničkog prijatelja koji je bio u bolnici i kada sam otišao da ga posetim, taj drugi čovek je već bio tu, čitajući časopis 'Tajm'. Dok sam ulazio u sobu, rekao mi je: 'Pa, Greg, izgleda da se naučnici ne slažu sa vama', i dobacio mi časopis!"

Bojd je odmahnuo glavom sa izrazom tuge i neverice. "Vidite, taj članak mu je dao razlog da prestane da me shvata ozbiljno. Iako je znao da sam naučnik, on je protumačio taj članak kao da govori da

većina naučnika - ili bar, oni koji nisu uvrnuti fundamentalisti - prihvata to gledište.”

Mogao sam da saosećam sa Bojdovom pričom, pošto sam čuo previše ljudi koji izjednačavaju Seminar o Isusu sa svim naučnicima. “Da li smatrate da je takav utisak slučajnost?” upitao sam.

“Pa, Seminar o Isusu svakako prikazuje sebe na taj način”, Bojd je odgovorio. “U stvari, to je jedna od njegovih strana koja najviše iritira, ne samo teologe, već i druge naučnike.”

“Ako pogledate njihovu knjigu ‘Pet Jevanđelja’ ona daje ‘sedam stubova naučne mudrosti’, kao da morate da sledite njihovu metodologiju ako želite da postanete pravi naučnik. Ali puno naučnika, širokog spektra obrazovanja, imali bi ozbiljne rezerve o jednom ili čak većini tih stubova. A Seminar o Isusu naziva svoj prevod Biblije ‘naučnom verzijom’ - pa, na šta to ukazuje? Da druge verzije nisu naučne?”

Zastao je za trenutak, zatim ušao u samu srž problema. “Evo istine”, rekao je. “Seminar o Isusu predstavlja krajnje mali broj radikalne grupe naučnika koji su na krajnjem, krajnjem levom krilu novozavetnog mišljenja. To ne predstavlja opšte prihvaćenu nauku.”

“Ironično je da imaju sopstvenu vrstu fundamentalizma. Oni kažu da imaju pravilan način postupanja, i tačka.” Nasmejao se. “U ime raznovrsnosti”, dodao je uz smeh, “oni mogu da budu u stvari prilično ograničeni.”

OTKRIVANJE “PRAVOG” ISUSA

“Bar su”, rekao sam, “učesnici Seminara o Isusu bili veoma otvoreni o svojim ciljevima, zar ne?”

“Da, to je tačno. Oni su izričiti kada kažu da žele da spasu Bibliju od fundamentalizma i da oslobode Amerikance od ‘naivnog’ verovanja da je Isus iz Biblije ‘pravi’ Isus. Kažu da žele Isusa koji je od značaja za današnje vreme. Jedan od njih je rekao da tradicionalni Isus ne govori o potrebama ekološke krize, nuklearne krize, feminističke krize, tako da nam treba nova slika o Isusu. Kao što je jedan drugi rekao, potrebna nam je ‘nova fikcija’.”

“Jedno izokretanje je da se oni obraćaju direktno na mase umesto na druge naučnike. Žele da iznesu svoje nalaze na tržište kako bi uticali na javno mišljenje. I ono što imaju na umu je potpuno novi oblik hrišćanstva.”

Ideja o novom Isusu, novoj veri, novom hrišćanstvu, bila je zanimljiva. “Recite mi nešto o tom Isusu koga su ljudi iz Seminara o Isusu otkrili”, rekao sam. “Kakav je on?”

“U suštini, oni su otkrili ono što su želeli da otkriju. Neki misle da je bio politički revolucionar, neki da je bio religiozni fanatik, neki

da je bio čudotvorac, feminist, borac za ljudska prava, neki da je bio subverzivan - postoji puno različitih gledišta”, rekao je.

Zatim se skoncentrisao na ključno pitanje. “Ali postoji jedna slika sa kojom će se svi oni složiti: Isus pre svega mora da bude naturalistički Isus.”

“Drugim rečima, šta god da je drugo rečeno o njemu, Isus je bio čovek kao vi ili ja. Možda je bio neobičan čovek, možda je pronikao u naše urođene potencijale kao niko drugi, ali nije bio natprirodan.”

“Znači da oni kažu da Isus i njegovi prvi sledbenici nisu videli njega kao Boga ili Mesiju i nisu smatrali da je njegova smrt imala bilo kakav poseban značaj. Njegovo raspeće je bilo nesrećno i pre-vremeno, a priče o njegovom vaskrsenju su došle kasnije kao pokušaji da se reši tužna stvarnost.”

POŠTENI SASLUŠAVANJE DOKAZA

Ustao sam i krenuo prema njegovoj polici sa knjigama dok sam formulisao svoje sledeće pitanje. “U redu, ali vi lično verujete da je Isus vaskrsao, pa možda vaša vera previše utiče na vaše gledište”, rekao sam. “Seminar o Isusu prikazuje sebe kao da je u potrazi za istinom bez predrasuda, u poređenju sa religiozno posvećenim ljudima - ljudima kao što ste vi - koji imaju teološki plan rada.”

Bojd se okrenuo u stolici da bi me pogledao. “Ali to nije ono što se stvarno dešava”, insistirao je. “Učesnici Seminara o Isusu su sa predrasudama najmanje isto toliko koliko i teolozi - a ja bih rekao i još više. Oni uvode čitav niz pretpostavki u svoju nauku, što naravno svi mi do izvesne mere činimo.”

“Njihova glavna pretpostavka - koja, slučajno, nije proizvod naučnog istraživanja bez predrasuda - je da Jevanđelja nisu čak ni uopšteno pouzdana. Oni to zaključuju na samom početku pošto Jevanđelja sadrže stvari koje izgledaju istorijski neverovatno, kao što su čuda - hodanje po vodi, vaskrsavanje mrtvih. Te stvari se, kažu oni, jednostavno ne dešavaju. To je naturalizam, koji tvrdi da za svaki efekat u prirodnom ili fizičkom svetu, postoji prirodan uzrok.”

“Da, ali zar to nije način na koji ljudi tipično žive svoje živote?” upitao sam. “Da li vi kažete da bi smo trebali da tražimo natprirodna objašnjenja za sve što se odigrava?”

“Svi bi se složili da se ne treba pozivati na natprirodne uzroke ako ne morate”, rekao je Bojd. “Ali ovi naučnici idu dalje i kažu da nika-da ne morate to da činite. Oni rade pod pretpostavkom da se sve u istoriji odigralo u skladu sa njihovim sopstvenim iskustvima, a pošto nikada nisu videli natprirodno, pretpostavljaju da se čuda nikada nisu odigrala u istoriji.”

“Evo šta oni čine: oni odbacuju mogućnost natprirodnog od samog početka, a zatim kažu: 'Sada dajte dokaze o Isusu.' Nije čudo da dobijaju rezultate koje dobijaju!”

Želeo sam malo da okrenem stvari. “U redu, kako bi ste onda vi nastavili?” upitao sam.

“Složio bih se da se ne pozivate na natprirodno sve dok ne morate. Da, prvo potražite prirodno objašnjenje. To činimo u sopstvenom životu. Drvo pada - u redu, možda su u njemu bili termiti. Sada, da li je neki anđeo mogao da ga obori? Pa, ne bih došao do tog zaključka dok ne bi bilo definitivnih dokaza za to.”

“Tako da to odobravam. Ali ono što ne mogu da odobrim je prevelika pretpostavka da znamo dovoljno o svemiru da kažemo da Bog - ako Bog postoji - nikada ne može da uđe u naš svet na natprirodan način. To je veoma pretenciozna pretpostavka. To nije pretpostavka zasnovana na istoriji; sada se bavite metafizikom.”

“Mislim da bi morala da postoji određena mera poniznosti u istorijskom istraživanju, kako bi se reklo: 'Znate šta? Sasvim je moguće da je Isus Hrist zaista vaskrsao iz mrtvih. Sasvim je moguće da su njegovi učenici zaista videli ono što Jevanđelja kažu da su videli'. I ako nema drugog načina za odgovarajuće objašnjenje dokaza, istražimo tu mogućnost’.”

“To je, mislim, jedini način da dokaz dobije pravilno mesto.”

KRITIKOVANJE KRITERIJUMA

Kako bi došli do svog zaključka da Isus nikada nije izgovorio većinu reči iz Jevanđelja, članovi Seminara o Isusu su koristili sopstveni niz pretpostavki i kriterijuma. Ali, da li su ti standardi razumni i odgovarajući, ili su pripremljeni od početka, kao obeležene kockice za dobijanje željenog rezultata?

“Postoji više problema sa njihovim pretpostakama i kriterijumima”, započeo je Bojd analizirajući pristup ove grupe. “Na primer, oni pretpostavljaju da je crkva kasnije unela te izreke u Isusova usta, osim ako nemaju dobre dokaze da misle drugačije. Ta pretpostavka je uko-renjena u njihovu sumnju u Jevanđelja, a to dolazi od pretpostavke da se natprirodno ne može odigrati.”

“Istoričari obično rade sa teretom dokaza na istoričaru koji treba da dokaže netačnost ili nepouzdanost, pošto ljudi generalno nisu lažovi. Bez te pretpostavke bi smo znali veoma malo o drevnoj istoriji.”

“Seminar o Isusu preokreće to naglavačke i kaže da morate da imate potvrđan dokaz da te izreke dolaze od Isusa. Oni zatim iznose sumnjive kriterijume da to čine. Za naučnike je sasvim normalno da koriste odgovarajuće kriterijume u razmatranju da li je Isus nešto

rekao. Ali, ja sam protiv ideje da ako Isus ne zadovoljava te kriterijume, onda mora da to nije rekao. Takva vrsta negativnog zaključivanja može da bude problem.”

Bavljenje ovom teorijskom oblašću je počelo da mi donosi više nejasnoća nego objašnjenja. Bili su mi potrebni neki konkretni primeri kako bih mogao da pratim Bojdovo izlaganje. “Kažite nešto o nekim posebnim kriterijumima koje su koristili”, rekao sam.

“Jedan se zove ‘dvostruka različnost’”, odgovorio je. “To znači da oni mogu da veruju da je Isus rekao nešto ako to ne liči na nešto što bi rekao rabin ili kasnija crkva. U suprotnom, oni pretpostavljaju da je to ušlo u Jevanđelja iz jevrejskog ili hrišćanskog izvora.”

“Očigledan problem je da je Isus bio Jevrej i da je osnovao hrišćansku crkvu, pa ne treba da bude iznenađujuće ako zvuči kao Jevrej i hrišćanin! Ipak, oni su primenili taj kriterijum kako bi došli do negativnog zaključka, da Isus nije rekao puno toga.”

“Zatim postoji kriterijum ‘višestruke potvrde’, što znači da jedino možemo da budemo sigurni da je Isus nešto rekao ako se nalazi u više od jednog izvora. To može da bude od pomoći u potvrđivanju izreke. Međutim, zašto tvrditi u suprotnom smeru - ako se nalazi samo u jednom izvoru, zar onda nije verodostojno? U stvari, veći deo drevne istorije je zasnovan samo na jednom izvoru. Uopšteno gledano, ako se izvor smatra pouzdanim - ja bih tvrdio da postoji puno razloga za verovanje da su Jevanđelja pouzdana - treba ih smatrati pouzdanim - i da se ne mogu potvrditi drugim izvorima.”

“Čak i kada se Isusove izreke nalaze u dva ili tri Jevanđelja, oni ne smatraju da to prolazi kriterijum ‘višestruke potvrde’. Ako se izreka nalazi u Jevanđelju po Mateju, Marku ili Luci, oni to smatraju samo jednim izvorom, pošto pretpostavljaju da su Matej i Luka koristili Jevanđelje po Marku prilikom pisanja svojih Jevanđelja. Oni ne uviđaju da sve veći broj naučnika ima ozbiljne rezerve prema teoriji da su Matej i Luka koristili Jevanđelje po Marku. Uz ovakvo razmišljanje, možete da vidite zašto je krajnje teško dokazati višestruku potvrdu.”

Bojd je želeo da nastavi, ali sam mu ja rekao da je već izneo svoj stav: doterani kriterijumi, kao obeležene kockice, neizbežno daju rezultate koji su bili željeni od samog početka.

ISUS ČUDOTVORAC

Jedan pristup koji uzimaju naturalistički naučnici je traženje paralela između Isusa i drugih ljudi iz drevne istorije kao način prikazivanja da njegove tvrdnje i dela nisu bila potpuno jedinstvena. Njihov cilj je da uzgred objasne gledište da je Isus bio jedinstven.

“Kako vi odgovarate na to?” upitao sam Bojda. “Na primer, postojali su drevni rabini koji su isterivali duhove ili koji su se molili

prizivajući kišu i ona je pala, tako da su neki naučnici rekli da je Isus bio još samo jedan primer jevrejskog čudotvorca. Da li ova poređenja mogu opstati?”

Bio sam spreman da vidim Bojda na delu kao govornika dok je odgovarao tačku po tačku na složeno pitanje bez upotrebe beleški. Bilo mi je drago da sam snimao naš razgovor, jer moje beleženje nikada ne bi moglo da drži korak sa njegovim brzim izlaganjem.

“U stvari, paralele se brzo ruše kada bliže pogledate”, počeo je govoreći sve brže. “Kao prvo, sama centralna uloga natprirodnog u Isusovom životu nema nikakvih paralela u jevrejskoj istoriji.”

“Drugo, radikalna priroda čuda ga izdvaja. Nije samo padala kiša kada se molio za nju; govorimo o slepilu, gluvoći, gubi i skoliozi koje su izlečene, o olujama koje su zaustavljene, hlebu i ribi koji su umnoženi, sinovima i ćerkama koji su podignuti iz mrtvih. To nema nikakvih paralela.”

“Treće, Isusova najveća razlika je u tome kako je on činio čuda po sopstvenom autoritetu. On je jedini koji kaže: ‘A ako li ja Duhom Božjim izgonim đavole, dakle je došlo k vama carstvo nebesko’, i tako se poziva na samog sebe. On pripisuje Bogu Ocu zaslugu za sve što čini, ali nigde nećete pronaći da on moli Boga Oca da to učini - on to čini silom Boga Oca. A za to jednostavno nema paralelu.”

“To se slaže sa različitim načinima na koje je Isus govorio o sebi - ‘dade mi se svaka vlast’, ‘da svi poštuju Sina kao što Oca poštuju’, ‘nebo i zemlja proći će, ali reči moje neće proći’. Nigde ne nalazite da rabini govore na taj način.”

Pošto sam jedva pratio brzu eksploziju argumenata, rekao sam sa osmehom: “Koji je vaš zaključak?”

Bojd se nasmejao. “Bilo koje poređenje sa rabinima čudotvorcima”, rekao je, “biće veoma, veoma nategnuto.”

ISUS I ČUDESNI APOLONIJE

Nisam želeo da dopustim da me Bojdove veštine govorništva zatraše. Odlučio sam da postavim teže pitanje, vezano za naizgled snažnije paralele između Isusa i istorijske ličnosti Apolonija iz Tijane.

“Znate činjenice kao i ja”, rekao je Bojd. “Aha! Ovde imamo nekog iz prvog veka za koga je govoreno da je isceljivao ljude i da je isterivao đavole; koji je možda vaskrsao mladu devojkicu iz mrtvih; i koji se javio nekim svojim sledbenicima posle smrti. Ljudi ukazuju na to i kažu: ‘Ako priznajete da je priča o Apoloniju legenda, zašto ne kažete isto i o priči o Isusu?’”

Bojd je klimao glavom da ukaže da me je pratio. “Priznaću da na prvi pogled to izgleda impresivno”, rekao je. “Kada sam prvi put čuo o Apoloniju kao student, bio sam zapanjen. Ali ako istražite istoriju

smireno i objektivno, pronačićete da navodna poređenja ne mogu da se održe.”

Bili su mi potrebni detalji, a ne opšte stvari. “Nastavite”, rekao sam. “Dajte sve od sebe da ih oborite.”

“U redu. Prvo, njegov biograf, Filostrat, je pisao vek i po posle Apolonijeve smrti, dok su Jevanđelja napisana u toku Isusove generacije. Što je udaljenost od događaja manja, postoje manje šanse za razvoj legendi, za greške, ili da se sećanja pomešaju.”

“Druga stvar je da imamo četiri Jevanđelja, koja potvrđuje i Pavle, koja se do izvesne mere mogu proveriti nebiblijskim autorima, kao što su bili Josif Flavije i drugi. Kod Apolonija imamo samo jedan izvor. Takođe, Jevanđelja prolaze standardne testove koji se koriste za potvrđivanje istorijske pouzdanosti, ali ne možemo da kažemo to isto za priče o Apoloniju.”

“Pored toga, Filostrat je dobio nalog od carice da napiše biografiju kako bi je posvetio Apolonijevom hramu. Ona je bila sledbenik Apolonija, tako da je Filostrat imao finansijski motiv da uobličiću priču i pruži carici ono što želi. Sa druge strane, pisci Jevanđelja nisu imali ništa da dobiju - a puno toga da izgube - pišući Isusovu priču, i nisu imali prikrivene motive kao što je finansijska dobit.”

“Takođe, način na koji Filostrat piše je veoma različit od načina pisanja Jevanđelja. Jevanđelja imaju stil pisanja veoma uverenih očevidaca, kao da su sa sobom imali kameru, ali kod Filostrata postoji puno nategnutih izjava, kao 'navedeno je da...' ili 'neki kažu da je ta mlada devojka umrla; drugi kažu da je samo bila bolesna'. Njemu u prilog, on se bavi pričama kao pričama.”

“Ovde je značajno sledeće: Filostrat je pisao početkom trećeg veka u Kapadokiji, dok je hrišćanstvo već bilo prisutno izvesno vreme. Tako bi bilo kakvo pozajmljivanje činio on, a ne hrišćani. Možete da zamislite sledbenike Apolonija kako videći hrišćanstvo kao konkurenciju kažu: 'O, da? Pa, Apolonije je činio iste stvari kao i Isus!' nešto kao, 'moj tata može da uradi to bolje od tvog!'”

“I konačno, voljan sam da priznam da je Apolonije možda zaista činio neke zapanjujuće stvari ili je bar obmanuo ljude kako bi mu poverovali. Ali to ni na koji način ne ugrožava dokaz o Isusu. Čak ako i dopustite dokaze za Apolonija, i dalje se morate pozabaviti dokazima za Hrista.”

ISUS I “TAJANSTVENE RELIGIJE”

U redu, pomislio sam u sebi, ispitajmo ovo još jednom. Puno studenata uči da mnogobrojne teme koje se vide u životu o Isusu predstavljaju jednostavno odlike drevnih “tajanstvenih religija”, u kojima

postoje priče o bogovima koji umiru i vaskrsavaju, i rituali krštenja i pričešća. "Šta je sa tim paralelama?" upitao sam.

"To je bio veoma popularan argument na početku veka, ali je uopšteno govoreći iščezao jer je bio potpuno oboren. Kao prvo, uzimajući u obzir vreme o kome se radi, ako ćete davati tvrdnje o pozajmljivanju, to treba činiti iz smera hrišćanstva prema tajanstvenim religijama, a ne obrnuto."

"Takođe, tajanstvene religije su nastale na svojstven način tako što su slobodno pozajmljivale ideje sa raznih mesta. Međutim, Jevreji su pažljivo čuvali svoja verovanja od spoljašnjih uticaja. Oni su videli sebe kao posebne ljude i snažno su se odupirali paganskim idejama i ritualima."

Za mene, najzanimljivija moguća paralela su bile mitološke priče o bogovima koji su umirali i vaskrsavali. "Zar te priče nisu slične hrišćanskim verovanjima?" upitao sam.

"Iako je tačno da su neke tajanstvene religije imale priče o bogovima koji umiru i vaskrsavaju, te priče su se uvek vrtele oko prirodnog životnog ciklusa smrti i ponovnog rađanja", rekao je Bojd. "Biljni prinosi umiru na jesen i ponovno oživljavaju u proleće. Ljudi izražavaju svoje čuđenje ovog neprestanog fenomena kroz mitološke priče o bogovima koji umiru i vaskrsavaju. Priče su uvek uobličene u legendarnom obliku. One su prikazivale događaje koji su se odigrali 'u davna vremena'."

"Stavite to nasuprot opisu Isusa Hrista u Jevanđeljima. Ona govore o nekom ko je u stvari živeo nekoliko decenija ranije, i navode imena - da je razapet u vreme vladavine Pontija Pilata kada je Kajafa bio prvosveštenik, i kada je otac Aleksandra i Rufusa nosio njegov krst, na primer. To je konkretan istorijski materijal. Nema ništa zajedničko sa pričama o onome šta se navodno desilo 'u davna vremena'."

"Takođe, hrišćanstvo nije imalo ništa sa životnim ciklusima ili sa žetvom. Ono ima veze sa jevrejskim verovanjem - koje je odsutno u tajanstvenim religijama - o vaskrsenju mrtvih i o večnom životu i pomirenju sa Bogom."

"Što se tiče predloga da su učenja Novog zaveta o krštenju ili pričešću došla iz tajanstvenih religija, to je jednostavno besmisleno. Kao prvo, dokazi za te navodne paralele dolaze posle drugog veka, tako da bi bilo kakvo pozajmljivanje došlo od hrišćanstva, a ne obrnuto."

"A kada pažljivo posmatrate, sličnosti nestaju. Na primer, da bi stigli na viši nivo u kultu Boga Mitre, sledbenici moraju da se nalaze ispod bika dok ga ubijaju, kako bi mogli da budu okupani njegovom krvlju i utrobom. Zatim bi se pridružili ostalima u jedenju mesa bika."

“To ukazuje da je krajnje neverovatno da bi Jevreji pronašli u ovome nešto privlačno i želeli da oblikuju krštenje i pričešće po ovoj varvarskoj praksi, zbog čega se većina naučnika ne poziva na to.”

TAJNA JEVANĐELJA I KRSTOVI KOJI GOVORE

Koliko god da je njegova kancelarija bila neuredna i neorganizovana, Bojdov um je bio isto toliko oštar i sistematičan. Njegova analiza ovih veoma navođenih paralela je ostavila malo prostora za sumnju. Tako sam ja odlučio da ispitam drugu oblast o kojoj mediji često pišu: o “novim otkrićima” koja su često predmet knjiga učesnika Seminara o Isusu.

“Dosta toga je napisano u popularnoj štampi o Jevanđelju po Tomi, Tajnom jevanđelju po Marku, Jevanđelju krsta i dokumentu Q”, rekao sam. “Da li je zaista bilo nekih novih otkrića koji su promenili način na koji treba da mislimo o Isusu?”

Bojd je ogorčeno uzdahnuo. “Ne, nema novih otkrića koja nam kažu bilo šta novo o Isusu. Jevanđelje po Tomi je davno otkriveno, ali tek sada počinje da se koristi za stvaranje alternativnog Isusa. Neke teorije o Jevanđelju po Tomi su možda nove, ali samo Jevanđelje nije.”

“Što se tiče dokumenta Q, to nije otkriće već teorija koja postoji oko vek i po, koja pokušava da objasni materijal koji je zajednički za Jevanđelje po Luci i Mateju. Ono što je novo jeste veoma sumnjiv način koji koriste levo orijentisani naučnici u svojim pretpostavkama kako bi razdvojili ovo hipotetičko Q na različite slojeve legendarnog razvoja i dali potporu svojim unapred smišljenim teorijama.”

Znao sam da je Džon Dominik Krosan (John Dominic Crossan), možda najuticajniji naučnik u Seminaru o Isusu, izneo neke velike tvrdnje o Jevanđelju zvanom Tajno jevanđelje po Marku. U stvari, on tvrdi da bi Tajno jevanđelje po Marku moglo u stvari da bude necenzurisana verzija Jevanđelja po Marku, koja sadrži poverljive stvari za duhovno upućene.⁴ Neki su to koristili za tvrdnju da je Isus u stvari bio čarobnjak, ili da je veliki broj prvih hrišćana upražnjavao homoseksualnost. Ovaj scenario je zaokupio maštu medija.

“Kakvi dokazi postoje za to?” upitao sam Bojda.

Njegov odgovor je brzo došao. “Nikakvi”, rekao je.

Iako očigledno nije video potrebu da to dalje obrazloži, upitao sam ga da objasni šta je mislio pod tim.

“Vidite, nemamo Tajno jevanđelje po Marku”, rekao je “Ono što imamo je jedan naučnik koji je pronašao navod Klementa Aleksandrijskog, iz kraja drugog veka, koji navodno dolazi iz ovog Jevanđelja. A sada je, tajanstveno, čak i to nestalo.”

“Mi ga nemamo, nemamo nikakav citat iz njega, a čak i kada bi smo imali citat, ne bi smo imali nikakvih razloga da verujemo da nam daje bilo kakvu verodostojnu informaciju o istorijskom Isusu ili o onome što su prvi hrišćani mislili o njemu. Pored toga, već znamo da je Klement poznat kao veoma lakoveran u prihvatanju neproverenih spisa.”

“Prema tome, Tajno jevanđelje po Marku je nepostojeće delo koje je naveo sada nepostojeći tekst pisca sa kraja drugog veka koji je poznat kao naivan u tim stvarima. Velika većina naučnika ne pridaje tome nikakav značaj. Na žalost, oni koji to čine dobijaju veliki publicitet, jer mediji vole senzacije.”

Krosan takođe smatra da je ono što on naziva Jevanđelje krsta verodostojno. “Da li to prolazi imalo bolje?” upitao sam.

“Ne, većina naučnika ga ne smatra pouzdanim, pošto sadrži tako neobičan legendarni materijal. Na primer, Isus izlazi iz svog groba i on je ogroman - podiže se na nebo - a krst izazi iz groba i stvarno govori! Očigledno, daleko razboritija Jevanđelja su pouzdanija od bilo čega što se nalazi u ovom opisu. On se bolje uklapa u kasnije apokrifne spise. U stvari, on je zavistan od biblijskog materijala, pa bi se morao datirati na kasniji datum.”

Za razliku od velike većine biblijskih stručnjaka, Seminar o Isusu je pridao krajnje visok status Jevanđelju po Tomi, uzdižući ga na mesto pored četiri tradicionalna Jevanđelja. U trećem poglavlju dr Brus Mecger izričito kritikuje tu poziciju kao neopravdanu.

Upitao sam Bojda za njegovo mišljenje. “Zašto se Jevanđelju po Tomi ne treba pridati takva čast?”

“Svi se slažu da je ovo Jevanđelje bilo pod značajnim uticajem gnosticizma, koji je predstavljao religiozni pokret u drugom, trećem, i četvrtom veku koji je navodno imao tajne uvide, saznanja ili otkrivenja koja bi dozvolila ljudima da saznaju ključ za tajnu svemira. Spasenje je bilo po onome što znate - gnosis je grčka reč za 'znati',” rekao je.

“Zbog toga većina naučnika datira Jevanđelje po Tomi na sredinu drugog veka, u kome se dobro uklapa u kulturnu sredinu. Dopustite mi da vam dam primer: Isus je naveden kako kaže: 'Svaka žena koja se načini muškarcem ućiće u carstvo nebesko.' To protivreći stavu za koji znamo da je Isus imao prema ženama, ali se dobro uklapa u gnostički način mišljenja.”

“Međutim, Seminar o Isusu je proizvoljno uzeo neke određene odeljke Jevanđelja po Tomi i tvrdio da ti odeljci predstavljaju ranu nit predanja o Isusu, raniju čak i od kanonskih Jevanđelja.”

“Pošto nijedan od ovih odeljaka ne sadrži Isusove izjave u kojima on uzvišuje sebe ili čini natprirodna dela, oni tvrde da su najranija

gledišta o Isusu bila da je on bio samo veliki učitelj. Ali, ceo niz razmišljanja je kružan. Jedini razlog za smatranje da su ti odeljci u Jevanđelju po Tomi rani, je na prvom mestu zbog toga što sadrže gledište o Isusu za koje su ti naučnici već verovali da je predstavljalo originalnog Isusa. U suštini, ne postoji nijedan dobar razlog za davanje prednosti Jevanđelju po Tomi iz drugog veka, nad Jevanđeljima iz Novog zaveta iz prvog veka.

ISTORIJA NASUPROT VERE

Istorijski Isus i Isus vere; Seminar o Isusu veruje da postoji velika praznina između ove dvojice. Po ovom gledištu istorijski Isus je bio oštroman, domišljat, čovek protiv društvenih normi i tradicija, koji nikada nije tvrdio da je Božji sin, dok je Isus vere skup ideja koje čine ljude srećnim i koje pomažu ljudima da žive pravilno, ali koje su u suštini zasnovane na željama.

“Ne postoji samo provalija između istorijskog Isusa i Isusa vere”, rekao je Bojd kada sam pokrenuo ovo pitanje. “Ako omalovažavate sve ono što govori o tome da je Isus božanske prirode i da pomiruje ljude sa Bogom, onda postoji otvorena protivrečnost između ove dvojice.”

“Uopšteno govoreći, oni definišu Isusa vere na sledeći način: postoje religijski simboli koji su sasvim smisleni ljudima - simbol Isusa kao božanskog bića, simbol krsta, samopožrtvovane ljubavi, vaskrsenja. Iako ljudi stvarno ne veruju da su se te stvari zaista odigrale, one, svedjedno mogu da inspirišu ljude da žive dobrim životom, da prevaziđu egzistencijalni strah, da uvide nove mogućnosti, da vaskrsnu nadu usled očajanja - bla, bla, bla.”

Slegao je ramenima. “Izvinite”, rekao je, “čuo sam ove stvari toliko puta, da su mi prešle preko glave!”

“Prema tome, ti liberali kažu da istorijsko istraživanje nikako ne može da otkrije Isusa vere, pošto Isus vere nije zasnovan na istoriji. On je samo simbol”, nastavio je Bojd. “Ali čujte: Isus nije simbol ničega, ako nije zasnovan na istorijskoj stvarnosti. Izreka iz Nikeje ne glasi: ‘Želimo da ove stvari budu istinite.’ Ona glasi: ‘Verujem u Isusa Hrista koji je raspet za vreme Pontija Pilata, i koji je vaskrsao u treći dan’ i nastavlja dalje.”

“Teološka istina je zasnovana na istorijskoj istini. To je način na koji Novi zavet govori. Pogledajte propoved apostola Petra iz drugog poglavlja Dela apostolskih. On ustaje i kaže: ‘Vi ljudi, svedoci ste ovih stvari; one nisu izvršene u tajnosti. Davidov grob je još uvek među nama, ali Bog je vaskrsao Isusa iz mrtvih. Zato ga mi objavljujemo kao sina Božjeg.’ “Oduzmite čuda i oduzimate vaskrsenje, i onda

nemate ništa da objavite. Pavle je rekao da ako Isus nije vaskrsao iz mrtvih, uzaludna je naša vera, beskorisna, prazna.”

Bojd je zastao za trenutak. Njegov glas se stišao, od propovedačkog do snažnog izraza ličnog ubeđenja.

“Ne želim da zasnujem svoj život na simbolu”, odlučno je rekao. “Želim stvarnost, a hrišćanska vera je oduvek bila ukorenjena u stvarnosti. Ono što nije ukorenjeno u stvarnosti je vera liberalnih naučnika. Oni su ti koji slede pustu želju, ali hrišćanstvo nije neostvariv san.”

KOMBINOVANJE ISTORIJE I VERE

Potrošili smo puno vremena govoreći o Isusu po predstavi Seminara o Isusu - simboličnom Isusu, onom koji ne može da pruži svetu ništa osim iluzije o nadi. Ali pre nego što to ostavimo, želeo sam da čujem o Isusu sa aspekta Gregorija Bojda. Morao sam da znam da li je Isus koga istražuje, i o kom piše naučne knjige kao profesor teologije, isti Isus o kome jednom sedmično propoveda u crkvi.

“Dozvolite mi da budem otvoren”, rekao sam. “Vaš Isus - Isus o kome govorite - je ujedno Isus istorije i Isus vere.”

Bojd je stegnuo pesnicu kako bi naglasio, kao da sam upravo postigao gol. “Da, to je tačno, Li!” uzviknuo je. Pomerajući se na samu ivicu stolice, izrekao je šta su ga tačno, nauka - i njegovo crce - naveli da veruje.

“To je ovako: ako volite osobu, vaša ljubav ide iznad činjenica o toj osobi, ali je ukorenjena u činjenicama o osobi. Na primer, volite vašu ženu zato što je divna, ljupka, dobra, nežna. Sve te stvari su činjenice o vašoj ženi i zbog toga je volite.”

“Ali vaša ljubav ide iznad toga. Možete da znate sve te stvari o vašoj ženi i da ne budete zaljubljeni u nju i da nemate poverenja u nju, ali vi to ipak činite. Prema tome, odluka ide iznad dokaza, a ipak je tu takođe na osnovu dokaza.”

“Isto je tako i sa ljubavlju prema Isusu. Uspostavljanje odnosa prema Isusu Hristu pretpostavlja prevazilaženje jednostavnog prepoznavanja istorijskih činjenica o njemu, pa ipak je ukorenjeno u istorijskim činjenicama o njemu. Verujem u Isusa na osnovu istorijskih dokaza, ali moj odnos prema Isusu prevazilazi dokaze. Imam poverenje u njega i svakodnevno hodam sa njim.”

Prekinuo sam ga kako bih rekao: “Da, ali ćete priznati da hrišćani daju neke izjave o Isusu u koje je jednostavno teško poverovati?”

“Da, naravno da priznajem”, odgovorio je, “zbog toga mi je drago da imamo tako neverovatno snažne dokaze koji nam pokazuju da su one tačne”.

“Za mene”, dodao je, “to se svodi na sledeće: ne postoji konkurencija. Dokazi da je Isus bio ono što su učenici rekli da je bio - da je činio čuda koja je činio, da je vaskrsao iz mrtvih, za izjave koje je davao - su jednostavno daleko iznad mojih razloga za smatranje da su naučnici levog krila Seminara o Isusu u pravu.”

“Šta ti naučnici imaju? Pa, postoji kratka aluzija na izgubljeni 'tajno' Jevanđelje u pismu sa kraja drugog veka koje je na žalost videla samo jedna osoba i koje je i samo sada izgubljeno. Postoji opis iz trećeg veka raspeća i vaskrsenja koje opisuje krst koji govori i za koji manje od šačice naučnika veruje da potiče pre pisanja Jevanđelja. Postoji gnostički dokument iz drugog veka, čije delove sada naučnici žele da datiraju na raniji datum kako bi podupreli sopstvena predubedenja. Postoji i hipotetični dokument izgrađen na klimavim pretpostavkama koji se kružnim rezonovanjem deli na sve tanje i tanje delove.”

Bojd se naslonio u stolici. “Ne, žao mi je”, rekao je, odmahujući glavom. “Ne verujem. Daleko je razumnije pouzdati se u Jevanđelja - koja prolaze testove istorijskog proveravanja sa najboljim uspehom - nego predati svoje nade u ono što govori Seminar o Isusu.”

HOR KRITIKE

Nazad u hotelu, u mislima sam ponovio intervju sa Bojdom. Osetio sam kao i on: ako Isus vere nije takođe i istorijski Isus, on je bezmoćan i beznačajan. Ako nije utemeljen u stvarnosti, ako nije utvrdio svoju božansku prirodu vaskrsenjem iz mrtvih, on je samo simbol dobrog osećanja koji je beznačajan koliko i Deda Mraz.

Ali, postoje dobri dokazi da je on više od toga. Već sam čuo dobro potvrđenje očevice, dokumenta, potpore i naučne dokaze koji potvrđuju novozavetnu tvrdnju da je on otelotvoreni Bog, i bio sam spreman da ponovo krenem na put kako bih iskopao još više istorijskog materijala o njegovom karakteru i vaskrsenju.

U međuvremenu, Greg Bojd ne predstavlja usamljeni glas koji se diže protiv Seminara o Isusu. On je deo rastućeg krešenda kritike koja dolazi ne samo od istaknutih konzervativnih teologa, već i od drugih uglednih naučnika koji su predstavljeni raznovrsnim teološkim pripadnostima.

Jedan primer je bio na mom stolu, i ja sam uzeo knjigu zvanu “Istinski Isus” (The Real Jesus) koju sam nedavno kupio. Njen autor je dr Luk Timoti Džonson, veoma ugledni profesor Novog zaveta i porekla hrišćanstva na Teološkom fakultetu Kendler na Emori Univerzitetu.

Džonson sistematski opovrgava tvrdnje Seminara o Isusu, govoreći da, on “ni na koji način ne predstavlja vrh novozavetne nauke”, da

primenjuje proces koji je “sa predrasudama prema autentičnosti predanja Jevanđelja”, i njegov rezultat je “od početka određen”.⁵ On zaključuje: “To nije odgovorna, ili čak kritična nauka. To je samozadovoljna šarada.”⁶

On nastavlja navodeći druge istaknute naučnike sa sličnim mišljenjima, uključujući dr Hauarda Klark Kija (Howard Clark Kee), koji je nazvao Seminar “akademsom sramotom”, i Ričarda Hejza (Richard Hayes) sa Djuk univerziteta, čiji pregled Pet Jevanđelja tvrdi da se “slučaj iznesen u ovoj knjizi ne bi održao ni na jednom sudu.”⁷

Zatvorio sam knjigu i ugasio svetlo. Sutra ću nastaviti lov na dokaze koji se mogu održati.

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Da li ste pročitali novinske opise mišljenja Seminara o Isusu? Koji je bio vaš odgovor na ono što je izvešteno? Da li članci daju utisak da nalazi Seminara predstavljaju mišljenje većine naučnika? Kakve opasnosti vidite u oslanjanju na vesti medija koje izveštavaju o ovakvim pitanjima?

2. Dok vršite sopstvenu istragu o Isusu, da li bi ste trebali da isključite bilo kakvu mogućnost natprirodnog od samog početka, ili bi ste trebali da dozvolite razmatranje svih dokaza istorije, čak ako i oni ukazuju da se nešto čudesno odigralo? Zašto?

3. Bojd je rekao: “Ne želim da zasnujem svoj život na simbolu. Želim realnost...” Zašto se slažete ili ne slažete sa ovom tvrdnjom? Da li je dovoljno da je Isus simbol nade, ili vam je važno da budete uvereni da su njegov život, učenja i vaskrsenje utemeljeni u istoriji? Zašto?

Za dalje dokaze

Više izvora o ovoj temi

Boyd, Gregory A. *Cynic Sage or Son of Cod? Recovering the Real Jesus in an Age of 'Revisionist Replies*. Wheaton, Ill.: BridgePoint, 1995.

_____. *Jesus under Siege*. Wheaton, Ill.: Victor, 1995.

Johnson, Luke Timothy. *The Real Jesus*. San Francisco: HarperSan-Francisco, 1996.

Wilkins, Michael J., and J. P. Moreland, eds. *Jesus under Fire*. Grand Rapids: Zondervan, 1995.

DRUGI DEO

Proučavanje Isusove ličnosti

7

DOKAZ IDENTITETA

Da li je Isus stvarno bio ubeđen da je Božji sin?

Džon Daglas ima neobjašnjivu sposobnost da pronikne u um ljudi koje nikada nije sreo.

Kao pravi “psihološki profilista” FBI-a, Daglas bi skupljao informacije sa mesta zločina i zatim koristio uvide kako bi proniknuo u ličnost izvršioca koji je još uvek na slobodi.

Evo jednog slučaja: Daglas je predvideo da će “ubica pored pruge”, serijski ubica koji se krio u šumovitim predelima blizu San Franciska od 1979. do 1981. godine, biti neko sa govornim smetnjama kao i sa težnjama prema životinjskoj surovosti, mokrenju u krevetu i podmetanju požara. I stvarno, osoba koja je na kraju uhapšena i osuđena u ovom slučaju, savršeno odgovara tom opisu.⁷

Sa doktoratom iz psihologije, sa godinama iskustva kao detektiv i prirodnim talentom za shvatanje ljudskog ponašanja, Daglas je postao čuven po svojim sposobnostima kao profilista. Bio je koautor nekoliko bestselera po ovom pitanju, a kada je Džodi Foster dobila Oskara za ulogu u filmu “Kada jaganjci utihnu”, ona se javno zahvalila Daglasu jer je bio ličnost iz stvarnog života iza lika njenog FBI mentora.

Kako je Daglas sposoban da razume proces razmišljanja osoba sa kojima nikada nije ni razgovarao? “Ponašanje odražava ličnost”, objasnio je Daglas u časopisu “Biography”.²

Drugim rečima, Daglas temeljno ispituje dokaze koji su ostali na mestu zločina i gde god je moguće intervjuiše žrtve kako bi tačno utvrdio šta je kriminalac rekao i učinio. Na osnovu tih tragova - koji su zaostali proizvodi ponašanja osobe - on zaključuje o psihološkoj ličnosti osobe.

Da se sada okrenemo Isusu: kako možemo bez razgovora sa njim da prodremo u njegov um kako bi smo odredili koji su njegovi motivi, namere i samoshvatanje? Kako znamo šta je on mislio da jeste i šta je razumeo kao svoju misiju?

“Posmatrajući njegovo ponašanje”, rekao bi Daglas. Ako želimo da ocenimo da li je Isus smatrao da je bio Mesija ili Božiji sin - ili je samo smatrao sebe za rabina ili proroka - moramo da pogledamo ono što je činio, šta je govorio i kako se odnosio prema drugima.

Pitanje o onome šta je Isus mislio o sebi je kritično. Neki profesori tvrde da je mit o Isusovoj božanskoj prirodi bio nametnut predanju o Isusu od strane previše revnosnih sledbenika, više godina posle njegove smrti. Istinski Isus, veruju profesori, bi se prevrnuo u grobu, da zna da ga ljudi obožavaju. Ako uklonite legende i vratite se na najraniji materijal o njemu, rećiće isti, naćićete da on nikad nije tvrdio da je ništa više od putujućeg učitelja koji je povremeno razdr-mavao mase ljudi.

Ali, da li su istorijski dokazi na njihovoj strani? Kako bih to utvrdio, odleteo sam u Leksington, u Kentakiju, i putovao prašnjavim putevima duž niza živopisnih farmi konja kako bih došao do naučnika čija istaknuta knjiga “Hristologija Isusa” (The Christology of Jesus) govori baš o ovom pitanju.

ŠESTI INTERVJU: DR BEN VITERINGTON III

Nema puno toga u malom Vilmoru, u Kentakiju, osim Asburijevog teološkog fakulteta, gde sam pronašao kancelariju Bena Viteringtona (Ben Witherington), na četvrtom spratu zgrade u kolonijalnom stilu, na glavnom putu seoske zajednice. Uz otmenu gostoljubivost južnjačkog džentlmena, rodom iz Severne Karoline, ponudio mi je udobnu stolicu i čaj, kada smo seli, kako bi smo razgovarali o tome šta je Isus iz Nazareta mislio da je bio.

Ova tema je poznata oblast Viteringtonu, u čije knjige spadaju “Isus mudrac” (Jesus the Sage); “Više lica Hrista” (The Many Faces of the Christ); “Isusova potraga” (The Jesus Quest); “Isus, Pavle i kraj sveta” (Jesus, Paul, and the End of the World); i “Žene u službi Isusovoj” (Women in the Ministry of Jesus) i čiji su se članci o Isusu pojavili u specijalizovanim rečnicima i akademskim časopisima.

Obrazovan na Gordon-Konvel teološkom fakultetu (magistar teologije, summa cum laude) i na Univerzitetu u Duramu u Engleskoj (doktorat iz teologije sa koncentrisanjem na Novi zavet), Viterington je predavao na Azburiju, Teološkom fakultetu Ešland, na Teološkom fakultetu Djuk univerziteta i na Gordon-Konvelu. Član je, između ostalog, Društva za proučavanje Novog zaveta, Društva biblijske literature i Instituta za proučavanje Biblije.

Govoreći jasno i odmereno, brižljivo procenjujući reči, Viterington je definitivno zvučao kao naučnik, pa ipak je njegov glas odavao skriveno usihćenje - čak strahopoštovanje - za ovaj predmet. Ovaj stav se ispoljio još više kada me je poveo u razgledanje visoko tehnički

opremljenog studija gde je spajao slike Isusa sa pesmama čiji stihovi osvetljavaju sažaljenje, žrtvu, čovekoljublje i veličanstvenost njegovog života i službe.

Za naučnika koji piše knjige sa puno fusnota, i akademski preciznu prozu o tehničkim pitanjima u vezi Isusa, ovaj umetnički spoj vizuelnog i muzičkog predstavlja poetski izlet za istraživanje one strane Isusovog života kojoj samo kreativna umetnost može da se približi.

Vrativši se u Viteringtonovu kancelariju, odlučio sam da počnem ispitivanje Isusovog samoshvatanja pitanjem koje često pada na pamet čitaocima kada se prvi put susretnu sa Jevanđeljima.

“Istina je da je Isus bio donekle tajanstven u pogledu svoje ličnosti, zar ne?” upitao sam dok je Viterington približavao stolicu. “Težio je da izbegava direktne objave o sebi kao Mesiji ili Božjem sinu. Da li je to bilo zbog toga što nije sebe gledao na taj način ili je imao druge razloge?”

“Ne, to nije zbog toga što nije mislio o sebi na taj način”, rekao je Viterington dok se smeštao u svoju stolicu i prekrstio noge. “Da je jednostavno objavio: ‘Narode, ja sam Bog’, to bi zvučalo kao ‘Ja sam Jahve’, pošto Jevreji u njegovo vreme nisu imali nikakav pojam o trojstvu. Oni su samo znali za Boga Oca - koga su nazivali Jahve - a ne za Boga Sina ili Svetog Duha.”

“Tako da ako bi neko rekao da je Bog, to njima ne bi imalo nikakvog smisla i smatralo bi se za direktno bogohuljenje. To bi takođe bilo kontraproduktivno za Isusa u njegovim naporima da privoli ljude da saslušaju njegovu poruku.”

“Pored toga, već je postojao veliki broj očekivanja o tome kako će Mesija izgledati, i Isus nije želeo da bude stavljen u nečiju drugu kategoriju. Zbog toga, bio je veoma pažljiv u vezi onoga što govori javno. Kada je bio sam sa učenicima - to je bila druga priča, ali nam Jevanđelja prvenstveno govore o onome što je govorio u javnosti.”

ISTRAŽIVANJE NAJRANIJIH PREDANJA

Knjiga britanskog teologa Džona Hika (John Hick) iz 1977. godine i pola desetine njegovih istomišljenika bili su ti koji su rasplamsali spor tvrdeći da Isus nikada nije mislio o sebi kao o otelotvorenom Bogu ili o Mesiji. Ti koncepti, pisali su, razvili su se kasnije i upisani su u Jevanđelja kako bi izgledalo da je sam Isus iznosio takve tvrdnje o sebi.

Kako bi istražio tu optužbu, Viterington se vratio na sama najranija predanja o Isusu - najstariji materijal, nesumnjivo siguran od razvoja legendi - i otkrio ubedljive dokaze u vezi toga šta je Isus stvarno mislio o sebi.

Želeo sam da dublje ispitam to istraživanje, započinjući pitanjem: “Kakve tragove možemo da nađemo o Isusovom shvatanju samog sebe na osnovu načina na koji se odnosio prema drugima?”

Viterington je razmislio za trenutak, a zatim odgovorio: “Pogledajte njegov odnos prema učenicima. Isus je imao 12 učenika, ali zapazite da on nije jedan od dvanaestorice.”

Iako to može da zvuči kao beznačajan detalj, Viterington je rekao da je to veoma značajno.

“Ako dvanestorica predstavljaju obnovljeni Izrael, gde se tu uklapa Isus?” upitao je. “On nije samo deo Izraela, nije samo deo otkupljene grupe, on formira grupu - kao što je Bog u Starom zavetu formirao svoj narod i postavio dvanaest plemena Izraelitima. To je trag o onome što je Isus mislio o sebi.”

Viterington je nastavio da opisuje trag koji se može pronaći u Isusovom odnosu prema Jovanu Krstitelju. “Isus kaže: ‘Nijedan rođen od žene nije na zemlji veći od Jovana Krstitelja.’ Pošto je to rekao, otišao je u svojoj službi još dalje od Jovana Krstitelja - čineći čuda, na primer. Šta to govori o onome što misli o sebi?”

“A njegov odnos prema religioznim vođama možda najviše otkriva. Isus daje zaista radikalne izjave koje u skladu sa Božjim zapovestima u Mojsijevim knjigama, a u suprotnosti sa mnogim dodacima koje su uveli jevrejski sveštenici.”

“Farisejima se nije svidela ta poruka. Oni su želeli da stvari ostanu onakve kakve su bile uspostavljene od strane ljudi, ali je Isus rekao da on ima autoritet da brani jevrejsko Sveto Pismo. Moramo da se zapitamo, kakva vrsta osobe misli da ima autoritet da svojim učenjem brani jevrejsko Sveto Pismo?”

“A šta je sa njegovim odnosom - ako ga možemo nazvati tako - prema rimskim vlastima? Moramo da se zapitamo zašto su ga razapeli na krst. Ako je bio samo bezazleni mudrac koji je pričao lepa poređenja, kako je završio na krstu, naročito u vreme Pashe, kada nijedan Jevrej ne želi da bilo koji Jevrej bude osuđen? Morao je da postoji razlog zbog koga je znak iznad njegove glave glasilo: ‘Ovo je jevrejski car’.”

Viterington je ostavio vremena da se ovaj komentar slegne, pre nego što je sam dao objašnjenje: “Ili je Isus izgovorio tu tvrdnju”, rekao je “ili je neko očigledno mislio da je on to učinio.”

PRSTOM BOŽJIM

Dok Isusov odnos prema drugim ljudima obezbeđuje jedan pogled u njegovo samoshvatanje, Viterington je rekao da Isusova dela -

naročito njegova čuda - nude dodatne uvide. Međutim, podigao sam ruku da ga zaustavim.

“Svakako ne možete da kažete da Isusova čuda potvrđuju da je on smatrao da je Bog”, rekao sam, “pošto su kasnije njegovi sopstveni učenički činili iste stvari - a oni svakako nisu iznosili tvrdnje o božanskoj prirodi”.

“Ne, nije činjenica da je Isus činio čuda ta koja osvetljava njegovo shvatanje samog sebe”, odgovorio je Viterington. “Ono što je važno jeste kako on tumači svoja čuda.”

“Kako to mislite?” upitao sam.

“Isus kaže: ‘A ako li ja prstom Božjim izgonim đavole, dakle je došlo k vama carstvo Božje.’ On nije kao drugi čudotvorci koji čine zapanjujuće stvari, a zatim se život nastavlja kao i uvek. Ne - za Isusa, njegova čuda su znak koji ukazuje na dolazak carstva nebeskog. Ona predstavljaju predukus carstva. I to je ono što odva- ja Isusa.”

Ponovo sam ga prekinuo. “Izložite to malo detaljnije”, rekao sam. “Kako ga to izdvaja?”

“Isus vidi svoja čuda kao nešto što donosi nešto jedinstveno - dolazak Božje vladavine”, odgovorio je Viterington. “On sebe ne smatra samo čudotvorcem; on sebe vidi kao onoga u kome se i kroz koga se ostvaruju Božja obećanja. A to nije samo providna transcendentalna tvrdnja.”

Klimnuo sam glavom. Sada je njegovo objašnjenje imalo smisla. Sa tim sam se okrenuo Isusovim rečima, u potrazi za još više naznaka u vezi njegovog shvatanja samog sebe.

“Njega su njegovi sledbenici nazivali Ravuni, ili ‘Ravi’”, rekao sam. “Zar to ne ukazuje da je on smatrao da je bio kao i drugi rabini u njegovo vreme?”

Viterington se nasmešio. “U stvari”, rekao je, “Isus je propovedao na radikalno nov način. On započinje svoja učenja frazom ‘zaista vam kažem’, što znači, ‘zaklinjem se u istinitost onoga što ću reći’. To je bilo potpuno revolucionarno.”

“Kako to?” upitao sam.

Odgovorio je: “U judaizmu vam je bilo potrebno svedočenje dva svedoka, kako bi svedok A mogao da posvedoči istinitost tvrdnje svedoka B i obrnuto. Ali Isus sam svedoči o istinitosti sopstvenih izreka. Umesto da zasniva svoje učenje na autoritetu drugih, on govori o sopstvenom autoritetu.”

“Znači, ovde imamo nekoga ko je smatrao da ima autoritet iznad i izvan onoga koji su proroci iz Starog zaveta imali. Verovao je da je posedovao ne samo božansko nadahnuće, kakvo je imao car David,

već takođe i božanski autoritet i moć direktnog izlaganja božanskih namera.”

Pored primenjivanja fraze “zaista” (amin) u svojim učenjima, Isus je koristio izraz “ava” kada se obraćao Bogu. “Šta nam to govori o onome šta je mislio o sebi?” upitao sam.

“Ava” označava prisnu vezu između deteta i oca”, objasnio je Viterington. “Zanimljivo je da je to takođe izraz koji učenici koriste za voljenog učitelja u ranom judaizmu. Ali je Isus to upotrebio za Boga - i koliko je meni poznato, on i njegovi sledbenici su bili jedini koji su se molili Bogu na taj način.”

Kada sam upitao Viteringtona da proširi taj značaj, rekao je: “U kontekstu u kome je Isus radio, bilo je uobičajeno za Jevreje da izbegavaju izgovaranje Božjeg imena. Njegovo ime je bila najsvetija reč koju ste mogli da izgovorite, i oni su se čak bojali da ga ne izgovore pogrešno. Kada bi se obraćali Bogu, oni su izgovarali nešto kao, ‘sveti, neka je blagosloven’, ali nikada ne bi koristili njegovo lično ime.”

“A ‘Ava’ je lični izraz”, rekao sam.

“Veoma ličan”, odgovorio je. “To je izraz iz milošta kojim bi dete reklo roditelju, ‘najdraži oče, šta želiš da učinim?’”

Međutim, zapazio sam očiglednu nedoslednost. “Sačekajte”, prekinuo sam ga. “Molitva ‘ava’ ne mora da ukazuje da je Isus smatrao da je Bog, pošto je učio svoje učenike da koriste isti izraz u sopstvenim molitvama, a oni nisu Bog.”

“U stvari”, došao je Viteringtonov odgovor, “značaj izraza ‘ava’ je da je Isus začetnik prisnog odnosa koji ranije nije bio dostupan. Pitanje je, kakva vrsta osobe može da promeni izraze odnosa prema Bogu? Kakva vrsta osobe može da započne novozavetni odnos sa Bogom?”

Njegovo pravljenje razlike je imalo smisla. “Koliko je po vašem mišljenju značajna upotreba izraza ‘ava’?” upitao sam.

“Veoma značajna”, odgovorio je. “To ukazuje da je Isus imao stepen intimnosti sa Bogom koji nema poređenja u judaizmu u njegovo vreme. I pazite, ovde je suština: Isus kaže da samo kroz vezu sa njim ova vrsta molitve - vrsta ‘ava’ odnosa sa Bogom - postaje moguća. To veoma puno govori o tome za koga je sebe smatrao.”

Viterington je započeo da dodaje još jedan značajan putokaz - Isusovo stalno označavanje sebe kao “Sina čovečijeg” - ali sam mu rekao da je prethodni stručnjak, Kreg Blumberg, već objasnio da se to odnosi na Knjigu proroka Danila 7. Ovaj izraz, složio se Viterington, je krajnje značajan u otkrivanju Isusovog mesijanskog ili transcendentnog shvatanja samog sebe.

Ovde sam zastao da bih razmislio o onome šta je Viterington rekao do sada. Kada sam sakupio tragove na osnovu Isusovih odnosa, čuda i reči, njegovo shvatanje sopstvene ličnosti je došlo u žižu.

Izgedalo je da nije bilo sumnje, na osnovu najranijih dokaza, da je Isus smatrao da je on više od vršioca velikih dela, više od učitelja, više od bilo kog drugog proroka u dugom nizu proroka. Postojali su obimni dokazi za zaključak da je o sebi razmišljao na jedinstven i uzvišen način - ali koliko je sveobuhvatno bilo to shvatanje samog sebe?

JOVANOVA SLIKA ISUSA

U svojoj uvodnoj sceni, Jevanđelje po Jovanu koristi veličanstven i nedvosmislen jezik kako bi smelo isticalo Isusovu božansku prirodu:

“U početku beše reč, i reč beše u Boga, i Bog beše reč. Ona beše u početku u Boga. Sve je kroz nju postalo, i bez nje ništa nije postalo što je postalo... I reč postade telo i useli se u nas puno blagodati i istine; i videsmo slavu njegovu, slavu, kao jednorodnoga od oca.” (Jovan 1,1-3,14)

Sećam se da sam pročitao taj uvod kada sam prvi put pročitao Jevanđelje po Jovanu. Sećam se da sam se zapitao, kako bi Isus reagovao kada bi pročitao Jovanove reči o sebi? Da li bi ustuknuo i rekao: “Stanite, Jovan me je pogrešno predstavio! Ulepšao me je i pretvorio u mit da ne mogu ni sam sebe da prepoznam?” Ili bi klimnuo glavom potvrdno i rekao: “Da ja sam sve to - i više.”

Kasnije sam naišao na reči naučnika Rejmonda Brauna (Raymond Brown), koji je došao do sopstvenog zaključka: “Nemam nikakvih problema sa tezom da kada bi Isus... mogao da pročita Jevanđelje po Jovanu da bi utvrdio da Jevanđelje predstavlja podesan izraz njegove ličnosti.”³

Sada sam imao priliku da čujem neposredno od Viteringtona, koji je potrošio ceo život analizirajući naučne detalje o Isusovom shvatanju samog sebe, da li se on slaže sa Braunovom tvrdnjom.

Nije bilo oklevanja niti okolišanja. “Da, slažem se”, rekao je. “Nemam nikakav problem sa tim. Kada razmatrate Jevanđelje po Jovanu, bavite se sa donekle protumačenom slikom Isusa, ali takođe verujem da je to logičan crtež na osnovu onoga što je bilo svojstveno istorijskom Isusu.”

“Ja bih dodao i ovo: čak i ako odstranite Jevanđelje po Jovanu, i dalje nema nemesijanskog Isusa koji bi se mogao izvesti iz materijala u tri ostala Jevanđelja. On jednostavno tamo ne postoji.”

Odmah sam pomislio na čuvani tekst iz Jevanđelja po Mateju, kada je Isus upitao svoje učenike na privatnom skupu: "A vi šta mislite, ko sam ja?" Petar je jasno odgovorio: "Ti si Hristos, sin Boga živoga." Umesto da zataškava to pitanje, Isus je pohvalio Petra na njegovom opažanju. "Blago tebi", rekao je, "jer telo i krv nisu tebi to javili, nego otac moj koji je na nebesima." (videti Matej 16,15-17)

Čak i pored toga, neki popularni opisi Isusa, kao na primer u filmu "Poslednje Hristovo iskušenje", prikazuju ga u osnovi nesigurnog u svoj identitet i misiju. Opterećen je dvosmišljenošću i zabrinutošću.

"Da li postoje bilo kakvi dokazi", upitao sam Viteringtona, "da je Isus ikada imao krizu identiteta?"

"Ne krizu identiteta, iako verujem da je imao trenutke potvrde identiteta", odgovorio je profesor. "Prilikom svog krštenja, svog iskušenja, preobraženja, u Getsimaniji - to su krizni trenuci u kojima mu je Bog potvrdio ko je on i koju misiju ima."

"Na primer, ne mislim da je slučajno to što njegova služba ne počinje ozbiljno pre njegovog krštenja, kada čuje glas koji kaže: 'Ovo je sin moj ljubazni'."

"Šta je smatrao za svoju misiju?"

"On je video svoj zadatak kao dolazak da oslobodi Božji narod, pa je njegova misija bila usmerena na Izrael."

"Naročito na Izrael", istakao sam.

"Da, to je tačno", rekao je Viterington. "Postoji veoma malo dokaza da je za vreme svoje službe tražio ne-Jevreje - to je bila misija za kasniju crkvu. Vidite, obećanja proroka su data Izraelu - i on je morao da ide u Izrael."

"JA I OTAC JEDNO SMO"

U svojoj knjizi "Razumna vera" (Reasonable Faith) Vilijem Lejn Kreg (William Lane Craig) ističe na značajnu količinu dokaza da je u toku 20 godina posle raspeća postojala potpuno razvijena hristologija koja je proglašavala Isusa kao otelotvorenog Boga.

Crkveni istoričar Jaroslav Pelikan (Jaroslav Pelikan) je istakao da najstarija hrišćanska propoved, najstariji opis hrišćanskog mučenika, najstariji paganski izveštaj o crkvi i najstarija liturgijska molitva (1. Korinćanima 16,22) govore o Isusu kao o Gospodu i Bogu. Pelikan je rekao: "Očigledno, to je bila poruka onoga u šta je crkva verovala i smatrala da je 'Bog' bilo odgovarajuće ime za Isusa Hrista."⁴

U svetlu ovoga, upitao sam Viteringtona: "Da li vidite bilo kakav mogući način na koji se ovo moglo razviti - naročito tako brzo - ako Isus nikada nije davao transcendentne i mesijanske tvrdnje o sebi?"

Viterington je bio nepokolebljiv. "Ne, osim ako ste spremni da tvrdite da su učenici potpuno zaboravili kakav je istorijski Isus stvarno

bio i da on nije imao nikakve veze sa tradicijama koje su započele 20 godina posle njegove smrti”, rekao je. “Iskreno, kao istoričar, mislim da to nema nikakvog smisla.”

U proučavanju istorije, dodao je, sve stvari su moguće, ali nisu sve moguće stvari podjednako verovatne.

“Da li je verovatno”, upitao je, “da je sve ovo nastalo iz ničega 20 godina posle Isusove smrti, dok je još uvek bilo živih svedoka o tome kakav je Isus bio kao istorijska ličnost? Smatram da je to najneverovatnija istorijska hipoteza koju možete da postavite.”

Pravo pitanje jeste: Šta se desilo posle Isusovog raspeća što je promenilo umove učenika, koji su negirali, napustili Isusa? Veoma jednostavno, desilo im se nešto što je bilo slično onome što je Isus iskusio prilikom svog krštenja - bilo im je potvrđeno da je ono za šta su se nadali da je Isus bio, on stvarno to i bio.”

A šta je on u stvari bio? Dok sam završavao razgovor sa Viteringtonom, želeo sam da rezimira. Uzimajući celokupno njegovo istraživanje u obzir, šta je bio njegov lični zaključak o tome šta je Isus smatrao da jeste? Postavio sam pitanje, ponovno seo, i pustio ga da iskaže, što je on i učinio, rečito i ubedljivo.

“Isus je smatrao da je bio ličnost koju je Bog postavio da donese krajnji čin spasenja u ljudskoj istoriji. On je verovao da je bio Božji poslanik koji je trebao to da izvrši - da ga je Bog ovlastio, opunomoćio, govorio za Boga i da ga je Bog vodio da izvrši taj zadatak. Prema tome, ono što je Isus rekao, rekao je i Bog. Ono što je Isus činio bio je Božji posao.”

“Po jevrejskom poimanju zastupništva, ‘zastupnik čoveka je sam taj čovek’. Setite se kako je Isus poslao svoje apostole i rekao: ‘Što učine vama, meni su učinili.’ Postojala je snažna veza između čoveka i njegovog zastupnika koga je slao u misiju.”

“Dakle, Isus je verovao da je bio na božanskoj misiji, a misija je bila otkupljenje Božjeg naroda. To je ukazivalo da je Božji narod bio izgubljen i da je Bog želeo nešto da učini - kao što je i uvek činio - da reaguje i da ih povрати na pravi put. Ali ovog puta je postojala razlika. Ovo je bio poslednji put. To je bila poslednja šansa.”

“Da li je Isus verovao da je Božji sin, Božji pomazanik? Odgovor je ‘da’. Da li je video sebe kao Sina čovečijeg? Odgovor je ‘da’. Da li je video sebe kao konačnog Mesiju? ‘Da’, to je način na koji je sagledavao sebe. Da li je verovao da je bilo ko niži od Boga mogao da spase svet? Ne, ne verujem da je smatrao.”

“I ovde paradoks postaje najneobičajniji: način na koji je Bog rešio da spasi svet je preko smrti svog sina - najljudskijim od svih ljudskih dela - smrću.”

“Bog po svojoj božanskoj prirodi ne umire. Kako će onda to Bog izvršiti? Kako će Bog biti spasitelj ljudskog roda? Morao je da se pojavi kao ljudsko biće kako bi ostvario taj zadatak. I Isus je verovao da je on bio taj koji će to uraditi.”

“Isus je rekao u Jevanđelju po Marku 10,45: 'Jer sin čovečiji nije došao da mu služe nego da služi, i da da dušu svoju u otkup za mnoge.' To je ili najveći oblik megalomanije ili primer nekoga ko stvarno veruje, kao što je rekao: 'Ja i Otac jedno smo.' Drugim rečima: “Ja imam autoritet da govorim u ime Oca; imam moć da delujem za Oca; ako me odbacite, odbacili ste Oca'.”

“Čak i kada bi ste odstranili četvrto Jevanđelje i pročitali samo sinoptička Jevanđelja, to bi i dalje bio zaključak do koga bi ste došli. I to je zaključak na koji bi nas Isus naveo, ako bi smo proučavali Bibliju sa njim i postavili mu to pitanje.”

“Moramo da se upitamo, zašto ne postoji nijedan drugi Jevrejin iz prvog veka koji danas ima milione sledbenika? Zašto ne postoji pokret Jovana Krstitelja? Zašto se od svih ličnosti iz prvog veka, uključujući rimske imperatore, Isus i dalje obožava, dok su se drugi pretvorili u prah istorije?”

“To je zato što je taj Isus - istorijski Isus - takođe i živi Gospod. Eto zbog toga. To je zato što je još uvek tu, a drugi su odavno mrtvi.”

NA MESTU SAMOG BOGA

Kao i Viterington, mnogi drugi naučnici su temeljno razdvajali najranije dokaze za Isusa i došli do istih zaključaka.

Kreg je napisao: “Evo čoveka koji je sebe smatrao za Sina Božjeg u jedinstvenom smislu, koji je tvrdio da deluje i govori sa božanskim autoritetom, koji je smatrao sebe čudotvorcem i koji je verovao da čovekova večna sudbina zavisi od toga da li veruje u njega ili ne.”⁵ Zatim je dodao napomenu koja je naročito zadivljujuća: “Tragovi dovoljni za visoko hristološko samorazumevanje Isusa su prisutni čak i u umanjenom broju Isusovih iskaza od 20% koje priznaju članovi Seminara o Isusu za autentične.”⁶

Dokazi za zaključak da je Isus nameravao da stane na mesto samog Boga su “potpuno ubedljivi”, saglasio se teolog Rojs Gordon Grenler (Royce Gordon Gruenler).⁷

Toliko je to neobična Isusova tvrdnja, rekao je Kreg, da je neizbežno moralo da se postavi pitanje njegovog razuma. On je napomenuo da kada je Džejms Dan (James Dunn) završio svoje epsko istraživanje o ovom pitanju, bio je primoran da postavi pitanje: “Da li je Isus bio lud?”⁸

Na aerodromu u Leksingtonu, čekajući let za Čikago, ubacio sam novčiće i telefonirao da ugovorim intervju sa jednim od vodećih stručnjaka iz psihologije u zemlji.

Bilo je vreme da otkrijemo odgovor na to pitanje.

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Šta mislite, koji su neki od razloga zbog kojih je Isus izbegavao da javno otkrije ko je on? Da li možete da zamislite neke načine na koje bi pre-rana objava njegove božanske prirode mogla da nanese štetu njegovoj misiji?

2. Koje su neke od poteškoća sa kojima se suočavamo prilikom određivanja šta su istorijske ličnosti mislile o sebi? Kakve bi ste tragove našli kao najkorisnije pri pokušaju da se to odredi? Zašto su vas smernice koje je ponudio Viterington ubedile ili nisu uspele da vas ubede da je Isus smatrao da je Bog i Mesija?

3. Isus je učio svoje učenike da koriste izraz "ava" ili "najdraži Oče", kada se obraćaju Bogu. Šta vam to govori o Isusovom odnosu prema Ocu? Da li je ovakva vrsta odnosa privlačna za vas? Zašto jeste ili zašto nije?

Za dalje dokaze

Više izvora o ovoj temi

Craig, William Lane. "The Self-Understanding of Jesus." In *Reasonable Faith*, by William Lane Craig, 233-54. Westchester, Ill.: Crossway, 1994.

Marshall, I. Howard. *The Origins of New Testament Christology*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1976.

Moule, C. F. D. *The Origins of Christology*. Cambridge: Cambridge Univ. Press, 1977.

Witherington, Ben, III. *The Christology of Jesus*. Minneapolis: Fortress, 1990.

8

PSIHOLOŠKI DOKAZ

Da li je Isus bio lud kada je tvrdio da je Sin Božji?

“Kada psiholog ili psihijatar svedoči, nosiće kupast šešir koji nije manje od 60 centimetara visok. Površina šešira će biti pokrivena zvezdama i munjama. Pored toga, biće potrebno da nosi belu bradu koja nije manja od 45 centimetara dugačka i naglasiće najvažnije elemente svog svedočenja udarajući palicom po vazduhu. Kada god psiholog ili psihijatar obezbeđuje svedočenje, službenik će privremeno prigušiti svetlo u sudnici i dva puta udariti u kineski gong. “

Predlažući ovaj amadman na Ustav države 1997. godine, senator Novog Meksika Dankan Skot nije ostavio nikakvu sumnju u vezi svog stava prema stručnjacima koji svedoče da su optuženi umobolni i da zbog toga zakonski nisu odgovorni za svoje zločine. Očigledno, Skotov cinizam je prihvatila većina njegovih kolega - oni su izglasali da odobre ovaj ironični predlog! Šala je stigla do Predstavničkog doma koji ju je blokirao i tako onemogućio da postane zakon.¹

Kao što je poznato, u sudnicama postoji skepticizam prema psihijatrima i psiholozima koji svedoče u vezi mentalnog stanja optuženih, njihove sposobnosti da saraduju sa advokatom u pripremi odbrane, i da li su bili zakonski neuračunljivi u vreme kada su počinili zločin. Čak i pored toga, većina advokata uviđa da psiholozi i psihijatri pružaju značajne uvide za kriminalni krivični sistem.

Sećam se slučaja kada je jedna domaćica blage naravi bila optužena za ubistvo svog muža. Na prvi pogled nije izgledala drugačije od bilo čije majke - dobro obučena, prijatna, ljubazna, izgledajući kao da je izašla iz kuhinje u kojoj je pekla kolačiće za komšijsku decu. Začudio sam se kada je psiholog svedočio da je bila mentalno nesposobna da bude saslušana.

Zatim ju je njen adovkat stavio na klupu za svedočenje. Prvobitno je njeno svedočenje bilo jasno, razumno i razumljivo. Međutim, postepeno je postajalo sve bizarnije dok je opisivala, smireno i sa velikom ozbiljnošću, kako su je napadali čitav niz poznatih ličnosti, uključujući

Dvajta Ajzenhauera i Napoleonov duh. Kada je završila, niko u sudnici nije sumnjao da je bila potpuno van dodira sa stvarnošću. Sudija ju je smestio u mentalnu ustanovu dok joj se zdravlje ne popravi dovoljno da može da se suoči sa optužbom.

Izgled može da obmanjuje. Posao psihologa je da prodre u dušu optuženog i da izvede zaključke u vezi njegovog ili njenog mentalnog stanja. To nije egzaktna nauka, što znači da se mogu desiti pogreške ili čak i zloupotrebe, ali ukupno gledano, svedočenje psihologa obezbeđuje značajnu zaštitu za optužene.

Kakve to veze ima sa Isusom? U prethodnom poglavlju dr Ben Vinterington III je ponudio ubedljive dokaze da čak i najraniji dokazi o Isusu pokazuju da je on tvrdio da je otelotvoreni Bog. To prirodno postavlja pitanje, da li je Isus bio lud kada je davao takva tvrđenja.

U potrazi za stručnom procenom Isusovog duševnog stanja, odvezao sam se u kancelariju u predgrađu Čikaga kako bih izmamio svedočenje jednog od vodećih autoriteta u zemlji po psihološkim pitanjima.

SEDMI INTERVJU: DR GERI R. KOLINS

Sa magistraturom iz psihologije sa Univerziteta u Torontu i doktoratom iz kliničke psihologije sa Univerziteta Pjurdu, Kolins je proučavao, predavao i pisao o ljudskom ponašanju poslednjih 35 godina. Bio je profesor psihologije na Teološkom fakultetu Sveto trojstvo poslednje dve decenije, pri čemu je većinu vremena proveo kao predsednik Odseka za psihologiju.

Kao živa vatra sa neograničenom energijom i entuzijazmom, Kolins je plodan pisac. Napisao je skoro 150 članaka za časopise i druge periodične novine i trenutno je urednik časopisa "Hrišćansko savetovanje danas" i saradnik urednik "Žurnala za psihologiju i teologiju".

Takođe je napisao neverovatnih 45 knjiga o temama povezanim sa psihologijom, uključujući "Veličanstveni um" (The Magnificent Mind); "Porodični šok" (Family Shock); "Da li možete verovati psihologiji?" (Can You Trust Psychology?); i klasični udžbenik "Hrišćansko savetovanje: Opsežan vodič" (Christian Counseling: A Comprehensive Guide). Pored toga, bio je glavni urednik serije od 30 knjiga "Izvori za hrišćansko savetovanje" (Resources for Christian Counseling) za mentalno zdravlje profesionalaca.

Pronašao sam Kolinsa u njegovoj svetloj i provetrenoj kancelariji pri Američkom udruženju hrišćanskih savetnika, društva od 15 hiljada članova čiji je on predsednik. Prosede kose i sa naočarima sa srebrnastim okvirom, izgledao je lepo i živahno u mrkom džemperu i sivim pantalonama (ali, žao mi je, bez šiljatog šešira ili bele brade).

Započeo sam naš intervju pokazujući na sneg koji je blago padao na zimzeleno drveće napolju. "Nekoliko kilometara u tom smeru se nalazi državna mentalna ustanova", rekao sam. "Ako bi smo otišli tamo, siguran sam da bi smo pronašli neke ljude koji tvrde da su Bog. Rekli bi smo da su ludi. Isus je rekao da je Bog - da li je i on bio lud?"

"Ako želite kratak odgovor", Kolins je rekao sa osmehom, "nije".

Međutim, insistirao sam, to je zakonita tema koja zaslužuje dalju analizu. Stručnjaci kažu da ljudi koji pate od psihoza mogu veći deo vremena da izgledaju razumno pa da ipak imaju grandiozna uverenja da su nadmoćne osobe. Neke čak mogu i da steknu sledbenike koji veruju da su oni geniji. Možda je to ono što se desilo sa Isusom, predložio sam.

"Pa, tačno je da ljudi sa psihološkim problemima mogu često da tvrde da su neko ko u stvari nisu", odgovorio je Kolins dok je stavljao ruke na potiljak. "Oni će nekada tvrditi da su sam Isus ili predsednik Sjedinjenih Država ili neka druga poznata ličnost - kao što je na primer Li Stobel", našalio se.

"Međutim", nastavio je, "psiholozi ne posmatraju samo ono što osoba kaže. Oni će ići daleko dublje od toga. Razmatraće emocije osobe, pošto poremećene osobe često pokazuju neodgovarajuću depresiju, ili mogu biti prekomerno agresivni, ili možda previše nervozni. Ali, pogledajte Isusa: on nikada nije pokazivao neodgovarajuće emocije. Na primer, plakao je prilikom smrti svog prijatelja Lazara - to je prirodno za emocionalno zdravu osobu."

"Svakako je ponekad bio ljut", tvrdio sam.

"Da, jeste, ali je to bila zdrava vrsta ljutnje na ljude koji su iskorišćavali potlačene, puneći svoje džepove. On nije jednostavno nerazumno ukoravao druge zato što ga je neko iznervirao; to je bila pravedna reakcija protiv nepravde i otvorenog lošeg ponašanja prema ljudima."

"Drugi poremećeni ljudi će imati pogrešno sagledavanje stvarnosti", dodao je. "Oni će smatrati da ih ljudi posmatraju ili da pokušavaju da ih uhvate, iako oni to stvarno ne čine. Oni su van dodira sa stvarnošću. Oni pogrešno shvataju delovanje drugih ljudi i optužuju ih da čine nešto što nikada nisu imali ni nameru da učine. Ponovo, ovo ne vidimo kod Isusa. On je očigledno bio u dodiru sa stvarnošću. Nije bio paranoičan, iako je potpuno opravdano shvatio da oko njega postoje neke veoma stvarne opasnosti."

"Ili, ljudi sa psihološkim problemima mogu da imaju poremećaje mišljenja - mogu da vode logičan razgovor, ali će doći do pogrešnih zaključaka, i iracionalni su. To ne vidimo kod Isusa. On je govorio

jasno, snažno i rečito. Bio je oštrouman i imao je apsolutno zapanjujuće uvide u ljudsku prirodu.”

“Drugi znak mentalnih poremećaja je neprikladno ponašanje, kao što je čudno oblačenje, ili nemogućnost uspostavljanja društvenih odnosa sa drugima. Isusovo ponašanje je bilo sasvim u skladu sa onim što bi se očekivalo, i on je imao duboke i bliske odnose sa veoma raznovrsnim ljudima različitih životnih poziva.”

Zastao je, iako sam osetio da još uvek nije završio. Podstakao sam ga da nastavi: “Šta još opažate kod njega?”

Kolins je posmatrao kroz prozor divan i miran predeo pokriven snegom. Kada je završio, izgledao je kao da se priseća starog prijatelja.

“On je bio ljubazan, ali nije dozvolio da ga njegovo saosećanje onemogućiti da uradi bilo šta; nije bio gord, iako je često bio okružen gomilom koja ga je obožavala; održavao je ravnotežu uprkos često zahtevnom načinu života; uvek je znao šta radi i gde ide; brinuo se o ljudima, uključujući žene i decu, koji tada nisu smatrani važnima; bio je sposoban da prihvati ljude, iako nije zatvarao oči pred njihovim gresima; odgovarao je osobama i pomagao im u onome što im je bilo neophodno.”

“Pa, doktore - koja je vaša dijagnoza?” upitao sam.

“Sve u svemu, jednostavno ne vidim bilo kakve znake da je Isus patio od bilo koje poznate mentalne bolesti”, zaključio je, dodajući uz osmeh, “bio je mnogo zdraviji od bilo koga koga poznajem - uključujući i sebe!”

“POLUDIO JE”

Dok posmatramo unazad kroz istoriju, ne vidimo očigledne znake obmane kod Isusa. Ali šta je sa ljudima koji su direktno delovali sa njim? Šta su oni videli sa svog mnogo bližeg mesta?

“Neki ljudi koji su delovali u prvom veku nikako se ne bi složili sa vama”, istakao sam Kolinsu. “Oni su zaključili da je Isus bio lud. U Jevanđelju po Jovanu 10,20 kaže nam se da su mnogi ljudi smatrali da: 'U njemu je Đavo' i 'Poludeo je'. To su teške reči!”

“Da, ali teško da je to dijagnoza obučених zdravstvenih radnika za duševno zdravlje”, uzvratilo je Kolins. “Pogledajte šta je podstaklo te reči - Isusovo dirljivo i duboko učenje da je on Dobri pastir. Oni su reagovali jer su njegove tvrdnje o sebi bile daleko izvan njihovog shvatanja normi, a ne zato što je Isus navodno bio stvarno mentalno neuravnotežen.”

“Zapazite da su njihovi komentari odmah bili osporeni drugima, koji su rekli u stihu 21: 'Ove reči nisu ludoga: zar može Đavo slepi ma oči otvarati?’”

“Zašto je to značajno?” upitao sam.

“Zato što Isus nije samo davao nečuvene tvrdnje o sebi. On ih je podupirao čudesnim delima saosećanja, kao što je isceljivanje slepog čoveka.”

“Vidite, ako bih ja tvrdio da sam predsednik Sjedinjenih Država, to bi bilo ludo. Pogledali bi ste u mene i ne bi ste videli nijedan spoljni znak predsedničkog zvanja. Ja ne bih izgledao kao predsednik. Ljudi ne bi prihvatili moj autoritet kao predsednika. Ne bi me čuvao nijedan agent tajne službe. Ali, ako bi pravi predsednik tvrdio da je predsednik, to ne bi bilo ludo, pošto on jeste predsednik i bilo bi puno potvrđenih dokaza za to.”

“Isto tako, Isus nije jednostavno tvrdio da je Bog - on je to podupirao zadivljujućim delima isceljivanja, sa zapanjujućim prikazivanjem moći nad prirodom, sa trancedentalnim neprevaziđenim učenjem, sa božanskim sagledavanjem u ličnost ljudi i na kraju svojim vaskrsenjem iz mrtvih, koje apsolutno niko drugi nije bio u stanju da ponovi. Tako da kada je Isus tvrdio da je Bog, to nije bilo ludo. To je bila istina.”

Međutim, Kolinsovo pozivanje na Isusova čuda je otvorilo vrata drugim zamerkama. “Neki ljudi su pokušali da obore ta čuda koja su pomogla potvrđivanju Isusove tvrdnje da je Sin Božji”, rekao sam, vadeći knjigu iz torbe. Pročitao sam mu reči skeptika Čarlsa Templtona.

“Mnoge bolesti, kao i sada, bile su psihosomatske i mogle su da se 'izleče' kada se shvatanje bolesnika promeni. Kao i danas, lažni lek koji prepíše lekar i u koji pacijent ima poverenje, može da ima efekat kao i lek, tako isto, u davna vremena, vera u iscelitelja je mogla da otkloni kobne simptome. Sa svakim uspehom, reputacija iscelitelja je rasla i njegove moći su, kao posledica toga, postajale efikasnije.”²

“Da li ovo”, upitao sam, “objašnjava čuda koja navodno podupiru Isusovu tvrdnju da je Sin Božji?”

Kolinsova reakcija me je iznenadila. “Ne bih se mnogo protivio s onim što je Templton napisao”, odgovorio je Kolins.

“Ne bi ste?”

“Ne stvarno. Da li je možda Isus nekada lečio sugestijom? Nemam problema sa tim. Ponekad su ljudi mogli da imaju psihološki izazvane bolesti, i ako bi dobili novu svrhu za život, novi smer, više im bolest nije bila neophodna.”

“Placebo efekat (psihološki efekat lažnog leka)? Ako mislite da će vam biti bolje, često vam stvarno i bude bolje. To je dobro utvrđena medicinska činjenica. I kada su ljudi dolazili Isusu, verovali su da ih on može isceliti, pa je on to i učinio. Ali činjenica ostaje: bez obzira kako je to uradio, Isus ih jeste iscelio.”

“Naravno”, brzo je dodao, “to ne objašnjava sva Isusova isceljenja. Često je za lečenje psihosomatskih problema potrebno vreme; Isusova isceljenja su bila trenutna. Puno puta ljudi koji su se psihološki izlečili povratili su svoje simptome posle nekoliko dana, ali ne vidimo nikakve dokaze za to. A Isus je takođe isceljivao takva stanja kao što su slepilo ili guba, za koje je psihosomatsko objašnjenje malo verovatno.”

“Pored toga, dizao je ljude iz mrtvih - a smrt nije psihološki izazvano stanje! Pored toga, imate sva njegova čuda nad prirodom - umiravanje mora, pretvaranje vode u vino. To prkosi naturalističkim odgovorima.”

Pa... možda. Međutim, Kolinsovo spominjanje čuda pretvaranja vode u vino je iznelo još jedno moguće objašnjenje Isusovih zadivljujućih dela.

ISUS HIPNOTIZER

Da li ste ikada videli kako hipnotizer daje vodu nekom koga je uveo u trans i zatim mu ukazivao da pije vino? Hipnotisani ljudi bi mljackali, dobijali vrtoglavicu, osećali se opijeni kao da piju jeftini bordo.

Britanski pisac Jan Vilson (Ian Wilson) je postavio pitanje, da li je na taj način Isus ubedio goste na svadbi u Kani da je pretvorio krčage sa vodom u najfinije vino.

U stvari, Vilson govori o mogućnosti da je Isus možda bio majstor hipnoze, što bi moglo da objasni navodne natprirodne aspekte njegovog života. Na primer, hipnoza bi mogla da objasni njegovo isterivanje duhova; njegov preobražaj, kada su trojica njegovih sledbenika videla kako njegovo lice sija i kako njegova odeća postaje sjajna i bela kao svetlost; i čak njegova isceljenja. Kao dokaz, Vilson navodi savremeni primer 16-godišnjeg dečaka čiji je ozbiljni poremećaj na koži neobjašnjivo izlečen hipnotičkom sugestijom.

Možda Lazar nije stvarno vraćen iz mrtvih. Zar nije mogao da bude u stanju sličnom smrti koje je izazvano hipnozom? Što se tiče vaskrsenja, Isus “je mogao efikasno da podstakne (učenike) da haluciniraju videći njegovu pojavu kao odgovor na određene unapred pripremljene znakove (možda lomljenje hleba) za unapred određeni period posle njegove smrti”, pretpostavljao je Vilson.³

To bi čak objasnilo i zagonetan podatak u Jevandeljima o Isusovoj nemogućnosti da izvrši veliki broj čuda u sopstvenom rodnom gradu Nazaretu. Vilson je rekao:

“Isus nije uspeo tačno tamo gde bi smo očekivali da kao hipnotizer ne uspe, među onima koji su ga znali najbolje, onima koji su ga videli kako odrasta kao obično dete. Za bilo koji uspeh hipno-

tizera su u velikoj meri odgovorni strahopošovanje i tajnovitost kojima se on okružuje, a ti neophodni faktori bi u potpunosti nedostajali u Isusovom rodnom gradu.”⁴

“Morate da priznate”, rekao sam Kolinsu, “da je to prilično zanimljiv način pokušavanja da se objasne Isusova čuda.”

Na njegovom licu se pojavio izraz neverice. “Taj momak ima mnogo više vere u hipnozu od mene!” uzviknuo je. “Iako je to pametan argument, jednostavno ne može da prođe analizu. Pun je rupa.”

Jednu po jednu, Kolins je počeo da ih nabraja. “Prvo, postoji problem da se veliki broj ljudi hipnotiše istovremeno. Nisu svi podjednako podložni.”

“Hipnotizer će govoriti određenim umirujućim glasom publici i posmatrati ljude koji reaguju na to, i odabraće te ljude kao dobrovoljce, pošto su očito podložni za hipnozu. U velikoj grupi, puno ljudi je otporno na hipnozu. Kada je Isus umnožio hleb i ribu, bilo je pet hiljada svedoka. Kako je mogao da ih sve hipnotiše?”

“Drugo, hipnotizer uopšteno ne radi na ljudima koji su skeptici. Kako je onda Isus hipnotisao svog brata Jakova, koji je sumnjao u njega, ali je kasnije video vaskrslog Hrista? Kako je hipnotisao Savla iz Tarsa, protivnika hrišćanstva koji nikada nije sreo Isusa dok ga nije video posle vaskrsenja? Kako je hipnotisao Tomu, koji je bio toliko skeptičan da nije verovao u vaskrsenje dok nije stavio svoje prste na rupe od klinova na Isusovim rukama?”

“Treće, u vezi sa vaskrsenjem, hipnoza na bi objasnila praznu grobnicu.”

Tu sam se ubacio. “Pretpostavljam da bi neko mogao da tvrdi da su učenici hipnotisani kako bi umislili da je grob bio prazan”, prime-tio sam.

“Čak i da je to bilo moguće”, odgovorio je Kolins, “Isus svakako nije mogao da hipnotiše fariseje i rimske vlasti, a oni bi rado izvadili njegovo telo da je ostalo u grobu. Činjenica da to nisu učinili govori nam da je grob stvarno bio prazan.”

“Četvrto, pogledajte čudo pretvaranja vode u vino. Isus se nikada nije obratio gostima na svadbi. Čak nije ni slugama ukazivao da je voda pretvorena u vino - on im je samo rekao da odnesu vodu kumu na svadbi. On je taj koji je probao i rekao da je to vino, bez bilo kakvog prethodnog dogovora.”

“Peto, izlečenje kože o kojem govori Vilson nije bilo trenutno, zar ne?”

“U stvari”, rekao sam, “časopis ‘British Medical Journal’ kaže da je bilo potrebno pet dana posle hipnoze da krljuštasta koža, pro-zrokovana bolešću zvanom ihtioza, otpadne sa leve ruke tinejdžera, i još nekoliko dana da koža povрати normalan izgled. Uspeh hipnoze

u lečenju drugih delova tela, tokom perioda od nekoliko nedelja, bio je od 50 do 95%.”⁵

“Usporedite to”, rekao je Kolins, “sa Isusovim isceljenjem deset gubavaca u Jevanđelju po Luci, 17. poglavlje. Oni su trenutno izlečeni - i to 100%. To nije objašnjivo samo hipnozom. Niti je njegovo isceljenje čoveka sa usahlom rukom u Jevanđelju po Marku, 3. poglavlju. Čak i da su ljudi bili u transu i samo smatrali da je njegova ruka izlečena, na kraju bi saznali istinu. Hipnoza ne traje dugo vremena.”

“I konačno, Jevanđelja zapisuju raznovrsne detalje o onome što je Isus rekao i činio, ali nikada ga ne prikazuju kako govori ili čini bilo šta što bi ukazivalo da hipnotiše ljude. Mogao bih tako da nastavim dalje i dalje.”

Nasmejavao sam se. “Rekao sam vam da je to zanimljivo objašnjenje; nisam rekao da je ubedljivo!” rekao sam. “Pa ipak je puno knjiga napisano u kojima se podstiču ovakve ideje.”

“To je jednostavno zapanjujuće”, odgovorio je Kolins, “kako će se ljudi prihvatiti bilo čega kako bi pokušali da opovrgnu Isusova čuda”.

ISUS ISTERIVAČ DUHOVA

Pre nego što završimo intervju, želeo sam da zađem u Kolinsovu psihološku procenu u još jednoj oblasti koja je problematična za skeptike.

“Isus je bio isterivač duhova”, zapazio sam. “On je razgovarao sa demonima i isterivao ih iz ljudi koje su oni navodno zaposeli. Ali, da li je stvarno racionalno verovati da su zli duhovi odgovorni za neke bolesti i neobična ponašanja?”

Kolinsa nije uznemirilo pitanje. “Na osnovu mojih teoloških uverenja, prihvatam da demoni postoje”, odgovorio je. “Živimo u društvu u kome puno ljudi veruje u anđele. Oni znaju da postoje duhovne sile, i nije previše teško zaključiti da neke mogu da budu zlonamerne. Tamo gde zapazite da Bog deluje, ponekad su te sile još aktivnije i to je ono što se verovatno odigravalo u Isusovo vreme.”

Zapazio sam da se Kolins pozvao na svoja teološka uverenja, a ne na kliničko iskustvo. “Da li ste, kao psiholog, ikada videli jasan dokaz o čoveku opsednutom demonom?” upitao sam.

“Nisam lično, ali opet nisam proveo celokupnu svoju karijeru u kliničkom okruženju”, rekao je. “Moji prijatelji u kliničkom poslu su rekli da su ponekad to videli, a to nisu ljudi koji su skloni da vide demona iza svakog problema. Oni teže skepticizmu. Jedan psihijatar je napisao nešto o ovakvoj vrsti stvari u jednoj svojoj knjizi.”⁶

Istakao sam da je Jan Vilson, ukazujući da je Isus možda koristio hipnozu kako bi lečio ljude koji su samo verovali da su opsednu-

ti, rekao odlučno da nijedna "razumna osoba" ne bi objasnila stanje opsednutosti "kao delo stvarnih demona".⁷

"U izvesnoj meri, nalazite ono što ste rešili da nađete", rekao je Kolins u odgovoru. "Ljudi koji negiraju postojanje natprirodnog pronaći će neki način, bez obzira koliko je nategnut, kako bi objasnili situaciju bez uplitanja demona. Oni će nastaviti da daju lekove, da leče osobu lekovima, ali njemu ili njoj neće biti bolje. Postoje slučajevi koji ne reaguju na normalno medicinsko ili psihijatrijsko lečenje."

"Da li je Isusovo isterivanje duhova stvarno moglo da predstavlja psihosomatsko isceljenje?" upitao sam.

"Da, u nekim slučajevima, ali ponovo morate da posmatrate ceo kontekst. Šta je sa čovekom koji je bio opsednut, a Isus je poslao demone u svinje, a svinje su skočile sa litice? Šta se odigralo ako je to bila psihosomatska situacija? Ja mislim da je Isus stvarno isterao demone, i mislim da neki ljudi isto to čine danas."

"U isto vreme, ne bi smo trebali preterano brzo da skačemo na zaključak o umešanosti demona kada se suočimo sa upornim problemom. Kao što je to K. S. Luis (C. S. Lewis) izneo, postoje dve jednake i podjednako suprotne greške u koje možemo da upadnemo u vezi sa demonima: 'jedna je neverovanje u njihovo postojanje. Druga je verovanje, ali i osećanje prekomernog i nezdravog interesovanja za njih. Oni sami su podjednako zadovoljni sa obe greške'.⁸

"Znate, Geri, ta ideja može da prođe u Američkom udruženju hrišćanskih savetnika, ali da li bi svetovni psiholozi smatrali racionalnim verovanje u demone?" upitao sam.

Mislio sam da bi Kolinsa ovo pitanje moglo da uvredi, koje je zvučalo nametljivije nego što sam nameravao, ali nije.

"Zanimljivo je kako se stvari menjaju", razmišljao je. "Naše društvo je danas uhvaćeno u 'spiritualnost'. To je izraz koji može da znači skoro sve, ali priznaje natprirodno. Veoma je zanimljivo u šta psiholozi veruju u ovo vreme. Neki se bave istočnjačkim misticizmom, drugi govore o moći šamana da utiču na živote ljudi."

"Dok bi pre dvedeset i pet godina predlog o delovanju demona bio trenutno odbačen, mnogi psiholozi počinju da uviđaju da možda postoji više stvari na nebu i zemlji nego što naše filozofije mogu da objasne."

"BESMISLENA IMAGINACIJA!"

Kolins i ja smo se donekle udaljili od prvobitne stavke našeg intervjua. Dok sam razmišljao o našem razgovoru vozeći se kući, vratio sam se na centralno pitanje koje me je dovelo do njega: Isus je tvrdio da je Bog. Niko ne predlaže da je namerno obmanjivao ljude. A

sada je Kolins zaključio, na osnovu 35 godina psihološkog iskustva, da nije bio umno poremećen.

Međutim, to me je ostavilo sa novim pitanjem: da li je Isus ispunio atribute Boga? Na kraju, jedna stvar je davati tvrdnje o posedovanju božanske prirode; sasvim druga je posedovati karakteristike koje čine Boga Bogom.

Kod semafora, izvadio sam beležnicu iz torbe i zabeležio sam za sebe: pronaći D. A. Karsona. Znao sam da želim da razgovaram sa jednim od vodećih teologa u zemlji po ovom pitanju.

U međuvremenu, moj razgovor sa Gerijem Kolinsom me je podstakao da te noći iskoristim vreme pažljivo čitajući Isusove govore. Nisam mogao da pronađem nijedan znak poremećaja, obmanjivanja ili paranoje. Naprotiv, još jednom sam bio dirnut njegovom dubokom mudrošću, uvidima, poetičnom rečitošću i njegovim dubokim saosećanjem. A istoričar Filip Šaft (Philip Schaff) je rekao to bolje od mene:

“Da li je takav intelekt - jasan kao nebo, okrepljujuć kao planinski vazduh, oštar i prodoran kao mač, potpuno zdrav i snažan, uvek spreman i uvek samosvestan - podložan korenitoj i najozbiljnijoj obmani u vezi sopstvenog karaktera i misije? Besmislena imaginacija!”⁹

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Koje su neke od razlika između pacijenata u duševnoj bolnici koji tvrde da su Bog i Isusa koji daje istu tvrdnju o sebi?

2. Pročitajte Isusovo učenje zvano “blaženstva” iz Jevandjelja po Mateju 5,1-12. Kakva opažanja možete načiniti o njegovom intelektu, rečitosti, saosećanju, uvidu u ljudsku prirodu, sposobnosti da podučava duboke istine i o njegovom ukupnom psihološkom zdravlju?

3. Pošto ste pročitali Kolinsov odgovor na teoriju da hipnoza može da objasni Isusova čuda, da li verujete da je to održiva hipoteza? Zašto da ili zašto ne?

Za dalje dokaze

Više izvora o ovoj temi

Collins, Gary R. *Can You Trust Psychology?* Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1988.

_____. *Christian Counseling: A Comprehensive Guide.* Waco, Tex.: Word, 1988.

_____. *The Soul Search*. Nashville: Nelson, 1998.
Lewis, C. S. *The Screwtape Letters*. London: Collins-Fontana, 1942.

DOKAZ PROFILA

Da li je Isus posedovao Božje osobine?

Ubrzo posle ubistva osam studentkinja bolničarki u jednom čikaškom stanu, jedina preživela devojka je uzbuđena stajala pored policijskog crtača i detaljno opisala ubicu koga je videla iz svog skrovišta ispod kreveta.

Uskoro je crtež razdeljen po celom gradu - policijskim službenicima, bolnicama, putničkim stanicama, aerodromima. Uskoro je lekar hitne pomoći pozvao dektektive i rekao da leči čoveka koji je izgledao sumnjivo, nalik na begunca svirepih očiju prikazan na skici.

Tako je policija uhapsila begunca Ričarda Speka, koji je brzo bio osuđen za gnusno ubistvo i koji je umro trideset godina kasnije u zatvoru.¹

Otkako je Skotland Jard prvi put pretvorio sećanja svedoka u skicu osobe osumnjičene za ubistvo 1889. godine, sudski crtači su imali značajnu ulogu u primeni zakona. Danas više od tri stotine policijskih crtača radi u američkim policijskim stanicama i sve veći broj odeljenja se oslanja na kompjuterski sistem zvani EFIT (Electronic Facial Identification Technique - elektronska tehnika za prepoznavanje lica).

Ova nedavno razvijena tehnologija je uspešno korišćena za rešavanje kidnapovanja 1997. godine koje se odigralo u tržnom centru nekoliko kilometara od moje kuće u predgrađu Čikaga. Žrtva je obezbedila tehničaru detalje o izgledu kidnapera, koji je koristio kompjuter kako bih stvorio elektronsku sliku napadača odabirajući različite oblike noseva, usta, kose i tako dalje.

Samo nekoliko trenutaka pošto je slika poslata faksom policijskim stanicama u celoj oblasti, inspektor u drugom predgrađu je prepoznao sliku, kao kriminalca koga je ranije sreo. Na sreću, to je dovelo do brzog hapšenja osumnjičenog za kidnapovanje.²

Neobično je da koncept običnog crteža može da pruži grubo poređenje koje nam može pomoći u našoj potrazi za istinom o Isusu. Evo kako: Stari zavet obezbeđuje brojne pojedinosti o Bogu koje ga detaljno oslikavaju. Na primer, Bog je opisan kao sveprisutan, ili da

postoji svuda u svemiru; kao sveznajuć, ili da zna sve što se može znati kroz večnost; kao svemoćan; kao večan, ili kao izvan vremena i kao izvor sveg vremena; kao nepromenljiv, ili koji se ne menja po svojim osobinama. On je pun ljubavi, svet, pravedan, mudar, nepristrasan.

Isus tvrdi da je Bog. Ali da li ispunjava te osobine božanstva? Drugim rečima, ako pažljivo proučimo Isusovu ličnost, da li se njegove osobine biliskno poklapaju sa slikom Boga koju nalazimo na drugim mestima u Bibliji? Ako ne, možemo da zaključimo da je njegova tvrdnja da je Bog - lažna.

To je veoma složeno i zahtevno pitanje. Na primer, kada je Isus održavao besedu na gori, na obronku izvan Kapernauma, Isus nije istovremeno stajao na glavnoj ulici Jerihona. U kom smislu onda možemo da ga nazivamo sveprisutnim? Kako se on može nazivati sveznajućim ako otvoreno priznaje u Jevanđelju po Marku 13,2 da ne zna sve o budućnosti? Ako je večan, zašto ga Poslanica Kološanima 1,15 naziva "koji je rođen pre svake stvari"?

Na prvi pogled, ova pitanja izgleda da ukazuju da Isus ne liči na sliku Boga. Svejedno, tokom godina sam naučio da prvobitan utisak može da prevari. Zbog toga mi je bilo drago da ću moći da razgovaram o tim pitanjima sa dr D. A. Karsonom, teologom koji se poslednjih godina pokazao kao jedan od najistaknutijih mislilaca u hrišćanstvu.

OSMI INTERVJU: DR DONALD A. KARSON

Dr Donald Karson, profesor istraživač Novog zaveta na Teološkom Univerzitetu Sveto trojstvo, napisao je ili uredio više od četrdeset knjiga, uključujući "Besedu na gori" (The Sermon on the Mount); "Egzegetske greške" (Exegetical Fallacies); "Jevanđelje po Jovanu" (The Gospel According to John); i nagrađenu knjigu "Učutkivanje Boga" (The Ggging of God).

On može da čita literaturu na više jezika i član je Tindejl udruženja za biblijsko istraživanje, Društva za biblijsku literaturu i Instituta za proučavanje Biblije. Među njegove stručne oblasti spadaju istorijski Isus, postmodernizam, grčka gramatika i teologija apostola Pavla i Jovana.

Pošto je prvobitno strudirao hemiju (diplomirao na Mek Gil Univerzitetu), Karson je nastavio i postao magistar pre nego što je otišao u Englesku, gde je stekao doktorat iz Novog zaveta na prestižnom Kembridžu. Predavao je na tri druga koledža i teološka fakulteta pre nego što se pridružio fakultetu Sveto trojstvo 1978. godine.

Pre nego što sam se dovezao u Dirfild, u Ilinoisu, na kampus fakulteta Svetog trojstva radi intervjua, nikada ranije nisam sreo

Karsona. Iskreno, očekivao sam ukrućenog akademika. Ali, iako sam utvrdio da je Karson upravo onakav naučnik kakvog sam očekivao, iznenadio me je njegov srdačan, iskren i pastirski ton dok je odgovarao na ono što se ispostavilo kao, u nekim slučajevima, prilično zajedljiva pitanja.

Naš razgovor se održao u inače napuštenoj prostoriji fakulteta tokom božićnih praznika. Karson je nosio belu vetrovku preko košulje, plave farmerice i adidas patike. Posle kratkog uvodnog razgovora, izvadio sam beležnicu, uključio kasetofon i postavio početno pitanje koje će nam pomoći da odredimo da li je Isus imao "ono što treba" da bude Bog.

ŽIVETI I PRAŠTATI KAO BOG

Moje početno pitanje je bilo usmereno na to zbog čega Karson misli da je Isus Bog. "Šta je on rekao ili učinio", upitao sam, "što vas ubeđuje da je on božanske prirode?" Nisam bio siguran kako će reagovati, iako samo očekivao da će se koncentrisati na Isusova natprirodna dela. Pogrešio sam.

"Neko bi mogao da ukaže na takve stvari kao što su njegova čuda", rekao je Karson dok se naslanjao u udobnu tapaciranu stolicu, "ali i drugi ljudi su činili čuda, tako da iako to može da ukazuje, nije odlučujuće. Naravno, vaskrsenje je bilo krajnja potvrda njegovog identiteta. Ali, od mnogih stvari koje je činio, jedna od najupečatljivijih za mene je opraštanje grehova".

"Zaista?" rekao sam, pomerajući se u stolici, koja je bila pod prvim uglom u odnosu na njegovu, kako bih bio neoposrednije okrenut prema njemu. "Kako to?"

"Znači suština je, ako učinite nešto protiv mene, imam pravo da vam oprostim. Međutim, ako učinite nešto protiv mene i neko drugi dođe i kaže: 'Opraštam vam', kakva je to smelost? Jedina osoba koja može da kaže tako nešto, a da ima značaj, je sam Bog, pošto je greh, čak i ako je učinjen prema drugim ljudima, prvi i najistaknutiji oblik prkosa Bogu i njegovim zakonima."

"Kada je David zgrešio učinivši preljubu i planirajući smrt muža te žene, on na kraju kaže Bogu u 51. psalmu: 'Samome tebi zgreših, i na tvoje oči zlo učinih.' On je uvideo da je iako je naneo zlo ljudima, na kraju zgrešio protiv Boga koji ga je načinio po svom obličju, pa je Bog morao da mu oprost."

"Tako dolazi Isus i kaže grešnicima: 'Opraštam vam.' Jevreji su u tome odmah videli bogohuljenje. Reagovali su govoreći: 'Ko može da oprašta grehe osim Boga?' Po mom mišljenju, to je jedna od najupečatljivijih stvari koje je Isus učinio."

“Isus ne samo da je praštao grehove”, primetio sam, “već je tvrdio da je sam bez greha. A svakako da je bezgrešnost osobina božanstva.”

“Da”, odgovorio je. “U istoriji na zapadu, ljudi koji su smatrani najsvetijima, su takođe najsvesniji sopstvenih pogrešaka i grehova. To su ljudi koji su svesni svojih nedostataka, strasti i mržnje, i oni se Božjom milošću bore sa njima. U stvari, bore se sa njima toliko dobro da drugi ljudi to zapažaju i kažu: ‘To je sveti čovek ili žena.’”

“Međutim, zatim dolazi Isus, ko može ozbiljnog lica da kaže: ‘Koji od vas me može optužiti za greh?’ Kada bih ja to rekao, moja žena i deca, i svi koji me znaju mogli bi da ustanu i da svedoče protiv mene, dok to niko nije mogao da učini u odnosu na Hrista.”

Iako je moralno savršenstvo i opraštanje greha nesumnjivo odlika božanstva, postoje još neke dodatne osobine koje Isus mora da ispuni, ako želi da se poklopi sa slikom Boga. Bilo je vreme da pređemo na njih. Pošto sam započeo jednostavnim pitanjima, bio sam spreman da pređem na teža.

TAJNA OTELOTVORENJA

Koristeći neke beleške koje sam poneo sa sobom, počeo sam da postavljam Karsonu brza pitanja u vezi sa nekim od najvećih prepreka Isusovoj tvrdnji o božanskoj prirodi.

“Dr Karson, kako je Isus mogao da bude sveprisutan, ako nije mogao da bude na dva mesta u isto vreme?” upitao sam. “Kako je mogao da bude sveznajuć kada kaže: ‘Čak ni sin čovečiji ne zna čas svog dolaska?’ Kako može da bude svemoćan kada Jevanđelja jasno govore da nije mogao da čini čuda u svom rodnom gradu?”

Uperujući penkalo ka njemu radi naglašavanja, zaključio sam rekavši: “Priznajmo: izgleda da sama Biblija daje iskaze protiv Isusa kao Boga.”

Iako Karson nije ustuknuo, priznao je da na ta pitanja pogađaju u samo srce otelotvorenja - da Bog postaje čovek, da duh uzima telo, da beskonačno postaje konačno, da večno postaje ograničeno vremenom. To je učenje koje je vekovima održavalo teologe zaokupljenim. I to je bilo mesto odakle je Karson odlučio da započne svoj odgovor - vraćajući se unazad na način na koji su naučnici pokušavali da odgovore na ta pitanja tokom godina.

“U istoriji, postojala su dva ili tri prilaza ovom problemu”, počeo je, zvučeći pomalo kao da je otpočeo predavanje u učionici.

“Na primer, pred kraj prošlog veka, veliki teolog Bendžamin Vorfeld (Benjamin Warfield) je proučavao Jevanđelja i pripisao različite delove ili Hristovoj ljudskoj prirodi ili njegovoj božanskoj prirodi. Kada Isus uradi nešto što ga odražava kao Boga, to je pripisivao Hristovoj

božanskoj prirodi. Kada se javlja nešto što odražava njegova ograničenja ili konačnost ili njegovu ljudskost - na primer, suze; da li Bog plače? - to je pripisivao njegovoj ljudskoj prirodi.”

To objašnjenje je bilo puno problema, bar mi se tako činilo. “Ako uradite tako, zar nećete završiti sa šizofreničnim Isusom?” upitao sam.

“Lako je nenamerno upasti u to”, odgovorio je. “Sva priznanja su insistirala da su i Isusova ljudska i božanska priroda ostale odvojene - a ipak su se spojile u jednu osobu. Tako da kao da želite da izbegnete rešenje u kome u suštini imate dva uma - vrstu Isusovog ljudskog uma i Hristovog nebeskog uma. Međutim, to je jedna vrsta rešenja, i može da ima nečega u tome.”

“Druga vrsta rešenja je neki oblik onoga što Biblija naziva *kenosis*, što znači 'pražnjenje'. To se javlja u Poslanici Filibljanima, 2. poglavlju, gde nam Pavle kaže da Isus, 'ako je i bio u obličju Božjemu, nije se otimao da se isporodi sa Bogom' - to je način na koji treba prevesti - 'nego je ispraznio (ponizio) sam sebe'. Postao je niko i ništa.”

To mi je izgledalo malo nejasno. “Da li možete biti precizniji?” upitao sam. “Od čega se tačno ispraznio?”

Očigledno, pogodio sam problem. “Ah, to je pitanje”, odgovorio je Karson klimajući glavom. “Kroz vekove ljudi su davali različite odgovore na to. Na primer, da li je ispraznio sebe od svoje božanske prirode? Pa, onda ne bi više bio Bog.”

“Da li je ispraznio sebe od *odlika* svoje božanske prirode? I ja imam problem sa tim, jer je teško odvojiti odlike od stvarnosti. Ako imate životinju koja liči na jagnje, miriše kao jagnje, hoda kao jagnje, i ima sve odlike jagnjeta, onda imate jagnje. Prema tome, ne znam šta znači da je ispraznio svoje odlike i da je još uvek Bog.”

“Neki su rekli, 'on se nije ispraznio od svojih odlika, već se ispraznio od upotrebe tih odlika' - što je samoograničavajuća vrsta stvari. To je već bliže, iako je bilo trenutaka kada to nije bilo ono što je činio - on je opraštao grehe na način na koji samo Bog može, što je odlika božanske prirode.”

“Drugi nastavljaju govoreći: 'On je ispraznio sebe od nezavisne upotrebe svojih odlika.' To jest, delovao je kao Bog kada mu je njegov nebeski otac dao izričito odobrenje da tako čini. To je već puno bliže. Poteškoća je da postoji osećaj da je večni sin oduvek delovao u skladu sa zapovestima svog oca. Ne želite to da izgubite, čak ni u prošloj večnosti. Ali nas to sve dovodi sve bliže.”

Osetio sam da smo bili u blizini centra mete, ali nisam bio siguran da li ćemo se još više približiti. To je izgleda takođe bilo i Karsonovo osećanje.

“Strogo govoreći”, rekao je, “u Poslanici Filibljanima, 2. poglavlju, ne govori se precizno od čega se večni sin ispraznio. On je ispraznio sebe; postao je niko. Neka vrsta pražnjenja je u pitanju, ali budimo iskreni - govorimo o otelotvorenju, jednoj od centralnih tajni hrišćanske religije”.

“Imate posla sa bezobličnim, bestelesnim, sveznajućim, sveprisutnim, svemogućim duhom i konačnim, opipljivim, telesnim stvorenjem ograničenim vremenom. Pretvaranje jednog u drugo neizbežno uvodi tajne.”

“Zbog toga je deo hrišćanske teologije bio okrenut ne ‘usputnom objašnjavanju’, već pokušavaju da se prihvate biblijske činjenice i u celini sačuvaju, pronađu načini za sintezu koji su razumno dosledni, čak iako nisu iscrpno objašnjavajući.”

To je bio prefinjen način da se kaže da teolozi mogu da daju objašnjenja koja izgledaju kao da imaju smisla, čak i ako možda ne mogu da objasne svaku pojedinost o otelotvorenju. Na neki način, to je izgledalo logično. Ako je otelotvorenje istinito, nije iznenađujuće da ograničeni umovi ne mogu u potpunosti da ga svhate.

Činilo mi se da je neka vrsta dobrovoljnog “pražnjenja” Isusove nezavisne upotrebe svojih odlika bilo razumno objašnjenje zašto on nije uopšteno ispoljavao svoje “sve” - sveznanje, svemoć i sveprisutnost - u vreme svog postojanja na zemlji, iako Novi zavet jasno navodi da su sve ove osobine istinski njegove.

To je, međutim, bio samo deo problema. Okrenuo sam sledeću stranu svojih beleški i počeo sa drugim nizom pitanja o nekim posebnim biblijskim odeljcima koji su naizgled direktno protivrečili Isusovoj tvrdnji da je Bog.

TVORAC ILI STVOREN?

Deo slike sa kojom Isus mora da se poklopi jeste da je Bog nestvoreno biće koje postoji od večnosti. Knjiga proroka Isaije 57,15 opisuje Boga kao onog “koji živi u vječnosti” ali, rekao sam Karsonu, postoje neki stihovi koji naizgled čvrsto ukazuju da je Isus bio stvoreno biće.

“Na primer”, rekao sam, “u Jevanđelju po Jovanu 3,16 Isus se naziva ‘jedinorodnim’ Sinom Božjim, a u Poslanici Kološanima 1,15 se kaže da je bio ‘rođen pre svake stvari’. Zar to ne ukazuje jasno da je Isus bio stvoren, a ne da je Tvorac?”

Jedna od Karsonovih stručnih oblasti bila je grčka gramatika, na koju se pozvao odgovarajući na oba ova stiha.

“Uzmimo Jevanđelje po Jovanu 3,16”, rekao je. “King Džejms verzija je ta koja prevodi grčke reči kao ‘jedinorodni sin’. Oni koji smatraju da je to tačno, obično to povezuju sa samim otelotvorenjem -

to jest, rođenjem od device Marije. Ali u stvari, to nije ono što reč na grčkom znači.”

“To u stvari znači 'jedinstveni'. Način na koji se ova reč uobičajeno koristila u prvom veku je 'jedinstveni i voljeni'. Prema tome, Jevanđelje po Jovanu 3,16 jednostavno kaže da je Isus jedinstveni i voljeni sin - ili kako to nova međunarodna verzija prevodi, 'jedan jedini sin' - umesto da kaže da je on ontološki rođen na vreme.”

“To objašnjava samo taj odeljak”, istakao sam.

“U redu, pogledajmo stih iz Poslanice Kološanima, koji koristi izraz 'rođen pre svake stvari'. Većina komentatora, bilo konzervativnih ili liberalnih, priznaju da je u Starom zavetu prvorodeni sin, po zakonu o nasledstvu, normalno dobijao veliki deo imanja, ili bi u slučaju carske porodice postao car. Prvenac je, prema tome, jedini imao sva očeva prava.”

“Do drugog veka pre Hrista, postojala su mesta u kojima ta reč više nije imala značenje rađanja ili rađanja kao prvi, već je nosila ideju o autoritetu koji dolazi sa tom pozicijom zakonitog naslednika. To je način koji se odnosi na Isusa, kako praktično svi naučnici priznaju. U svetlosti toga, sam izraz 'jedinorodni' je neznatno obmanjujući.”

“Šta bi bio bolji prevod?” upitao sam.

“Mislim da bi 'uzvišeni naslednik' bilo mnogo podesnije”, odgovorio je.

Iako bi to objasnilo navod iz Poslanice Kološanima, Karson je nastavio sa poslednjim stavom.

“Ako ćete navoditi Poslanicu Kološanima 1,15, morate se držati konteksta čitajući poslanicu Kološanima 2,9, gde isti autor naglašava: 'Jer u njemu živi svaka punina Božanstva telesno.' Autor ne bi protivrečio samom sebi. Prema tome, izraz 'jedinorodni' ne može da isključi Isusovu večnost pošto je to deo onoga što znači posedovati puninu božanske prirode.”

Što se mene tiče, to je zatvorilo problem. Međutim, postojali su drugi problematični odeljci. U Jevanđelju po Marku 10 neko se obraća Isusu sa “učitelju blagi”, podstakavši ga da odgovori: “...što me zoveš blagim? Niko nije blag osim jednoga Boga.”

“Zar nije negirao svoju božansku prirodu kada je to rekao?” upitao sam.

“Ne, mislim da je hteo da navede čoveka da zastane i razmisli o onome što govori”, objasnio je Karson. “Uporedni odeljak u Jevanđelju po Mateju je opširniji i tu uopšte ne nalazimo da Isus umanjuje svoju božansku prirodu.”

“Mislim da sve što kaže jeste: 'Stani; zašto me nazivaš blagim? Da li je to samo uljudnost, kao kada bi rekao, 'dobar dan?' Šta misliš

pod blagim? Nazivaš me blagim učiteljem - da li je to zato što pokušavaš da mi se umiliš?"

"U suštinskom smislu postoji samo jedan koji je blag, a to je Bog. Ali Isus nije izričito rekao, 'nemoj da me zoveš tako'. On kaže: 'Da li stvarno shvataš šta si rekao kada to kažeš? Da li mi stvarno pripisuješ ono što treba pripisati jedino Bogu?'"

"To bi se moglo objasniti da znači: 'Ja sam zaista ono što kažeš; govoriš bolje nego što razumeš' ili 'Nemoj se usuđivati da me nazivaš tako; sledeći put me zovi 'grešni Isuse' kao što i svi drugi tako čine'. A na osnovu svega onoga što Isus kaže i čini, šta ima više smisla prihvatiti?"

Uz toliko puno stihova koji nazivaju Isusa "bezgrešnim", "svetim", "pravednim", "nevinim", "neuprljanim" i "odvojenim od grešnika", odgovor je bio prilično očigledan.

DA LI JE ISUS MANJI BOG?

Ako je Isus bio Bog, kakva vrsta Boga je bio? Da li je bio jednak sa Ocem, ili je bio neka vrsta mladog Boga, posedujući odlike božanstva, a ipak ne uspevajući da se poklopi sa celom slikom koju Stari zavet daje o Bogu?

To pitanje dolazi iz jednog drugog odeljka koji sam istakao Karsonu. "Isus je rekao u Jevanđelju po Jovanu 14,28: 'Jer je otac moj veći od mene.' Neki ljudi to razmatraju i zaključuju da je Isus morao da bude manji Bog. Da li su u pravu?" upitao sam.

Karson je uzdahnuo. "Moj otac je bio propovednik", odgovorio je, "i načelo u našem domu, dok sam odrastao, bilo je: 'Tekst bez konteksta postaje izgovor za sumnju.' Veoma je značajno videti taj odeljak u tom kontekstu."

"Učenici tuguju jer je Isus rekao da odlazi. Isus kaže: 'Kad bi ste imali ljubav k meni, onda bi ste se obradovali što rekoh: idem k ocu, jer je otac moj veći od mene.' To znači da se Isus vraća slavi koja mu pripada. Tako da kada bi stvarno znali ko je on i kada bi ga iskreno voleli, bilo bi im drago da se on vraća u carstvo u kome je stvarno veći. Isus je rekao u Jevanđelju po Jovanu 17,5: 'I sad proslavi ti mene, oče, slavom koju imah sa tobom pre nego svet postade' - to jest, 'jer je otac moj veći od mene'."

"Kada koristite kategoriju kao što je 'veći', to ne mora da znači ontološki veći. Ako kažem, na primer, da je predsednik Sjedinjenih Država veći od mene, ne kažem da je on ontološki superiornije biće. On je veći po svojim vojnim sposobnostima, političkoj moći i javnom odobravanju, ali on nije ništa više čovek nego ja. On je ljudsko biće i ja sam ljudsko biće."

“Prema tome, kada Isus kaže: 'Jer je otac moj veći od mene', mora se sagledati kontekst i upitati da li Isus kaže: 'Otac je veći od mene zato što je on Bog, a ja nisam.' Iskreno, bilo bi prilično smešno to reći. Pretpostavimo da se popnem na neku govornicu da bih propovedao i kažem: 'Svečano izjavljujem da je Bog veći od mene' to bi bilo prilično beskorisno opažanje.”

“Poređenje ima smisla samo ako su oni već na istoj ravni i ako postoje neke granice. Isus je u granicama otelotvorenja - ide na krst; umreće - ali će se vratiti ocu i slavi koju je imao sa ocem pre nego što je svet stvoren.”

“On kaže: 'Vi ljudi tugujete zbog mene; trebali bi ste da se radujete jer se vraćam kući.' U tom smislu je rečeno: 'Jer je otac moj veći od mene.’”

“Prema tome”, rekao sam, “to nije izričito negiranje njegove božanske prirode”.

“Ne”, zaključio je, “zaista ne. Kontekst sve razjašnjava”.

Iako sam bio spreman da prihvatim činjenicu da Isus nije bio manji Bog, imao sam drugačije i osetljivije pitanje koje sam želeo da postavim: kako je Isus mogao da bude milostivi Bog, a ipak da usvoji ideju o večnoj patnji za one koji ga odbacuju?

UZNEMIRUJUĆE PITANJE PAKLA

Biblija kaže da je Bog pun ljubavi. Novi zavet tvrdi isto o Isusu. Ali, da li oni zaista mogu da budu puni ljubavi dok u isto vreme šalju ljude u pakao? Ipak, Isus uči o paklu više od bilo koga drugog u celoj Bibliji. Zar to ne protivreči njegovom nežnom i saosećajnom karakteru?

Postavljajući to pitanje Karsonu, naveo sam oštre reči agnostika Čarlsa Templtona: “Kako je nebeski otac pun ljubavi mogao da stvori pakao, i da će milione ljudi da pošalje u pakao zato što oni ne prihvataju ili ne mogu ili neće da prihvate određena religiozna verovanja?”³

Ovo pitanje, iako sa namerom maksimalnog uticaja, nije naljutilo Karsona. Počeo je da razjašnjava. “Kao prvo”, rekao je, “nisam siguran da će Bog jednostavno da šalje ljude u pakao jer ne prihvataju određena verovanja”.

Razmislio je za trenutak, zatim se povukao kako bi uzeo zalet za potpuniji odgovor, govoreći o pitanju koje mnogi savremeni ljudi smatraju staromodnim anahronizmom, a to je greh.

“Zamislite Boga na početku stvaranja sa muškarcem i ženom načinjenim prema njegovom obličju”, rekao je Karson. “Oni se probude ujutru i misle o Bogu. Vole ga iskreno. Oduševljeni su da

čine ono što on želi; to je njihovo celokupno zadovoljstvo. Istinski su povezani sa njim i istinski su povezani jedno sa drugim.”

“Zatim sa ulaskom greha i pobune u svet, ti nosioci obliča počinju da misle da su u središtu svemira. Ne doslovno, ali to je način na koji razmišljaju. A to je način na koji i mi mislimo. Sve stvari koje nazivamo ‘socijalnom patologijom’ - rat, silovanje, ogorčenost, zavist, tajne ljubomore, ponos, kompleks inferiornosti - su u vezi sa činjenicom da nismo istinski povezani sa Bogom. Posledica je da ljudi biva-ju povređeni.”

“Sa Božjeg gledišta, to je šokantno gnusno. Šta bi onda Bog trebao da učini sa tim? Ako kaže: ‘Pa, nije me briga’, onda On kaže da ga se zlo ne tiče. To je nešto kao reći: ‘O da, holokaust - ne tiče me se.’ Zar ne bi smo bili šokirani da Bog nema više moralne standarde o takvim pitanjima?”

“Ali u principu, ako je On vrsta Boga koja moralno prosuđuje o tim stvarima, mora da ima moralni sud o ovom velikom problemu svih onih koji nose božansko obličje i koji mašu svojim slabašnim pesnicama njemu u lice i pevaju sa Frenkom Sinatrom: ‘Radio sam na svoj način.’ To je prava priroda greha.”

“Pošto smo to utvrdili, pakao nije mesto gde će ljudi biti poslati zato što su prilično dobri, ali jednostavno nisu verovali u prave stvari. Oni će biti tamo poslani, pre svega, zato što prkose svom Tvorcu i žele da budu u središtu svemira. Pakao neće biti ispunjen ljudima koji su se već pokajali, ali Bog nije dovoljno milostiv ili dovoljno dobar da bi pustio i njih kod sebe. Biće pun ljudi koji žele, kroz celu večnost, da i dalje budu u središtu svemira i koji istraju u svojoj pobuni protiv Boga.”

“Šta Bog treba da učini? Ako kaže da ga to ne zanima, Bog više nije Bog kome se treba diviti. Ili je nemoralan ili surov. Kada bi delovao na bilo koji drugi način na tako otvorenu pobunu, to bi značilo umanjivanje samog Boga.”

Ubacio sam se: “Da, ali ono što izgleda da najviše smeta ljudima je ideja da će Bog uništiti te ljude. To izgleda opako, zar ne?”

Karson je odgovorio, “Kao prvo, Biblija kaže da postoje različiti stepeni kazne, tako da nisam siguran da postoji isti nivo intenziteta za sve ljude.”

“Kao drugo, kada bi Bog digao ruke od ovog palog sveta tako da ne bi postojalo ograničenja ljudskoj pokvarenosti, sami bi smo načinili pakao. Tako da ako dozvolite da veliki broj grešnika živi negde na nekom ograničenom mestu gde ne bi mogli nikome da nanose štetu sem sebi, šta dobijate nego pakao? Suština je u onome što oni čine sebi, a to je ono što žele, jer još uvek nisu odbacili greh i pokajali se.”

Mislio sam da je Karson završio odgovor, jer je za trenutak okle-
vao. Međutim, imao je još jednu značajniju stvar. "Jedna od stvari na
kojima Biblija insistira je da na kraju ne samo da će pravda biti
izvršena, već će se videti da je pravda izvršena tako da će se sva
usta zatvoriti."

Uhvatio sam se za tu poslednju izjavu. "Drugim rečima", rekao
sam, "u vreme strašnog suda neće biti nikog na svetu ko bi pobe-
gao od tog iskustva govoreći da Bog prema njemu nije pošteno pos-
tupio. Svi će uvideti suštinsku pravdu u načinu na koji Bog sudi njima
i svetu."

"Tačno", rekao je Karson odlučno. "Pravda se ne sprovodi uvek u
ovom svetu; to vidimo svakog dana. Ali poslednjeg dana ona će se
izvršiti tako da je svi vide. I niko neće moći da se žali govoreći: 'To
nije pošteno.'"

ISUS I ROPSTVO

Postojao je još jedan problem koji sam želeo da postavim
Karsonu. Pogledao sam na sat. "Da li imate još nekoliko minuta?"
upitao sam. Kada je odgovorio da ima, počeo sam da iznosim još
jednu spornu temu.

Da bi bio Bog, Isus je morao da bude etički savršen. Međutim,
neki kritičari hrišćanstva su izneli optužbe da on to nije ostvario, kako
kažu, jer je prećutno odobravao moralno užasnu praksu ropstva. Kao
što je Morton Smit (Morton Smit) napisao:

"Postojalo je bezbroj robova za cara i rimsku državu; jerusalimski
hram je posedovao robove; prvosveštenik je posedovao robove
(jedan od njih je izgubio uvo prilikom Isusovog hvatanja); skoro svi
bogataši i gotovo cela srednja klasa je posedovala robove. Koliko
nam je rečeno, Isus nikada nije osuđivao tu praksu.... Izgleda da
je bilo pobuna robova u Izraelu i Jordanu u Isusovoj mladosti;
čudotvorac koji bi vodio takvu pobunu privukao bi veliki broj sled-
benika. Da je Isus osuđivao ropstvo ili obećavao oslobađanje?
Skoro sigurno bi čuli da je to činio. Međutim, ne čujemo ništa,
tako da je najverovatnija pretpostavka da ništa nije rekao."⁴

Kako Isusov propust da podstakne ukidanje ropstva može da se
uskлади sa Božjom ljubavi prema svim ljudima? "Zašto Isus nije ustao
i uzviknuo: 'Ropstvo je pogrešno?'" upitao sam. "Da li je bio manje
moralan jer nije radio na ukidanju institucije koja je ponižavala ljude
koji su načinjeni po obličju Božjem?"

Karson se uspravio na stolici. "Stvarno mislim da ljudi koji stav-
ljaju takve zamerke ne uviđaju suštinu", rekao je. "Ako mi dopustite,
započeo bih govoreći o ropstvu, drevnom i savremenom, jer je u našoj

kulturi ovaj problem razumljivo pun osećanja koja nisu postojala u drevnom svetu.”

Dao sam mu znak da nastavi. “Molim vas, nastavite”, rekao sam.

ZBACIVANJE UGNJETAVANJA

“U svojoj knjizi ‘Rasa i kultura’ (Race and Culture),⁵ američki crnac, naučnik Tomas Sovel (Thomas Sowell) ističe da je svaka velika svetska kultura do savremenog perioda, bez izuzetka, imala ropstvo”, objasnio je Karson. “Iako je moglo biti povezano sa vojnim osvajanjima, obično je ropstvo služilo ekonomskoj funkciji. Oni nisu imali zakone o bankrotu, tako da ako bi ste dospeli u veliki materijalni škripac, prodali bi ste sebe i/ili vašu porodicu u ropstvo. Dok je namirivalo dug, ropstvo je takođe obezbeđivalo posao. Nije uvek bilo loše; bar je postojalo kao opcija za preživljavanje.”

“Molim vas da me razumete: ne pokušavam da ulepšam ropstvo na bilo koji način. Međutim, u rimsko doba postojale su sluge koji su bili robovi, a bilo je i drugih slugu, koji su bili ekvivalenti istaknutim doktorima, koji su podučavali porodice. I nije bilo povezanosti određene rase sa ropstvom.”

“Ipak, u američkom ropstvu, svi crnci, i samo crnci su bili robovi. To je bio jedan od naročitih užasa tog ropstva i proizveo je nepošten osećaj inferiornosti crnaca sa kojim mnogi od nas i dalje nastavljaju da se bore.”

“Pogledajmo sada Bibliju. U jevrejskom društvu, po zakonu, svako je morao biti oslobođen svake jubilarne godine. Drugim rečima, svake sedme godine ropstvo je bilo zabranjeno. Da li su se stvarno stvari tako i odigravale, to je u svakom slučaju bilo ono što je Bog rekao i to je bio okvir u kome je Isus odrastao.”

“Ali morate da imate na umu Isusovu misiju. U suštini, on nije došao da zbaci rimski i uopšte ekonomski sistem, koji je uključivao robove. On je došao da oslobodi ljude i žene od greha. Ovde je moja suština: njegova poruka preobražava ljude tako da oni počinju da vole Boga svim svojim srcem, dušom, umom i snagom, i da takođe vole svoje susede kao sebe same. Prirodno, to je uticalo i na ideju o ropstvu.”

“Pogledajte šta apostol Pavle kaže u svojoj Poslanici Filimonu u vezi sa odbeglim robom Onisimom. Pavle ne kaže da se ropstvo ukine, jer bi to samo proizvelo njegovo pogubljenje. Umesto toga, on kaže Filimonu da je bolje da se ponaša prema Onisimu kao prema bratu u Hristu, kao što bi se ponašao prema samom Pavlu. A zatim, da bi načinio stvari savršeno jasnim, Pavle naglašava: ‘...da ti ne kažem da si i sam sebe meni dužan.’”

“Zbacivanje ropstva se, prema tome, ostvaruje kroz preobražaj ljudi i žena preko Jevanđelja, a ne jednostavno promenom ekonomskog sistema. Svi smo videli šta se može desiti kada jednostavno zamenite ekonomski sistem i nametnete novi poredak. Ceo komunistički san je bio stvaranje 'revolucionara' za kojim će uslediti 'novi čovek'. Problem je da nikada nisu pronašli 'novog čoveka'. Rešili su se ugnjetača seljaka, ali to nije značilo da su seljaci odjednom postali slobodni - jednostavno su bili pod novim režimom. Na kraju, ako želite trajnu promenu, morate da preobrazite srca ljudi. A to je bila Isusova misija.”

“Takođe je vredno postaviti pitanje koje je Sovel postavio: kako je ropstvo prestalo? On ističe da je pokretačka snaga za ukidanje ropstva bilo evanđeosko buđenje u Engleskoj. Hrišćani su početkom 19. veka preko parlamenta progurali ukidanje ropstva i zatim su koristili britanske vojne brodove da zaustave trgovinu robljem preko Atlantika.”

“Dok je bilo oko 11 miliona Afrikanaca koji su prebačeni u Ameriku - a mnogi nisu uspeali da stignu - bilo je oko 13 miliona Afrikanaca koji su otpremljeni brodovima kako bi postali robovi u arapskom svetu. Ponovo su Britanci bili ti koji su, podstaknuti ljudima čija su srca promenjena Hristom, poslali vojne brodove u Persijski zaliv kako bi se tome usprotivili.”

Karsonov odgovor je imao smisla ne samo istorijski, već i po mom iskustvu. Na primer, pre više godina poznao sam biznismena koji je bio zagriženi rasista sa nadmoćnim i oholim stavom prema bilo kome druge boje kože. Nije činio nikakve napore kako bi prikrrio svoj prezir prema američkim crncima, dopuštajući da se njegove predrasude razliju u grube šale i zajedljive primedbe. Nikakvi argumenti nisu mogli da ga odvrte od njegovih odvratnih ubeđenja.

Zatim je postao Isusov sledbenik. Dok sam zapanjeno gledao, njegovi stavovi, gledišta i vrednosti su se vremenom promenili kako je Bog obnovio njegovo srce. Uvideo je da ne može više gajiti zlu volju prema bilo kojoj osobi, pošto Biblija uči da su svi ljudi načinjeni po obličju Božjem. Sada iskreno mogu da kažem da se on danas stara za druge i prihvata ih, uključujući i one koji su različiti od njega.

Nisu ga promenili zakoni. Razmišljanje ga nije promenilo. Pozivi na osećanja ga nisu promenili. On će vam reći da ga je Bog promenio iznutra - presudno, potpuno i trajno. To je jedan od velikog broja primera koje sam video o moći Jevanđelja o kojoj je govorio Karson - moći da preobrazi osvetoljubive osobe u čovekoljubce, sebičnjake kamenog srca u davaoce mekog srca, silnike u slugu, i ljude koji iskorišćavaju druge - kroz ropstvo ili neki drugi oblik ugnjetavanja - u ljude koji prihvataju sve druge.

To se uklapa sa onim što je apostol Pavle rekao u Poslanici Galatima 3,28: “Nema tu Jevrejina ni Grka, nema roba ni gospodara, nema muškoga roda ni ženskoga, jer ste vi svi jedno u Hristu Isusu.”

POKLAPANJE SA BOŽJOM SLIKOM

Karson i ja smo razgovarali, ponekad vrlo živo, dva sata, ispunivši više kasete nego što bi stalo u ovo poglavlje. Uvideo sam da su njegovi odgovori dobro promišljeni i teološki zasnovani. Međutim, na kraju je ostalo neobjašnjeno kako otelotvorenje deluje - kako duh preuzima telo.

Čak i pored toga, po Bibliji, činjenica da se to odigralo ne dovodi se u sumnju. Svaka Božja osobina, kaže se u Novom zavetu, nalazi se u Isus Hristu:

- Sveznanje? U Jevanđelju po Jovanu 16,30 apostol Jovan tvrdi za Isusa: “Sad znamo da sve znaš.”
- Sveprisutnost? Isus je rekao u Jevanđelju po Mateju 28,20: “I evo ja sam s vama u sve dane do svršetka veka”, a u Jevanđelju po Mateju 18,20: “Jer gdje su dva ili tri sabrani u ime moje, onde sam ja među njima.”
- Svemoćnost? “Dade mi se svaka vlast na nebu i na zemlji”, rekao je Isus u Jevanđelju po Mateju 28,18.
- Večnost? U Jevanđelju po Jovanu 1,1 se objavljuje o Isusu: “U početku beše reč, i reč beše u Boga, i Bog beše reč.”
- Nepromenljivost? U Poslanici Jevrejima 13,8 se kaže: “Isus Hristos juče je, i danas onaj isti, i vavijek.”

Takođe, Stari zavet stvara sliku Boga korišćenjem titula i opisa kao što su Alfa i Omega, Gospod, Spasitelj, Car, Sudija, Videlo, Stena, Otkupitelj, Pastir, Tvorac, Životodavac, Onaj koji prašta grehe. Zadivljujuće je zapaziti da se u Novom zavetu svaki od ovih naziva primenjuje na Isusa.⁶

Isus je sve to rekao u Jevanđelju po Jovanu 14,7: “Kada bi ste mene znali onda bi ste znali i oca mojega.” Slobodan prevod: “Kada posmatrate sliku Boga iz Starog zaveta, videćete sličnost sa mnom.”

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Pročitajte Poslanicu Filipljanima, koja govori o Isusu koji se ponizio, i rađanju pod skromnim okolnostima, sa krstom kao svojim odredištem. Koji su neki mogući motivi da Isus to uradi. Zatim pročitajte stihove 9-11. šta se dešava kao rezultat Isusove misije? Šta bi moglo da podstakne svakoga da jednog dana zaključi da je Isus Bog?

2. Da li je ideja pakla predstavljala prepreku na vašem duhovnom putovanju? Kako reagujete na Karsonovo objašnjenje ovog pitanja?

3. Karson je govorio o nekim stihovima koji na prvi pogled izgledaju kao da ukazuju da je Isus bio stvoreno biće ili manji Bog. Da li smatrate da je njegovo razmišljanje ubedljivo? Zašto da ili zašto ne? Šta vas je njegova analiza ovih pitanja naučila u vezi sa potrebom za odgovarajućom pozadinskom informacijom u tumačenju Svetog pisma?

Za dalje dokaze

Više izvora o ovoj temi

Harris, Murray J. *Jesus As God*. Grand Rapids: Baker, 1993.

Martin, W J. *The Deity of Christ*. Chicago: Moody Press, 1964.

McDowell, Josh, and Bart Larson. *Jesus: A Biblical Defense a His Deity*. San Bernardino, Calif.: Here's Life, 1983.

Stott, John. *Basic Christianity*. Grand Rapids: Eerdmans, 1986.

Zodhiates, Spiros. *Was Christ God?* Grand Rapids: Eerdmans, 1966.

10

DOKAZ OTISAKA PRSTIJU

Da li se Isus - i samo Isus - poklapa sa identitetom Mesije?

Bila je subota bez naročitih događaja u domu Hilerovih u Čikagu. Klarens Hiler je potrošio popodne bojeći trem svoje dvospratne kuće u Zapadnoj ulici 104. Do večeri, on i njegova porodica su se povukli u krevet. Međutim, ono što se zatim dogodilo zauvek će promeniti Krivični zakon u Americi.

Hilerovi su se probudili rano ujutru 19. septembra 1910. godine i posumnjali su da se ugasila gasna lampa blizu spavaće sobe njihove ćerke. Klarens je otišao da to istraži. Njegova žena je čula niz zvukova: komešanje, dva čoveka koja su se kotrljala niz stepenice, dva pucnja i lupanje prednjih vrata. Izašla je i pronašla Klarensa mrtvog na dnu stepeništa.

Policija je uhapsila Tomasa Dženingsa, osuđivanog provalnika, na manje od dva kilometra od mesta zločina. Na njegovoj odeći se nalazila krv, a njegova leva ruka je bila povređena. Oboje, kako je on rekao, od pada na tramvaj. U džepu su pronašli istu vrstu pištolja koji je korišćen za ubistvo Klarensa Hilera, ali nisu mogli da utvrde da li je to bilo oružije kojim je počinjeno ubistvo.

Znajući da im je potrebno više od toga za osudu Dženingsa, detektivi su istražili Hilerovu kuću u potrazi za dodatnim tragovima. Jedna činjenica je ubrzo postala očigledna: ubica je ušao kroz zadnji kuhinjski prozor. Detektivi su izašli - i tu su, neposredno pored prozora, zauvek utisnuti u belu boju, koju je sama žrtva tako brižljivo nanosila na ogradu samo nekoliko časova pre svoje smrti, pronašli jasne otiske prstiju nečije leve ruke.

Dokazi na osnovu otisaka prstiju su bili nov koncept u to vreme, pošto su tek nedavno prikazani na međunarodnoj policijskoj izložbi u Sent Luisu. Do tada otisci prstiju nikada nisu korišćeni za osuđivanje bilo koga za ubistvo u Sjedinjenim Državama.

Uprkos snažnim prigovorima advokata odbrane da su takvi dokazi nenaučni i neprihvatljivi, četiri policajca je svedočilo da su se otisci prstiju na boji savršeno uklapali sa otiscima Tomasa Dženingsa - i

samo sa njegovim. Porota je proglasila Dženingsa krivim, Vrhovni sud Illinoisa je podržao njegovo osuđivanje na ovom istorijskom suđenju, i on je kasnije obešen.¹

Pretpostavka na kojoj se zasnivaju dokazi na osnovu otisaka prstiju je jednostavna: svaka osoba ima jedinstvene brazde na prstima. Kada se otisak, pronađen na predmetu, poklapa sa obracem brazdi na prstu osobe, istražitelji mogu da zaključe sa naučnom pouzdanošću da je ta određena osoba dodirnula predmet.

U mnogim kriminalnim slučajevima, prepoznavanje otisaka prstiju je glavni dokaz. Sećam se da sam izveštavao o suđenju na kome je samo jedan otisak palca, pronađen na celofanskom omotu kutije cigareta, bio određujući faktor u osuđivanju 20-godišnjeg provalnika za ubistvo kolege sa koledža.² Dokazi na osnovu otisaka prstiju mogu da budu toliko odlučujući.

U redu, ali kakve to veze ima sa Isusom Hristom? Jednostavno: postoji druga vrsta dokaza koja se može usporediti sa otiscima prstiju i koja uspostavlja sa zapanjujućim stepenom izvesnosti da je Isus zaista Mesija Izraela i celog sveta.

U jevrejskom Svetom pismu, koje hrišćani nazivaju Stari zavet, postoji nekoliko desetina glavnih proročanstava o dolasku Mesije, koga će poslati Bog da spase svoj narod. U određenom smislu, ta predviđanja su formirala figurativne otiske prstiju kojima može da odgovara samo Pomazanik. Na taj način, Izraelci su mogli da isključe svakog varalicu i da potvrde da li je neko autentični Mesija.

Grčka reč za "Mesiju" je Hristos. Ali, da li je Isus stvarno bio Hristos? Da li je na čudesan način ispunio ta proročanstva koja su napisana stotinama godina pre njegovog rođenja? Kako možemo da znamo da je on bio jedina osoba tokom istorije koja se poklapala sa proročkim otiscima prstiju?

Postoji puno naučnika sa dugim nizom akademskih zvanja ispred svog imena koje sam mogao da upitam u vezi sa ovim. Međutim, želeo sam da intervjuišem nekoga za koga je to bilo više od apstraktnih akademskih vežbe, i to me je dovelo do veoma neobičnog mesta u Južnoj Kaliforniji.

DEVETI INTERVJU: MR LUIS S. LAPID

Obično bi crkva bila prirodno mesto gde se nekom postavljaju pitanja o biblijskim stvarima. Ali, bilo je nečeg drugačijeg u sedenju sa pastorom Luisom Lapidom, u crkvi ujutru, posle službe. Ovi redovi klupa i vitraža nisu bili mesto gde bi ste očekivali da pronađete prijatnog Jevrejina iz Njuarka, u Nju Džerziju.

Pa ipak, to je Lapidovo poreklo. Za nekoga sa njegovim poreklom, pitanje da li je Isus dugo očekivani Mesija prevazilazi teoriju. To je

duboko lično pitanje i ja sam potražio Lapidu kako bih mogao da čujem priču o njegovom sopstvenom istraživanju ovog kritičnog pitanja.

Lapid je diplomirao teologiju na Univerzitetu u Dalasu i magistrirao teologiju iz oblasti Starog zaveta i semitistike na Teološkom fakultetu Talbot. Radio je deset godina u "Službi odabranog naroda", govoreći o Isusu studentima Jevrejima na tom koledžu. Predavao je na odeljenju za Bibliju Bajolo Univerziteta i radio sedam godina kao instruktor na seminarima "Kurs kroz Bibliju". Takođe je bivši predsednik nacionalne mreže 15 mesijanskih zajednica.

Vitak i sa naočarima, Lapid govori blago, ali uvek uz osmeh i uvek je spreman za šalu. Bio je ljubazan dok me je dovodio do stolice ispred udruženja Bet Arijal u Šerman Ouksu, u Kaliforniji. Nisam želeo da počnem razgovor raspravljajući o biblijskim sporovima oko nijansi; umesto toga, započeo sam pozivajući Lapidu da mi ispriča priču o svom duhovnom putovanju.

Sklopio je ruke i stavio ih na krilo, pogledao u tamne drvene zidove dok je odlučivao odakle da započne, a zatim počeo otkrivajući izvanrednu priču koja nas je odvela iz Njuarka do Grinvič Viliđža, pa do Vijetnama i Los Anđelesa, od skepticizma do vere, od judaizma ka hrišćanstvu, od Isusa kao nevažnog, do Isusa kao Mesije.

"Kao što znate, potičem iz jevrejske porodice", počeo je. "Pohađao sam sedam godina školu u konzervativnoj jevrejskog sinagogi, pripremajući se za Bar micvu. Iako smo smatrali da je to bilo veoma značajno, vera naše porodice nije u velikoj meri uticala na naš svakodnevni život. Nismo prestajali da radimo u subotu; nismo se hranili onako kako piše u Bibliji."

Nasmešio se. "Međutim, na velike praznike išli smo u strožiju ortodoksnu sinagogu, pošto je nekako moj otac osećao da tamo treba da idemo ako stvarno želimo da ozbiljno budemo sa Bogom!"

Kada sam ga prekinuo kako bih ga upitao šta su ga njegovi roditelji učili o Mesiji, Lapidov odgovor je bio jasan. "To nikada nije spomenuto", rekao je odlučno.

Nisam poverovao. U stvari, mislio sam da sam ga pogrešno razumeo. "Kažete da nikada niste razgovarali o tome?" upitao sam.

"Nikada", ponovio je. "Čak se ne sećam da je o tome govoreno u našoj školi."

To je za mene bilo iznenađujuće. "Šta je sa Isusom?" upitao sam. "Da li se o njemu ikada govorilo? Da li je njegovo ime korišćeno?"

"Veoma retko", odgovorio je Lapid. "U osnovi, o njemu se nikada nije raspravljalo. Moji utisci o Isusu su nastali razgledanjem hrišćanskih crkava: tu je bio krst, trnov venac, probodeno rebro, krv

koja je tekla sa njegove glave. Meni to nije imalo nikakvog smisla. Zašto obožavati čoveka na krstu, sa klinovima na rukama i nogama?"

Pretpostavljao sam da je Lapidov stav prema hrišćanstvu bio takav i iz drugih razloga, pored zabune oko njihovih uverenja. "Da li ste verovali da su hrišćani bili u osnovi problema antisemitizma?" upitao sam.

"Ne-Jevreji su smatrani sinonimom za hrišćanje, i mi smo učeni da budemo obazrivi, jer je među ne-Jevrejima moglo biti antisemitizma", rekao je, zvučeći po malo diplomatski.

Nastavio sam dalje sa pitanjem. "Da li bi ste rekli da ste razvili neke negativne stavove prema hrišćanima?"

Ovog puta nije oklevao. "Da, delimično jesam", rekao je. "U stvari, kada mi je kasnije Novi zavet prvi put predstavljen, iskreno sam mislio da će u osnovi predstavljati udžbenik o antisemitizmu."

Klimnuo sam glavom, ožaloćen mišlju koliko mnogo ljudi ima pogrešno mišljenje o hrišćanstvu.

POČINJE DUHOVNA POTRAGA

Lapid je rekao da je nekoliko događaja umanjilo njegovu privrženost religiji dok je odrastao. Pošto su me zanimali detalji, zamolio sam ga da to obrazloži i odmah je počeo da govori o onome što je očigledno bila najteža epizoda u njegovom životu.

"Moji roditelji su se razveli kada sam imao 17 godina", rekao je, i bilo je iznenađujuće, da sam čak i posle svih tih godina mogao da osetim povređenost u njegovom glasu. "To je zaista zarilo kolac u moje religiozno srce koje sam možda imao. Pitao sam se, gde je tu Bog? Zašto nisu otišli do rabina da se posavetuju? Kakva je korist od religije, ako ne može da pomogne ljudima na praktičan način? Svakako je mogla da zadrži moje roditelje zajedno. Kada su se razdvojili i deo mene se takođe razdvojio."

"Pored toga, u religiji nisam osećao kao da imam ličan odnos sa Bogom. Učestvovao sam u obilju ceremonija i održavanju tradicija, ali to je bio udaljen i odvojen Bog sa brda Sinaja koji je rekao: 'Evo pravila, živite po njima, biće sve u redu. Videćemo se kasnije.' I tu sam bio ja, adolescent sa pobesnelim hormonima, pitajući se, da li Bog vidi moju borbu? Da li brine za mene kao osobu? Pa, ne na bilo koji način koji sam ja mogao da vidim."

Razvod je pokrenuo razdoblje pobune. Uništavan muzikom i pod uticajem knjiga Džeka Keruaka i Timotija Lirija, trošio je previše vremena u kafićima Grinvič Vilidža da bi išao na koledž - tako da je mogao da dobije poziv za vojsku. Godine 1967, obreo se na drugom kraju sveta, na teretnom brodu čiji je teret - municija, bombe, rakete i drugi snažni eksplozivi - predstavljao izazovnu metu za Vijetkong.

“Sećam se da mi je rečeno o našim izgledima u Vijetnamu: '20% vas će verovatno poginuti, drugih 80% će verovatno dobiti veneričnu bolest ili postati alkoholičar ili postati zavistan od droge. Mislio sam, nemam nijedan procenat šanse da izađem normalan!’”

“To je bio veoma mračan period. Bio sam svedok patnje. Video sam mrtvačke vreće; video sam ratna razaranja. Sreo sam se sa anti-semintizmom među nekim vojnicima američke vojske. Nekoliko njih sa juga je čak zapalilo krst jedne noći. Verovatno sam želeo da se odvojim od svog identiteta - možda sam i zbog toga započeo da proučavam istočnjačke religije.”

Lapid je čitao knjige o istočnjačkoj filozofiji i posećivao budističke hramove dok je bio u Japanu. “Bio sam veoma uznemiren zlom koje sam video i pokušavao sam da procenim kako vera može sa tim da se izbori”, rekao mi je. “Imao sam običaj da kažem: 'Ako Bog postoji, nije važno da li ću ga naći na Sinaju ili na planini Fidži. Prihvaćiću ga na bilo koji način.’”

Preživio je Vijetnam, vraćajući se kući sa novootkrivenom sklonišću ka marihuani i planovima da postane budistički sveštenik. Trudio se da živi asketskim načinom života samoodricanja u pokušaju da otkloni lošu karmu za nedela u prošlosti, ali je ubrzo shvatio da nikada neće uspeti da nadoknadi sve svoje prestupe.

Lapid je čutao jedan trenutak. “Postao sam depresivan”, rekao je. “Sećam se da sam ušao u podzemnu železnicu i razmišljao, možda je odgovor skakanje pod voz. Mogao sam da se oslobodim tela i da se jednostavno spojim sa Bogom. Bio sam veoma zbunjen. Da bi stvari bile još gore, počeo sam da eksperimentišem sa LSD-em.”

Tražeci novi početak, odlučio je da se preseli u Kaliforniju, gde se njegovo duhovno putovanje nastavilo. “Išao sam na budističke sastanke, ali je to bilo prazno”, rekao je. “Kineski budizam je bio ateistički, japanski budizam je obožavao Budine kipove, zenbudizam je bio previše nejasan. Išao sam na sastanke sajentologa, ali su oni previše manipulativni i pokušavali su sve da kontrolišu. Hiduizam je verovao u sve te nerazumne orgije koje su bogovi vršili i u bogove koji su bili plavi slonovi. Nijedna od njih nije imala smisao; nijedna nije zadovoljavala.”

Čak je pratio prijatelje na sastanke koji su u osnovi bili satanistički. “Posmatrao bih i razmišljao, nešto se ovde dešava, ali nije dobro”, rekao je. “U magli svog sveta zamućenog drogom, rekao sam prijateljima da sam verovao da postoji zla sila koja je iznad mene, koja može da radi u meni, koja postoji kao entitet. Video sam dovoljno zla u svom životu da poverujem u to.”

Pogledao me je ironičnim osmehom. "Pretpostavljam da sam prihvatio postojanje Sotone", rekao je, "pre nego što sam prihvatio Božje."

"NE MOGU DA VERUJEM U ISUSA"

Bila je 1969. godina. Lapidova znatiželja ga je podstakla da poseti Sanset Strip kako bi slušao jednog evanđelistu koji se lancem vezao za krst visok dva i po metra kako bi protestovao zbog načina na koji su lokalni vlasnici kafana uspeali da ga udalje od ulaza svojih radnji. Tamo je Lapid sreo neke hrišćane, koji su ga uvukli u duhovnu raspravu.

Pomalo razmetljivo, počeo je da se razbacuje istočnjačkom filozofijom. "Nema Boga tamo negde", rekao je, ukazujući na nebo. "Mi smo Bog, ja sam Bog. Vi ste Bog, samo treba to da shvatite."

"Pa, ako ste Bog zašto ne stvorite stenu?" odgovorila je na to jedna osoba. "Učinite da se nešto pojavi. To je ono što Bog čini."

U svom umu, zamagljenom drogom, Lapid je zamislio da drži stenu. "Dobro, evo stene", rekao je, pružajući svoju praznu ruku.

Hrišćanin se nasmejao. "To je razlika između vas i pravog Boga", rekao je. "Kada Bog nešto stvori, to može svako da vidi. To je objektivno, a ne subjektivno."

Lapid je to zapamtio. Razmišljajući malo o tome, rekao je sebi: "Ako pronađem Boga, on mora da bude objektivan. Završio sam sa ovom istočnjačkom filozofijom koja kaže da je to sve u mom umu i da mogu da stvorim sopstvenu realnost. Bog mora da bude objektivna stvarnost, ako treba da ima bilo kakvo značenje van moje sopstvene mašte."

Kada je jedan od hrišćana spomenuo Isusovo ime, Lapid je pokušao da ga odbije svojim spremnim odgovorom. "Ne mogu da verujem u Isusa", rekao je.

Sveštenik je tada rekao: "Da li znate o proročanstvima o Mesiji?" upitao je.

Lapid je bio nespreman. "Proročanstva?" rekao je. "Nikada nisam čuo o njima."

Sveštenik je zabrinuo Lapida govoreći o nekim starozavetnim proročanstvima. Sačekajte malo! Lapid je razmišljao. To je moje jevrejsko Sveto pismo koje on sada navodi! Kako je Isus mogao tu da se nalazi?

Kada mu je sveštenik ponudio Bibliju, Lapid je bio skeptičan. "Da li je tu Novi zavet?" upitao je. Sveštenik je potvrdno klimnuo glavom. "Pročitaću samo Stari zavet", rekao mu je Lapid.

Bio je iznenađen odgovorom sveštenika. "U redu", rekao je pastor. "Pročitajte samo Stari zavet i upitajte Boga Avrama, Isaka i

Jakova - Boga Izraela - da vam pokaže da li je Isus Mesija. Pošto on jeste vaš Mesija. On je prvobitno došao jevrejskom narodu, a zatim je bio i spasitelj celog sveta.”

Za Lapida je to bila nova informacija, informacija koja je podstakla njegovu znatiželju. Zapanjujuća informacija. Zato se vratio u stan, otvorio Stari zavet od njegove prve knjige, 1. Knjige Mojsijeve, i pošao u potragu za Isusom u rečima koje su bile napisane stotinama godina pre nego što se drvodelja iz Nazareta uopšte rodio.

“RANJEN ZA NAŠE PRESTUPE”

“Ubrzo”, rekao mi je Lapid, “čitao sam Stari zavet svakog dana i razmatrao jedno proročanstvo za drugim. Na primer, 4. Knjiga Mojsijeva je govorila o proroku većem od Mojsija, koji će doći i koga treba da slušamo. Razmišljao sam, ko može da bude veći od Mojsija? To je zvučalo kao Mesija - neko ko je podjednako velik i poštovan kao Mojsije, ali veći učitelj i veći autoritet. Uhvatio sam se za to i nastavio potragu za njim.”

Kako je Lapid nastavio sa čitanjem Svetog Pisma, zastao je kod dela iz Knjige proroka Isaije, 53. poglavlje. Sa jasnošću i osobenošću, u proročanstvu koje je u izuzetnom pesničkom obliku, nalazimo sliku Mesije koji će patiti i umreti za grehe Izraela i celog sveta - sve to je napisano više od sedam stotina godina pre nego što je Isus hodao zemljom.

“Prezren beše i odbačen između ljudi, bolnik i vičan bolestima, i kao jedan od koga svak zaklanja lice, prezren da ga ni za što ne uzimasmu. A on bolesti naše nosi i nemoći naše uze na se, a mi mišljasmu da je ranjen, da ga Bog bije i muči. Ali on bi ranjen za naše prestupe, izbijen za naša bezakonja; kar beše na njemu našega mira radi, i ranom njegovom mi se iscelismo. Svi mi kao ovce zadosmo, svaki nas se okrenu svojim putem, i Gospod pusti na nj bezakonje svih nas. Mučen bi i zlostavljen, ali ne otvori usta svojih; kao jagnje na zaklanje vođen bi i kao ovca nema pred onim koji je striže ne otvori usta svojih. Od teskobe i od suda uze se, a rod njegov ko će iskazati? Jer se istrže iz zemlje živih i za prestupe naroda mojega bi ranjen. Odrediše mu grob sa zločincima, ali na smrti bi s bogatim, jer ne učini nepravde, niti se nađe prevara u ustima njegovim... i sam nosi grehe mnogih, i za zločince se moli.” (Isaija 53,3-9,12)

Lapid je odmah prepoznao portret: to je bio Isus iz Nazareta! Sada je počeo da shvata slike koje je video u hrišćanskim crkvama u kojima je bio kao dečak: Isusovu patnju, razapetog Isusa, Isusa koji je,

kako je sada shvatio “ranjen za naše prestupe” i dok “sam nosi grehe mnogih”.

Kao što su Jevreji u Starom zavetu trebali da se iskupe za svoje grehe sistemom životinjskih žrtava, tako ovde imamo Isusa, poslednje Božje žrtveno jagnje, koji je otkupio grehe jednom za svagda. Ovde imamo personifikaciju Božjeg plana spasenja.

To otkriće je bilo toliko zapanjujuće da je Lapid mogao da dođe samo do jednog zaključka: to je bila prevara! Verovao je da su ljudi prepisali Stari zavet i izvrnuli Isajijine reči kako bi zvučalo kao da prorok predskazuje Isusov dolazak.

Lapid je odlučio da otkrije prevaru. “Zatražio sam od maćehe da mi pošalje moju jevrejsku Bibliju kako bih mogao sam da proverim”, rekao mi je. “Ona je to učinila i pogodite šta sam pronašao? Pronašao sam da i ona isto kaže? Sada sam stvarno morao da se pozabavim sa tim.”

ISUSOVO JEVREJSTVO

Lapid bi iznova naizlazio na proročanstva u Starom zavetu - više od 40 velikih proročanstava. Isaija je otkrio način Mesijinog rođenja (od device); Mihej je istakao mesto rođenja (Vitlejem); 1. Knjiga Mojsijeva i Knjiga proroka Jeremije navode njegove pretke (potomak Avrama, Isaka i Jakova, od Judinog plemena, iz Davidovog doma); Psalmi su predvideli izdaju, optužbe lažnih svedoka, način smrti (probodene ruke i noge, iako razapinjanje na krst još uvek nije bilo izmišljeno) i njegovo vaskrsenje (neće istrunuti nego će se vazneti u visine); i tako dalje.³ Svako proročanstvo je uklanjalo deo Lapidovog skepticizma dok nije konačno preuzeo drastičan korak.

“Odlučio sam da otvorim Novi zavet i pročitam samo prvu stranu”, rekao je. “Sa strepnjom sam polako krenuo na Jevanđelje po Mateju dok sam gledao po nebu, čekajući da me pogodi grom!”

Prve reči Jevanđelja po Mateju su skočile sa stranice: “Pleme Isusa Hrista, sina Davida, Avramova sina...”

Lapidove oči su se rašilile prisećajući se trenutka kada je prvi put pročitao tu rečenicu. “Pomislio sam, oh! Sin Avramov, Sin Davidov - sve se poklapalo! Krenuo sam na priču o rođenju i pomislio, gle ovo! Jevanđelje po Mateju navodi iz Knjige proroka Isaije 7,14: ‘Devojka će zatrudnjeti, i rodiće sina.’ A zatim sam video kako navodi proroka Jeremiju. Seo sam razmišljajući. Znaš, ovo je o jevrejskom narodu. Gde su tu ne-Jevreji? Šta se ovde dešava?”

“Nisam mogao da ga ostavim. Pročitao sam ostala Jevanđelja i shvatio sam da to nije bio priručnik Američke nacističke partije; to je odnos između Isusa i jevrejske zajednice. Stigao sam do Dela apostolskih i - to je bilo neverovatno! - pokušavali su da pronađu način

kako bi Jevreji mogli da iznesu priču o Isusu ne-Jevrejima. Kakva promena uloga.”

Ispunjena proročanstva su bila toliko ubedljiva da je Lapid počeo da priča ljudima da je smatrao da je Isus Mesija. U to vreme, to je bila samo intelektualna mogućnost za njega, pa ipak su te implikacije bile duboko uznemirujuće.

“Shvatio sam da ako treba da prihvatim Isusa u svoj život, moraju da se izvrše neke značajne promene u načinu na koji sam živeo”, objasnio je. “Morao sam da rešim problem sa drogom, seksom i ostalim. Nisam shvatao da će mi Bog pomoći da načinim te promene; mislio sam da sam moram da očistim svoj život.”

JAVLJANJE BOGA U PUSTINJI

Lapid i neki njegovi prijatelji su se uputili u pustinju Mohave kao pribežište. Osećao je da je u duhovnoj borbi. Uznemiravale su ga noćne more u kojima ga psi raskidaju vukući ga iz suprotnih smerova. Sedeći u pustinjskom grmlju, setio se reči koje mu je neko rekao na Sanset Stripu: “Ili ste na Božijoj strani ili na Sotoninoj.”

Verovao je u otelotvorenje zla - a to nije bila strana na čijoj je želeo da bude. Zato se Lapid molio: “Bože, moram da dođem do kraja ove borbe. Moram da znam, van svake sumnje, da Isus jeste Mesija. Moram da znam da ti, kao Bog Izraela, želiš da verujem u to.”

Dok mi je pričao tu priču, Lapid je oklevao, nesiguran kako da prenese u reči ono što se sledeće dogodilo. Proteklo je nekoliko trenutaka. Zatim je rekao: “Najbolji način na koji mogu da izrazim to iskustvo jeste da je Bog objektivno govorio mom srcu. Ubedio me je, iskustvom, da postoji. U tom trenutku, u pustinji, u svom srcu sam rekao: 'Bože, prihvatam Isusa u svoj život. Ne razumem šta treba da učinim sa njim, ali želim da znam. Prilično sam upropastio svoj život; potreban si mi da me promeniš.'”

I Bog je počeo da to čini u procesu koji traje do današnjih dana. “Moji prijatelji su znali da se moj život promenio, ali nisu mogli to da razumeju.” “Oni bi rekli: 'Nešto ti se desilo u pustinji. Ne želiš više da uzimaš drogu. Nešto je drugačije u vezi sa tobom.'”

“Ja bih rekao: 'Pa, ne mogu da objasnim šta se desilo. Sve što znam je da postoji neko u mom životu, i to je neko ko je svet, ko je pravedan, ko je izvor pozitivnih misli o životu, i ja se jednostavno osećam potpun.’”

Te poslednje reči su, izgledalo je, rekly sve. “Potpun”, naglasio mi je, “na način koji nikada ranije nisam osetio”.

Uprkos pozitivnih promena, bio je zabrinut oko saopštavanja tih vesti roditeljima. Kada je to konačno učinio, reakcije su bile pozitivne.

“Bili su radosni pošto su mogli da vide da više nisam bio zavistan od droga i emocionalno sam zvučao mnogo bolje”, prisećao se.

Kroz izuzetan niz okolnosti, Lapidova molitva za ženu je dobila odgovor kada je sreo Deboru, koja je takođe bila Jevrejka i Isusov sledbenik. Ona ga je pvela u svoju crkvu - istu onu, kako se ispostavilo, u kojoj je propovedao sveštenik koji je više meseci ranije na Sanset Stripu pozvao Lapida da pročita Stari zavet.

Lapid se nasmejao. “Rećiću vam nešto - usta su mu se otvorila od čuda kada me je video kako ulazim u crkvu!”

Ta zajednica je bila puna bivših motociklista, bivših hipika i bivših zavisnika sa Sanset Stripa, zajedno sa naseljenim južnjacima. Za mladog jevrejskog muškarca iz Njuarka, koji je bio relativno stidljiv prema ljudima koji su bili drugačiji od njega, zbog antisemitizma na koga se plašio da će naići, bilo je isceljujuće naučiti da naziva tako raznovrsnu gomilu, braćom i sestrama.”

Lapid je oženio Deboru godinu dana pošto su se upoznali. Od tada je ona rodila dva sina. A zajedno su osnovali udruženje Bet Arijel, dom za Jevreje i ne-Jevreje koji su takođe pronašli sebe u Hristu.

ODGOVORI NA ZAMERKE

Lapid je završio svoju priču i opustio se u stolici. Pustio sam da se taj trenutak produži. Crkva je bila tiha; vitraži su sijali crvenom, žutom i plavom bojom propuštajući kalifornijsko sunce. Seo sam razmišljajući o moći čovekove priče o pronađenoj veri. Divio sam se toj priči o ratu i drogama, o Grinvič Vilidžu i Sanset Stripu i pustinji, od čega ništa nikada ne bih povezao sa prijatnim, urednim propovednikom koji je sedeo nasuprot mene.

Ali, nisam želeo da ignorišem očigledno pitanje koje je njegova priča postavila. Uz Lapidovo dopuštanje počeo sam postavljajući pitanje koje je mi je bilo prvo na umu: “Ako su vam proročanstva bila toliko očigledna i toliko nesumnjivo ukazivala na Isusa, zašto ga mnogi ljudi, kao i mnogi Jevreji, ne prihvataju kao svog Mesiju?”

To je bilo pitanje koje je Lapid sam sebi više puta postavljao tokom tri decenije od kada ga je onaj hrišćanin izazvao da istraži jevrejsko Sveto pismo. “U mom slučaju, izdvojio sam vreme da ga pročitam, a mnogi to ne čine”, odgovorio je.

Neki od izazova proročanstvima izgledaju prilično ubedljivo kada ih neka osoba prvi put čuje. Tako sam jednu po jednu postavio najčešće zamerke Lapidu da bih video kako bi on odgovorio na njih.

1. ARGUMENT PODUDARNOSTI

Prvo, upitao sam Lapida, da li je moguće da je Isus jednostavno ispunio proročanstva prostim slučajem. Možda je on jednostavno jedan od velikog broja ljudi tokom istorije koji su slučajno odgovarali proročkim opisima.

"To nije moguće", bio je njegov odgovor. "Šanse su tako astronomske male da to isključuju. Neko je izvršio proračun i utvrdio da je verovatnoća, da se samo osam proročanstva ispunila, jedna u sto miliona milijardi. Taj broj je milionima puta veći od ukupnog broja ljudi koji su ikada hodali zemljom!"

"On je proračunao da ako uzmete toliki broj srebrnih dolara, oni bi prekrili državu Teksas do visine od 60 centimetara. Ako bi ste obeležili jedan srebrni dolar među njima i zatim rekli osobi vezanih očiju da ide po celoj državi, i da se sagne i uzme jedan novčić, kakve bi bile šanse da izabere onaj koji je označen?"

Sa tim je odgovorio na sopstveno pitanje: "Iste su šanse da neko u istoriji može da ispunila samo osam proročanstava."

Proučavao sam tu istu statističku analizu matematičara Pitera V. Stonera (Peter W. Stoner) kada sam za sebe istraživao mesijanska proročanstva. Stoner je takođe proračunao verovatnoću ispunjavanja 48 proročanstava i ona je iznosila jedan u bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, biliona!⁴

Naši umovi ne mogu da predstavljaju toliko veliki broj. To je zaplašujuća statistika koja je jednaka broju sićušnih atoma u bilion, bilion, bilion milijardi svemira veličine našeg svemira!

"Sama verovatnoća kaže da bi bilo nemoguće da bilo ko ispunila proročanstva Starog zaveta!", zaključio je Lapid. Ipak je Isus, i samo Isus, tokom čitave istorije - uspeo to da uradi."

Pale su mi na pamet reči apostola Pavla: "A Bog, kako unapred javi ustima svih proroka svojih, da će Hristos postradati, izvrši tako." (Dela apostolska 3,18)

2. ARGUMENT IZMENJENIH JEVANĐELJA

Prikazao sam Lapidu drugi scenario, pitajući: "Zar nije moguće da su pisci Jevanđelja preradili detalje kako bi izgledalo da je Isus ispunio proročanstva?"

"Na primer", rekao sam, "proročanstva kažu da kosti Mesije neće biti slomljene, pa je možda Jovan izmislio priču o Rimljanima koji su polomili noge dvojici lopova koji su bili razapeti sa Isusom, a nisu polomili njegove noge. Proročanstva takođe govore o izdaji za trideset srebrnjaka, pa je možda Mateja malo izmenio činjenice i rekao da je Juda prodao Isusa za tu sumu novca."

Ali, zamerka nije opstala duže od prethodne. “Bog je u svojoj mudrosti stvorio proveravanje i premeravanje, i unutar i van hrišćanske zajednice”, objasnio je Lapid. “Kada su Jevanđelja kružila, još uvek je bilo živih ljudi koji su bili u blizini kada su se svi ti događaji odigrali. Neko bi rekao Mateju: 'Ti znaš da se to nije tako dogodilo. Pokušavamo da govorimo o životu u pravедnosti i istini, pa zato nemoj da to prljaš lažima.’”

Pored toga, dodao je, zašto bi Matej izmislio ispunjenje proročanstva, a zatim svojom voljom dopustio da ga ubiju zato što je sledio nekoga za koga je znao da nije stvarno bio Mesija? To ne bi imalo nekog smisla.

Štaviše, Isusovi neprijatelji bi skočili na svaku priliku da opovrgnu Jevanđelja ukazujući na neistine. “Oni bi rekli: 'Ja sam bio tamo, i Isusove kosti jesu bile slomljene od strane Rimljana tokom raspeća’”, rekao je Lapid.

3. ARGUMENT NAMERNOG ISPUNJAVANJA

Neki skeptici su tvrdili da je Isus jednostavno rukovodio svojim životom kako bi ispunio proročanstva. “Zar nije mogao da pročita u Knjizi proroka Zaharije da će Mesija ušetati na magaretu u Jerusalim, a zatim da pripremi sve kako bi učinio upravo to?” upitao sam.

Lapid je učinio mali ustupak. “Za nekoliko proročanstva, da, to je svakako moguće”, rekao je. “Ali, postoje mnoga druga za koja to jednostavno nije bilo moguće.”

“Na primer, kako bi kontrolisao činjenicu da je veće sveštenika ponudilo Judi 30 srebrnjaka da ga izda? Kako je mogao da namesti svoje poreklo, ili mesto rođenja, ili metod svog pogubljenja, ili da su se vojnici kockali za njegovu odeću, ili da su njegove noge ostale nepolomljene na krstu? Kako bi namestio vršenje čuda pred skepticima? Kako bi namestio svoje vaskrsenje i kako bi uredio da bude rođen kada se rodio?”

Poslednji komentar mi je bio zanimljiv. “Šta mislite pod time 'kada se rodio’?” upitao sam.

“Kada protumačite Knjigu proroka Danila 9,24-26, ona predviđa da će se Mesija javiti posle određenog vremena pošto je car Artakserks izdao dekret jevrejskom narodu da krene iz Persije kako bi izgradio jerusalimske zidove”, Lapid je odgovorio.

On se nagno napred kako bi iskazao konačnu nameru: “To stavlja očekivanu pojavu Mesije u precizan trenutak u istoriji, u kome je Isus trebao da se pojavi”, rekao je. “Svakako da to nije mogao unapred da pripremi.”⁵

4. ARGUMENT KONTEKSTA

Jedna druga zamerka je zahtevala razmatranje: da li su odeljci koje hrišćani identifikuju kao mesijanska proročanstva, zaista nameravali da ukažu na dolazak Pomazanika, ili ih hrišćani izvlače iz konteksta i pogrešno tumače?

Lapid je uzdahnio. "Znate, čitam knjige koje pišu ljudi koji pokušavaju da unište ono u šta verujemo. To nije zabavno raditi, ali ja provodim vreme razmatrajući svaku zamerku pojedinačno, a zatim istražujem koncept ili smisao reči na originalnom jeziku", rekao je. "I svaki put, proročanstva su opstala i pokazala se istinitim."

"Ovde je moj izazov skepticima: nemojte da prihvatate moju reč, ali nemojte prihvatati ni reči nevernika. Potrošite vreme kako bi ste to sami istražili. Danas niko ne može da kaže: 'Nema informacija.' Postoji puno knjiga koje vam mogu pomoći."

"I još jedna stvar: iskreno upitajte Boga da vam pokaže da li je ili ne Isus Mesija. To je ono što sam ja učinio - i bez bilo kakve obuke postalo mi je jasno ko se uklapa u Mesijine otiske prstiju."

"SVE TREBA DA SE SVRŠI..."

Kenio sam način na koji je Lapid odgovarao na zamerke, ali je na kraju priča o njegovom duhovnom putovanju bila ta koja mi se ponavljala u umu dok sam kasno te noći leteo nazad za Čikago. Prisećao sam se koliko puno puta sam se susreo sa istim pričama, naročito među uspešnim i razboritim ateistima koji su naročito rešili da pobiju Isusove mesijanske tvrdnje.

Pomislio sam na Stena Telčina (Stan Telchin), biznismena sa istočne obale koji je krenuo u potragu kako bi razotkrio "kult" hrišćanstva pošto je njegova ćerka krenula na koledž i prihvatila Isusa kao svog Mesiju. On je bio zapanjen kada je shvatio da ga je njegova potraga dovela - i njegovu ženu i drugu ćerku - do istog Mesije. Zatim je kasnije postao hrišćanski sveštenik, a njegova knjiga koja prepričava događaje "Izdan!" (Betrayed!), je prevedena na više od 20 jezika.⁶

Tu je i Džek Sternberg (Jack Sternberg), istaknuti lekar kancerolog iz Litl Roka, u Arkanzasu, koji je bio toliko uznemiren onim što je pronašao u Starom zavetu da je izazvao tri stručnjaka da opovrgnu da je Isus bio Mesija. Oni to nisu mogli, i on je takođe tvrdio da je pronašao potpunost u Hristu.⁷

Tu je bio i Piter Grinspen (Peter Greenspan), akušer i ginekolog koji radi u Kanzas Sitiju i koji je klinički vanredni profesor na Univerzitetu u Misuriju - Medicinskom fakultetu u Kanzas Sitiju. Kao i Lapid, bio je izazvan da potraži Isusa u Bibliji. Ono što je pronašao

zabrinulo ga je tako da se okrenuo ateističkim knjigama, tražeći način kako bi pobio Isusova mesijanska punomoćja. Umesto toga, on je zaključio da je Isus zaista čudesno ispunio proročanstva.

Za njega, što je više čitao knjiga onih koji su pokušavali da omalovaže dokaze za Isusa kao Mesiju, to je više grešaka video u njihovim arugumentima. "Ironično", zaključio je Grinspen. "Mislim da sam u stvari došao do vere u Isusa čitajući ono što su napisali klevetnici."⁸

On je utvrdio, kao Lapid i drugi, da su se Isusove reči u Jevanđelju po Luci pokazale tačnim: "Da sve treba da se svrši što je za mene napisano u zakonu Mojsijevu i u prorocima i u psalmima" (Luka 24,44). To se ispunilo, i samo u Isusu - jedinog ličnosti u istoriji koja se poklopila sa proročkim otiscima prstiju Božjeg Pomazanika.

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Čak i ako niste ateista, da li postoji bilo koji aspekt Lapidovog duhovnog putovanja koji je sličan vašem sopstvenom? Da li postoje bilo kakve lekcije koje ste naučili od Lapida o tome kako bi ste trebali da nastavite?

2. Lapid je smatrao da su ga religiozno poreklo i nebiblijski način života sprečavali da postane Isusov sledbenik. Da li postoji bilo šta u vašem životu što bi otežavalo da postanete hrišćanin? Da li vidite neka odricanja kojima ćete se možda izložiti ako postanete hrišćanin? Kako se ona mogu usporediti sa koristima?

3. Lapid je u početku imao negativno mišljenje o hrišćanstvu. U nedavnoj vežbi na East Coast Univerzitetu, reč najčešće povezana sa hrišćaninom je bila netolerantan. Da li imate negativna gledišta prema hrišćanima? Odakle ona potiču? Kako bi to moglo da utiče na vaše prihvatanje dokaza o Isusu?

Za dalje dokaze

Još izvora o ovoj temi

Fruchtenbaum, Arnold. *Jesus Was a Jew*. Tustin, Calif.: Ariel Ministries, 1981.

Frydland, Rachmiel. *What the Rabbis Know about the Messiah*. Cincinnati: Messianic, 1993.

Kaiser, Walter C., Jr. *The Messiah in the Old Testament*. Grand Rapids: Zondervan, 1995.

Rosen, Moishe. *Y'shua, the Jewish Way to Say Jesus*. Chicago: Moody Press, 1982.

Rusen, Ruth, ed. *Jewish Doctors Meet the Great Physioian*. San Francisco: Purple Pomegranate, 1997.
Telchin, Stan. *Betrayed!* Grand Rapids: Chosen, 1982.

TREĆI DEO

Istraživanje vaskrsenja

11

MEDICINSKI DOKAZ

Da li je Isusova smrt bila lažna, a njegovo vaskrsenje prevara?

Zastao sam da pročitam tablu koja je visila u čekaonici doktorove ordinacije: "Neka razgovor prestane, neka se smeh zaustavi. Ovo je mesto na kome smrt uživa da pomaže živima."

Očigledno, to nije bio običan lekar. Bio sam u još jednoj poseti dr Robertu Dž. Stajnu, jednom od najistaknutijih patologa u svetu za sudsku medicinu, medicinskom dektektivu drečećeg, promuklog glasa, koji me je uveseljavao pričama o neočekivanim tragovima koje je otkrivao dok je pregledavao leševe. Za njega, mrtvaci zaista pričaju priče - u stvari, priče koje često donose pravdu živima.

Tokom svoje duge službe, kao lekar u oblasti Kuk, u Ilinoisu, Stajin je izvršio više od 20 hiljada autopsija, svaki put brižljivo tražeći uvide u okolnosti koje su okruživale smrt žrtve. Iznova su njegovo oštro oko za detalje, enciklopedijsko znanje ljudske anatomije i njegova izuzetna istraživačka intuicija pomogli ovom medicinskom stručnjaku da rekonstruiše nasilnu smrt žrtve.

Ponekad su nevini ljudi odbranjeni kao rezultat njegovih nalaza. Ali češće je Stajnov rad bio poslednji klin na kovčegu optuženog. Takav je bio slučaj i sa Džon Vejnem Gejsijem, koji se suočio sa izvršiocem smrtne kazne pošto je Stajin pomogao da se on osudi za 33 surova ubistva.

Toliko presudni mogu da budu medicinski dokazi. Oni mogu da utvrde da li je dete umrlo usled zlostavljanja ili slučajnog pada. Mogu utvrditi da li je osoba umrla prirodnim uzrokom ili ju je ubio neko ko joj je dodao arsenik u čaj. Može da podrži ili obori alibi optuženog određujući vreme smrti žrtve, koristeći domišljate procedure koje mere količinu kalijuma u očima preminulog.

Da, čak i u slučaju nekoga ko je brutalno pogubljen na rimskom krstu pre dve hiljade godina, medicinski dokazi i dalje mogu da daju presudan doprinos: mogu da obore jedan od najdoslednijih argumenata koji tvrde da vaskrsenje Isusa - kao najveća odbrana njegove tvrdnje o božanskoj prirodi - nije ništa drugo do smišljena prevara.

VASKRSENJE ILI OŽIVLJAVANJE?

Ideja da Isus nikada nije stvarno umro na krstu može se pronaći u Kuranu,¹ koji je napisan u sedmom veku. Ahmadija muslimani tvrde da je Isus, u stvari, pobjegao u Indiju. Do današnjeg dana navodno postoji oltar koji označava mesto njegovog groba u Srinagaru, u Kašmiru.²

Na početku 19. veka, Karl Bard (Karl Bahrdt), Karl Venturini (Karl Venturini) i drugi su pokušali da objasne vaskrsenje ukazujući da se Isus samo onesvestio od iscrpljenosti na krstu, ili da mu je dat neki lek koji je učinio da izgleda kao da je mrtav, a da je kasnije oživljen hladnim, vlažnim vazduhom u grobu.³

Teoretičari zavere su poduprli ovu hipotezu ističući da je Isusu data neka tečnost na sunderu dok je bio na krstu (Marko 15,36) i da je Pilat izgledao iznenađen koliko je brzo Isus podlegao ranama (Marko 15,44). Shodno tome, rekli su da Isusovo ponovno pojavljivanje nije bilo čudesno vaskrsenje već samo srećno oživljavanje, a da je njegov grob bio prazan jer je on nastavio da živi.

Iako su ugledni naučnici odbacili ovu takozvanu teoriju o onesveščivanju, ona se i dalje javlja u popularnoj literaturi. Godine 1929, D. H. Lorens (D. H. Lawrence) utkao je ovu temu u kratku priču u kojoj je ukazao da je Isus pobjegao u Egipat, gde se zaljubio u princezu Izis.⁴

Godine 1965, bestseler Hjuja Šonfilda (Hugh Schonfield) "Uskrsnja zavera" (The Passover Plot) je tvrdio da je samo neočekivani ubod u Isosovo telo od strane rimskog vojnika pokvario njegov složeni plan da pobjegne sa krsta živ, iako je šonfild priznao: "Mi nigde ne tvrdimo... da (knjiga) predstavlja ono što se stvarno desilo."⁵

Hipoteza o onesveščivanju se ponovo pojavila u knjizi Donovana Džojasa (Donovan Joyce) "Isusov svitak" (The Jesus Scroll) iz 1972. godine, koja prema stručnjaku po pitanju vaskrsenja, Geriju Habermasu, "sadrži još neverovatniji niz neverovatnoća od šonfildove".⁶ U knjizi "Sveta krv, sveti gral" (Holy Blood, Holy Grail) iz 1982. godine, dodaje se izvrtnanje da je Pontije Pilat podmičen kako bi dopustio da se Isus skinu sa krsta pre nego što bi umro. Čak i pored toga, autori su priznali: "Mi nismo mogli - i dalje ne možemo - da dokažemo tačnost našeg zaključka."⁷

Godine 1992, malo poznati akademik iz Australije, Barbara Tiring (Barbara Thiering), prouzrokovala je pometnju oživljavajući teoriju o onesveščivanju u svojoj knjizi "Isus i zagonetka svitaka sa mrtvog mora" (Jesus and the Riddle of the Dead Sea Scrolls) koju je predstavio sa puno pažnje ugledni američki izdavač, a koju je kasnije podrugljivo odbacio naučnik sa Emori Univerziteta Luk Timoti Džonson

(Luke Timothy Johnson) kao “obične koještarije, proizvod grozničave mašte, a ne pažljive analize”.⁸

Kao neka urbana legenda, teorija o onesveščivanju nastavlja da se razvija. Slušam je sve vreme prilikom raspravljanja o vaskrsenju sa duhovnim istraživačima. Ali, šta dokazi stvarno utvrđuju? Šta se stvarno desilo pri raspeću? Koji je bio uzrok Isusove smrti? Da li postoji bilo koji mogući način na koji je Isus mogao da preživi to iskušenje? To su pitanja za čije rešavanje nam, nadao sam se, mogu pomoći medicinski dokazi.

Zbog toga sam odleteo u Južnu Kaliforniju i pokucao na vrata istaknutog lekara koji je temeljno proučavao istorijske, arheološke i medicinske podatke u vezi smrti Isusa iz Nazareta - iako izgleda da, usled tajnovito nedostajućeg tela, nikakva autopsija nikada nije izvršena.

DESETI INTERVJU: DR ALEKSANDAR METEREL

Nameštaj u prostoriji je bio u vidljivom neskladu sa temom o kojoj smo pričali. Sedeli smo u dnevnoj sobi Meterelovog udobnog kalifornijskog doma blage prolećne večeri, topli okeanski povetarac je ulazio kroz prozore, dok smo razgovarali o temi nezamislive surovosti: o tako varvarskom batinanju koje potresa svest i o jednom obliku smrtno kazne koji je toliko izopačen da stoji kao svedočanstvo nehumanosti čoveka prema čoveku.

Potražio sam Meterela jer sam čuo da ima lekarsko i naučno punomoćje da objasni raspeće. Ali sam takođe imao još jedan motiv: rečeno mi je da je on mogao da razgovara o temi nepristrasno, koliko i precizno. To mi je bilo značajno, jer sam želeo da činjenice govore same za sebe, bez hiperbola ili govora sa nabojem koji bi mogao da manipuliše osećanjima.

Kao što bi ste i očekivali od nekoga sa medicinskom diplomom sa Univerziteta u Majamiju na Floridi, i doktoratom sa Univerziteta u Bristolu u Engleskoj, Meterel govori naučnom preciznošću. Dobio je odborski sertifikat za dijagnostiku od strane američkog Odbora za radiologiju i bio je konsultant u Nacionalnom institutu za srce, pluća i krv pri Nacionalnom institutu zdravlja u Betezdi, u Merilendu.

Bivši naučnik istraživač koji je predavao na Univerzitetu u Kaliforniji, Meterel je urednik pet naučnih knjiga i pisao je za časopise koji se kreću od “Aerospace Medicine” do “Scientific American”. Njegova domišljata analiza mišićne kontrakcije objavljena je u časopisima “The Physiologist” i “Biophysics Journal”. On čak i izgleda kao istaknuti medicinski autoritet: predstavlja impozantnu figuru srebrnaste kose i ljubaznog, ali formalnog ponašanja.

Biću iskren: ponekad sam se pitao šta se odigrava u Meterelovoj glavi. Sa naučnom rezervom, govoreći polako i metodično, nije odavao nikakav znak unutrašnjeg nemira dok je smireno opisivao zastrašujuće detalje Isusove smrti. Šta god da se dešavalo u njegovoj glavi, bez obzira na pogođenost koja je izazvana kod njega kao hrišćana dok govori o surovnoj sudbini koja je zadesila Isusa, uspeo je da to maskira profesionalizmom proisteklim iz decenija laboratorijskog istraživanja.

On mi je samo izneo činjenice - a na kraju, to je ono što sam želeo da dobijem i zbog čega sam proputovao pola zemlje.

MUČENJE PRE KRSTA

Za početak sam želeo da dobijem od Meterela osnovni opis događaja koji su doveli do Isusove smrti. Posle kratkog razgovora, spustio sam ledeni čaj i okrenuo stolicu kako bih bio okrenut prema njemu. "Da li bi ste mogli da stvorite sliku o onome što se dogodilo Isusu?" upitao sam.

Pročistio je grlo. "Počelo je posle poslednje večere", rekao je. "Isus je otišao sa svojim učenicima na Maslinsku goru - tačnije, u Getsimanski vrt. A tamo se, ako se sećate, usrdno molio. U toku tog procesa pripremao se za nastupajuće događaje sledećeg dana pošto je znao koliko će patnje morati da podnese i sasvim prirodno je doživljavao veliki psihološki stres."

Podigao sam ruku da ga zaustavim. "Stanite, skeptici ovde likuju", rekao sam mu. "Jevanđelja kažu da su počele da mu padaju sa čela krvave kapljice znoja. Zar to nije jednostavno proizvod nečije prekomerne mašte? Zar to ne dovodi u pitanje preciznost pisaca Jevanđelja?"

Neuznemiren, Meterel je odmahnuo glavom. "Nikako", odgovorio je. "To je poznato medicinsko stanje zvano hematidroza. Nije veoma često, ali je povezano sa visokim stepenom psihičkog stresa."

"Ono što se dešava jeste da velika nervoza prouzrokuje oslobađanje hemikalija koje razaraju kapilare u znojnim žlezdama. Kao rezultat toga, dolazi do slabog krvarenja u tim žlezdama, i znoj postaje pomešan sa krvlju. Ne govorimo o velikoj količini krvi; to je samo veoma, veoma mala količina."

Iako malo suzdržan, nastavio sam dalje. "Da li je to imalo neke druge efekte na telo?"

"To je doprinelo da koža postane krajnje osetljiva tako da kada je narednog dana rimski vojnik bičevao Isusa, njegova koža bi bila veoma, veoma osetljiva."

Pa, pomislio sam, evo krećemo. Spremio sam se za mračne slike za koje sam znao da će mi preplaviti um. Video sam puno mrtvih

tela kao novinar - žrtve saobraćajnih nesreća, požara i odmazdi kriminalaca - ali je bilo nešto naročito neprijatno u slušanju o nekom koga namerno muče dželatari koji su rešeni da stvore najveće patnje.

“Recite mi”, rekao sam mu, “kako je izgledalo bičevanje?”

Meterelove oči su neprestano gledale u mene. “Bilo je poznato da su rimska bičevanja bila izuzetno surova. Obično su se sastojala od 39 udaraca bičem, ali je često bilo i puno više, u zavisnosti od raspoloženja vojnika koji je zadavao udarce.”

“Vojnik bi koristio bič od upletenih kožnih traka sa metalnim kuglicama utkanim u njih. Kada bi bič pogodio telo, te kuglice bi prozurovale duboke modrice ili nagnječenja, koja bi se pretvorile u otvorene rane narednim udarcima. Bič je takođe sadržao delove oštre kosti, koji bi sekli meso.”

“Leđa bi bila toliko isečena da bi nekada bio vidljiv deo kičme usled dubokih, dubokih posekotina. Bičevanje bi išlo celim putem od ramena niz leđa do butina. To je jednostavno bilo strašno.”

Meterel je zastao. “Nastavite”, rekao sam.

“Jedan lekar koji je istraživao rimska bičevanja je rekao: ‘Kako se bičevanje nastavilo, kidali bi se i skeletni mišići i proizvodile bi se trake krvavog mesa koje su podrhtavale.’ Istoričar iz trećeg veka Eusebije je opisao bičevanje sledećim rečima: ‘Videle su se vene žrtve, a sami mišići, tetive i creva su takođe bili jasno vidljivi.’”

“Znamo da bi mnogi ljudi umrli od ovakve vrste šibanja čak i pre nego što bi bili razapeti. U najboljem slučaju, žrtva bi doživljavala užasan bol i ušla u hipovolemijski šok.”

Meterel je ubacio medicinski izraz koji nisam znao. “Šta znači hipovolemijski šok?” upitao sam.

“Hipo znači ‘nizak’, vol označava zapreminu, a emik znači ‘krv’, tako da hipovolemijski šok znači da osoba pati od gubitka velike količine krvi”, objasnio je doktor. “To proizvodi četiri stvari. Prvo, srce ubrzava sa radom kako bi pokušalo da pumpa krv koje tu nema; drugo, krvni pritisak opada, prouzrokujući nesvesticu; treće, bubrezi prestaju da proizvode urin kako bi održali zapreminu koja je ostala; i četvrto, osoba postaje veoma žedna jer telo traži tečnost kako bi zamenilo izgubljenu krvnu zapreminu.”

“Da li vidite dokaze za to u opisima iz Jevanđelja?”

“Da, sasvim sigurno”, odgovorio je. “Isus je bio u hipovolemijskom šoku dok je teturao putem do mesta pogubljenja na Golgoti, noseći horizontalnu gredu krsta. Na kraju se Isus srušio, i rimski vojnik je naredio Simonu da nosi krst za njega. Kasnije čitamo da je Isus rekao, ‘žedan sam’, i tada mu je ponuđeno sirće.”

“Zbog užasnih efekata ovog bičevanja, nema sumnje da je Isus već bio u ozbiljnom, do kritičnom stanju, čak i pre nego što su klinovi zakucani kroz njegove ruke i noge.”

AGONIJA NA KRSTU

Koliko god da je opis bičevanja bio neukusan, znao sam da će doći još neprijatnije svedočenje. Zbog toga istoričari nisu jednoglasni da je Isus preživeo bičevanje tog dana i otišao do krsta - što predstavlja pravo pitanje.

Danas kada se osuđeni kriminalci privežu i kada im se da otrovna injekcija, ili kada su vezani za drvenu stolicu i izloženi snažnoj struji, okolnosti su veoma kontrolisane. Smrt dolazi brzo i predvidljivo. Lekari pažljivo potvrđuju smrt žrtve. Iz neposredne blizine svedoci posmatraju sve od početka do kraja.

Ali, koliko je sigurna bila smrt na ovaj surov, spor i prilično neprecizan oblik pogubljenja zvan raspeće? U stvari, većina ljudi nije sigurna kako krst ubija žrtvu. A bez obučenog lekara koji bi zvanično potvrdio da je Isus umro, da li je možda on izbegao iskustvo surovog postupka, krvav, ali svejedno živ?

Počeo sam da odmotavam ta pitanja. “Šta se desilo kada je stigao na mesto raspeća?” upitao sam.

“On bi bio položen, i njegove ruke bi bile prikovane za horizontalnu gredu. Ova greda se zvala patibulum, i na tom stupnju je bila odvojena od vertikalne grede koja je bila trajno postavljena u zemlju.”

Imao sam poteškoće da to prikažem sebi; bilo mi je potrebno više pojedinosti. “Prikovane čime?” upitao sam. “Prikovane gde?”

“Rimljani su koristili zašiljene klinove dugačke 12,5 do 18 cm. Klinovi su probijali ručne zglobove”, rekao je Meterel, ukazujući na oko 2,5 cm ispod svog levog dlana.

“Stanite”, prekinuo sam ga. “Mislio sam da su klinovi probili njegove dlanove. To je ono što je prikazano na svim slikama. U stvari, to je postao standardni simbol koji predstavlja raspeće.”

“Kroz zglobove”, ponovio je Meterel. To je bio čvrst položaj koji je držao ruku; da su klinovi probijeni kroz dlanove, njegova težina bi prouzrokovala cepanje kože i on bi pao sa krsta. Zato su klinovi išli kroz zglobove, iako su po tadašnjem jeziku oni smatrani delom šake.”

“Takođe je značajno shvatiti da bi klin prošao kroz mesto kroz koje prolazi medijalni nerv. To je najveći nerv koji ide iz ruke, i on bi bio prekinut klinom koji je ukucan.”

Pošto sam imao samo površno znanje o ljudskoj anatomiji, nisam bio siguran šta je to značilo. “Kakvu bi vrstu bola to proizvelo?” upitao sam.

“Dozvolite mi da to kažem na sledeći način”, odgovorio je. “Da li znate kakvu vrstu bola osećate kada udarite lakat i pogodite lakatnu kost? To je u stvari drugi nerv, zvani ulnarni nerv. Veoma je bolno kada ga slučajno pogodite.”

“Zamislite onda dva klina koja pritiskaju i probijaju nerv”, rekao je, naglašavajući reč ‘pritiskaju’ dok je zavrtao zamišljeni par klinova. “Taj efekat bi bio sličan onome što je Isus iskusio.”

Uzdrhtao sam od te slike i izvio se u stolici.

“Bol je bio apsolutno nepodnošljiv”, nastavio je. “U stvari, doslovno je bio iznad reči koje bi ga mogle opisati; morali su da izmisle novu reč: *excruciare* (nepodnošljiv). Doslovno, to znači ‘sa krsta’. Razmislite o tome: morali su da stvore novu reč, jer nije postojalo ništa u jeziku što bi moglo da opiše intenzivnu patnju tokom raspeća.”

“Tada je Isus podignut, dok su horizontalnu gredu privezivali za vertikalnu, a zatim su klinovi zakucani kroz Isusova stopala. Ponovo, nervi u stopalima bi bili zgnječeni, i ponovo bi se javio sličan tip bola.”

Zgnječeni i iskidani nervi su svakako predstavljali dovoljno bola, ali mi je bilo potrebno da znam o efektima koje bi položaj na krstu imao po Isusa. “Kakve bi pritiske to vršilo na telo?”

Meterel je odgovorio: “Pre svega, njegove ruke bi bile trenutno istegnute, verovatno oko 15 centimetara u dužinu, i oba ramena iščašena - možete to da odredite jednostavnim matematičkim jednačinama.”

“To je ispunilo starozavetno proročanstvo iz Psalma 22, koje je predskazalo raspeće stotinama godina pre nego što se odigralo i koje glasi, ‘Rasuše se sve kosti moje.’”

UZROK SMRTI

Meterel je objasnio svoj stav - grafički - o bolu pretrpljenom od početka raspeća. Ali, bilo je potrebno da dođem do onoga što konačno uzima život raspete žrtve, jer je to glavna stvar u određivanju da li smrt može biti lažirana ili izbegnuta. Zbog toga sam postavio Meterelu direktno pitanje o uzroku smrti.

“Kada osoba visi u vertikalnom položaju”, odgovorio je, “raspeće u suštini predstavlja sporu smrt u mukama usled gušenja”.

“Razlog je da pritisci na mišiće i dijafragmu postavljaju grudni koš u položaj udisanja; u osnovi, da bi izdahnula, osoba mora da se izdigne na stopalima kako bi pritisak na mišiće bio smanjen za trenutak. Čineći to, klin bi razdirao stopalo, zakačinjući se na kraju u nepokretnom položaju za tarzalne kosti.”

“Pošto uspe da izdahne, osoba bi zatim mogla da se opusti i ponovo udahne. Ponovo bi morala da se izdigne kako bi izdahnula, grebući svoja krvava leđa o grubo drvo krsta. To bi se nastavilo dok ne zavlada potpuna iscrpljenost i osoba više ne može da se izdigne i diše.”

“Kako osoba usporava sa disanjem, upada u stanje koje se zove respiratorna acidoza - ugljen-dioksid u krvi se rastvara i pretvara u ugljenu kiselinu, koja povećava kiselost krvi. To na kraju dovodi do nepravilnih srčanih otkucaja. U stvari, sa srcem koje kuca nepravilno, Isus bi znao da je pred trenutkom smrti, kada je mogao da kaže: 'Oče! U ruke tvoje predajem duh svoj.' Zatim je umro od prestanka rada srca.”

To je bilo najjasnije objašnjenje koje sam ikada čuo o smrti raspećem - ali Meterel nije završio.

“Čak i pre nego što je umro - a to je takođe značajno - hipovolemijski šok bi prouzrokovao neprekidne brze otkucaje srca koji bi doprineli otkazivanju srca, što bi rezultovalo skupljanjem tečnosti u membranu oko srca, što se naziva perikardijalna efuzija, kao i oko pluća, što se naziva pleuralna efuzija.”

“Zašto je to značajno?”

“Zbog onoga što se desilo kada je rimski vojnik naišao, i pošto je bio prilično siguran da je Isus umro, potvrdio je to probadajući ga kopljem u desnu stranu. To je verovatno bila njegova desna strana; to nije sigurno, ali je iz opisa to verovatno bila desna strana, između rebra.”

“Koplje je verovatno prošlo kroz desno plućno krilo i ušlo u srce, tako da kada je koplje izvučeno, nešto tečnosti - perikardijalne efuzije ili pleuralne efuzije - je isticalo. To bi imalo izgled bistre tečnosti, kao voda, praćeno velikim količinama krvi, kao što je očevidac Jovan opisao u svom Jevanđelju.”

Jovan verovatno nije znao zašto je video i krv i bistru tečnost koja curi - svakako to nije ono što bi očekivala neobučena osoba kao što je bio on. Pa ipak je Jovanov opis dosledan sa onim što bi savremena medicina očekivala. Na prvi pogled to bi izgledalo kao da daje pouzdanost Jovanu kao očevicu; međutim, izgledalo je da postoji jedan veliki nedostatak u svemu tome.

Izvukao sam Bibliju i okrenuo na Jevanđelje po Jovanu 19,34. “Sačekajte malo doktore”, protestovao sam. “Kada pažljivo pročitate ono što je Jovan rekao, on je video da 'krv i voda' izlaze; on je namerno stavio reči u tom redosledu. Ali po vama, bistra tečnost bi isticla prva, tako da ovde postoji značajno neslaganje.”

Meterel se blago nasmešio. “Ja nisam stručnjak sa grčki jezik”, odgovorio je, “ali po ljudima koji jesu, redosled reči u drevnom

grčkom jeziku nije neophodno određivan po redosledu već po važnosti. To znači da bi, pošto je bilo puno više krvi nego vode, imalo smisla da Jovan prvo spomene krv.”

Složio sam se sa tim, ali sam u glavi zapamtio da to kasnije potvrdim. “U tom trenutku”, rekao sam, “kakvo bi bilo Isusovo stanje?”

Meterelov pogled se susreo sa mojim. Odgovorio je sa autoritetom: “Nije bilo nikakve sumnje da je Isus bio mrtav.”

ODGOVARANJE SKEPTICIMA

Tvrđenje dr Meterela je izgledalo dobro poduprto dokazima. Ali su još uvek postojale neke pojedinosti koje sam želeo da razjasnim - kao i jednu slabu tačku u njegovom opisu koja bi lako mogla da potkopa pouzdanost biblijskog opisa.

“Jevanđelja kažu da su vojnici polomili noge dvojici kriminalaca koji su raspeti sa Isusom”, rekao sam. “Zašto bi oni to uradili?”

“Ako su želeli da ubrzaju smrt - a sa subotom i nastupajućom Pashom, jevrejske vođe su svako želele da završe to pre zalaska sunca - Rimljani bi koristili čelične držaljke kratkog rimskog koplja kako bi polomili potkolenice žrtve. To bi je sprečilo da se izdiže nogama kako bi disala, i smrt gušenjem bi nastupila u toku nekoliko minuta.”

“Naravno, u Novom zavetu nam je rečeno da Isusove noge nisu polomljene, jer su vojnici već utvrdili da je mrtav, i samo su upotreбили koplje kako bi to potvrdili. To je ispunilo još jedno starozavetno proročanstvo o Mesiji, da njegove kosti neće biti polomljene.”

Ponovo sam uskočio. “Neki ljudi su pokušali da bace sumnju na opis Jevanđelja napadajući priču o raspeću”, rekao sam. “Na primer, članak u časopisu ‘Harvard Theological Review’ je zaključio pre više godina da je bilo ‘zapanjujuće malo dokaza da su stopala raspete osobe ikada probijana klinovima’. Umesto toga, članak je rekao: ‘Ruke i stopala žrtve su konopcima vezivana za krst.’⁹ Zar se nećete složiti da to predstavlja probleme za pouzdanost opisa Novog zaveta?”

Dr Meterel se pomerao unapred dok nije stigao do ivice svoje stolice. “Ne”, rekao je, “jer je arheologija sada utvrdila da je upotreba klinova istorijska - iako se svakako slažem da su konopci zaista ponekad korišćeni.”

“Koji su dokazi?”

“Godine 1968, arheolozi u Jerusalimu su otkrili ostatke oko 30 Jevreja koji su umrli tokom ustanka protiv Rima oko 70. godine. Jedna žrtva, čije ime je izgleda bilo Johanan, je bila raspeta. Takođe, pronašli su klin od 18 centimetara još uvek zabijen u njegova

stopala, sa malim delićima masilinovog drveta od krsta koji su još uvek bili na klinu. To je odlična arheološka potvrda ključnog detalja u opisu Jevanđelja o raspeću.”

“Ali još jedna tačka rasprave je u vezi sa stručnošću Rimljana da utvrde da li je Isus bio mrtav”, istakao sam. “Ti ljudi su bili veoma primitivni u vezi sa shvatanjem medicine i anatomije i tako dalje - kako znamo da nisu jednostavno pogrešili kada su objavili da Isus više nije živ?”

“Složiću se da vojnici nisu išli u medicinske škole. Ali, setite se da su bili stručnjaci za ubijanje ljudi - to je bio njihov posao, i radili su ga veoma dobro. Znali su bez sumnje kada je osoba mrtva, a to zaista i nije toliko teško utvrditi.”

“Pored toga, ako bi zarobljenik nekako pobjegao, odgovorni vojnici bi sami bili ubijeni, tako da su morali da budu potpuno sigurni da je svaka žrtva bila mrtva do trenutka uklanjanja sa krsta.”

KONAČNI ARGUMENT

Pozivajući se na istoriju medicine, arheologiju, pa čak i rimska vojna pravila, Meterel je zatvorio svaku pukotinu: Isus nije mogao da siđe sa krsta živ. Međutim, hteo sam da idem i dalje. “Da li postoji bilo kakav način - bilo kakav mogući način - da je Isus mogao to da preživi?”

Meterel je odmahnuo glavom i uperio prst u mene radi naglašavanja. “Apsolutno ne”, rekao je. “Setite se da je već bio u hipovolemij-skom šoku od obilnog gubitka krvi čak i pre nego što je raspeće započeto. Nikako nije mogao da odglumi svoju smrt, jer ne možete da glumite nesposobnost da dišete dugo vremena. Pored toga, koplje zabodeno u njegovo srce bi rešilo stvar jednom zauvek. A Rimljani nisu bili voljni da rizikuju sopstvenu smrt dopuštajući mu da živ odšeta.”

“Prema tome”, rekao sam, “kada vam neko kaže da se Isus samo onesvetio na krstu...”

“Ja im kažem da je to nemoguće. To je maštovita teorija koja nema nikakve osnove u činjenicama.”

Ipak, još uvek nisam bio sasvim spreman da završim sa tim pitanjem. Pri riziku da dosadim doktoru, rekao sam: “Pretpostavimo da se nemoguće ipak desilo i da je Isus nekako uspeo da preživi raspeće. Recimo da je uspeo da se izvuče iz svojih lanenih zavoja, da je otkotrljao veliku stenu sa otvora svog groba i prošao pored rimskih vojnika koji su bili na straži. Medicinski govoreći, u kakvom bi stanju bio do trenutka kada bi pronašao svoje učenike?”

Meterel nije želeo da igra tu igru. "Ponovo", naglasio je, postajući malo uzbuđeniji, "jednostavno ne postoji način na koji je mogao da preživi krst."

"Ali i da jeste, kako je mogao da hoda pošto su klinovi zabijeni kroz njegova stopala? Kako je mogao da se pojavi na putu za Emaus samo malo kasnije, prevajući tako veliku razdaljinu? Kako je mogao da koristi ruke pošto su one istegnute i iščupane iz zglobova? Setite se da je takođe imao velike povrede na leđima i povredu od koplja na grudima."

Zatim je zastao. Nešto mu je palo na pamet, i sada je bio spreman da iznese zaključnu reč koja bi zabila poslednji kolac kroz srce teorije o onesveščivanju, jednom zauvek. To je bio argument koji niko drugi nije mogao da pobije od kada ga je prvi put izneo nemački teolog David Straus (David Strauss) 1835. godine.

"Slušajte", rekao je Meterel, "osoba u takvoj vrsti jadnog stanja nikada ne bi mogla da nadahne svoje učenike da krenu i objavljuju da je on Gospod života koji je pobedio grob."

"Da li shvatate šta govorim? Pošto je pretrpeo strašno zlostavljanje, sa katastrofičnim gubitkom krvi i traumom, izgledao bi toliko bedno da ga učenici nikada ne bi pozdravili kao pobednika nad smrću; sažaljevali bi ga i pokušali bi da ga paze dok ne ozdravi."

"Zbog toga je pogrešno misliti da bi, ako bi se pojavio u tom užasnom stanju, njegovi sledbenici bili podstaknuti da započnu svet-ski pokret zasnovan na nadi da će jednoga dana i oni imati vaskrslo telo kao i on. To jednostavno nije moguće"

PITANJE ZA SRCE

Ubedljivo i vešto Meterel je utvrdio svoj slučaj izvan svake razumne sumnje. Učinio je to koncentrišući se isključivo na pitanje "kako": kako je Isus pogubljen na način koji je apsolutno osigurao njegovu smrt? Ali, dok smo završavali, osetio sam da je nešto nedostajalo. Video sam njegovo znanje, ali nisam dodirnuo njegovo srce. Tako, kako smo ustali da se rukujemo, osetio sam da moram da postavim pitanje "zašto" koje je molilo da bude postavljeno.

"Aleks, pre nego što odem, dozvolite da upitam za vaše mišljenje o nečemu - ne za vaše medicinsko mišljenje ni za vašu naučnu procenu, već jednostavno nešto iz vašeg srca."

Osetio sam da se malo opustio. "Da", rekao je, "pokušaću".

"Isus je namerno ušetao u ruke svog izdajnika, nije se opirao hvatanju, nije se branio na suđenju - bilo je jasno da se voljno podvrgavao onome što ste opisali kao ponižavajući i užasni oblik mučenja. Želim da znam zašto. Šta bi moglo da motiviše osobu da se složi da pretrpi takvu vrstu kazne?"

Aleksandar Meterel - ovoga puta čovek, a ne doktor - tražio je prave reči.

“Iskreno, ne mislim da bi neka obična osoba mogla to da učini”, na kraju je odgovorio. “Ali je Isus znao šta dolazi, i bio je spreman da prođe kroz to, jer je to bio jedini način na koji je mogao da nas iskupi - služeći kao naša zamena i plaćajući smrtnu kaznu koju smo mi zaslužili zbog svoje pobune protiv Boga. To je bila njegova celokupna misija dolaska na zemlju.”

Pošto je to rekao, još uvek sam mogao da osetim da je Meterelov nepopustljivo racionalan i logičan i organizovan um nastavljao da razlaže moje pitanje na najosnovniji odgovor.

“Tako da kada pitate šta ga je motivisalo”, zaključio je, “pa... pretpostavljam da se odgovor može sažeti u jednu reč - a to je ljubav”.

Vozeći se te noći, taj odgovor se iznova vrteo u mojoj glavi.

Sve u svemu, moj put do Kalifornije je bio veoma koristan. Meterel je ubedljivo pokazao da Isus nije mogao da preživi patnje na krstu, tako surov oblik mučenja da su Rimljani poštedeli svoje građane toga, osim u slučaju veleizdaje.

Meterelovi zaključci su bili dosledni sa nalazima drugih lekara koji su pažljivo istraživali to pitanje. Među njima je dr Vilijem D. Edvards (William D. Edwards) čiji je članak u časopisu “Journal of the American Medical Association” iz 1986. godine zaključio: “Jasno je da težina istorijskih i medicinskih dokaza ukazuje da je Isus bio mrtav pre nego što je naneta rana njegovom boku.... Shodno tome, tumačenja zasnovana na pretpostavci da Isus nije umro na krstu su protivna savremenom medicinskom znanju.”¹⁰

Oni koji pokušavaju da objasne Isusovo vaskrsenje tvrdeći da je nekako uspeo da pobegne kandžama smrti na Golgoti, moraju da pruže verovatniju teoriju koja bi odgovarala činjenicama.

A zatim i oni moraju da završe razmatrajući pitanje koje svi mi moramo da razmotrimo: šta je moglo da motiviše Isusa da voljno dopusti da bude ponižavan i mučen na način na koji je bio?

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Pošto ste razmotrili Meterelov opis, da li vidite bilo kakvu vrednost teorije o onesvešćivanju? Zašto da ili zašto ne?

2. Dva milenijuma krst je simbol hrišćanstva. Sada kada ste pročitali Meterelova svedočenja, kako bi vaše sopstveno gledište o tom simbolu moglo da se izmeni u budućnosti?

3. Da li bi ste bili spremni da stradate za drugu osobu? Za koga i zašto? Šta bi bilo potrebno da vas motiviše da istrpите mučenje umesto nekog drugog?

4. Kako bi ste reagovali prema vojnicima, ako bi vas zlostavljali, ponižavali i mučili, kao što su to činili Isusu? Šta bi moglo da objasni Isusovu rekaciju, kada je usred agonije rekao: "Oče! oprosti im"?

Za dalje dokaze

Više izvora o ovoj temi

Edwards, William D., et al. "On the Physical Death of Jesus Christ." *Journal of the American Medical Association* (March 21, 1986), 1455-63.

Foreman, Dale. *Crucify Him*. Grand Rapids: Zondervan, 1990.

Hengel, M. *Crucifixion in the Ancient World*. Philadelphia: Fortress, 1977.

McDowell, Josh. *The Resurrection Factor*. San Bernardino, Calif.: Here's Life, 1981.

12

DOKAZ NESTALOG TELA

Da li je Isusovo telo zaista nestalo iz groba?

Naslednica firme Kendi, Helen Voris Breč, doletela je na najprometniji aerodrom na svetu jednog svežeg jesenjeg popodneva, pomešala se sa gomilom i ubrzo nestala bez traga. Više od 20 godina tajna o onome šta se desilo ovoj crvenokosoj ženi, ljubitelju životinja i filantropu, zbunjivala je policiju i novinare.

Iako su istražitelji bili ubeđeni da je ubijena, nisu mogli da utvrde posebne okolnosti, pre svega nikada nisu pronašli njeno telo. Policija je iznela neke pretpostavke, dala novinarima neka moguća rešenja, i čak uspela da navede sudiju da izjavi da je neki prevarant odgovoran za njen nestanak. Ali, pošto nije bilo leša, njeno ubistvo je zvanično ostalo nerešeno. Niko nikada nije optužen za ubistvo.

Slučaj Breč predstavlja jednu od frustrirajućih enigmi koja me povremeno drži budnim dok u glavi razmatram oskudne dokaze i pokušavam da spojim delove onoga što se desilo. Na kraju je to nezadovoljavajuća vežba; želim da znam šta se desilo, ali jednostavno nema dovoljno činjenica za donošenje zaključka.

Povremeno se pojave nestala tela na filmu ili u stvarnom životu, ali retko nailazite na prazan grob. Za razliku od slučaja Helen Breč, pitanje sa Isusom nije da on nigde nije viđen. Stvar je da njega jesu videli živog; on jeste viđen, mrtav; i on jeste, još jednom viđen živ. Ako verujemo u opise Jevanđelja, to nije slučaj nestalog tela. Ne, tu se radi o tome da je Isus i dalje živ, čak i danas, čak i posle javnog podleganja užasima raspeća koji su toliko slikovito opisani u prethodnom poglavlju.

Prazan grob, kao trajan simbol vaskrsenja, predstavlja poslednju predstavu Isusove tvrdnje da je Bog. Apostol Pavle je rekao u 1. Poslanici Korićanima 15,17 da je vaskrsenje sama osnova hrišćanske vere: "A ako Hristos ne usta, uzalud vera vaša; još ste u gresima svojim."

Teolog Džerald O'Kolins je to rekao na sledeći način: "U dubokom smislu, hrišćanstvo bez vaskrsenja nije samo hrišćanstvo bez poslednjeg poglavlja. To uopšte nije hrišćanstvo."¹

Vaskrsenje je najveća potvrda Isusovog božanskog identiteta i njegovih nadahnutih učenja. To je dokaz njegove pobede nad grehom i smrću. To je predznak vaskrsenja njegovih sledbenika. To je osnov hrišćanske nade. To je čudo nad čudima.

Ako je to tačno. Skeptici tvrde da ono što se desilo sa Isusovim telom i dalje predstavlja misteriju sličnu nestanku Helen Breč - nema dovoljno dokaza, kažu oni, kako bi se došlo do čvrstog zaključka.

Drugi tvrde da je slučaj uspešno zaključen, zato što postoji zaključan dokaz da je grob bio prazan tog prvog uskršnjeg jutra. Ako želite da neko predstavi slučaj na zadovoljavajući način, najbolje je da posetite Vilijema Lejn Krega, koji se smatra za jednog od svetski najistaknutijih stručnjaka po pitanju vaskrsenja.

JEDANAESTI INTERVJU: DR VILIJEM LEJN KREG

Imao sam neobično gledište kada sam prvi put video Bila Krega u akciji: sedeo sam iza njega dok je branio hrišćanstvo pred približno 8.000 ljudi, dok je bezbroj drugih ljudi slušalo na više od sto radio stanica širom zemlje.

Kao predsedavajući rasprave između Krega i ateiste koga je izabrao nacionalni zastupnik udruženja Američkih ateista, divio sam se dok je Kreg učtivo, ali snažno, izgrađivao slučaj za hrišćanstvo dok je istovremeno pobijao argumente ateizma. Sa mesta na kome sam sedeo, mogao sam da posmatram lica ljudi dok su otkrivali - mnogi po prvi put - da hrišćanstvo može da izdrži racionalnu analizu i tešku proveru.

Na kraju to nije bilo takmičenje. Među onima koji su ušli kao slušaoci te noći kao ubeđeni ateisti, agnosticici ili skeptici, 82% je izašlo zaključivši da je slučaj za hrišćanstvo bio ubeđljiv. 47 ljudi je ušlo kao nevernici, a izašlo kao hrišćani - Kregovi argumenti za veru su bili toliko ubeđljivi, naročito u poređenju sa siromašnim dokazima za ateizam. Uzgred, niko nije postao ateista.²

Tako da kada sam odleteo do Atlante da bih ga intervjuisao za ovu knjigu, bio sam nestrpljiv da vidim kako će odgovoriti na izazov u vezi praznog Isusovog groba.

Nije se promenio od kada sam ga video pre nekoliko godina. Sa svojom kratkom crnom bradom, uglastim crtama lica i prodornim pogledom, Kreg i dalje izgleda kao ozbiljan naučnik. On govori ubeđljivo, nikada ne gubeći tok misli, uvek metodično pripremajući odgovor, tačku po tačku, činjenicu po činjenicu.

Ipak, on nije suvi teolog. Kreg ima osvežavajući entuzijazam za svoj rad. Njegove svetloplave oči igraju naokolo dok iznosi složene predloge i teorije; naglašava svoje rečenice pokretima ruku koji pozivaju na razumevanje i slaganje; njegov glas se menja od skoro vrtoglavog, kada govori o nekoj tajanstvenoj teološkoj temi koja mu je fascinantna, do tiho iskrenog, dok objašnjava zašto neki naučnici odbijaju da prihvate činjenice koje on smatra uverljivim.

Ukratko, njegov um je potpuno zaposlen, ali takođe i njegovo srce. Kada govori o skepticima sa kojima je raspravljao, to nije nekim neprijateljskim ili uobraženim tonom. Skreće sa teme kako bi spomenuo njihove privlačne osobine kada može - "taj je bio divan govornik", "ovaj je bio šarmatan tokom večere".

Tokom razgovora, osetio sam da ne želi da dotuče protivnika argumentima; on je iskreno pokušavao da pridobije ljude za koje smatra da su važni Bogu. Izgleda istinski začuđen zašto neki ljudi ne mogu, ili neće, da uvide stvarnost praznog groba.

ODBRANA PRAZNOG GROBA

Noseći plave farmerice, bele čarape i tamnoplav džemper sa crvenom kragnom, Kreg je sedeo na kauču u dnevnoj sobi. Na zidu iza njega se nalazila velika uramljena slika Minhena.

Tamo je, pošto je tek magistrirao umetnost na Teološkom fakultetu Sveto trojstvo i doktorirao filozofiju na Univerzitetu u Birmingemu, u Engleskoj, Kreg prvi put proučavao vaskrsenje, dok je pripremao drugi doktorat, ovaj iz teologije na Univerzitetu u Minhenu. Kasnije je predavao na teološkom fakultetu, a zatim radio kao gostujući naučnik na Višem institutu za filozofiju Univerziteta Luvein, blizu Brisela.

Među njegove knjige spadaju "Razumna vera" (Reasonable Faith); "Nema lakih odgovora" (No Easy Answers); "Saznavanje istine o vaskrsenju" (Knowing the Truth about the Resurrection); "Jedini mudri Bog" (The Only Wise God) i "Postojanje Boga i početak svemira" (The Existence of God and the Beginning of the Universe).

Takođe je doprineo knjigama "Intelektualci otvoreno govore o Bogu" (Intellectuals Speak Out about God); "Isus pod paljbom" (Jesus under Fire); "U odbranu čuda" (In Defense of Miracles) i "Da li Bog postoji?" (Does God Exist?). Pored toga, njegovi naučni članci su se pojavili u časopisima kao što su "New Testament Studies", "Journal for the Study of the New Testament", "Gospel Perspectives", "Journal of the American Scientific Affiliation" i "Philosophy". Član je devet profesionalnih udruženja uključujući Američku akademiju religije i Američko filozofsko udruženje.

Iako je međunarodno poznat po delima o preplitanju nauke, filozofije i teologije, nije mu bio potreban podsticaj za razgovor o pred-

metu koji i dalje čini da njegovo srce kuca brže: Isusovom vaskrsenju.

DA LI JE ISUS STVARNO SAHRANJEN U GROBU?

Pre nego što razmotrimo da li je Isusov grob bio prazan, morao sam da utvrdim da li je njegovo telo uopšte bilo tamo. Istorija nam kaže da su po pravilu, raspeti kriminalci ostavljani na krstu pticama, ili su bacani u zajednički grob. To je podstaklo Džona Dominika Krosana sa Seminara o Isusu da zaključi da su Isusovo telo verovatno iskopali i pojeli divlji psi.

“Na osnovu ove uobičajene prakse”, rekao sam Kregu, “zar ne biste priznali da je to najverovatnije ono što ste dogodilo?”

“Ako bi ste gledali samo uobičajenu praksu, da, složio bih se”, usledio je njegov odgovor. “Ali, to bi ignorisalo specifične dokaze u ovom slučaju.”

“U redu, pogledajmo onda specifične dokaze”, rekao sam. Uz to sam istakao neposredan problem: Jevandelja kažu da je Isusovo telo predato Josifu iz Arimateje, članu onog istog saveta - Sinedriona - koji je glasao za osudu Isusa. “To je prilično neverovatno, zar ne?” upitao sam tonom koji je zvučao naglašenije nego što sam nameravao.

Kreg se pomerio na kauču kao da se spremio da skoči na moje pitanje. “Ne, ne kada razmotrite sve dokaze za sahranu”, rekao je. “Dozvolite mi zato da ih razmotrimo. Kao prvo, stavljanje u grob spominje apostol Pavle u 1. Poslanici Korinćanima 15,3-7, gde prenosi najranija verovanja crkve.”

Potvrdio sam to klimanjem glave, pošto je dr Kreg Blumberg već detaljnije opisao ta verovanja tokom našeg ranijeg intervjua. Kreg se složio sa Blumbergom da verovanje nesumnjivo ide unazad do nekoliko godina posle Isusovog raspeća, pošto je predato Pavlu, posle njegovog preobraćenja, u Damasku, ili tokom njegove naredne posete Jerusalimu gde se sreo sa apostolima Jakovom i Petrom.

Pošto će se Kreg pozivati na verovanje, otvorio sam Bibliju na krilu i brzo pregledao taj odeljak: “Jer vam najprije predadoh što i primih da Hristos umre za grehe naše, po pismu, i da bi ukopan, i da usta treći dan, po pismu.” Pavle dalje nastavlja i navodi nekoliko pojava vaskrslog Isusa.

“Ovo verovanje je nastalo neverovatno rano i prema tome predstavlja pouzdan materijal”, rekao je Kreg. “U suštini, to je formula od četvrtog stiha. Prvi stih se odnosi na raspeće, drugi na ukop, treći na vaskrsenje, a četvrti na Isusovo pojavljivanje. Kao što možete da vidite, drugi stih potvrđuje da je Isus sahranjen.”

To mi je bilo previše nejasno. “Stanite trenutak”, ubacio sam se. “Možda je bio sahranjen, ali da li je to bilo u grobu? I da li je to

izvršio Josif iz Arimateje, ta tajanstvena ličnost koja se pojavljuje niotkuda i traži telo?”

Kreg je ostao strpljiv. “Ovo verovanje u stvari predstavlja rezime koji odgovara stih po stih onome što Jevanđelja uče”, objasnio je. “Kada se okrenemo Jevanđeljima, nalazimo više nezavisnih potvrda ove priče o sahrani, a Josif iz Arimateje se posebno navodi u svu četiri opisa. Povrh toga, priča o ukopu iz Jevanđelja po Marku je veoma ranog datuma tako da jednostavno nije moguće da je podlegla kvarenju legendama.”

“Kako možete da procenite da je bila rana”, upitao sam.

“Iz dva razloga”, rekao je. “Prvo, Jevanđelje po Marku se uopšteno smatra za najranije Jevanđelje. Drugo, ovo Jevanđelje se u suštini sastoji od kratkih priča o Isusu, više kao niz perli na niti nego na glatku, neprekidnu priču.”

“Ali, kada dođete do poslednje dve nedelje Isusovog života - takozvane priče o stradanju - onda tu imate neprekidnu priču o događajima po redosledu. Marko je verovatno uzeo ovu priču iz nekog još ranijeg izvora - a taj izvor je obuhvatao priču o Isusu sahranjenom u grobu.”

DA LI JE JOSIF IZ ARIMATEJE ISTORIJSKA LIČNOST?

Iako su to bili dobri argumenti, zapazio sam problem u Markovom opisu onoga što se desilo. “Marko kaže da je ceo Sinedrion glasao za osudu Isusa”, rekao sam. “Ako je to tačno, to znači da je Josif iz Arimateje ubacio kuglicu da se Isus ubije. Zar onda nije krajnje neverovatno da bi on posle toga došao i dao Isusu časnu sahranu?”

Izgleda da me je moje opažanje stavilo u dobro društvo. “Luka je možda osećao istu nelagodnost”, rekao je Kreg, “što bi objasnilo zašto je dodao značajan detalj - Josif iz Arimateje nije bio prisutan kada se odigralo zvanično glasanje. To bi objasnilo stvar. Ali, značajna stvar o Josifu iz Arimateje je ta da on ne bi bio vrsta osobe koju bi izmislile hrišćanske legende ili hrišćanski pisci.”

Bilo mi je potrebno više od zaključka o toj stvari; želeo sam neko temeljnije razmišljanje. “Zašto ne”, upitao sam.

“S obzirom na hrišćanski bes i ogorčenost u početku prema jevrejskim sveštenicima koji su podstakli Isusovo raspeće”, rekao je, “krajnje je neverovatno da bi izmislili nekog ko je uradio pravu stvar pružajući Isusu časnu sahranu - naročito dok su Isusa napustili svi njegovi učenici! Pored toga, ne bi izmislili posebnog člana ili posebnu grupu, koje bi ljudi mogli sami da provere i da se raspitaju o tome. Tako da je Josif nesumnjivo istorijska ličnost.”

Pre nego što sam mogao da postavim naredno pitanje, Kreg je nastavio. “Dodaću da ako bi sahrana koju je uredio Josif bila legenda koja se kasnije razvila, očekivali bi ste da nađete druga

konkurentska predanja o onome šta se desilo sa Isusovim telom. Međutim, njih uopšte ne nalazite.”

“Kao rezultat toga, većina novozavetnih naučnika se danas slaže da je opis Isusove sahrane u osnovi pouzdan. Džon A. T. Robinson (John A. T. Robinson), preminuli naučnik, stručnjak za Novi zavet sa Kembriđža, rekao je da je Isusova sahrana sa počastima jedna od najranijih i najbolje proverenih činjenica koje imamo o Isusu kao istorijskoj ličnosti.”

Kregovo objašnjenje me je uverilo da je Isusovo telo zaista postavljeno u Josifovu grobnicu. Međutim, izreka je ostavila jednu neodređenost: možda je, čak i posle vaskrsenja, njegovo telo ostalo u grobnici.

“Iako verovanje kaže da je Isus razapet, sahranjen, a zatim vaskrsao, ne kaže posebno da je grob bio prazan”, istakao sam. “Zar to ne ostavlja mesto za mogućnost da je vaskrsenje bilo samo duhovno po prirodi, a da je Isusovo telo i dalje bilo u grobu?”

“Verovanje definitivno ukazuje na prazan grob”, uzvratilo je Kreg. “Vidite, Jevreji su imali fizički koncept vaskrsenja. Za njih su prvenstveni objekat vaskrsenja bile kosti preminulog - ne čak ni telo, koje se smatralo raspadljivim. Kada telo istrune, Jevreji bi skupili kosti svojih preminulih i stavljali ih u kutije kako bi se čuvale do vaskrsenja na kraju sveta, kada će Bog vaskrsnuti mrtve pravednike Izraela i oni će se okupiti u konačnom carstvu Božjem.”

“Imajući ovo u vidu, jednostavno bi bila protivrečnost kada bi Jevrejin rekao da je neko vaskrsao iz mrtvih, ali da je njegovo telo još uvek ostalo u grobu. Tako da kada ovo rano hrišćansko verovanje kaže da je zakopan, a zatim vaskrsao trećeg dana, ono kaže podrazumevajući sasvim jasno: ostao je prazan grob.”

KOLIKO JE GROB BIO OBEZBEĐEN?

Pošto sam čuo ubedljive dokaze da je Isus bio u grobu, činilo mi se da je važno da saznam koliko je grob bio obezbeđen od spoljašnjih uticaja. Što je čvršće bilo obezbeđenje, to je manje verovatno da je telo moglo da bude pomerano. “Koliko je grob bio zaštićen?” upitao sam.

Kreg je nastavio da opisuje kako je ova vrsta grobnice izgledala, koliko su to arheolozi mogli da utvrde na osnovu iskopavanja nalazišta iz prvog veka.

“Postojala je strma jama koja je vodila do donjeg ulaza, a veliki kamen u obliku diska je kotrljan niz tu jamu i postavljan na otvor”, rekao je, koristeći ruke da ilustruje ono što govori. “Zatim je korišćen manji kamen da bi se obezbedio disk. Iako bi bilo lako otkotrljati veliki disk niz jamu, bilo bi potrebno nekoliko ljudi da vrate disk naviše

da bi ponovo otvorili grobnicu. U tom smislu je bio prilično obezbeđen.”

Međutim, da li je Isusov grob bio i čuvan? Znao sam da su neki skeptici pokušali da bace sumnju na popularno verovanje da su Isusov grob neprekidno čuvali veoma disciplinovani rimski vojnici, koji bi sami bili suočeni sa smrću, ako ne bi izvršili svoju dužnost.

“Da li ste ubeđeni da je tamo bilo rimskih stražara?” upitao sam.

“Samo Matej izveštava da su stražari postavljeni oko groba”, odgovorio je. “Ali, u svakom slučaju, ne mislim da priča o stražarima predstavlja značajnu stranu dokaza za vaskrsenje. Između ostalog, previše je osporava savremena nauka. Mislim da je razumno da zasnovam svoje argumente na dokazima koje u najvećoj meri prihvata većina naučnika, tako da je priču o čuvarima najbolje ostaviti po strani.”

Bio sam iznenađen ovim pristupom. “Zar to ne slabi vaš slučaj?” upitao sam.

Kreg je odmahnuo glavom. “Iskreno rečeno, priča o čuvarima je možda bila značajna u 18. veku, kada su kritičari ukazivali da su učenici ukrali Isusovo telo, ali danas niko ne prihvata tu teoriju”, odgovorio je.

“Kada čitate Novi zavet”, nastavio je, “nema sumnje da su učenici iskreno verovali u istinitost Vaskrsenja, koje su objavljivali do svoje smrti. Ideja da je prazan grob rezultat prevare, zavere ili krađe se danas jednostavno odbacuje. Tako je priča o čuvarima postala neka vrsta sporednog događaja.”

DA LI SU STRAŽARI BILI PRISUTNI?

Čak i pored toga, zanimalo me je da li su postojali bilo kakvi dokazi koji bi poduprli Matejevu tvrdnju o čuvarima. Iako sam razumeo Kregove razloge za odlaganje pitanja u stranu, nastavio sam pitajući da li su postojali bilo kakvi dobri dokazi da je priča o čuvarima istorijska.

“Da, ima”, rekao je. “Razmislite o tvrdnjama i protivtvrdnjama o vaskrsenju koje su razmenjivali hrišćani i njihovi suparnici u prvom veku.”

“Prvobitna hrišćanska objava je bila: ‘Isus je vaskrsao.’ Suparnici su odgovorili: ‘Učenici su ukrali njegovo telo.’ Na to su hrišćani rekli: ‘Ali stražari na grobu bi sprečili takvu krađu.’ Suparnici su odgovorili: ‘Oh, ali stražari kod grobnice su zaspali.’ Na to su hrišćani odgovorili: ‘Ne, Isusovi neprijatelji su podmitili čuvare da kažu da su zaspali.’”

“Međutim, da nije bilo čuvara, razmena bi se odigrala na sledeći način: Kao odgovor na tvrdnju da je Isus vaskrsao, Isusovi neprijatelji

bi rekli: 'Ne, učenici su ukrali njegovo telo.' Hrišćani bi odgovorili: 'Ali stražari bi sprečili krađu.' Onda bi odgovor bio: 'Kakvi stražari? Vi ste ljudi! Nije bilo stražara!' Pa ipak, istorija nam kaže da to nije ono što su suparnici hrišćana rekli."

"To ukazuje da su stražari bili istorijski i da su suparnici to znali, zbog čega su morali da izmisle apsurdnu priču o stražarima koji su se uspavali dok su učenici odneli telo."

Ponovo me je jedno uznemirujuće pitanje podstaklo da se ubacim. "Izgleda da ovde postoji još jedan problem", rekao sam, zastajući u pokušaju da formulišem zamerku što sažetije.

"Zašto bi jevrejski sveštenici uopšte postavili stražare kod grobnice? Ako su očekivali vaskrsenje ili da učenici ukradu telo, to bi značilo da su imali bolje shvatanje Isusovih predviđanja o njegovom vaskrsenju od samih apostola! Na kraju, učenici su bili iznenađeni celom stvari."

"Tu ste naišli na nešto", priznao je Greg. "Međutim, možda su postavili stražare kako bi sprečili bilo kakvu vrstu pljačke groba ili druga uznemiravanja za vreme Pashe. Mi to ne znamo. To je dobar argument; odobravam njegovu snagu, ali ne mislim da je neoboriv."

Da, ali to postavlja pitanje u vezi priče o stražarima. Pored toga, još jedna zamerka mi je pala na um. "Matej kaže da su rimski stražari prijavili slučaj jevrejskim starešinama", rekao sam. "Ali, zar to ne izgleda malo verovatno, pošto su oni bili odgovorni Pilatu?"

Lagani osmeh se pojavio na Kregovom licu. "Ako pažljivo razmotrite", rekao je, "Matej ne kaže da su stražari Rimljani. Kada su jevrejski sveštenici otišli kod Pilata i zatražili stražare. Pilat kaže: 'Evo vam straže.' Da li je mislio: 'U redu, evo vam odred rimskih vojnika'? Ili je mislio, 'Imate sopstvene čuvare hrama, upotrebite ih?'"

"Naučnici su raspravljali da li su to bili jevrejski stražari ili ne. Prvobitno sam bio sklon, zbog razloga koje ste spomenuli, da mislim da su stražari bili jevrejski. Međutim, ponovo sam razmišljao o tome jer je reč koju Matej koristi, kako bi govorio o stražarima, često koristi u pogledu rimskih vojnika, a ne samo službenika u hramu."

"Setite se, takođe, Jovan nam kaže da je rimski centurion bio taj koji je predvodio rimske vojnike da uhvate Isusa uz usmeravanje jevrejskih sveštenika. Tako da postoji presedan da su rimski stražari prijavili slučaj jevrejskim religioznim vođama. Izgleda verovatno da su takođe mogli da budu uključeni u čuvanje grobnice."

Procenjujući dokaze, osetio sam se ubeđenim da su stražari bili prisutni, ali sam odlučio da ostavim ovu vrstu pitanja, pošto se Greg ionako ne oslanja na priču o stražarima. U međuvremenu sam bio nestrpljiv da suočim Krega sa onim što je izgledalo kao najubedljiviji argument protiv ideje da je Isusov grob bio prazan na uskršnje jutro.

ŠTA JE SA PROTIVREČNOSTIMA?

Tokom godina, kritičari hrišćanstva su napadali priču o praznom grobu ističući navodna neslaganja među opisima Jevanđelja. Na primer, skeptik Čarls Templton je nedavno rekao: "Četiri opisa događaja... se toliko upadljivo razlikuju da mnogi ističu da se, uz svu dobru volju na svetu, ne mogu pomiriti."³

Gledajući na taj način, ova zamerka izgleda prodire do srca pouzdanosti priče o praznom grobu. Razmotrite sažetak dr Majkla Martina sa Univerziteta u Bostonu, koji sam pročitao Kregu tog jutra:

"U Jevanđelju po Mateju, kada su Marija Magdalena i druga Marija stigle u zoru na grob, tu se nalazila stena na njegovom ulazu, nastaje snažan zemljotres, i anđeo se spustio i otkotrljao kamen. U Jevanđelju po Marku, žene dolaze do grobnice ujutru, a kamen je već bio otkotrljan. U Jevanđelju po Luci, kada su žene stigle u ranu zoru pronašle su već otkotrljan kamen.

U Jevanđelju po Mateju anđeo sedi na steni ispred groba, a u Jevanđelju po Marku mladić se nalazi unutar grobnice. U Jevanđelju po Luci, dva muškarca su unutra.

U Jevanđelju po Mateju, žene prisutne kod grobnice su Marija Magdalena i druga Marija. U Jevanđelju po Marku, žene prisutne kod groba su dve Marije i Saloma. U Jevanđelju po Luci, Marija Magdalena, Marija - majka Jakova, Jovana i druge žene su prisutne kod grobnice.

U Jevanđelju po Mateju, dve Marije žure udaljavajući se od grobnice u velikom strahu i radosti, trče da kažu učenicima, i sreću Isusa na putu. U Jevanđelju po Marku, istrčavaju iz grobnice u strahu i nikome ništa ne govore. U Jevanđelju po Luci, žene pričaju učenicima koji im ne veruju i nema nikakvih naznaka da su srele Isusa."⁴

"A", rekao sam Kregu, "Martin ističe da se Jevanđelje po Jovanu sukobljava sa velikim delom ostala tri Jevanđelja. On zaključuje: 'Ukupno gledano, opisi onoga što se desilo kod grobnice su ili nedosledni ili se mogu načiniti doslednim jedino uz pomoć neverovatnih tumačenja.'"⁵

Prestao sam da čitam i pogledao sam svoje beleške. Pogledao sam u Krega i otvoreno ga upitao: "U svetlosti svega ovoga, kako uopšte možete da smatrate da je priča o praznom grobu verodostojna?"

Odmah sam zapazio nešto u Kregovom ponašanju. U običnom razgovoru ili kada govorimo o mlakim prigovorima praznom grobu, on je prilično blag. Ali, što su pitanja teža i što je izazov oštriji, to on posta-

je sve podstaknutiji i usredsređeniji. A sada mi je govor njegovog tela govorio da nije mogao da čeka da zaroni u te naizgled opasne vode.

Pročišćavajući grlo, Kreg je započeo. "Uz dužno poštovanje", rekao je, "Majkl Martin je filozof, a ne istoričar, i ne mislim da se razume u posao istoričara. Za filozofa, ako nešto nije dosledno, zakon protivrečnosti glasi: 'To ne može biti tačno, izbacite to!' Međutim, istoričar razmatra te priče i kaže: 'Vidim neke nedoslednosti, ali sam zapazio nešto u vezi sa njima: sve nedoslednosti su u vezi sa drugorazrednim pojedinostima.'"

"Srž priče je ista: Josif iz Arimateje uzima Isusovo telo, stavlja ga u grob, grob posećuje mala grupa Isusovih sledbenica ranog nedeljnog jutra posle raspeća, i nalazi prazan grob. Vide viziju anđela koji kaže da je Isus vaskrsao."

"Pažljivi istoričar, za razliku od filozofa, ne baca bebu zajedno sa vodom za kupanje. On kaže: 'To ukazuje da u ovoj priči postoji istorijska srž koja je pouzdana i na koju se može osloniti, bez obzira koliko su protivrečne drugorazredne pojedinosti.'"

"Prema tome, možemo da imamo puno pouzdanja u srž koja je zajedniča pričama i sa kojima će se složiti većina današnjih naučnika koji proučavaju Novi zavet, čak iako postoje neke razlike u vezi imena žena, tačnog vremena jutra, broja anđela, i tako dalje. Takve vrste drugorazrednih neslaganja ne bi smetale istoričaru."

Čak je i obično skeptični istoričar Majkl Grant (Michael Grant), saradnik koledža Sveto trojstvo, sa Kembridža, i profesor Univerziteta u Edinburgu, priznao u svojoj knjizi "Isus: Istorijski pregled Jevanđelja" (Jesus: An Historian's Review of the Gospels): "Tačno je da se otkriće praznog groba nazigled različito opisuje u Jevanđeljima, ali ako primenimo istu vrstu kriterijuma koje primenjujemo na druge drevne literarne izvore, onda su dokazi čvrsti i dovoljno verovatni da zahtevaju zaključak da je grob zaista bio pronađen prazan."⁶

DA LI SE NESLAGANJA MOGU USKLADITI?

Ponekad dok sam izveštavao o krivičnim suđenjima, viđao sam da dva svedoka daju potpuno isto svedočenje, do najmanjih pojedinosti, da bi ih zatim odbrana napala da su se dogovarali pre suđenja. Zbog toga sam napomenuo Kregu: "Pretpostavljam da kada bi sva četiri Jevanđelja bila identična u svim najmanjim pojedinostima, to bi izazvalo sumnju u kopiranje."

"Da, to je vrlo dobra opaska", rekao je. "Razlike između priča o praznom grobu ukazuju da imamo višestruke, nezavisne potvrde priče o praznom grobu. Ponekad ljudi kažu: 'Matej i Luka su samo kopirali Marka', ali kada pogledate sve priče izbliza, vidite razdvajanja koja ukazuju da čak i ako su Matej i Luka poznavali Markov opis, svejed-

no su takođe imali odvojene, nezavisne izvore za priču o praznom grobu.”

“Tako da uz ove višestruke i nezavisne opise, nijedan istoričar ne bi odbacio te dokaze samo zbog drugorazrednih neslaganja. Dopustite mi da vam dam svetovni primer.”

“Imamo dve priče o Hanibalu koji prelazi Alpe da bi napao Rim, i one su nesaglasne i nepomirljive. Pa ipak, nijedan klasični istoričar ne sumnja u činjenicu da je Hanibal krenuo u takav pohod. To je nebiblijska ilustracija neslaganja u drugorazrednim pojedinostima koje ne potkopavaju istorijsku srž istorijske priče.”

Priznao sam moć tog argumenta. I dok sam razmišljao o Martinovoj kritici, izgledalo mi je da su se neke od njegovih navodnih protivrečnosti mogle prilično lako pomiriti. Spomenuo sam to Kregu rekavši: “Zar nema načina da se usklade neke od razlika između ovih opisa?”

“Da, to je tačno, postoje”, odgovorio je Kreg. “Na primer, vreme posete grobu. Jedan pisac može da ga opisuje kao da je još uvek bio mrak, drugi može da kaže da je svanjivalo, ali to je kao da se optimista i pesimista raspravljaju da li je čaša napola prazna ili napola puna. Bilo je to u vreme zore, i oni su opisivali istu stvar različitim rečima.”

“Što se tiče broja i imena žena, nijedno Jevanđelje ne pretenduje da daje potpunu listu. Sva uključuju Mariju Magdalenu i druge žene, tako da je verovatno postojalo više učenica u koje su spadale i one koje su bile imenovane, a verovatno i neke druge. Mislim da bi bilo sitničarenje reći da je to protivrečnost.”

“Šta je sa različitim opisima onoga što se posle toga desilo?” upitao sam. “Marko je rekao da žene nisu nikom ispričale, a druga Jevanđelja kažu da jesu.”

Kreg je objasnio: “Kada pogledate Markovu teologiju, on voli da naglašava strahopoštovanje i strah i užas i obožavanje u prisustvu Boga. Tako da je ova reakcija žena - o bežanju u strahu i drhtanju, i iskaz da nisu nikome ništa rekle jer su bile uplašene - sve je to deo Markovog književnog i teološkog stila.”

“Sasvim je moguće da je to bilo privremeno ćutanje, a da su se zatim žene vratile i rekle drugima šta se desilo. U stvari”, zaključio je sa osmehom, “to je moralo da bude privremeno ćutanje; inače Marko ne bi mogao da ispriča priču o tome!”

Želeo sam da upitam o još jednom često navođenom neslaganju. “Isus je rekao u Jevanđelju po Mateju 12,40: ‘Jer kao što je Jona bio u truhlu kitovom tri dana i tri noći: tako će biti i sin čovečiji u srcu zemlje tri dana i tri noći’. Međutim, Jevanđelja izveštavaju da je Isus u stvari bio u grobu jedan ceo dan, dve cele noći, i deo dva

dana. Zar to nije primer da Isus nije ispunio sopstveno proročanstvo?”

“Neki dobronamerni hrišćani su koristili ovaj stih kako bi ukazali da je Isus raspet u sredu, a ne u petak, kako bi dobili puno vreme!” rekao je Kreg. “Ali većina naučnika danas uviđa da je po shvatanju vremena starih Jevreja, bilo koji deo dana bio računat kao ceo dan. Isus je bio u grobu u petak popodne, cele subote, i u nedelju ujutru - po načinu na koji su Jevreji tada shvatali vreme, to bi se računalo kao tri dana.”

“Opet”, zaključio je, “to je još jedan primer kako se mnoga ta neslaganja mogu objasniti ili umanjiti određenim poznavanjem okolnosti ili jednostavno razmišljajući o njima otvorenog uma.”

DA LI SE MOŽE VEROVATI SVEDOCIMA?

Jevanđelja se slažu da su prazan grob otkrile žene koje su bile Isusove prijateljice i sledbenice. Ali to, po Martinovoj proceni, čini njihovo svedočenje sumnjivim, pošto “verovatno nisu bile objektivni posmatrači”.

Zbog toga sam postavio pitanje Kregu: “Da li je odnos žena prema Isusu mogao da dovede u pitanje pouzdanost njihovog svedočenja?”

Nesvesno sam išao Kregu na ruku. “U stvari, ovaj argument se vraća kao bumerang ljudima koji ga koriste”, odgovorio je Kreg. “Svakako da su te žene bile Isusove prijateljice. Ali, kada razumete ulogu žena u jevrejskom društvu prvog veka, ono što je stvarno izvanredno jeste da ova priča o praznom grobu uopšte prikazuje žene kao one koji su otkrile prazan grob.”

“Žene su bile nisko na društvenoj lestivici u Izraelu u prvom veku. Postoje su neke stare rabinske izreke koje kažu: ‘Bolje da se reči zakona zapale nego da se predaju ženama’ i ‘Blagosloven je onaj čija su deca muška, ali teško onome čija su deca ženska’. Svedočenje žena je smatrano toliko bezvrednim da im čak nije bilo dopušteno da se pojavljuju kao zakoniti svedoci na jevrejskom sudu.”

“Imajući to u vidu, apsolutno je upečatljivo da su glavni svedoci praznog groba bile žene koje su bile Isusove prijateljice. Svaki kasniji opis bi svakako prikazao muške učenike kako otkrivaju grob - Petra ili Jovana, na primer. Činjenice da su žene prvi svedoci praznog groba najbolje se objašnjava stvarnošću da su - sviđalo vam se to ili ne - one bile te koje su otkrile prazan grob! To pokazuje da su pisci Jevanđelja verno zabeležili ono što se dogodilo, iako je to bilo neprijatno. To govori o istorijskoj realnosti ovog predanja, a ne o njegovoj netačnosti.”

ZAŠTO SU ŽENE POSETILE GROB?

Međutim, Kregovo objašnjenje je ostavilo još jedno pitanje neodgovoreno: Zašto su žene išle da pomažu Isusovo telo, ako su već znale da je njegov grob bio čvrsto zapečaćen? “Da li to njihovo ponašanje ima smisla?” upitao sam.

Kreg se za trenutak zamislio pre nego što je odgovorio - ovog puta ne svojim glasom pri raspravi, već blažim tonom. “Li, ja čvrsto verujem da naučnici koji nisu upoznali ljubav i odanost koju su te žene osećale prema Isusu nemaju prava da izgovore hladne procene o izvodljivosti onoga što su one želele da učine.”

“Za ljude koji tuguju, koji su izgubili nekoga koga su očajnički voleli i sledili, da žele da odu do groba u izgubljenoj nadi da pomažu telo - ne vidim da neki kritičar može posle da ih tretira kao robote i kaže, 'nisu trebali da idu'.”

Slegao je ramenima. “Možda su smatrale da će u blizini biti ljudi koji će moći da uklone kamen. Ako su tamo bili stražari, možda su pomislile da bi oni to učinili. Ne znam.”

“Svakako je napomena o posećivanju groba, kako bi se telo pre-mazalo uljem, istorijska jevrejska praksa; jedino pitanje je ko bi za njih pomerio kamen. A ne mislim da smo u poziciji da iznesemo sud o tome da li su jednostavno trebale da ostanu kući ili ne.”

ZAŠTO HRIŠĆANI NISU NAVODILI PRAZAN GROB?

Pripremajući se za intervju sa Kregom, potražio sam na internetu sajtove nekoliko ateističkih organizacija da vidim kakvu vrstu argumenata postavljaju protiv vaskrsenja. Zbog nekog razloga, samo nekoliko ateista se bavilo ovim pitanjem. Međutim, jedan kritičar je postavio zamerku koju sam želeo da iznesem Kregu.

U suštini, on je rekao da je glavni argument protiv praznog groba da se nijedan učenik ili kasniji hrišćanski propovednik nije trudio da ga ističe. Napisao je: “Očekivali bi smo da prvi hrišćanski propovednici kažu: 'Ne verujete nam? Idite i sami pogledajte grob! Na uglu je Pete i Ulice Mejn, treći grob desno.'”

Ipak, rekao je, Petar ne spominje prazan grob u svojoj propovedi u Delima apostolskim, 2. poglavlju. Ovaj kritičar je zaključio: “Ako čak ni učenici nisu smatrali da je predanje o praznom grobu od koristi, zašto bi smo mi?”

Kregove oči su se širom otvorile kada sam postavio ovo pitanje. “Jednostavno ne mislim da je to tačno”, odgovorio je, pomalo sa čuđenjem u glasu, dok je podigao Bibliju i otvorio drugo poglavlje Dela apostolskih, koje beleži Petrovu propoved na praznik Sedmica.

“Prazan grob se pronalazi u Petrovom govoru”, insistirao je Kreg. “On u 24. stihu objavljuje: ‘Kojega Bog podiže, razdrešivši sveze smrtnje.’”

“Zatim navodi Psalam o tome kako Bog ne bi dozvolio da njegov svetac vidi truljenje. To je napisano za Davida, a Petar kaže: ‘Neka je slobodno kazati vam upravo za starešinu Davida da i umre, i ukopan bi, i grob je njegov među nama do ovoga dana’. Ali, kaže za Hrista: ‘Da se ne ostavi duša njegova u grobu, niti telo njegovo vide truljenja. Ovoga Isusa vaskrse Bog, čemu smo mi svi svjedoci.’”

Kreg je podigao pogled sa Biblije. “Ovaj govor pravi razliku između Davidovog groba, koji je ostao do današnjeg dana, i proročanstva u kome David kaže da će Hrist vaskrsnuti - da njegovo telo neće istrunuti. Jasno je ukazano da je grob ostavljen prazan.”

Zatim je okrenuo jedno drugo poglavlje u Delima apostolskim. “U Delima apostolskima 13,29-31, Pavle kaže: ‘I kad svršiše sve što je pisano za njega, skinuše ga s drveta i metnuše u grob. A Bog vaskrse ga iz mrtvih. I pokaziva se mnogo dana onima što izlaziše s njim iz Galileje u Jerusalem.’ Svakako da se i ovde prazan grob podrazumeva.”

Zatvorio je Bibliju, a zatim dodao: “Mislim da je prilično kruto i nerazumno tvrditi da se ti prvi propovednici nisu pozivali na prazan grob, samo zato što nisu koristili dve specifične reči - ‘prazan grob’. Nema sumnje da su znali - i da su njihovi slušaoci razumeli iz njihovih propovedi - da je Isusov grob bio prazan.”

KOJI SU POTVRDNI DOKAZI?

Proveo sam prvi deo našeg intervjuja iznoseći Kregu zamerke i argumente koji su osporavali prazan grob. Ali sam iznenada shvatio da mu nisam dao priliku da iznese svoj potvrđan slučaj. Iako je već ukazivao na nekoliko razloga zašto veruje da je Isusov grob bio prazan, rekao sam: “Zašto mi ne date ono najbolje što imate? Ubedite me sa najbolja četiri ili pet razloga da je prazan grob istorijska činjenica.”

Kreg je prihvatio izazov. Jedan po jedan, izneo je svoje argumente sažeto i uverljivo.

“Prvo”, rekao je, “prazan grob je definitivno podrazumevan u prvim predanjima koja prenosi apostol Pavle u 1. Poslanici Korinćanima, 15. poglavlje, što predstavlja veoma star i pouzdan izvor istorijske informacije o Isusu.”

“Drugo, mesto Isusovog groba je bilo poznato i hrišćanima i njihovim suparnicima. Prema tome, da nije bio prazan, bilo bi nemoguće da pokret zasnovan na verovanju u vaskrsenje nastane na istom mestu na kome je taj čovek javno pogubljen i sahranjen.”

“Treće, možemo da kažemo na osnovu jezika, gramatike i stila da je Marko dobio svoju priču o praznom grobu - u stvari, svoju celu priču o Hristovom stradanju - iz nekog ranijeg izvora. U stvari, postoje dokazi da je Jevanđelje po Marku napisano pre 37. godine, što je previše rano da bi ga legende ozbiljno iskvarile.”

“A. N. Šervin-Vajt (A. N. Sherwin - White), ugledni grčko-rimski klasični istoričar sa Oksforda, je rekao - da bi bilo bez presedana u celoj istoriji da se legenda razvije tako brzo i da značajno iskrivi Jevanđelja.”

“Četvrto, u Jevanđelju po Marku postoji jednostavnost priče o praznom grobu. Izmišljeni apokrifni opisi iz drugog veka sadrže razne vrste kitnjastih priča, u kojima Isus izlazi iz groba u slavi i sili, pri čemu ga svi vide, uključujući sveštenike, jevrejske vlasti i rimske stražare. Tako izgledaju legende, ali se one javljaju tek nekoliko generacija posle događaja, pošto su očevici umrli. Nasuprot tome, Markov opis priče o praznom grobu je snažan u svojoj jednostavnosti i neulepšan teološkim razmišljanjima.”

“Peto, jednoglasno svedočenje da su prazan grob otkrile žene ide u prilog autentičnosti priče, pošto bi učenicima bilo neprijatno da to priznaju i verovatno bi bilo prikriveno, da predstavlja legendu.”

“Šesto, najranija jevrejska polemika pretpostavlja istorijsku realnost praznog groba. Drugim rečima, nije bilo nikog ko je tvrdio da je grob i dalje sadržao Isusovo telo. Pitanje je uvek bilo: 'Šta se desilo sa telom?'”

“Isusovi neprijatelji su predložili smešnu priču da su se stražari uspavali. Očigledno, hvatali su se za slamku. Ali, suština je sledeća: počeli su sa pretpostavkom da je grob bio prazan! Zašto? Zato što su znali da jeste!”

ŠTA JE SA ALTERNATIVNIM TEORIJAMA?

Pažljivo sam slušao dok je Kreg iznosio svaku tačku, i za mene se ovih šest argumenata sabralo u impresivan slučaj. Međutim, još uvek sam želeo da vidim da li je bilo nekih pukotina pre nego što zaključim da je slučaj neoboriv.

“Kirsop Lejk (Kirsopp Lake) je predložio 1907. godine da su žene jednostavno otišle na pogrešan grob”, rekao sam. “On kaže da su se izgubile i da im je grobar nekog nezauzetnog groba rekao: 'Tražite Isusa iz Nazareta, on nije ovde' i one su otrčale, uplašene. Zar to nije verovatno objašnjenje?”⁷

Kreg je uzdahnuo. “Lejk nije stekao nikakve sledbenike sa ovim”, rekao je. “Razlog je da je mesto Isusovog groba bilo poznato jevrejskim sveštenicima. Čak i da su žene načinile tu grešku, vlasti bi bile presrećne da ukažu na grob i isprave grešku učenika kada su počeli

da objavljuju da je Isus vaskrsao iz mrtvih. Ne znam nikoga ko se danas drži Lejkove teorije.”

Iskreno, ni druge opcije nisu zvučale veoma verovatno. Očigledno, učenici nisu imali nikakv motiv da ukradu telu, a zatim da umru za laž, a jevrejske vlasti svakako ne bi uklonile telo. Rekao sam: “Ostali smo sa teorijom da priča o praznom grobu u stvari predstavlja kasniju legendu i da kako je vreme proticalo, ljudi nisu mogli da je opovrgnu, jer je mesto groba bilo zaboravljeno.”

“To je bilo pitanje još od 1835. godine, kada je David Štraus tvrdio da su te priče legendarne”, odgovorio je Kreg. “I zbog toga smo se u našem današnjem razgovoru toliko koncentrisali na ovu hipotezu o legendi pokazujući da priča o praznom grobu ide unazad do nekoliko godina od samih događaja. To čini teoriju o legendi bezvrednom. Čak i da ima nekih legendarnih elemenata u drugorazrednim pojednostima priče, istorijska srž priče ostaje čvrsto utvrđena.”

Da, postoje odgovori na ova alternativna objašnjenja. Posle analize, izgledalo je da se svaka teorija mrvi pod težinom dokaza i logike. Ali, jedina preostala mogućnost je verovanje da se raspeti Isus vratio u život - zaključak koji nekim ljudima izgleda previše neobičan da bi ga prihvatili.

Za trenutak sam razmislio kako bih mogao da pretvorim to u pitanje Kregu. Konačno sam rekao: “Iako ove alternativne teorije očigledno imaju praznine, zar nisu u većoj meri verovatnije od apsolutno neverovatne ideje da je Isus otelotvoreni Bog koji je ustao iz mrtvih?”

“Ovo je, mislim, suština”, rekao je, naginjući se unapred. “Mislim da bi ljudi koji iznose ove alternativne teorije priznali: ‘Da, naše teorije su malo verovatne, ali nisu toliko neverovatne kao ideja da se takvo spektakularno čudo odigralo.’ Međutim, ovde stvar više nije istorijsko pitanje; umesto toga, to je filozofsko pitanje o tome da li su čuda moguća.”

“A šta bi ste“, upitao sam, “vi rekli na to?”

“Ja bih tvrdio da hipoteza da je Bog vaskrsao Isusa iz mrtvih uopšte nije neverovatna. U stvari, na osnovu dokaza, to je najbolje objašnjenje onoga što se desilo. Ono što je neverovatno jeste hipoteza da je Isus prirodno ustao iz mrtvih. To je, složio bih se, besmisleno. Svaka hipoteza bi bila daleko verovatnija nego reći da se Isusovo mrtvo telo spontano vratilo u život.”

“Ali, hipoteza da je Bog podigao Isusa iz mrtvih ne protivreči nauci niti bilo kojoj poznatoj činjenici iz iskustva. Sve što je potrebno jeste hipoteza da Bog postoji, a ja mislim da postoje dobri nezavisni razlozi za verovanje da On postoji.”

Uz to je Kreg dodao na kraju: "Sve dok je postojanje Boga moguće, moguće je da je delovao u istoriji vaskrsnuvši Isusa iz mrtvih."

ZAKLJUČAK: GROB JE BIO PRAZAN

Kreg je bio ubedljiv: prazan grob - zaista, čudo zapanjujućih razmera - je imao smisla u svetlu dokaza. A to je bio samo deo slučaja za vaskrsenje. Iz Kregovog doma u Atlanti spremio sam se da krenem u Virdžiniju da intervjuišem uglednog stručnjaka o dokazima za pojavljivanje vaskrslog Isusa, a zatim do Kalifornije da razgovaram sa drugim naučnikom o značajnim posrednim dokazima.

Dok sam se zahvaljivao Kregu i njegovoj ženi Džen na gostoprimstvu, razmišljao sam u sebi da izbliza, u plavim farmericama i belim čarapama, Kreg nije izgledao kao opasan protivnik koji bi razorio najbolje kritičare vaskrsenja u svetu. Ali, čuo sam snimke rasprava.

Suočeni sa činjenicama, nisu mogli da vrate Isusovo telo nazad u grob. Kopricali su se, borili, hvatali za slamku, protivrećili sami sebi, iznosili očajničke i neobične teorije kako bi mogli da objasne dokaze. Pa ipak, svaki put, na kraju, grob ostaje prazan.

Setio sam se procene jednog od istaknutih intelektualaca svog vremena, Normana Andersona (Norman Anderson), obrazovanog na Kembriđu, koji je predavao na Prinstonu, kome je ponuđeno da bude doživotni profesor na Harvardu, i koji je radio kao dekan na Pravnom fakultetu Univerziteta u Londonu.

Njegov zaključak, posle dugogodišnje analize ovog pitanja sa pravnog gledišta, je sažet u jednoj rečenici: "Prazan grob, prema tome, formira pravu stenu o koju se sve racionalističke teorije o vaskrsenju razbijaju u ništavilo."⁸

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Šta je vaš zaključak o tome da li je Isusov grob bio prazan u jutro vaskrsenja? Koje ste dokaze našli kao najubedljivije pri dolaženju do tog zaključka?

2. Kako je Kreg istakao, svi u drevnom svetu priznaju da je grob bio prazan; pitanje je kako je došlo do toga. Da li možete da smislite bilo kakvo logično objašnjenje za prazan grob, osim Isusovog vaskrsenja? Ako je tako, kako zamišljate da bi neko kao Bil Kreg mogao da odgovori na vašu teoriju?

3. Pročitajte Jevanđelje po Marku 15,42 - 16,8, najraniji opis Isusove sahrane i praznog groba. Da li se slažete sa Kregom da je on "snažan u svojoj jednostavnosti i neulepšan teološkim razmišljanjima"? Zašto da ili zašto ne?

Za dalje dokaze

Više izvora o ovoj temi

- Craig, William Lane. "Did Jesus Rise from the Dead?" *In Jesus under Fire*, edited by Michael J. Wilkins and J. P. Moreland, 147-82. Grand Rapids: Zondervan, 1995.
- _____. "The Empty Tomb of Jesus." In *In Defense of Miracles*, edited by R. Douglas Geivett and Gary R. Habermas, 247-61. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1997.
- _____. *Knowing the Truth about the Resurrection*. Ann Arbor, Mich.: Servant, 1988.
- _____. *Reasonable Faith*. Westchester, Ill.: Crossway, 1994.
- Craig, William Lane, and Frank Zindler. *Atheism vs. Christianity: Where Does the Evidence Point?* Grand Rapids: Zondervan, 1993. Videocassette.
- Harris, Murray J. *Three Crucial Questions about Jesus*. Grand Rapids: Baker, 1994.

DOKAZ POJAVLJIVANJA

Da li je Isus viđen živ posle smrti na krstu?

Godine 1963, telo 14-godišnje Edi Mekolins, jedne od četiri devojčice crkinje koje su tragično ubijene u nečuvenom bombaškom napadu od strane belih rasista, sahranjeno je u Birminghamu, u Alabami. Godinama su članovi porodice redovno posećivali grob da bi se pomolili i ostavili cveće. Godine 1998, odlučili su da iskopaju preminulu devojčicu da bi je sahranili na drugom grobu.

Međutim, kada su radnici poslani da iskopaju telo, vratili su se sa šokantnim otkrićem: grob je bio prazan.

Sasvim razumljivo, članovi porodice su bili veoma uznemireni. Zbog loše vođene evidencije, službenici na groblju su se sa mukom trudili da utvrde šta se dogodilo. Nekoliko mogućnosti je izneseno, a prva je bila da je njena nadgrobna ploča postavljena na pogrešnom mestu.¹

Ipak, u naporima da se odredi šta se desilo, jedno objašnjenje nikada nije predloženo: niko nije predlagao da je mlada Edi Me vaskrsela kako bi ponovo hodala zemljom. Zašto? Zato što prazan grob sam po sebi ne ukazuje na vaskrsenje.

Moj razgovor sa dr Vilijem Lejn Kregom je već izneo moćne dokaze da je Isusov grob bio prazan u nedelju posle raspeća. Iako sam znao da je to značajan i neophodan dokaz za njegovo vaskrsenje, takođe sam bio svestan da nestalo telo nije samo po sebi zaključan dokaz. Potrebno je više činjenica da se utvrdi da se Isus stvarno vratio iz mrtvih.

To je ono što me je podstaklo na let do Virdžinije. Dok je moj avion lagano leteo iznad šumovitih brežuljaka, čitao sam knjigu Majkla Martina, profesora Bostonskog univerziteta koji je pokušavao da omalovaži hrišćanstvo. Nasmešio sam se na njegove reči: "Možda je najprefinjeniju odbranu vaskrsenja do danas izneo Geri Habermas."²

Pogledao sam na sat. Posle sletanja, imao bih taman dovoljno vremena da iznajmim kola, odvezem se do Linčburga, i stignem na zakazani sastanak u dva sata sa Habermasom.

DVANAESTI INTERVJU: DR GERI HABERMAS

Dve potpisane fotografije hokejaša, prikazanih u borbi na ledu, visile su na zidovima Habermasove jednostavne kancelarije. Jedna prikazuje besmrtnog Bobija Hala iz čikaških "crnih sokolova"; druga prikazuje Dejva "Čekića" Šulca, čvrstog igrača napada iz Filadelfije Flajersa.

"Hal je moj omiljeni hokejaš", objašnjava Habermas. "Šulc je moj omiljeni borac." Nasmešio se, a zatim dodao, "Postoji razlika."

Habermas - bradat, direktan, odsečan - je takođe borac, akademski pit bul koji više liči na izbacivača iz noćnog kluba nego na intelektualca. Naoružan argumentima oštrim kao žilet i istorijskim dokazima da ih podupre, ne plaši se nijednog protivnika.

Entoni Flu (Antony Flew), jedan od vodećih filozofa ateista u svetu, je to utvrdio kada ja ušao sa Habermasom u veliku raspravu o temi "Da li je Isus vaskrsao iz mrtvih?" Rezultati su bili vidljivo jednostrani. Od pet nezavisnih filozofa sa različitih koledža i univerziteta koji su bili sudije u raspravi, četiri su zaključile da je Habermas dobio. Jedan je proglasio takmičenje nerešenim. Niko nije glasao za Flua. Jedan sudija je komentarisao, "Bio sam iznenađen (šokiran za mogla da bude prava reč) videći koliko je bio slab Fluov pristup.... Ostao mi je sledeći zaključak: pošto slučaj protiv vaskrsenja nije bio jači od onoga koji je predstavio Entoni Flu, pomislio bih da je krajnje vreme da počnem da uzimam vaskrsenje za ozbiljno."³

Jedan od pet drugih profesionalnih sudija na raspravi koji su procenjivali tehnike argumentovanja učesnika (ponovo je Habermas bio pobednik) osetio se obaveznim da napiše: "Zaključujem da su istorijski dokazi, iako sa manama, dovoljno čvrsti da dovedu razuman um na zaključak da je Hrist zaista ustao iz mrtvih.... Habermas zaista završava dajući 'veoma verovatne dokaze' za istorijsku realnost vaskrsenja 'bez verovatnih naturalističkih dokaza protiv njega'. Prema tome, Habermas, po mom mišljenju, dobija raspravu."⁴

Pošto je doktorirao na državnom Univerzitetu u Mičigenu, gde je napisao disertaciju o vaskrsenju, Habermas je primio doktorat iz teologije sa koledža Emanuel, u Oksfordu, u Engleskoj. On je pisac sedam knjiga koje se bave Isusovim vaskrsenjem, uključujući "Isusovo Vaskrsenje: racionalna istraga (The Resurrection of Jesus); Isusovo Vaskrsenje: Odbrana" (The Resurrection of Jesus: An Apologetic); "Istorijski Isus" (The Historical Jesus); i "Da li je Isus ustao iz mrtvih? Rasprava o vaskrsenju" (Did Jesus Rise from the Dead? The Resurrection Debate), koja je bila zasnovana na njegovoj raspravi sa Fluom. Među njegove druge knjige spadaju "Izlaženje na kraj sa sumnjom" (Dealing with Doubt) i sa Dž. P. Morlendom "Iznad smrti:

Istraživanje dokaza za besmrtnost” (Beyond Death: Exploring the Evidence for Immortality).

Pored toga, bio je ko-urednik knjige “U odbranu čuda” (In Defense of Miracles) i dao je svoj doprinos knjigama “Isus pod paljbom” (Jesus under Fire) i “Živeti sa verom: Premošćavanje jaza između uma i srca” (Living Your Faith: Closing the Gap between Mind and Heart). Njegovih sto članaka se pojavilo u popularnim časopisima (kao što je “Saturday Evening Post”), naučnim časopisima (uključujući “Vera i filozofija i religiozna istraživanja”), i priručnicima (na primer, Bejkerov rečnik teologije (The Baker Dictionary of Theology)). Takođe je bivši predsednik Evanđeoskog filozofskog društva.

Ne mislim ovim opisom da prikažem da je Habermas previše nepotrebno borben: on je ljubazan i nenametljiv u običnom razgovoru. Ja samo ne bih želeo da budem na drugoj strani hokejaškog paka - ili argumenta - u odnosu na njega. Ima urođeni radar koji mu pomaže da se usredsredi na ranjive tačke protivnika. Takođe ima i nežnu stranu, koju ću otkriti - sasvim neočekivano - pre nego što se naš intervju završi.

Pronašao sam Habermasa u njegovoj kancelariji na Liberti Univerzitetu, gde trenutno radi kao istaknuti profesor i predsednik Odseka za filozofiju i teologiju i direktor magistarskog programa za apologetiku. Prostorija, sa crnim ormanima za arhivu, metalnim stolom sa drvenom pločom, izlizanim tepihom i stolicama za goste, svakako nije mesto za prikazivanje. Kao i njen stanovnik, nema nikakve pretenzije.

“MRTVI LJUDI TO NE ČINE”

Habermas je, sedeći za svojim stolom, zavrnuo rukave svoje plave košulje dok sam ja uključio kasetofon i počeo intervju.

“Zar nije tačno”, počeo sam sa ispitivačkom otvorenosću, “da nema očevidaca za Isusovo vaskrsenje?”

“To je sasvim tačno - ne postoji nikakav opis vaskrsenja”, odgovorio je Habermas priznanjem koje može da iznenadi ljude koji imaju samo delimično znanje o ovom pitanju.

“Kada sam bio mlad, čitao sam knjigu K. S. Luisa koji je napisao da Novi zavet ne kaže ništa o vaskrsenju. Napisao sam stvarno veliko ‘Ne!’ sa strane. Zatim sam shvatio šta on kaže: niko nije sedeo unutar groba i video da telo počinje da vibrira, ustaje, skida platnene pivoje, uklanja stenu, iznenađuje stražare i odlazi.”

To bi, činilo mi se, moglo da predstavlja određene probleme. “Zar to ne smeta vašim naporima da utvrdite da je vaskrsenje istorijski događaj?” upitao sam.

Habermas je povukao stolicu da bi se smestio udobnije. "Ne, to ni malo ne smeta našem slučaju, pošto se nauka bavi uzrocima i efektima. Mi ne vidimo dinosauruse, ali proučavamo fosile. Možda ne znamo kako bolest nastaje, ali proučavamo simptome. Možda niko nije bio svedok zločina, ali policija sastavlja dokaze na osnovu činjenica."

"Prema tome", nastavio je, "evo kako ja vidim dokaze vaskrsenja: prvo, da li je Isus umro na krstu? I drugo, da li se kasnije javio ljudima? Ako možete da utvrdite te dve stvari, dokazali ste svoj slučaj, pošto mrtvi ljudi normalno to ne čine."

Istoričari se slažu da postoji puno dokaza da je Isus raspet, a dr Aleksandar Meterel je pokazao u prethodnom poglavlju da Isus nije mogao da preživi užase tog pogubljenja. To ostavlja drugi deo pitanja: Da li se Isus stvarno kasnije pojavio?

"Kakvi dokazi postoje da su ga ljudi videli?" upitao sam ga.

"Počeću sa dokazom koji će praktično svi naučni kritičari prihvatiti", rekao je, otvarajući Bibliju pred sobom. "Niko ne dovodi u pitanje da je Pavle napisao 1. Poslanicu Korinćanima, a ovde imamo da on na dva mesta potvrđuje da je lično sreo vaskrslog Hrista. On kaže u 1. Poslanici Korinćanima 9,1: 'Nisam li ja apostol?... Ne videli li Isusa Hrista, Gospoda našega?' a u 1. Poslanici Korinćanima 15,8 kaže: 'A posle svih, javi se i meni.'"

Prepoznao sam da je poslednji navod bio dodat verovanju rane crkve o kojem smo Kreg Blumberg i ja već razgovarali. Kako je Vilijem Lejn Kreg ukazao, prvi deo verovanja (stihovi 3-4) se odnosi na Isusovo pogubljenje, sahranu i vaskrsenje.

Poslednji deo verovanja (stihovi 5-8) se bavi njegovim pojavljivanjem posle vaskrsenja: "I da se javi Kifi, potom jedanaestorici apostola; a potom ga vidješe jednom više od pet stotina braće, od kojih mnogi žive i sad, a neki i pomreše. A potom se javi Jakovu, pa onda svim apostolima." U sledećem stihu, Pavle dodaje: "A posle svih, javi se i meni kao kakvom nedonoščetu."

Na prvi pogled, to je neverovatno uticajno svedočanstvo da se Isus zaista javio živ posle svoje smrti. Ovde imamo imena određenih osoba i grupa ljudi koji su ga videli, napisano u vreme kada su ljudi još uvek mogli da ih provere, ako su želeli potvrditi. Pošto sam znao da će to verovanje imati vodeću ulogu u utvrđivanju vaskrsenja, odlučio sam da ga podvrgnem detaljnijem ispitivanju: Zašto su istoričari ubeđeni u to verovanje? Koliko je ono pouzdano? Koliko unazad u istoriju ide?

"Da li imate nešto protiv da vas unakrsno ispitam o ovom verovanju?" upitao sam Habermasa.

Ispružio je ruku kao da poziva istragu. "Izvolite", rekao je ljubazno, "nastavite".

"UBEDITE ME DA JE TO BILO VEROVANJE RANE CRKVE"

Prvobitno sam želeo da utvrdim zašto su Habermas, Kreg, Blumberg i drugi ubeđeni da ovaj odeljak predstavlja verovanje rane crkve, a ne samo reči Pavla, koji je napisao pismo korinćanskoj crkvi, u kome se ono i nalazi.

Moj izazov Habermasu je bio jednostavan i direktan: "Ubedite me da je to verovanje."

"Pa, mogu da vam dam nekoliko čvrstih razloga. Prvo, Pavle je uvodi rečima 'primih' i 'predadoh', što predstavlja tehničke rabinske izraze koji ukazuju na njegovo prenošenje svetog predanja."

"Drugo", rekao je Habermas, gledajući u svoje ruke dok je hvatao svaki put po jedan prst kako bi naglašavao svaku tačku koju iznosi, "paralelizam teksta i stilizovani sadržaj ukazuju da je to bilo verovanje. Treće, originalni tekst koristi ime Kifa za Petra, što je njegovo aramejsko ime. U stvari, sam aramejski može da ukazuje na veoma rano poreklo. Četvrto, njegovo verovanje koristi nekoliko drugih primitivnih fraza koje Pavle uobičajeno ne bi koristio, kao što je 'jedanaestorici', 'treći dan', 'usta', i druge. Peto, upotreba određenih reči je slična aramejskom i hebrejskom načinu pripovedanja."

Pošto mu je ponestalo prstiju, pogledao je u mene. "Treba li da nastavim?" upitao je.

"U redu, u redu", rekao sam. "Kažete da vas te činjenice ubeđuju, kao konzervativnog hrišćanina, da je to bilo rano verovanje."

Habermas je izgledao pomalo uvređen tom vidljivo oštrijom opaskom. "Nisu samo konzervativni hrišćani ti koji su ubeđeni", insistirao je. "To je tvrdnja koju prihvata čitav niz različitih naučnika iz širokog teološkog spektra. Ugledni naučnik Joahim Džeremaja (Joachim Jeremias) govori o ovom verovanju kao 'najranijem predanju od svih', a Urlih Vilckens (Ulrich Wilckens) kaže da ono 'nesumnjivo ide unazad do najstarije faze od svih u istoriji prvobitnog hrišćanstva.'"

To je postavilo pitanje o tome koliko je staro to verovanje. "Na koliko unazad možete da ga datirate?" upitao sam.

"Znamo da je Pavle napisao 1. Poslanicu Korinćanima između 55. i 57. godine. On ukazuje u 1. Poslanici Korinćanima 15,1-4 da je već preneo to verovanje korinćanskoj crkvi, što bi značilo da mora da prethodi njegovoj poseti Korintu 51. godine. Prema tome, verovanje je korišćeno u okviru 20 godina od vaskrsenja, što je prilično rano."

"Međutim, složio bih se sa različitim naučnicima koji ga datiraju još dalje unazad, do dve do osam godina od vaskrsenja, ili od oko

32. do 38. godine, kada ju je Pavle primio ili u Damasku ili u Jerusalimu. Tako da je to neverovatno rani materijal - staro, neukrašeno svedočanstvo činjenice da se Isus pojavio živ pred skepticima kao što su Pavle i Jakov, kao i Petar i ostali učenici.”

“Ali”, protestovao sam. “To nije stvarno izveštaj iz prve ruke. Pavle daje listu iz druge ili treće ruke. Zar to ne umanjuje njegovu vrednost kao dokaza?”

Ne za Habermasa. “Imajte na umu da Pavle lično tvrdi da se Isus pojavio i pred njim, tako da to obezbeđuje svedočanstvo iz prve ruke. A Pavle nije jednostavno pokupio tu listu od stranaca na ulici. Vodeće gledište je da ju je uzeo direktno od očevidaca Petra i Jakova, i veoma se pomučio da potvrdi njenu preciznost.”

To je bila smela tvrdnja. “Kako to znate?” upitao sam.

“Složio bih se sa naučnicima koji veruju da je Pavle primio taj materijal tri godine posle njegovog preobraćenja, kada je krenuo u Jerusalim i sreo se sa Petrom i Jakovom. Pavle opisuje taj put u Poslanici Galatima 1,18-19, gde koristi veoma zanimljivu grčku reč - 'historeo'.”

Nisam bio upoznat sa značenjem te reči. “Zašto je to značajno?”

“Zato što ta reč ukazuje da on nije samo uzgredno razgovarao kada se sreo sa njima. Ona pokazuje da je to bilo istraživanje. Pavle igra ulogu istraživača, nekoga ko je pažljivo to proveravao. Tako da činjenica da je Pavle lično potvrdio stvari, sa dva očevica koji su naročito spomenuti u verovanju - Petrom i Jakovom - daje ovome dodatnu težinu. Jedan od veoma malog broja jevrejskih naučnika koji proučavaju Novi zavet, Pinhas Lapid (Pinchas Lapide), kaže da su dokazi za podršku ovom verovanju toliko čvrsti da se to može smatrati kao izjava očevica.”

Pre nego što sam mogao da se ubacim, Habermas je dodao: “A kasnije, u 1. Poslanici Korinćanima 15,11, Pavle naglašava da su se drugi apostoli složili da se propoveda isto Jevanđelje, ova ista poruka o vaskrsenju. To znači da je ono što očevidac Pavle kaže tačno ista stvar koju kažu i očevici Petar i Jakov.”

Priznaću: sve ovo je zvučalo prilično uverljivo. Ipak, još uvek sam imao određene rezerve prema ovom verovanju, i nisam želeo da me Habermasove ubedljive tvrdnje odvuču od daljeg ispitivanja.

TAJNA O PET STOTINA LJUDI

Verovanje izneto u 1. Poslanici Korinćanima, 15. poglavlju, je jedino mesto u drevnoj literaturi gde se tvrdi da se Isus pojavio pred pet stotina ljudi odjednom. Jevanđelja to ne potvrđuju. Nijedan svetovni istoričar to ne spominje. Za mene, to daje znak za uzbunu.

“Ako se sve to zaista odigralo, zašto niko drugi ne govori o tome?” upitao sam Habermasa. “Pomislili bi ste da bi apostoli navodili to kao dokaz gde god da odu. Kao što ateista Majkl Martin kaže: 'Mora se zaključiti da je krajnje neverovatno da se taj događaj zaista odigrao, a to prema tome indirektno baca sumnju na Pavla kao na pouzdan izvor.’”⁵

Ta zamerka je zasmetala Habermasu. “Pa, jednostavno je besmisleno reći da to baca sumnju na Pavla”, odgovorio je zvučeći pomalo zapanjen i uznemiren da neko može da iznese takvu tvrdnju.

“Prvo, iako je to izvešteno samo u jednom izvoru, slučajno je to najraniji i najbolje potvrđeni odeljak od svih! To ipak nešto znači.”

“Drugo, Pavle je očigledno bio blizu tih ljudi. On kaže: 'Od kojih mnogi žive i sad, a neki i pomreše.' Pavle je ili znao neke od tih ljudi ili mu je neko ko ih je znao rekao da su još uvek živi i voljni da budu ispitani.”

“Sada zastanite i razmislite o tome: nikada ne bi ste uključili tu frazu osim ako niste apsolutno ubeđeni da bi ti ljudi potvrdili da su zaista videli Isusa živog. Pavle je praktično pozivao ljude da sami provere? Ne bi to rekao da nije znao da bi ga oni podržali.”

“Treće, kada imate samo jedan izvor, možete da upitate: 'Zašto ih nema više?' ali ne možete da kažete: 'Ovaj jedan izvor ne valja jer ga niko drugi nije primenio.' Ne možete da umanjite taj izvor na taj način. Tako da to ne baca nikakvu sumnju na Pavla - verujte mi, Martin bi voleo da može to da učini, ali ne može to da učini opravdano.”

“To je primer kako neki kritičari žele dve stvari u isto vreme. Uopšteno, omalovažavaju opise vaskrsenja u Jevanđelju u korist apostola Pavla, pošto se on smatra glavnim autoritetom. Ali, po ovom pitanju, sumnjaju u Pavla zbog tekstova u koje isprva toliko ne veruju! Šta to govori o njihovoj metodologiji?”

Još uvek sam imao problema da zamislim Isusa kako se pojavljuje pred tolikom gomilom. “Gde bi se taj susret sa pet stotina ljudi odigrao?” upitao sam.

“Pa, u Galileji”, pretpostavio je Habermas. “Ako je Isus mogao da nahrani pet hiljada ljudi, mogao je i da propoveda grupi od pet stotina ljudi. A Matej zaista kaže da se Isus pojavio na brdu; možda je tu bilo više od samo 11 učenika.”

Zamišljajući tu scenu u glavi, još uvek nisam mogao a da se ne pitam zašto još neko nije izvestio o tom događaju. “Zar ne bi bilo verovatno da bi istoričar Josif Flavije spomenuo nešto o tako velikom događaju?”

“Ne, ne mislim da je to neophodno tačno. Josif je pisao 60 godina kasnije. Koliko dugo lokalne priče kruže pre nego što počinju da

odumiru?” upitao je Habermas. “Tako da, ili Josif nije znao o njoj, što je moguće, ili je izabrao da je ne spominje, što bi imalo smisla pošto znamo da Josif nije bio Isusov sledbenik. Ne možete da očekujete da Josif počinje da gradi slučaj za njega.”

Kada nisam odgovorio za trenutak, Habermas je nastavio. “Vidite, voleo bih da imam pet izvora o tome. Nemam. Ali imam jedan odličan izvor - verovanje koje je toliko dobro da nemački istoričar Hans Fon Kampenhauzen (Hans von Campenhausen) kaže: ‘Ovaj opis ispunjava sve zahteve za istorijsku pouzdanost koji se mogu izneti za takav tekst.’ Pored toga, ne morate da se oslanjate na pozivanje na pet stotina ljudi da bi ste dokazali slučaj za vaskrsenje. Ja obično to ni ne koristim.”

Habermasov odgovor je imao neku logiku. Ipak, bio je još jedan aspekt verovanja koji me je pritiskivao: kaže da se Isus prvo javio Petru, dok je Jovan rekao da se prvo javio Mariji Magdaleni. U stvari, verovanje ne spominje nikakve žene, iako su one istaknuto prikazane u opisima Jevanđelja.

“Zar te protivrečnosti ne škode pouzdanosti?” upitao sam.

“Ah, ne”, došao je odgovor. “Kao prvo, pažljivo razmotrite izreku: ona ne kaže da se Isus prvo javio Petru. Sve što čini je da stavlja Petrovo ime prvo na listu. A pošto žene nisu bile smatrane kompetentne da budu svedoci u jevrejskoj kulturi iz prvog veka, nije iznenađujuće da se ovde ne spominju. Po sistemu iz prvog veka, njihovo svedočanstvo ne bi imalo nikakvu težinu. Tako da bi postavljanje Petra na prvo mesto moglo da ukazuje na logičko prvenstvo, a ne na vremensko.”

“Ponovo”, zaključio je, “pouzdanost verovanja ostaje nedirnuta. Postavili ste neka pitanja, ali zar se ne bi ste složili da ona ne umanjuju ubedljive dokaze da je verovanje rano, da ne sadrži dodatke iz legendi, da je nedvosmisleno i određeno, i da je na kraju ukorenjeno u opisima očevidaca?”

Sve u svemu, bio sam primoran da se složim da je bio u pravu. Težina dokaza jasno i ubedljivo podupire ovo verovanje kao moćan dokaz za Isusovo pojavljivanje posle vaskrsenja.

Toliko moćan da je Vilijem Lejn Kreg, stručnjak po pitanju vaskrsenja, koga sam intervjuisao u prethodnom poglavlju, rekao da je Vulfhart Panenberg, možda najveći živi teolog sistematičar u svetu, “potresao savremenu, skeptičnu nemačku teologiju gradeći celokupnu svoju teologiju na istorijskim dokazima za Isusovo vaskrsenje, tačno onako kako su dati u Pavlovoj listi pojavljivanja”.⁶

Pošto sam bio zadovoljan suštinskom pouzdanošću verovanja iznetog u 1. Poslanici Korinćanima, 15. poglavlju, bilo je vreme da

počnem razmatranje četiri Jevanđelja koja detaljnije opisuju različita pojavljivanja vaskrslog Isusa.

SVEDOČENJE JEVANĐELJA

Počeo sam istraživanje zamolivši Habermasa da opiše pojavljivanja posle vaskrsenja prikazana u Jevanđelju po Mateju, Marku, Luci i Jovanu.

“Postoji nekoliko različitih pojavljivanja velikom broju različitih ljudi u Jevanđeljima i Delima apostolskim - neka pojedinačno, neka grupama, ponekad u prostorijama, ponekada na otvorenom, ljudima mekog srca kao što je Jovan i skepticima kao što je Toma”, počeo je.

“Ponekad su dodirnuli Isusa ili jeli sa njim, pri čemu ti tekstovi pokazuju da je fizički bio prisutan. Pojavljivanja su se odigravala tokom nekoliko sedmica. I postoje dobri razlozi da se veruje ovim opisima - na primer, nemaju tipične mitske osobine.”

“Da li možete da mi nabrojite ta pojavljivanja?”

Habermas mi ih je napamet opisao, jedno po jedno. Isus se javio:

- Mariji Magdaleni, u Jevanđelju po Jovanu 20,10-18;
- drugim ženama, u Jevanđelju po Mateju 28,8-10;
- Kleopi i drugom učeniku na putu za Emaus, u Jevanđelju po Luci 24,13-32;
- jedanaestorici učenika i drugima, u Jevanđelju po Luci 24,33-49;
- desetorici apostola i drugima, prilikom Tominog odsustva, u Jevanđelju po Jovanu 20,19-23;
- Tomi i drugim apostolima, u Jevanđelju po Jovanu 20,26-30;
- sedmorici apostola, u Jevanđelju po Jovanu 21,1-14;
- učenicima, u Jevanđelju po Mateju 28,16-20.
- i bio je sa apostolima na Maslinskoj gori pre svog vaznesenja u Jevanđelju po Luci 24,50-52 i Delima apostolskim 1,4-9.

“Naročito je zanimljivo”, dodao je Habermas, “da je K. H. Dod (C. H. Dodd), naučnik sa Kembridža, pažljivo analizirao ta pojavljivanja i zaključio da su nekoliko njih zasnovana na naročito ranom materijalu, uključujući Isusov susret sa ženama, u Jevanđelju po Mateju 28,8-10; njegov susret sa jedanaesticom apostola, u kojima im je dao veliki nalog, u Jevanđelju po Mateju 28,16-20; i njegov susret sa učenicima, u Jevanđelju po Jovanu 20,19-23, kada im je pokazao svoje ruke i rebra.”

Ovde se ponovo javlja obilje primera susreta sa Isusom. To nije bilo samo trenutno opažanje senovite figure od strane jednog ili dva čoveka. To je bilo više pojavljivanja brojnim ljudima, pri čemu je nekoliko pojavljivanja potvrđeno u više od jednog Jevanđelja ili verovanjem iznetim u 1. Poslanici Korinćanima 15.

“Da li ima još nekih potvrda?” upitao sam.

“Pogledajte samo Dela apostolska”, odgovorio je Habermas, pozivajući se na novozavetnu knjigu koja beleži nastanak crkve. Ne samo da se redovno spominju pojavljivanja Isusa, već se daju i pojedinositi, a tema da su učenici bili svedoci tih stvari pronalazi se u skoro svakom kontekstu.”

“Ključ je”, rekao je Habermas, “da određen broj opisa u Delima apostolskim 1-5, 10, i 13. poglavlju takođe uključuje neke izreke koje, kao i one u 1. Poslanici Korinćanima 15. poglavlju, izveštavaju o nekim veoma ranim podacima u vezi Isusove smrti i Vaskrsenja.”

Sa tim je Habermas podigao knjigu i pročitao zaključak naučnika Džona Drejna (John Drane).

“Najraniji dokazi koje imamo za vaskrsenje skoro sigurno idu unazad do vremena neposredno pošto se događaj vaskrsenja navodno odigrao. To su dokazi koji se sadrže u prvim propovedima u Delima apostolskim... Nema sumnje da je u prvih nekoliko poglavlja Dela apostolskih autor sačuvao materijal iz veoma ranih izvora.”⁷

Zaista, Dela apostolska su bila puna opisa Isusovog pojavljivanja. Apostol Pavle je bio naročito sklon tome. On kaže u Delima apostolskim 2,32: “Ovoga Isusa vaskrse Bog, čemu smo mi svi svedoci.” U Delima apostolskim 3,15 ponavlja: “A načelnika života ubiste, kojega Bog vaskrse iz mrtvih, čemu smo mi svedoci.” U Delima apostolskim 10.41 potvrđuje Korneliju da on i drugi, kako kaže “s njim jedosmo i pismo po vaskrsenu njegovom iz mrtvih”.

Da ne bi bio nadmašen, Pavle je rekao u govoru zapisanom u Delima apostolskim 13,31: “I pokazivao se mnogo dana onima što izlaziše s njim iz Galileje u Jerusalim, koji su sad svedoci njegovi pred narodom.”

Habermas tvrdi: “Vaskrsenje je nesumnjivo bilo centralna objava rane crkve od samog početka. Prvi hrišćani nisu samo prihvatili Isusova učenja; bili su ubeđeni da su ga videli živog posle raspeća. To je ono što je izmenilo njihove živote i izgradilo crkvu. Svakako, pošto je ovo bilo njihovo centralno ubeđenje, potrudili bi se da budu apsolutno ubeđeni da je tačno.”

Svi dokazi Jevandelja i Dela apostolskih - događaj za događajem, svedok za svedokom, detalj po detalj, potvrda za potvrdom - bili su impresivni. Iako sam pokušao, nisam mogao se setim nijednog detaljnije potvrđenog događaja u drevnoj istoriji.

Međutim, postojalo je još jedno pitanje koje se moralo postaviti, u vezi sa Jevandeljem za koje većina naučnika veruje da je prvi napisani izveštaj o Isusu.

MARKOV NEDOSTAJUĆI ZAKLJUČAK

Kada sam prvi put počeo da istražujem vaskrsenje, naišao sam na zabrinjavajući komentar na margini svoje Biblije: "Najpouzdaniji rani rukopisi i druga drevna svedočanstva ne sadrže deo Jevanđelja po Marku 16,9-20." Drugim rečima, većina naučnika veruje da se Jevanđelje po Marku završava sa 16,8, sa ženama koje otkrivaju prazan grob, ali bez Isusovog pojavljivanja živog bilo kome. To je izgledalo zbunjujuće.

"Zar vam ne smeta da najranije Jevanđelje uopšte ne izveštava o bilo kakvim pojavljivanjima posle vaskrsenja?" upitao sam Habermasa.

Uopšte nije izgledao uznemiren. "Nemam nikakvih problema sa tim", rekao je. "Svakako, bilo bi lepo da je uključio pojavljivanje, ali evo nekih stvari o kojima možete da razmislite: Čak i da se Jevanđelje po Marku zaista tu završava, u šta ne veruju svi, još uvek imate da je on izvestio o praznom grobu i mladiću koji objavljuje da Isus 'usta' i koji kaže ženama da će se Isus pojaviti pred ljudima. Prema tome, imate, prvo, objavu da se vaskrsenje odigralo, i drugo, predviđanje da će uslediti njegovo pojavljivanje."

"Možete da zatvorite svoj omiljeni roman i da kažete: 'Ne mogu da verujem da mi autor ne govori o sledećoj epizodi', ali ne možete da zatvorite knjigu i kažete: 'Pisac ne veruje u sledeću epizodu.' Marko definitivno veruje. On je očigledno verovao da se vaskrsenje odigralo. On završava pričajući o ženama kojima je rečeno da će se Isus pojaviti u Galileji, a zatim drugi kasnije potvrđuju da je to i učinio."

Po crkvenom predanju, Marko je bio pratilac očevica Petra. "Zar nije čudno", upitao sam, "da Marko nije spomenuo da se Isus javio Petru, ako je zaista to učinio?"

"Marko ne spominje nikakva pojavljivanja, tako da ne bi bilo neobično da Petar nije naveden", rekao je. "Međutim, zapazite da Marko zaista izdvaja Petra. U Jevanđelju po Marku 16,7 se kaže: 'Nego idite kažite učenicima njegovijem i Petru da pred vama otide u Galileju; tamo ćete ga videti, kao što vam reče'".

"To se slaže sa 1. Poslanicom Korinćanima 15,5, koja potvrđuje da se Isus zaista pojavio pred Petrom, i Jevanđeljem po Luci 24,34, još jednim ranim verovanjem, koje glasi: 'Zaista ustade Gospod, i javi se Simonu', ili Petru."

"Tako se izveštava da je ono što Marko predviđa o Petru - ispunjeno, u dva rana i vrlo pouzdana verovanja crkve - kao što to čini i sam Petar u Delima apostolskim."

DA LI IMA BILO KAKVIH ALTERNATIVA?

Bez sumnje, količina svedočanstava i potvrda za Isusova pojavljivanja posle vaskrsenja je zapanjujuća. Da bi ste to sagledali, to bi bilo kao kada bi ste pozvali svakog svedoka u sud da bude unakrsno ispitivan samo petnaest minuta, i ako bi ste radili bez pauze, bilo bi vam potrebno od doručka u ponedjeljak do večere u petak da ih sve saslušate. Posle slušanja svedočenja očevidaca punih 129 sati, ko bi mogao da ode neubeden?

Pošto sam bio novinar za pravna pitanja koji je pokrивao veliki broj suđenja, i krivičnih i građanskih, morao sam da se složim sa procenom sir Edvarda Klarka (Edward Clarke), sudije Vrhovnog suda Britanije, koji je sproveo temeljnu pravnu analizu vaskrsenja: "Za mene su dokazi zaključni, a ja sam u Vrhovnom sudu iznova obezbeđivao presude na dokazima koji nisu ni izbliza toliko ubedljivi. Kao pravnik, bez rezerve prihvatam dokaze jevanđelja kao svedočanstva istinoljubivih ljudi o činjenicama koje su mogli da podrže."⁸

Međutim, da li mogu da postoje bilo kakve moguće alternative koje bi mogle da objasne te susrete sa vaskrsim Isusom? Da li su ti opisi mogli da budu deo legendi? Ili da li su možda svedoci imali halucinacije? Odlučio sam da razmotrim ta pitanja sa Habermasom da bih dobio njegov odgovor.

PRVA MOGUĆNOST: POJAVLJIVANJA SU DEO LEGENDI

Ako je tačno da se Jevanđelje po Marku prvobitno završavalo pre nego što je izvešteno o bilo kakvim pojavljivanjima, moglo bi se tvrditi da postoji preuveličavanje događaja u Jevanđeljima: Jevanđelje po Marku ne beleži nikakva pojavljivanja, Jevanđelje po Mateju sadrži neka, Jevanđelje po Luci sadrži više, a Jevanđelje po Jovanu najviše.

"Zar to ne pokazuje da su pojavljivanja samo legende koje su vremenom rasle?" upitao sam.

"Zbog puno razloga NE, ne pokazuje" uveravao me je Habermas. Prvo, ne veruju svi da je Jevanđelje po Marku najranije. Postoje naučnici, istina u manjini, koji veruju da je Jevanđelje po Mateju prvo napisano."

"Drugo, čak i ako prihvatim da je vaša teza tačna, to samo dokazuje da su legende vremenom rasle - one ne mogu da objasne prvobitno verovanje da je Isus ustao iz mrtvih. Nešto se desilo što je podstaklo apostole da načine vaskrsenje centralnom objavom najranije crkve. Legenda ne može da objasni te prvobitne opise očevidaca. Drugim rečima, legenda može da vam kaže kako je priča postala preuveličana; ne može da vam kaže kako je nastala, kada su učesnici očevici, a ujedno su i odmah izveštavali o događajima."

“Treće, zaboravljate da je ovo verovanje izneto u 1. Poslanici Korinćanima, 15. pogavlju, starije od svih Jevandelja, a ono iznosi značajne tvrdnje o pojavljivanjima. U stvari, tvrdnja koja uključuje najveći broj - da ga je odjednom živog videlo pet stotina ljudi - ide unazad do tog najranijeg izvora! To stvara problem za teoriju o legendarnom razvoju. Najbolji razlozi za odbacivanje teorije o legendi dolaze od ranih opisa u 1. Poslanici Korinćanima, 15. poglavlju, i Delima apostolskim, koja su oba starija od materijala iz Jevandelja.”

“I četvrto, šta je sa praznim grobom? Ako bi vaskrsenje bilo samo legenda, grob ne bi bio prazan. Međutim, bio je prazan na vaskršnje jutro. To zahteva dodatnu hipotezu.”

DRUGA MOGUĆNOST: POJAVLJIVANJA SU BILA HALUCINACIJE

Možda su svedoci bili iskreni u uverenju da su videli Isusa. Možda su precizno zapisali šta se odigralo. Ali, da li su mogli da vide halucinaciju koja ih je ubedila da su se susretali sa Isusom, iako u stvari nisu?

Habermas se nasmejao na ovo pitanje. “Da li znate Gerija Kollinsa?” upitao je.

Ovo pitanje me je uhvatilo nespremnog. Svakako, odgovorio sam, znam ga. “Bio sam nedavno u njegovoj kancelariji kako bih ga intervjuisao za ovu istu knjigu”, rekao sam.

“Da li verujete da je on kvalifikovan kao psiholog?” upitao je Habermas.

“Da”, odgovorio sam oprezno, pošto sam mogao da osetim da mi je nešto spremao. “Ima doktorat, profesor je 20 godina, autor je desetina knjiga o psihološkim pitanjima, predsednik je nacionalnog udruženja psihologa - da, svakako, smatram da je kvalifikovan.”

Habermas mi je predao komad papira. “Upitao sam Gerija o mogućnosti da su to bile halucinacije, i ovo je njegovo profesionalno mišljenje”, rekao mi je. Pogledao sam dokument:

“Halucinacije su pojedinačne pojave. Po samoj njihovoj prirodi samo jedna osoba može da vidi datu halucinaciju u datom trenutku. One svakako nisu nešto što može da vidi grupa ljudi. Niti je moguće da jedna osoba može nekako da izazove halucinaciju kod nekog drugog. Pošto halucinacija postoji samo kao subjektivni, lični osećaj, očigledno je da drugi ne mogu da posvedoče o njoj.”⁹

“To je”, rekao je Habermas, “veliki problem za teoriju o halucinaciji, pošto postoje ponovljeni opisi Isusovog pojavljivanja većem broju ljudi koji su izvestili o istoj stvari.”

“A postoji još nekoliko drugih argumenata zašto halucinacije ne mogu da objasne njegova pojavljivanja”, nastavio je. “Učenici su bili uplašeni, sumnjičavi i očajni posle raspeća, dok ljudi koji haluciniraju moraju da imaju um pun očekivanja ili predosećanja. Petar je bio tvrdoglav; Jakov je bio skeptik - to svakako nisu bili dobri kandidati za halucinaciju.”

“Takođe, halucinacije su relativno retke. Obično su izazvane drogama ili telesnim lišavanjima. Postoje šanse da ne znate nikoga ko je ikada imao halucinaciju koja nije prouzrokovana jednom od ove dve stvari. Zar treba da verujemo da su tokom nekoliko sedmica ljudi raznovrsnih porekala, raznovrsnih temperamenata, na različitim mestima, svi doživeli halucinacije? To prilično nateže hipotezu, zar ne?”

“Pored toga, ako utvrdimo da su opisi Jevnađelja pouzdani, kako objašnjavate da su učenici jeli sa Isusom i dodirivali ga? Kako on ide sa dvojicom od njih putem za Emaus? A šta je sa praznim grobom? Ako su ljudi samo mislili da su videli Isusa, njegovo telo bi i dalje bilo u grobu.”

U redu, mislio sam, to nije bila halucinacija, možda je bilo nešto osetljivije.

“Da li je to mogao da bude primer grupnog mišljenja, u kojima ljudi ubeđuju jedni druge da su videli nešto što ne postoji?” upitao sam. “Kao što je Majkl Martin zapazio: ‘Osoba puna religioznog zanosa može da vidi ono što želi da vidi, a ne ono što je stvarno tamo’”.¹⁰

Habermas se nasmejao. “Znate, jedan od ateista sa kojima sam raspravljao, Entoni Flu, rekao mi je da ne voli kada drugi ateisti koriste taj poslednji argument, jer se on vraća njima. Kako je Flu rekao: ‘Hrišćani veruju zato što to žele, ali ateisti ne veruju zato što ne žele!’”

“U stvari, postoji nekoliko razloga zašto učenici nisu mogli da ubede jedni druge u to. Kao centar njihove vere, bilo je previše toga što je bilo uloženo u tu veru; oni su umrli braneći je. Zar ne bi neko od njih kasnije ponovo razmislio o grupnom mišljenju i zatim ga odbacio ili samo tiho otišao? A šta je sa Jakovom, koji nije verovao u Isusa, i Pavlom, koji je bio progonitelj hrišćana - kako su njih ubedili da vide nešto; dalje, šta je sa praznim grobom?”

“I povrh svega, to gledište ne objašnjava direktan način izražavanja viđenja u 1. Poslanici Korinćanima, 15. poglavlju, i drugim odeljcima. Očevici su bili u najmanju ruku ubeđeni da su videli Isusa živog, a grupno mišljenje ne objašnjava taj aspekt.”

Habermas je zastao dovoljno dugo da bi izvadio knjigu i dovršio svoj argument navodeći istaknutog teologa i istoričara Karla Bretena (Carl Braaten): “Čak se i skeptičniji istoričari slažu da je za prvobitno hrišćanstvo... vaskrsenje Isusa iz mrtvih bio stvaran istorijski

događaj, sama osnova vere, a ne mitološka ideja koja je nastala iz kreativne mašte vernika.”¹¹

“Ponekad se”, zaključio je Habermas, “ljudi jednostavno hvataju za slamke pokušavajući da objasne pojavljivanja. Ali, ništa se ne uklapa u dokaze bolje od objašnjenja da je Isus bio živ”.

“NEMA RACIONALNE SUMNJE”

Isus je ubijen na krstu - Aleksandar Meterel je to načinio slikovito jasno. Njegov grob je bio prazan na vaskršnje jutro - Vilijem Lejn Kreg nije ostavio nikakve sumnje u vezi sa tim. Njegovi učenici i drugi ljudi su ga videli, dodirnuli i jeli sa njim posle vaskrsenja - Geri Habermas je potvrdio taj slučaj obiljem dokaza. Kao što je istaknuti britanski teolog Majkl Grin rekao: “Pojavljivanja Isusa su podjednako dobro potvrđena kao bilo šta iz drevnih vremena.... Ne može postojati razumna sumnja da su se odigrala, i da je osnovni razlog zašto su hrišćani postali uvereni u vaskrsenje u prvim danima bio upravo taj. Mogli su sa sigurnošću da kažu: 'Videli smo Gospoda.' Oni su znali da je to bio on.”¹²

A sve to čak ni ne iscrpljuje dokaze. Već sam načinio rezervacije za let na drugu stranu zemlje kako bih intervjuisao još jednog stručnjaka o poslednjoj kategoriji dokaza da je vaskrsenje stvaran istorijski događaj.

Međutim, pre nego što sam napustio Habermasovu kancelariju, imao sam još jedno pitanje. Iskreno, oklevao sam da ga postavim, jer je bilo pomalo predvidljivo i mislio sam da ću dobiti veoma jednostavan odgovor.

Pitanje je bilo u vezi značaja vaskrsenja. Mislio sam da ako upitam Habermasa o tome, da će mi dati standardan odgovor da je ono središte hrišćanskog učenja, osovina oko koje se okreće cela hrišćanska vera. I bio sam u pravu - on je dao ustaljeni odgovor sličan tome.

Ali, ono što me iznenadilo jeste da to nije bilo sve što je rekao. Ovaj iskusni naučnik, vatreni i direktan govornik, branilac vere spreman na borbu, dopustio mi je da zavirim u njegovu dušu dok je dao odgovor koji je izrastao iz najdublje doline očajanja kroz koju je ikada prozario.

DEBINO VASKRSENJE

Habermas je protrljao svoju posedelu bradu. Brzina i oštrina govornika u njegovom glasu je nestala. Nije bilo više navođenja naučnika, nije bilo više navođenja Svetog Pisma, nije više bilo izgrađivanja slučaja. Upitao sam o značaju vaskrsenja, a Habermas

je odlučio da rizikuje, i da se vrati u 1995. godinu, kada je njegova žena, Debi, lagano umirala od raka stomaka. Uhvaćen nespreman osetljivošću trenutka, sve što sam mogao da učinim je da slušam.

“Sedeo sam na našem tremu”, otpočeo je, gledajući u stranu, u ništa određeno. Duboko je uzdahnuo, a zatim nastavio: “Moje žena je bila gore i umirala. Osim nekoliko sedmica, sve vreme je bila kod kuće. To je bilo užasno vreme. To je bila najgora stvar koja je mogla da se dogodi.”

Okrenuo se i pogledao pravo u mene. “Ali, da li znate šta je bilo zapanjujuće? Moji studenti bi me zvali - ne samo jedan, već nekoliko njih - i rekli: ‘U vreme kao što je ovo, zar vam nije drago zbog vaskrsenja?’ Koliko god da su okolnosti bile teške, morao sam da se nasmešim zbog dva razloga. Prvo, moji studenti su pokušavali da me oraspolože mojim sopstvenim učenjem. A drugo, to je delovalo.”

“Dok sam tamo sedeo, zamišljao bih Jova, koji je prošao kroz sve te užasne stvari i postavljao pitanja Bogu, ali onda je Bog to preokrenuo i postavljao njemu nekoliko pitanja.”

“Znao sam da kada bi Bog došao k meni, ja bih mu postavio samo jedno pitanje: ‘Gospode, zašto Debi leži gore u krevetu?’ I mislim da bi mi Bog odgovorio, nežno me pitajući, ‘Geri, da li sam vaskrsao svog Sina iz mrtvih?’”

“Ja bih rekao: ‘Gospode, pa ja sam napisao sedam knjiga o toj temi! Naravno da je ustao iz mrtvih. Ali ja želim da znam o Debi!’”

“Mislim da bi se on vraćao na isto pitanje - ‘Da li sam vaskrsao svog Sina iz mrtvih?’, ‘Da li sam vaskrsao svog Sina iz mrtvih?’ - dok ne bih došao do njegove poente: Vaskrsenje kaže da ako je Isus vaskrsao pre 2.000 godina, postoji odgovor na Debinu smrt 1995. godine. I znate šta? To je delovalo na mene dok sam sedeo na tremu, a i još uvek deluje danas.”

“To je bilo strašno emocionalno vreme za mene, ali nisam mogao da zaobiđem činjenicu da vaskrsenje jeste odgovor na njene patnje. Još uvek sam bio zabrinut; još uvek sam se pitao šta ću da uradim podižući sam četvoro dece. Ali, nije bilo vremena kada me ta istina nije utešila.”

“Gubitak žene je bilo najbolnije iskustvo sa kojim sam ikada morao da se suočim. Ali, ako je vaskrsenje moglo da me provede kroz sve to, može da me provede kroz bilo šta. Ono je bilo važno u tridesetim godinama, podjednako je dobro i za 1995. godinu, dobro je i za 1998. godinu, a dobro je i posle toga.”

Habermas je gledao u mene. “Ovo nije neka propoved”, rekao je tiho. “Ja verujem u to celim svojim srcem. Ako postoji vaskrsenje, postoji i nebo. Ako je Isus vaskrsao, vaskrsnuće i Debi. A i ja ću jednoga dana, takođe.”

“Tada ću ih videti oboje.”

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje i grupno proučavanje

1. Habermas je sveo pitanje o Vaskrsenju na dva pitanja: Da li je Isus umro? I da li je kasnije viđen živ? Na osnovu dosadašnjih dokaza, kako bi ste vi odgovorili na ta pitanja i zašto?

2. Koliko je uticajno verovanje iz 1. Poslanice Korinćanima, 15. poglavlja, na vašu procenu o tome da li je Isus viđen živ? Koji su vaši razlozi za zaključivanje da je to značajno ili neznačajno u vašem istraživanju?

3. Izdvojite nekoliko minuta kako bi ste razmotrili neka od pojavljivanja u Jevanđeljima koja je naveo Habermas. Da li vam ona zvuče istinito? Kako bi ste ih vi ocenili kao dokaze za vaskrsenje?

4. Habermas je govorio kako je vaskrsenje imalo lično značenje za njega. Da li ste vi doživeli gubitak u vašem životu? Kako bi verovanje u vaskrsenje uticalo na način na koji ga posmatrate?

Za dalje dokaze

Više izvora o ovoj temi

Ankerberg, John, and John Weldon. *Ready with an Answer*. Eugene, Ore.: Harvest House. 1997.

Geivett, R. Douglas, and Gary R. Habermas, eds. *In Defense of Miracles*. Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1997.

Habermas, Gary, and Antony Flew. *Did Jesus Rise from the Dead? The Resurrection Debate*. San Francisco: Harper & Row, 1987.

Habermas, Gary, and J. P. Moreland. *Beyond Death: Exploring the Evidence for Immortality*. Westchester, Ill.: Crossway, 1998.

Morison, Frank. *Who Moved the Stone?* Grand Rapids: Zondervan, 1987.

Proctor, William. *The Resurrection Report*. Nashville: Broadman & Holman, 1998.

14

POSREDNI DOKAZ

Da li postoje neke činjenice koje ukazuju na vaskrsenje?

Nijedan svjedok nije posmatrao Timotija Mekveja kako tovari dve tone eksploziva, zasnovanog na đubrivu, u iznajmljeni kamion marke Rajder. Niko ga nije video kako dovozi vozilo ispred federalne zgrade u Oklahoma Sitiju i aktivira bombu, ubijajući 168 ljudi. Nijedna video kamera nije zabeležila njegov lik dok beži sa mesta događaja.

Pa ipak je porota mogla da zaključi, van svake, razumne sumnje da je Mekvej bio kriv za najgori čin domaćeg terorizma u istoriji Sjedinjenih Država. Zašto? Zato što su činjenicu po činjenicu, predmet po predmet, svjedok za svjedokom, tužioc koristili posredne dokaze kako bi izradili neoporiv slučaj protiv njega.

Iako nijedan od 137 ljudi pozvanih na klupu za svedoke nije video da je Mekvej izvršio zločin, njihovo svedočenje je obezbedilo neposredne dokaze njegove krivice: biznismen je rekao da je Mekvej iznajmio Rajder kamion, prijatelj je rekao da je Mekvej govorio o postavljanju bombe pred zgradu zbog gneva prema vladi, a naučnik je rekao da je Mekvejova odeća sadržala ostatke eksploziva kada je uhapšen.

Tužioc su to poduprli uz više od sedam stotina dokaznih materijala, koji su se kretali od hotelskih računa i taksi priznanica, do telefonskih zapisa i kamionskog ključa, i do računa iz kineskog restorana. Tokom 18 dana vešto su istkali ubedljivu mrežu dokaza iz koje Mekvej nije mogao da se ispetlja.

Svedočenje očevidaca se naziva neposrednim dokazom jer ljudi pod zakletvom opisuju kako su lično videli optuženog da izvršava zločin. Iako je to često ubedljivo, nekada može biti podložno izbledeleom pamćenju, predrasudama, pa čak i otvorenom izmišljanju. Nasuprot tome, posredni dokaz je sastavljen iz indirektnih činjenica na osnovu kojih se mogu izvući racionalni zaključci.¹ Njihov kumulativni efekat može biti podjednako jak - a u mnogim slučajevima i moćniji - od opisa očevidaca.

Pitajte Timotija Mekveja. Možda je mislio da je izvršio savršeni zločin izbegavajući očevice, ali je svejedno završio u redu za pogubljenje, zahvaljujući posrednim činjenicama koje su ukazivale na njega podjednako ubedljivo kao što bi to učinio i bilo koji svedok iz prve ruke.

Pošto smo već razmotrili ubedljive dokaze za prazan grob, i opise očevidaca vaskrslog Isusa, sada je bilo vreme da potražim bilo kakve posredne dokaze koji bi mogli da ojačaju slučaj za vaskrsenje. Znao sam da bi, ako se stvarno odigrao tako izuzetan događaj kao što je vaskrsenje Isusa, istorija bila puna posrednih dokaza koji bi to podupirali.

Potruga me je još jednom odvela u Južnu Kaliforniju, ovoga puta do kancelarije profesora koji stručno spaja procenjivanje u istoriji, filozofiji i nauci.

TRINAESTI INTERVJU: DR DŽ. P. MORLEND

Dž. P. Morlendova (J. P. Moreland) proseda kosa, srebrnasti brkovi i naočari sa zlatnim okvirom doprineli su da izgleda malo stariji od pedeset godina koliko je imao. Pa ipak, zračio je energijom. Govorio je živim glasom punim oduševljenja, često se naginjući napred u svojoj stolici naglašavajući svoje stavove, ponekad pomalo skačući, skoro kao da želi da skoči i da me uguši svojim argumentima.

“Ja volim ova pitanja”, tvrdio je tokom jedne kratke pauze - što je bilo jedini put tokom našeg razgovora kada je izjavio ono što je bilo očigledno.

Morlendov veoma organizovni um radi toliko sistematično, toliko logički, da izgleda kao da bez napora izgrađuje svoj slučaj potpunim rečenicama i celim odeljcima, bez suvišnih reči ili nebitnih misli, spremnih za čitanje i štampanje. Kada bi se moj kasetofon zaustavio, on bi zastao, dajući mi vreme da ubacim novu kasetu, a zatim nastavljajući tačno tamo gde je stao, ne gubeći ritam.

Iako je Morlend dobro poznati filozof (sa doktoratom Univerziteta u Južnoj Kaliforniji) i iako koristi pojmove Kanta i Kjerkegora, ne bavi se isključivo apstraktnim stvarima. Njegovo naučno obrazovanje (diplomirani je hemičar sa Univerziteta u Misuriju) i magistratura iz istorije (što je prikazano u njegovoj odličnoj knjizi “Procenjivanje svetovnog grada” (Scaling the Secular City)) ga usidruju u svakodnevnom svetu i sprečavaju od otplovljavanja u čisto etarsko razmišljanje.

Morlend, koji je takođe magistrirao teologiju na Teološkom fakultetu u Dalasu, trenutno radi kao profesor na Teološkom fakultetu Talbot, gde predaje na magistarskom programu iz filozofije i etike.

Njegovi članci su objavljivani u više od 30 stručnih časopisa, kao što su “American Philosophical Quarterly”; “Metaphilosophy”; i

“Philosophy and Phenomenological Research”. Pisac je, koautor ili urednik desetina knjiga, uključujući “Hiršćanstvo i priroda nauke” (Christianity and the Nature of Science); “Da li Bog postoji?” (Does God Exist?, rasprava sa Kaj Nilsenom); “Rasprava o životu i smrti” (The Life and Death Debate); “Hipoteza o Stvaranju” (The Creation Hypothesis); “Iznad smrti: Istraživanje dokaza o besmrtnosti” (Beyond Death: Exploring the Evidence for Immortality); “Isus pod Paljbom” (Jesus under Fire); i “Ljubi Gospoda Boga svoga svom misli svojom” (Love Your God with All Your Mind).

Sedeći sa Morlendom u maloj, ali prijatnoj kancelariji, već sam znao da posredni dokaz predstavlja množinu, a ne jedninu. Drugim rečima, izgrađuje se ciglu po ciglu dok se ne izgradi čvrsti temelj na kome se zaključci mogu pouzdano zasnovati.

Zbog toga sam otpočeo intervju otvorenim izazovom: “Da li mi možete dati pet posrednih dokaza koji vas ubeđuju da je Isus ustao iz mrtvih?”

Morlend je pažljivo slušao moje pitanje. “Pet primera?” upitao je. “Pet stvari koje niko ne osporava?”

Klimnuo sam glavom. Morlend je uz to povukao stolicu od stola i krenuo na prvi dokaz: promenjeni životi učenika i njihova spremnost da umru za svoje ubeđenje da je Isus ustao iz mrtvih.

DOKAZ BROJ JEDAN: UČENICI SU UMRLI ZA SVOJA UVERENJA

“Kada je Isus raspet”, otpočeo je Morlend, “njegovi sledbenici su bili obeshrabreni i utučeni. Više nisu imali uverenje da je Isusa poslao Bog, jer su verovali da je bilo ko - ko je razapet na krstu bio proklet od Boga. Takođe su mislili da Bog ne bi dopustio da njegov Mesija pretrpi smrt. Zbog toga su se rasuli. Isusov pokret je bio zaustavljen.”

“Zatim, posle kratkog perioda vremena, vidimo kako napuštaju svoje poslove, ponovo se okupljaju i obavezuju da će širiti veoma određenu poruku - da je Isus Hrist Božji Mesija koji je umro na krstu, vratio se u život i koga su oni videli živog.”

“I oni su bili voljni da potroše ostatak svog života objavljujući to, bez ikakve naknade sa ljudske tačke gledišta. To nije bilo kao da ih čeka vila na Mediteranu. Suočili su se sa mukotrpnim životom. Često su ostajali bez hrane, spavali izloženi nepogodama, ismevani, tučeni, bacani u zatvor. I konačno, većina njih je pogubljena uz mučenje.”

“Zbog čega? Zbog dobrih namera? Ne, jer su bili ubeđeni van svake sumnje da su videli Isusa vaskrslog iz mrtvih. Ono što ne možete da objasnite je kako je određena grupa ljudi došla do tog naročitog verovanja, a da nisu imali iskustvo o vaskrsnom Hristu. Ne postoji odgovarajuće objašnjenje.”

Prekinuo sam ga sa zamerkom "Da, ali...". "Da, složio sam se, bili su voljni da umru za svoja uverenja. Ali", dodao sam, "isto to su bili spremni i muslimani i mormoni i sledbenici Džima Džonsa i Davida Koreša. To može da pokaže da su bili fanatici, ali budimo realni: to ne dokazuje da je ono u šta su verovali bilo tačno."

"Sačekajte malo - pažljivo razmislite o razlici", insistirao je Morlend dok se okretao kako bi gledao u mene, postavljajući obe noge čvrsto na pod.

"Muslimani su možda spremni da umru za svoje uverenje da se Alah otkrio Muhamedu, ali to otkrivenje nije načinjeno na javno vidljiv način. Tako da su oni mogli da greše u tome. Oni mogu iskreno da misle da je to tačno, ali ne mogu to da znaju, jer sami nisu bili svedoci tome."

"Međutim, apostoli su bili spremni da umru za nešto što su videli sopstvenim očima i dodirnuli sopstvenim rukama. Bili su u jedinstvenoj poziciji da ne moraju samo da veruju da je Isus ustao iz mrtvih već da znaju za sigurno. A kada imate 11 pouzdanih ljudi koji nemaju skrivene motive, uz ništa da dobiju, a dosta toga da izgube, koji se svi slažu da su videli nešto sopstvenim očima - onda imate nešto što je teško uzgred objasniti."

Nasmejavao sam se jer sam se igrao đavoljeg advokata postavljajući svoju zamerku. U stvari, znao sam da je u pravu. Ova kritička razlika je bila ključna u mom sopstvenom duhovnom putovanju.

Meni je to predstavljeno na sledeći način: ljudi će umreti za svoja religijska uverenja ako iskreno veruju da su tačna, ali ljudi neće umreti za svoja religijska uverenja ako znaju da su uverenja lažna.

Dok većina ljudi može samo da ima veru da su njihova uverenja tačna, učenici su bili u poziciji da znaju bez ikakve sumnje da li je Isus ustao iz mrtvih ili nije. Oni su tvrdili da su ga videli, govorili sa njim i jeli sa njim. Da nisu bili apsolutno sigurni, ne bi dozvolili da budu mučeni do smrti zbog objavljivanja da se vaskrsenje dogodilo.²

"U redu, ubeđen sam u to", rekao sam. "Ali šta još imate?"

DOKAZ BROJ DVA: PREOBRAĆANJE SKEPTIKA

"Još jedan deo posrednog dokaza", nastavio je Morlend, "jeste da je bilo okorelih skeptika koji nisu verovali u Isusa pre raspeća - i bili su u izvesnoj meri protivnici hrišćanstva - koji su se preobratili i usvojili hrišćansku religiju posle Isusove smrti. Nema dobrog razloga za ovo osim da su videli vaskrslog Hrista."

"Očigledno govorite o Jakovu, Isusovom bratu, i Savlu iz Tarsa, koji je postao apostol Pavle", rekao sam. "Ali, da li stvarno imate neke pouzdane dokaze da je Jakov bio skeptičan u vezi Isusa?"

“Da, imam”, rekao je. “Jevanđelja nam kažu da je Isusova porodica, uključujući Jakova, bila zbunjena onim što je on tvrdio da jeste. Oni mu nisu verovali; oni ga nisu prihvatili. U drevnom judaizmu veoma je neprijatno da rabina ne prihvati njegova porodica. Zbog toga pisci Jevanđelja nisu imali motiv da izmišljaju taj skepticizam, da on nije bio istinit.”

“Kasnije istoričar Josif govori da je Jakov, Isusov brat, koji je bio vođa crkve u Jerusalimu, kamenovan na smrt zbog verovanja u svog brata. Zašto se život Jakova promenio? Pavle nam kaže: Vaskrsli Isus mu se javio. Nema drugog objašnjenja.”

Zaista, nijedno drugo objašnjenje mi nije palo na pamet. “A Savle?” upitao sam.

“Kao farisej, on je mrzeo sve što je kvarilo tradiciju jevrejskog naroda. Za njega, ovaj novi pokret zvan 'hrišćanstvo' bi predstavljao vrhunac neverstva. U stvari, rešavao se frustracije pogubljujući hrišćane kad god je imao priliku”, odgovorio je Morlend.

“Sada odjednom ne samo da popušta hrišćanima, već se pridružuje njihovom pokretu! Kako se to dogodilo? Pa svi se slažu da je Pavle napisao Poslanicu Galatima, a on nam sam kaže u toj poslanici šta je prouzrokovalo da načini zaokret od 180 stepeni i postane glavni zastupnik hrišćanske religije. Sopstvenim perom piše da je video vaskrslog Hrista i čuo kako ga Hrist postavlja za jedog od svojih sledbenika.”

Čekao sam da Morlend iznese taj stav, kako bih mogao da ga iza zovem zamerkom kritičara hrišćanstva Majkla Martina. On je rekao da ako računate Pavlovo preobraćenje kao dokaz za istinitost vaskrsenja, morali bi ste da računate i Muhamedovo preobraćenje u islam kao dokaz za istinitost da Isus nije vaskrsao, pošto muslimani negiraju vaskrsenje!

“U osnovi, on kaže da vrednosti dokaza Pavlovog i Muhamedovog preobraćenja poništavaju jedna drugu”, rekao sam Morlendu. “Iskreno, to mi izgleda kao dobra zamerka. Zar se ne bi ste složili da je u pravu?”

Morlend se nije upecao. “Pogledajmo Muhamedovo preobraćenje”, rekao je sa pouzdanjem u glasu. “Niko ne zna ništa o tome. Muhamed tvrdi da je otišao u pećinu i imao religiozno iskustvo pri kome mu je Alah otkrio Kuran. Nema drugih očevidaca koji bi to potvrdili. Muhamed nije pružio nikakve javne čudesne znake kako bi to potvrdio.”

“A neko je lako mogao da ima prikrivene motive da sledi Muhameda, pošto je prvih godina islam širen u velikoj meri ratom. Sledbenici Muhameda su sticali politički uticaj i moć nad selima koja su osvajali i mačem 'preobraćali' u islam.”

“Štaviše, kada je Pavle napisao 2. Poslanicu Korinćanima - za koju niko ne spori da ju je on napisao - on je podsetio ljude iz Korinta da je činio čuda kada se ranije video sa njima. Svakako bi bilo besmisleno da načini takvu izjavu da su oni znali da on to nije učinio.”

“A vaša poenta je?” upitao sam.

“Imajte na umu”, rekao je, “nije jednostavna činjenica da je Pavle promenio svoja gledišta. Morate da objasnite kako je došlo do te promene verovanja koja je bila u potpunosti protivna njegovom vaspitanju; kako je video vaskrslog Hrista javno, čemu su prisustvovali i drugi, iako oni to nisu shvatili; i kako je vršio čuda kako bi potvrdio svoju tvrdnju da je apostol.”

“U redu, u redu”, rekao sam. “Vidim vaš cilj. I priznaću da je dobar.” Uz to sam mu rukom naznačio da pređe na sledeći dokaz.

DOKAZ BROJ TRI: PROMENE KLJUČNIH DRUŠTVENIH STRUKTURA

Da bi objasnio sledeću kategoriju posrednih dokaza, Morlend je morao da pruži neka značajna obaveštenja o jevrejskoj kuluri.

“U Isusovo vreme, Jevreje su sedam stotina godina progonili Vavilonci, Asirci, Persijanci, a sada i Grci i Rimljani”, objasnio je Morlend. “Mnogí Jeverji su bili rasejani i živeli kao zarobljenici u tim drugim zemljama.”

“Međutim, danas još uvek imamo Jevreje, dok nemamo Hitite, Persijance, Amonite, Asirce, Vavilonce i druge ljude koji su živeli u to vreme. Zašto? Zato što su te ljude zarobljavali drugi narodi, venčavali se međusobno, i izgubili svoj nacionalni identitet.”

“Zašto se to nije desilo sa Jevrejima? Zbog stvari koje su Jevreje činile Jevrejima - društvene strukture koje su im davale nacionalni identitet - bile su neverovatno značajne za njih. Jevreji bi prenosili te strukture svojoj deci, slavili ih prilikom susreta u sinagogi svake subote, i ojačavali ih svojim obredima, jer su znali da kada to ne bi činili, uskoro bi nestalo Jevreja. Njih bi asimilovale kulture koje su ih porobile.”

“Postoji još jedan razlog zbog koga su te društvene institucije bile toliko značajne: oni su verovali da im je Bog poverio te institucije. Verovali su da bi napuštanje tih institucija predstavljalo rizik da njihove duše budu proklete i osuđene na pakao posle smrti.”

“Sada se rabin, zvani Isus, pojavljuje iz regiona niže klase. On uči tri godine, skuplja sledbenike iz niže i srednje klase ljudi, upada u probleme sa vlastima, i biva razapet zajedno sa 30.000 drugih jevrejskih muškaraca koji su bili pogubljeni tokom tog vremenskog perioda.”

“Ali, pet sedmica posle njegovog raspeća, više od 10.000 Jevreja ga sledi i tvrdi da je on pravi zastupnik njihove religije. A razmotrite

i ovo: voljni su da se odreknu ili da izmene neke društvene institucije o kojima su učili od detinjstva da imaju tako veliki i sociološki i teološki značaj.”

“To ukazuje da se nešto veliko odigravalo”, rekao sam.

Morlend je uzviknuo: “Nešto veoma veliko se odigravalo!”

DRASTIČNE PROMENE JEVREJSKOG ŽIVOTA

Pozvao sam Morlenda da objasni te društvene institucije i objasni kako su ih Isusovi sledbenici promenili ili napustili.

“Prvo”, rekao je, “oni su učeni još od vremena Avrama i Mojsija da moraju da prinose životinjske žrtve svake godine za oprostjenje grehova. Bog bi preneo njihove grehe na tu životinju, i njihovi gresi bi bili oprosteni kako bi oni mogli da budu u pravom odnosu prema Njemu. Ali iznenada, posle smrti ovog drvodelje iz Nazareta, ti Jevreji više nisu prinostili žrtve.”

“Drugo, Jevreji su naglašavali poštovanje zakona koje im je Bog dao preko Mojsija. Po njihovom gledištu, to je bilo ono što ih je odvajalo od paganskih naroda. Ipak, u toku kratkog vremena posle Isusove smrti, Jevreji su počeli da govore da ne postajete istaknuti član njihove zajednice tako što ćete se samo pridržavati Mojsijevih zakona.”

“Treće, Jevreji su se strogo pridržavali slavljenja subote ne čineći ništa osim religioznih posvećivanja svake subote. Oni bi na taj način zaslužili svoj položaj u odnosu prema Bogu, garantovali spasenje svoje porodice, i bili u pravom položaju prema svom narodu. Međutim, posle smrti drvodelje iz Nazareta, ovi hrišćani slave i druge praznike koji ukazuju na Hrista.”

“Četvrto, verovali su u monoteizam - u samo jednog Boga. Iako hrišćani uče o jednom obliku monoteizma, oni kažu da su Otac, Sin, i Sveti duh jedan Bog. To je radikalno drugačije od onoga u šta su Jevreji verovali. Oni bi smatrali vrhuncem jeresi da neko kaže da neko može da bude i Bog i čovek istovremeno. Pa ipak su Jevreji počeli da obožavaju Isusa kao Boga u toku prve decenije hrišćanske religije.”

“I peto, ti hrišćani su prikazivali Mesiju kao nekoga ko je patio i umro za grehe sveta, dok su Jevreji učeni da veruju da će Mesija biti politički vođa koji će uništiti rimsku vojsku.”

Sa ovako utvrđenim kontekstom, Morlend je nastavio retoričkim zaključkom, gledajući napeto u mene. “Li”, rekao je, “kako možete da objasnite zašto je u kratkom vremenskom periodu ne samo jedan Jevrejin, već cela zajednica od najmanje deset hiljada Jevreja bila voljna da se odrekne mnogih ključnih praksi koje su im služile sociološki

i teološki toliko vekova? Moje objašnjenje je jednostavno: videli su da je Isus ustao iz mrtvih.”

Iako je Morlendovo izlaganje bilo veoma impresivno, video sam problem da to shvate savremeni ljudi. Rekao sam mu da je veoma teško Amerikancu iz dvadesetog veka da razume radikalnu prirodu tog preobražaja.

“Danas su ljudi nepostojani u svojoj veri”, rekao sam. “Oni se neprestano kreću između verovanja hrišćanstva i Nju ejdža. Bave se budizmom, mešaju i stvaraju sopstvenu duhovnost. Za njih, vršenje onakvih vrsta promena, koje ste spomenuli, ne bi izgledalo naročito značajno.”

Morlend je klimnuo glavom. Očigledno je čuo ovu zamerku i ranije. “Ja bih upitao takvu osobu: ‘Koje je vaše najvrednije verovanje? Da su vaši roditelji bili dobri ljudi? Da je ubistvo nemoralno? Pomislite koliko nešto mora da bude radikalno da bi vas navelo da promenite ili da se odreknete tog uverenja koje toliko cenite. Sada počinjemo da se približavamo”’.

“Imajte na umu da je ovo celokupna zajednica ljudi koji napuštaju svoja dragocena verovanja koja su vekovima prenošena i za koja su verovali da potiču od samog Boga. Oni su to uradili iako su ugrožavali sopstvenu dobrobit, a takođe su verovali da rizikuju osudu svojih duša na pakao, ako nisu bili u pravu.”

“Pored toga, oni to nisu činili zato što su naišli na bolje ideje. Oni su bili veoma zadovoljni starim tradicijama. Odrekli su ih se jer su videli čuda koja nisu mogli da objasne i koja su ih primorala da vide svet na drugačiji način.”

“Mi smo zapadnjački individualci koji vole tehnološke i društvene promene”, zapazio sam. “Tradicije nama ne znače toliko puno.”

“To ću odobriti”, odgovorio je Morlend. “Ali ovi ljudi jesu cenili tradiciju. Živeli su u vremenu u kome što je nešto bilo starije, to je bilo bolje. U stvari, što su dalje u prošlost mogli da prate ideju, to je bilo verovatnije da je ona istinita. Tako da bi dolaženje sa novim idejama bilo prihvaćeno suprotno od načina na koji mi to činimo danas.”

“Verujte mi”, zaključio je, “te promene jevrejskih društvenih struktura nisu bile samo manja podešavanja koja su olako načinjena - bile su to ogromne promene. To nije bilo ništa manje od društvenog zemljotresa! Zemljotres se ne dešava bez uzroka.”

DOKAZ BROJ ČETIRI: PRIČEŠĆE I KRŠTENJE

Morlend je istakao pojavu pričešća i krštenja u prvobitnoj crkvi kao još jedan posredan dokaz da je vaskrsenje istinito. Ali, ja sam imao određene sumnje.

“Zar nije prirodno da religije stvaraju sopstvene obrede i prakse?” upitao sam. “Sve religije ih imaju. Kako to onda dokazuje bilo šta o vaskrsenju?”

“U redu, ali razmotrimo za trenutak pričešće”, odgovorio je. “Ono što je čudno jeste da se ti prvi sledbenici Isusa nisu okupljali kako bi slavili njegova učenja ili koliko je on divan. Okupljali su se redovno da bi se pričestili iz jednog razloga: da zapamte da je Isus javno pogubljen na surov i ponižavajući način.”

“Razmislite o tome na savremen način. Kada bi grupa ljudi volela Džona F. Kenedija, mogla bi redovno da se okuplja da bi se prisećala njegovog sukoba sa Rusijom, njegovog promovisanja građanskih prava i njegovu harizmatičnu ličnost. Ali, ne bi slavili činjenicu da ga je Li Harvi Oswald ubio!”

“Međutim, to se može uporediti sa onim što su ti prvi hrišćani činili. Kako to objašnjavate? Ja to objašnjavam na sledeći način: oni su shvatili da je Isusovo pogubljenje bilo neophodan korak do daleko veće pobede. Njegovo ubistvo nije bilo poslednja reč - poslednja reč je bila da je on pobedio smrt za sve nas ustavši iz mrtvih. Oni su slavili njegovo pogubljenje jer su bili ubeđeni da su ga videli živog posle pogubljenja.”

“Šta je sa krštenjem?” upitao sam.

“Crkva je na početku usvojila oblik krštenja iz svog jevrejskog vaspitanja, zvanog prozelitsko krštenje. Kada su ne-Jevreji želeli da prihvate Mojsijeve zakone, Jevreji bi krstili te ne-Jevreje u ime Boga Izraela. Ali, u Novom zavetu, ljudi su krštavani u ime Boga Oca, Boga Sina, i Boga Svetog duha - što je značilo da su izdigli Isusa na status Boga.”

“Ne samo to, već je krštenje bilo i slavljenje Isusove smrti, kao i pričešće. Uronjavanjem u vodu, slavite njegovu smrt, a izlaženjem iz vode, slavite činjenicu da je Isus vaskrsao u novi život.”

Prekinuo sam ga rekavši: “Pretpostavljate da ti obredi nisu jednostavno usvojeni iz takozvanih misterioznih religija.”

“I to zbog dobrih razloga”, odgovorio je Morlend. “Prvo, ne postoje čvrsti dokazi da je bilo koja religija sa misterijama verovala u bogove koji umiru i vaskrsavaju, sve do perioda posle Novog zaveta. Tako da ako je bilo nekog pozajmljivanja, one su pozajmljivale iz hrišćanstva.”

“Drugo, praksa krštenja je došla iz jevrejske religije, a Jevreji su se veoma protivili da neznabožačke ili Grčke ideje utiču na njihove obrede. I treće, ova dva obreda se mogu pratiti unazad do najranije hrišćanske zajednice - previše rano da bi se uticaj bilo kojih drugih religija uvukao u njihovo razumevanje o značenju Isusove smrti.”

DOKAZ BROJ PET: POJAVA CRKVE

Morlend je pre konačnog stava rekao: "Kada se odigra velika kulturna promena, istoričari uvek traže događaje koji je objašnjavaju."

"Da, to ima smisla", rekao sam.

"U redu, razmislimo onda o nastanku hrišćanske crkve. Nema sumnje da je nastala ubrzo posle Isusove smrti i da se toliko brzo raširila da je u periodu od možda dvadeset godina stigla čak i do Cezarove palate u Rimu. Ne samo to, već je ovaj pokret trijumfovao nad nizom drugih ideologija i na kraju nadvladao celokupno rimsko carstvo."

"Ako bi ste bili marsovac koji posmatra dešavanje iz prvog veka, da li bi ste pomislili da će preživeti hrišćanstvo ili Rimsko carstvo? Verovatno se ne bi ste kladili na grupu ljudi čija je glavna poruka bila da je raspeti drvodelja iz zabačenog sela pobedio smrt. Pa ipak, ona je bila toliko uspešna da danas svojoj deci dajemo imena Petar i Pavle, a psima Cezar i Neron!"

"Sviđa mi se način na koji je Mul (C. F. D. Moule), naučnik sa Kembridža koji proučava Novi zavet, rekao: 'Ako pojava ovog Nazarećanina, fenomen nesumnjivo potvrđen Novim zavetom, stvara veliku rupu u istoriji, rupu veličine i oblika vaskrsenja, šta svetovni istoričar predlaže da bi je zakrpio?'"³

Iako ovo nije bila najjača Morlendova poruka, pošto su se i drugi religiozni pokreti iznenada pojavili i raširili, posredni dokazi se ne oslanjaju samo na jačinu jedne činjenice. Umesto toga, kumulativna težina više činjenica je ta koja zajedno ukazuje na zaključak. A za Morlenda, taj zaključak je jasan.

"Vidite", rekao je, "ako neko želi da razmotri ove posredne dokaze i dođe do presude da Isus nije vaskrsao iz mrtvih - u redu. Ali oni moraju da pruže alternativno objašnjenje koje je verovatno za sve ove činjenice."

"Imajte na umu da nema sumnje da su ove činjenice istinite; ono što se dovodi u pitanje je kako ih objasniti. A ja nikada nisam video bolje objašnjenje od vaskrsenja."

U glavi sam iznova razmišljao o posrednim dokazima: spremnosti učenika da umru za ono što su iskusili; promenjen život skeptika kao što su bili Jakov i Savle; radikalne promene društvenih struktura koje su Jevreji dragoceno čuvali vekovima; iznenadna pojava pričešća i krštenja; i zapanjujuća pojava i rast crkve.

Uz svih ovih pet neosporenih činjenica, morao sam da se složim sa Morlendom da vaskrsenje, i jedino vaskrsenje, daje smisao svima. Nijedno drugo objašnjenje nije ni blizu tome. A to su samo posredni dokazi. Kada sam dodao moćan dokaz za Isusov prazan grob, i

ubedljivo svedočenje o njegovim pojavljivanjima posle vaskrsenja, slučaj je izgledao zaključen.

To je takođe bila procena Lajonela Lakhua (Lionel Luckhoo), briljantnog i oštromnog advokata kome je zapanjujućih 245 uzastopnih oslobođajućih presuda optuženima za ubistvo donelo mesto u Ginisovoj knjizi rekorda kao svetskog najuspešnijeg advokata.⁴ Ovaj bivši pravnik i diplomata, koga je kraljica Elizabeta dva puta proizvela u viteza, podvrgao je istorijske činjenice o vaskrsenju sopstvenoj temeljnoj analizi nekoliko godina pre nego što je objavio: "Nedvosmisleno tvrdim da su dokazi za vaskrsenje Isusa Hrista toliko snažni da primoravaju na prihvatanje, dokazima koji ne ostavljaju nikakvog mesta za sumnju."⁵

Ali, sačekajte. To nije sve.

KONAČNI KORAK

Pošto se naš intervju završio, Morlend i ja smo razgovarali o ragbiju dok sam ja sklanjao kasetofon i počeo da pakujem beleške. Iako sam pomalo žurio da stignem na let nazad za Čikago, on je rekao nešto što me je podstaklo da zastanem.

"Postoji još jedna kategorija dokaza o kojoj niste pitali", napomenuo je.

U mislima sam razmatrao naš intervju. "Predajem se", rekao sam. "O čemu se radi?"

"To je susret sa vaskrslim Hristom koji se neprestano događa širom sveta, u svakoj kulturi, ljudima različitog porekla i ličnosti - obrazovanima ili ne, bogatima i siromašnima, misliocima i emocionalnim osobama, muškarcima i ženama", rekao je. "Oni će svi svedočiti da ih je Isus Hrist promenio više od bilo koje stvari u njihovim životima."

Morlend se nagnuo napred dok je isticao. "Za mene, to obezbeđuje konačni dokaz - ne jedini dokaz, ali konačni potvrdni dokaz - da poruka o Isusu može da otvori vrata ka neposrednom susretu sa vaskrslim Hristom."

"Pretpostavljam da ste imali takav susret", rekao sam. "Recite mi o njemu."

"Godine 1968, bio sam cinični hemičar na Univerzitetu u Misuriju, kada sam se suočio sa činjenicom da je, kada bih ispitao tvrdnje Isusa Hrista kritički, ali otvorenog uma, bilo više nego dovoljno dokaza da verujem u njih."

"Zbog toga sam načinio korak u istom smeru na koji su dokazi pokazivali, primajući Isusa kao vođu koji prašta, i počeo sam da održavam vezu sa njim - vaskrsim Hristom - na veoma realan način koji i dalje traje."

“U toku tri decenije imao sam stotine specifičnih odgovora na molitve, doživljavao sam stvari koje se jednostavno ne mogu objasniti prirodnim objašnjenjima, i doživeo sam promenu života, veću nego što sam ikada mogao da zamislim.”

Ali, protestovao sam, ljudi doživljavaju promene života i u drugim religijama čija načela protivreče hrišćanstvu. “Zar nije opasno zasnovati odluku na subjektivnim iskustvima?” upitao sam.

“Dopustite mi da razjasnim dve stvari”, rekao je. “Prvo, ja ne kažem: ‘Samo verujte svom iskustvu.’ Ja kažem: ‘Smireno koristite um i procenjajte dokaze, a zatim dopustite da iskustvo bude potvrđujući deo dokaza.’ Drugo, ako je ono na šta ovi dokazi ukazuju tačno - to jest, ako svi ovi dokazi zaista ukazuju na Isusovo vaskrsenje - sami dokazi mole za iskustvenim testom.”

“Definišite to”, rekao sam.

“Iskustven test je: ‘On je još uvek živ i ja to mogu da utvrdim obraćajući mu se.’ Kada bi ste bili u poroti i čuli dovoljno dokaza koji bi vas ubedili da je neko kriv, ne bi imalo smisla da zastanete pred poslednjim korakom da ga osudite. A da ljudi prihvate dokaze za vaskrsenje Isusa, a da ne preuzmu poslednji korak da to testiraju iskustvom, to bi značilo propustiti ono na šta dokaz upućuje.”

“Prema tome”, rekao sam, “ako dokazi čvrsto idu u tom smeru, jedino je racionalno i logično slediti ga u iskustvenom domenu.”

Klimnuo je potvrdno glavom. “Upravo tako”, rekao je. “To je konačna potvrda dokaza. U stvari, reći ću ovo: Dokazi viču tražeći iskustveni test.”

Razmatranja

Pitanja za razmišljanje ili grupno proučavanje

1. Učenici su bili u jedinstvenom položaju da sa sigurnošću znaju da li se Isus vratio iz mrtvih, i bili su spremni da umru za svoje uverenje da jeste. Da li znate bilo koga u istoriji koji je svesno i voljno umro za neku laž? Koji stepen sigurnosti bi vam bio potreban pre nego što bi ste bili voljni da položite svoj život za neko uverenje? Koliko temeljno bi ste istraživali stvar ako bi ste trebali da zasnujete vaš život na njoj?

2. Koja su vaša najdragocenija verovanja? Šta bi bilo potrebno da ih napustite ili radikalno ponovo razmislite o tim dragocenim uverenjima - naročito ako bi ste istinski verovali da rizikujete prokletstvo vaše duše, ako niste u pravu? Kakav je vaš odgovor u odnosu na istorijsku činjenicu da je hiljade Jevreja iznenada promenilo mnoge društvene i religiozne navike ubrzo posle Isusovog raspeća?

3. Osim Isusovog Vaskrsenja, da li možete da smislite bilo kakvo objašnjenje koje bi istovremeno objasnilo sve kategorije dokaza o kojima je

Dž. P. Morlend govorio? Šta mislite, kako bi neko kao što je on odgovorio na vašu hipotezu?

4. Morlend je završio svoj intervju govoreći o iskustvenom testu. Šta bi moralo da se desi pre nego što bi ste vi bili spremni da sami preuzmete takav korak?

Za dalje dokaze ***Više izvora o ovoj temi***

Green, Michael, *Christ Is Risen: So What?* Kent, England: Sovereign World, 1995.

McDowell, Josh. *The Resurrection Factor*, 105-20. San Bernardino, Calif.: Here's Life, 1981.

Moreland, J. P. *Scaling the Secular City*. Grand Rapids: Baker, 1987.

Moule, C. E. D. *The Phenomenon of the New Testament*. London: SCM Press, 1967.

ZAKLJUČAK: PRESUDA ISTORIJE

Šta dokazi utvrđuju i šta oni danas znače?

Bio je 8. novembar 1981. godine. Bila je nedelja. Zaključao sam se u radnoj sobi i proveo popodne podsećajući se duhovnog putovanja koje je trajalo 21 mesec.

Moje istraživanje o Isusu bilo je slično onome što ste upravo pročitali, osim što sam ja prvenstveno proučavao knjige i vršio druga istorijska istraživanja umesto što sam lično razgovarao sa naučnicima. Postavljao sam pitanja i analizirao odgovore uz otvoren um koliko god sam to mogao da učinim. Sada sam dosegao kritičnu masu. Dokazi su bili jasni, jedino preostalo pitanje je bilo šta ću da učinim sa njima.

Vadeći beležnicu, počeo sam da pregledavam pitanja koja sam postavio od kako sam započeo istraživanje i neke od ključnih činjenica koje sam otkrio. Na sličan način, mogao sam da saberem ono što smo naučili u našem sopstvenom ispitivanju dokaza.

DA LI SE MOŽE VEROVATI ISUSOVIM BIOGRAFIJAMA?

Nekada sam mislio da su Jevanđelja samo religiozna propaganda, beznadežno obojena previše aktivnom maštom i revnošću. Međutim, Kreg Blumberg, jedan od najistaknutijih autoriteta u zemlji po tom pitanju, izgradio je ubedljiv slučaj da ona odražavaju svedočanstvo očevidaca i sadrže nepogrešiva obeležja tačnosti. Te biografije su toliko rano nastale da se ne mogu objasniti kao proizvod legendi. U stvari, osnovna uverenja u Isusova čuda, Vaskrsenje i božansku prirodu idu unazad do samog nastanka hrišćanskog pokreta.

DA LI ISUSOVE BIOGRAFIJE IZDRŽAVAJU PROVERU?

Blumberg je ubedljivo pokazao da su pisci Jevanđelja nameravali da sačuvaju pouzdane istorijske činjenice, da su bili u stanju da to učine, da su bili iskreni i voljni da uključe i materijal koji je teško objasniti, i da nisu dopuštali da predrasude prekomerno oboje njihovo izveštavanje. Sklad između Jevanđelja o bitnim činjenicama, uz razlike u nekim pojedinostima, daje istorijsku verodostojnost opisima.

Pored toga, prvobitna crkva ne bi mogla da se ukoreni i buja baš u Jerusalimu, da je propovedala o činjenicama u vezi Isusa koje bi njihovi savremenici mogli prikazati kao preuveličane ili lažne. Ukratko, Jevanđelja su bila u stanju da prođu svih osam testova dokaza.

DA LI SU ISUSOVE BIOGRAFIJE POUZDANO SAČUVANE ZA NAS?

Naučnik svetske klase Brus Mecger je rekao da u poređenju sa drugim drevnim dokumentima, postoji neprevaziđen broj novozavetnih rukopisa i da se oni mogu datirati veoma blizu prvobitnih spisa. Savremeni Novi zavet je 99,5% oslobođen tekstualnih neslaganja, bez sumnji u glavne hrišćanske doktrine. Kriterijumi koje je koristila rana crkva za utvrđivanje - koje knjige treba smatrati verodostojnim - obezbedili su da posedujemo najbolje zapise o Isusu.

DA LI IMA POUZDANIH DOKAZA O ISUSU IZVAN NJEGOVIH BIOGRAFIJA?

“Imamo bolju istorijsku dokumentaciju o Isusu nego o osnivaču bilo koje druge drevne religije”, rekao je Edvin Jamauči. Izvori izvan Biblije potvrđuju da su mnogi ljudi verovali da je Isus isceljivao ljude i bio Mesija, da je razapet, i da su ga uprkos njegove sramne smrti, njegovi sledbenici, koji su verovali da je i dalje bio živ, obožavali kao Boga. Jedan stručnjak je dokumentovao 39 drevnih izvora koji potvrđuju više od sto činjenica u vezi Isusovog života, učenja, raspeća i vaskrsenja. Sedam svetovnih izvora i nekoliko ranih verovanja govore o Isusovoj božanskoj prirodi, učenju “definitivno prisutnom kod najranije crkve”, po naučniku Geriju Habermasu.

DA LI ARHEOLOGIJA POTVRĐUJE ILI PROTIVREČI ISUSOVIM BIOGRAFIJAMA?

Arheolog Džon Mekrej je rekao da nema sumnje da su arheološki nalazi povećali pouzdanost Novog zaveta. Nijedno otkriće nikada nije opovrglo biblijske navode. Čtaviše, arheologija je ustanovila da je Luka, koji je napisao oko jedne četvrtine Novog zaveta, bio naročito pažljiv istoričar. Jedan stručnjak je zaključio: “Ako je Luka bio toliko precizan u svom istorijskom izveštavanju (sporednih pojedinosti), po kojoj logičkoj osnovi možemo da pretpostavimo da je bio nemaran ili neprecizan u izveštavanju o pitanjima koja su bila daleko značajnija, ne samo za njega, već i za druge?” Kao, na primer, o Isusovom vaskrsenju.

DA LI JE ISUS KAO ISTORIJSKA LIČNOST ISTI KAO I ISUS VERE?

Gregori Bojd je rekao da veoma spominjani Seminar o Isusu, koji sumnja da je Isus rekao većinu onoga što mu se pripisuje, predstavlja "veoma mali broj radikalnih naučnika koji su na krajnje levom krilu novozavetnog mišljenja". Seminar je isključio mogućnost odigravanja čuda na samom početku, primenjuje sumnjive kriterijume, a neki učesnici su uključili dokumente sa mitskim sadržajem krajnje sum-njivog kvaliteta. Štaviše, ideja da su se priče o Isusu pojavile iz mitologije o bogovima koji umiru i oživljavaju, ne izdržava proveru. Bojd je rekao: "Dokazi da je Isus onakav kakvim su ga učenici predstavili... jednostavno su daleko iznad mojih razloga za verovanje da su naučnici levog krila iz Seminara o Isusu u pravu." Sve u svemu, Isus vere je jednak Isusu kao istorijskoj ličnosti.

DA LI JE ISUS STVARNO BIO UBEĐEN DA JE BOŽJI SIN?

Vraćajući se unazad do najranijih predanja, koja su nesumnjivo bezbedna od razvoja legendi u njima, Ben Viterington III je bio u stanju da pokaže da je Isus imao uzvišeno i transcendentno shvatanje o sebi. Na osnovu dokaza, Viterington je rekao: "Da li je Isus verovao da je Božji Sin, Božji Pomazanik? Odgovor je DA. Da li je video sebe kao Sina čovečijeg? Odgovor je DA. Da li je video sebe kao Mesiju? DA, to je način na koji je sebe posmatrao. Da li je verovao da bilo ko niži od Boga može da spase svet? Ne, ne verujem da jeste."

DA LI JE ISUS BIO LUD KADA JE TVRDIO DA JE BOŽJI SIN?

Čuveni psiholog Geri Kolins je rekao da Isus nije ispoljavao neodgovarajuće emocije, da je bio u dodiru sa stvarnošću, da je bio briljantan i imao zapanjujuće uvide u ljudsku prirodu, i imao duboke i trajne odnose prema drugim ljudima. "Jednostavno ne vidim znake da je Isus patio od bilo kakve poznate mentalne bolesti", zaključio je. Pored toga, Isus je podržao svoju tvrdnju da je Bog čudesnim delima isceljivanja, zapanjujućim prikazivanjem moći nad prirodom, nenadmašnim učenjima, božanskim razumevanjem ljudi i sopstvenim vaskrsenjem, što je bila konačna potvrda njegovog identiteta.

DA LI JE ISUS ISPUNIO BOŽANSKE OSOBINE?

Iako otelotvorenje - da Bog postaje čovek, da beskonačno postaje konačno - pokreće našu maštu, istaknuti teolog D. A. Karson je istakao da postoji obilje dokaza da je Isus ispoljavao karakteristike božanstva. Na osnovu Poslanice Filibljanima, 2. poglavlja, mnogi

teolozi veruju da se Isus voljno odrekao nezavisne upotrebe tih božanskih odlika dok je vršio svoju misiju otkupljenja čovječanstva. Čak i pored toga, Novi zavet specifično potvrđuje da je Isus posedovao sve osobine božanstva, uključujući i sveznanje, sveprisutnost, svemoćnost, večnost i nepromenljivost.

DA LI SE ISUS - I SAMO ISUS - POKLAPA SA IDENTITETOM MESIJE?

Stotinama godina pre nego što je Isus rođen, proroci su prorekli dolazak Mesije, ili Pomazanika, koji će otkupiti Božji narod. Na taj način je desetina starozavetnih proroka stvorilo otisak prsta koji odgovara pravom Mesiji. To je dalo Izraelu način na koji može da otkrije lažne Mesije i proceni verodostojnost pravog Mesije. Nasuprot astronomskih šansi - jedan u bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion, bilion biliona - Isus, i samo Isus tokom cele istorije, odgovara tim otiscima prstiju. To potvrđuje Isusov identitet do neverovatnog stepena sigurnosti.

DA LI JE ISUSOVA SMRT VARKA, A NJEGOVO VASKRSENJE PREVARA?

Analizirajući medicinske i istorijske podatke, dr Aleksandar Meterel je zaključio da Isus nije mogao da preživi velike napore prilikom raspeća, a još manje ranu kopljem koje je prošlo kroz njegova pluća i srce. Ideja da se on nekako onesvestio na krstu i pravio se da je mrtav, nema osnovu ni u kakvim dokazima. Rimski dželatari su bili zatrašujuće efikasni, znajući da bi se sami suočili sa smrću ako bi bilo koja od njihovih žrtvi sišla sa krsta živa. Čak i da je Isus nekako preživeo mučenje, njegovo stanje nikada ne bi moglo da nadahne svetski pokret zasnovan na premisi da je slavno trijumfovao nad smrću.

DA LI JE ISUSOVO TELO ZAISTA NESTALO IZ GROBA?

Vilijem Lejn Kreg je izneo upečatljive dokaze da je istrajni simbol uskrsa - prazan Isusov grob - bio istorijska realnost. O praznom grobu se izveštava ili se na njega ukazuje u veoma ranim izvorima - Jevanđelju po Marku i verovanju navedenom u 1. Poslanici Korinćanima, 15. poglavlju - koji datiraju toliko blizu događaja da nisu mogli da budu proizvod legende. Činjenica da Jevanđelja izveštavaju da su žene otkrile prazan grob pojačava autentičnost priče. Mesto Isusovog groba je bilo poznato i hrišćanima i Jevrejima, tako da su skeptici mogli da provere grob. U stvari, niko, čak ni rimske vlasti ili jevrejski sveštenici, nikada nisu tvrdili da se u grobu i dalje nalazilo

Isusovo telo. Umesto toga, bili su primorani da izmisle apsurdnu priču da su učenici, uprkos tome što nisu imali motiva niti mogućnosti, ukrali telo - teorija u koju čak ni najskeptičniji kritičari danas ne veruju.

DA LI JE ISUS VIĐEN ŽIV POSLE SMRTI NA KRSTU?

Dokazi za Isusovo pojavljivanje posle vaskrsenja se nisu postepeno razvijali tokom godina kako je mitologija izvrtala sećanja na njegov život. Umesto toga, rekao je Geri Habermas, stručnjak po pitanju Vaskrsenja, vaskrsenje je bilo "centralna objava rane crkve od samog početka". Drevno verovanje navedeno u 1. Poslanici Korinćanima, 15. poglavlje, spominje specifične osobe koje su srele vaskrslog Hrista, a Pavle je čak izazvao skeptike iz prvog veka da lično razgovaraju sa tim osobama kako bi sami utvrdili istinu. Dela apostolska su puna veoma ranih potvrda Isusovog vaskrsenja, dok Jevanđelja detaljno opisuju brojne susrete. Britanski teolog Majkl Grin je zaključio: "Isusova pojavljivanja su potvrđena kao i bilo šta iz drevnih vremena.... Ne može postojati racionalna sumnja da su se odigrale."

DA LI POSTOJE NEKE DODATNE ČINJENICE KOJE UKAZUJU NA VASKRSENJE?

Posredni dokazi Dž. P. Morlenda su dodali konačnu dokumentaciju za vaskrsenje. Prvo, učenici su bili u jedinstvenom položaju da znaju da li se vaskrsenje odigralo i oni su išli u smrt objavljujući da je ono istinito. Niko svesno i svojevoljno ne umire za neku laž. Drugo, osim vaskrsenja, ne postoji dobar razlog zašto bi se skeptici kao što su Pavle i Jakov preobratili i umrli za svoju veru. Treće, u toku nekoliko nedelja od raspeća, hiljade Jevreja je počelo da napušta ključne društvene prakse koje su vekovima imale kritičan sociološki i religiozni značaj. Verovali su da rizikuju da budu prokleti ako nisu u pravu. Četvrto, rani obredi pričešća i krštenja su potvrdili Isusovo vaskrsenje i božansku prirodu. I peto, čudesna pojava crkve, uprkos surovim rimskim progonima "pravi veliku rupu u istoriji, rupu veličine i oblika vaskrsenja", kako je to Mul rekao.

NEUSPEH MILEROVOG IZAZOVA

Priznaču: bio sam iznenađen količinom i kvalitetom dokaza da je Isus jednorodni Božji Sin. Dok sam sedeo za stolom tog nedeljnog popodneva, odmahivao sam glavom zapanjeno. Video sam optužene osuđene na smrt na osnovu daleko manje ubedljivog dokaza!

Kumulativne činjenice i podaci su nepogrešivo usmeravali na zaključak do koga nisam u potpunosti želeo da stignem.

Iskreno, želeo sam da verujem da je obožavanje Isusa bilo rezultat razvoja legendi prilikom koga su dobronamerni, ali pogrešno vođeni ljudi polako pretvorili mudraca u mitološkog Božjeg Sina. To je izgledalo bezbedno; na kraju, lutajući apokaliptički propovednik iz prvog veka ne bi mogao da polaže nikakva prava na mene. Ali, iako sam krenuo u istraživanje misleći da je ta pretpostavka o legendi intuitivno očigledna, izašao sam ubeđen da je u potpunosti bila bez osnove.

Ono što je imalo presudan uticaj na mene je bilo čuveno istraživanje A. N. Šerfvin - Vajta, velikog klasičnog historičara sa Oskforda, na koga se Vilijem Lejn Kreg pozvao u našem intervjuu. Šervin - Vajt je pažljivo ispitao stopu kojom su se legende razvijale u drevnom svetu. Njegov zaključak je bio: Čak ni dve cele generacije nisu bile dovoljne da bi se razvila legenda i uklonila čvrsto jezgro istorijske istine.¹

Razmotrimo sada Isusov slučaj. Istorijski govoreći, novosti o njegovom praznom grobu, opisi očevidaca njegovog pojavljivanja posle vaskrsenja i ubeđenje da je on zaista Božji Sin, pojavili su se praktično trenutno.

Verovanje navedeno u 1. Poslanici Korinćanima, 15. poglavlju, koje potvrđuje Isusovu smrt za naše greše i navodi njegovo pojavljivanje posle vaskrsenja imenujući očevice, izgovorili su hrišćani već 24 meseca posle raspeća. Markov opis praznog groba je uzet iz materijala koji potiče nekoliko godina od samog događaja.

Jevanđelja, potvrđujući Isusova učenja, čuda i vaskrsenje, su kružila još za života Isusovih savremenika, koji bi rado ispravili zapis da je bilo nekih ulepšavanja ili laži. Najranije hrišćanske himne potvrđuju Isusovu božansku prirodu.

Blumberg je to sabrao na sledeći način: "U roku od prve dve godine posle njegove smrti, značajan broj Isusovih sledbenika je izgleda već formulisao učenje o pomazanju, bio ubeđen da je vaskrsao iz mrtvih u telesnom obliku, povezivao Isusa sa Bogom i verovali su da su našli potporu za sva ta uverenja u Starom zavetu."²

Vilijem Lejn Kreg je zaključio: "Vremenski raspon neophodan za značajan nastanak legendi u vezi događaja iz Jevanđelja bi nas postavio u drugi vek, upravo u vreme kada su nastala apokrifna (lažna) Jevanđelja zasnovana na legendama. To su legendarni opisi koje su razmatrali kritičari."³

Jednostavno nije bilo dovoljno vremena da mitologija iskvari istorijski zapis o Isusu, naročito zbog prisustva očevidaca koji su još uvek imali lična znanja o njemu. Kada je nemački teolog Julijus Miler 1844. godine uputio izazov svima da pronađu negde samo jedan

primer tolikog brzog razvoja legende bilo gde u istoriji, odgovor naučnika iz njegovog vremena - i do današnjeg dana - je bila tišina.⁴

Godine 1981, 8. novembra, shvatio sam da je moja najveća zamerka Isusu takođe bila utišana dokazima iz istorije. Smešio sam se videći kako su se stvari preokrenule.

U svetlu ubedljivih činjenica koje sam utvrdio tokom svog istraživanja, suočen sa velikom lavinom dokaza u slučaju za Hrista, velika ironija je bila da bi mi bilo potrebno daleko više vere da održim svoj ateizam nego da verujem u Isusa iz Nazareta!

IMPLIKACIJE DOKAZA

Da li se sećate priče o Džejsmu Diksonu iz uvoda ove knjige? Dokazi su snažno ukazivali na njegovu krivicu za pucanje na policijskog narednika iz Čikaga. On je čak priznao da je to učinio!

Ipak, kada je izvršeno temeljnije istraživanje, iznenada se javio preokret: scenario koji je najbolje odgovarao činjenicama je da je narednik namestio ovaj slučaj Diksonu, koji je bio nevin. Dikson je oslobođen, a narednik je bio osuđen. Dok zaključujemo svoje istraživanje o slučaju za Hrista, dobro je da se podsetimo na dve velike pouke te priče.

PRVO, DA LI JE PRIKUPLJANJE DOKAZA ZAISTA BILO TEMELJNO?

Da, jeste. Odabrao sam stručnjake koji su mogli da navedu svoj stav i da ga odbrane istorijskim dokazima koje sam ja onda mogao da proverim unakrsnim ispitivanjem. Mene nisu zanimala samo njihova mišljenja; želeo sam činjenice. Izazvao sam ih sadašnjim teorijama ateista i liberalnih profesora. Uz njihovo obrazovanje, iskustvo i karakter, ti naučnici su bili više nego kvalifikovani da predstavljaju pouzdane istorijske podatke u vezi Isusa.

DRUGO, KOJE SE OBJAŠNJENJE NAJBOLJE UKLAPA U SVE DOKAZE?

Do 8. novebra 1981. godine, moja teza o legendi, koje sam se uporno držao toliko godina, je bila u potpunosti razorena. Štaviše, moj novinarski skepticizam prema natprirodnom se istopio u svetlu istorijskih dokaza da je Isusovo vaskrsenje bilo stvaran, istorijski događaj. U stvari, moj um nije mogao da smisli nijedno objašnjenje koje bi se bar približno uklapalo sa dokazima iz istorije kao zaključak da je Isus bio ono što je tvrdio da jeste: jedan jedini Božji Sin.

Ateizam koga sam se toliko dugo držao savio se pod težinom istorijske istine. Rezultat je bio zapanjujuć i radikaln, sigurno ne ono

što sam očekivao kada sem krenuo u ovo istraživanje. Ali, to je bila, po mom mišljenju, odluka na koju su primoravale činjenice.

Sve to me je dovelo na pitanje "Pa šta?" Ako je to tačno, kakve to veze ima? Bilo je nekoliko očiglednih implikacija.

- Ako je Isus Božji Sin, njegova učenja su više od samo dobrih ideja mudrog učitelja; to su božanski uvidi na kojima mogu sa poverenjem da izgradim svoj život.
- Ako Isus postavlja merila moralnosti, mogu da imam nepokolebljiv temelj za svoje odluke i izbore, umesto da ih zasnivam na neprekidno pokretljivom pesku egocentričnosti.
- Ako je Isus zaista vaskrsao iz mrtvih, danas je još uvek živ i stoji mi na raspolaganju za susret na ličnoj osnovi.
- Ako je Isus pobedio smrt, može da otvori vrata večnog života i za mene.
- Ako Isus ima božanske moći, ima natprirodnu sposobnost da me vodi, pomaže i preobrazi dok ga sledim.
- Ako Isus lično zna bol usled gubitka i patnje, može da me uteši i ohrabri usred nemira za koje je on sam upozorio da su neizbežni u svetu iskvarenom grehom.
- Ako me Isus voli kao što kaže, u srcu ima najbolje namere za mene. To znači da nemam ništa da izgubim, a sve da dobijem posvećujući se njemu i njegovim ciljevima.
- Ako je Isus onaj koji tvrdi da jeste (a imajte na umu da nijedan vođa druge velike religije nije smatrao da je Bog), kao moj Tvorac s pravom zaslužuje moju pokornost, poslušnost i obožavanje.

Sećam se da sam zapisao te implikacije u svoju beležnicu, a zatim se naslonio na stolicu. Dostigao sam vrhunac svog skoro dvogodišnjeg putovanja. Konačno je došlo vreme da se pozabavim najvažnijim pitanjem od svih: "Šta sada?"

FORMULA ZA VERU

Posle lične istrage koja je trajala više od šest stotina dana i bezbroj sati, moja sopstvena presuda u Hristovom slučaju je bila jasna. Međutim, dok sam sedeo za stolom, shvatio sam da mi je bilo potrebno više od intelektualne odluke. Odlučio sam da preuzmem iskustveni korak koji je Dž. P. Morlend opisao u poslednjem intervjuu.

Tražeći način kako da to ostvarim, uzeo sam Bibliju i otvorio Jevanđelje po Jovanu 1,12, stih na koji sam naišao tokom svoje istrage: "A koji ga primiše dade im vlast da budu sinovi Božji."

Ključni glagoli u ovom stihu izražavaju matematičkom preciznošću šta je potrebno da bi se išlo dalje od čisto mentalnog prihvatanja

Isusove božanske prirode i ulaska u trajan odnos sa njim priključujući se Božijoj porodici: verovati + primiti = postati.

1. VEROVATI

Kao neko ko je obrazovan kao novinar i pravnik, bio sam naučen da reagujem na činjenice, gde god da one vode. Za mene, podaci su ubedljivo pokazivali da je Isus Božji Sin koji je umro kao moja zame-na da bi platio kaznu koju sam ja zaslužio za loša dela koja sam učinio.

A bilo je puno loših dela. Poštedeću sebe neprijatnosti da govorim o pojedinostima, ali je istina da sam živeo svetovnim, nemoralnim načinom života u pijanstvu i egocentričnosti. U svoj karijeri, zabijao sam nož u leđa svojim kolegama kako bih dobio ličnu prednost i rutin-ski sam kršio pravne i etičke standarde u potrazi za pričama. U ličnom životu žrtvovao sam svoju ženu i decu na oltaru uspeha. Bio sam lažov, varalica i obmanjivač.

Moje srce je otvrdnulo do te mere da je postalo kao kamen prema bilo kom drugom. Moj glavni pokretač je bilo lično zadovoljstvo - a ironično je da što sam ga žudnije tražio, to je ono postajalo nedostižnije i samorazornije.

Kada čitam u Bibliji da me ti gresi odvajaju od Boga, koji je svet i moralno čist, to je odjekivalo kao tačno. Svakako je Bog, čije sam postojanje negirao godinama, izgledao veoma dalek, i postalo je očigledno da mi je bio potreban Isusov krst da premostim tu provaliju. Apostol Petar je rekao: "Jer i Hristos jedanput za grehe naše postrada, pravednik za nepravednike, da nas privede k Bogu" (1. Petrova 3,18).

U sve ovo sam sada verovao. Istorijski dokazi i moje lično iskustvo su bili previše jaki da bih ih ignorisao.

2. PRIMITI

Svaki drugi religijski sistem koji sam proučavao tokom svog istraživanja je bio zasnovan na planu "uradi". Drugim rečima, bilo je neophodno da ljudi nešto urade - na primer, da koriste tibetanski točak za molitve, daju milostinje, idu na hodočašća, prolaze kroz reinkarnacije, odrađuju karmu prošlih greha, izmene svoj karakter - da pokušaju nekako da zasluže svoj put koji će ih vratiti Bogu. Uprkos najvećim naporima, većina iskrenih ljudi jednostavno ne uspeva u tome.

Hrišćanstvo je jedinstveno. Ono je zasnovano na planu "izvršeno je" - Isus je na krstu izvršio za nas ono što mi ne možemo da uradi-

mo sami: platio je smrtnu kaznu koju zaslužujemo zbog naše pobune i greha, tako da se možemo pomiriti sa Bogom.

Nisam morao da se borim i trudim da pokušavam da učinim nemoguće, da učinim sebe dostojnim. Biblija iznova govori da Isus pruža oprostjenje i večni život kao besplatan dar koji ne može da se zaradi (videti Poslanicu Rimljanima 6,23; Efescima 2,8-9; Titu 3,5). To se naziva milost - zapanjujuća milost, nezaslužena milost. Dostupna je svakome ko je prima iskrenom molitvom pokajanja. Čak i nekome kao što sam ja.

Da, morao sam da načinim korak vere, kao što to činimo u svakoj odluci koju donosimo u životu. Ali tu je suštinska razlika: više nisam pokušavao da plivam uzvodno protiv jake struje dokaza; umesto toga, odabrao sam da idem u istom smeru u kome je tekla bujica činjenica. To je bilo razumno, racionalno, logično. Štaviše, na neki unutrašnji i neobjašnjiv način, to je takođe bilo ono za šta sam osetio da me je Božji duh usmeravao da činim.

Tako sam 8. novembra 1981. godine razgovarao sa Bogom u iskrenoj i nepripremljenoj molitvi, priznajući i okrećući se od svojih greha, i primajući dar oprostjenja i večni život kroz Isusa. Rekao sam mu da sam nadalje uz njegovu pomoć želeo da sledim Njega i Njegove puteve.

Nije bilo munja, zvučnih odgovora, nikakvih osećaja treperenja. Znam da neki ljudi osećaju navalu osećanja u takvom trenutku; međutim, za mene je postojalo nešto drugo što je bilo podjednako zadivljujuće: bila je to navala razuma.

3. POSTATI

Posle preuzimanja tog koraka, znao sam iz Jevanđelja po Jovanu 1,12 da sam prešao prag i ušao u novo iskustvo. Postao sam drugačiji: Božje dete, zauvek usvojen u njegovu porodicu preko istorijskog, vaksrslog Isusa. Apostol Pavle je rekao: "Zato ako je ko u Hristu, nova je tvar: staro prođe, gle, sve novo postade" (2. Korinćanima 5,17).

Svakako, vremenom dok sam se trudio da sledim Isusova učenja i da se otvorim njegovoj preobražavajućoj sili, moji proriteti, vrednosti i moj karakter su se (i nastavljaju) postepeno menjali. Da parafraziram Martina Lutera Kinga Mlađeg, možda još uvek nisam čovek kakav bih trebao da budem ili čovek kakav ću, uz Hristovu pomoć, jednog dana biti - ali hvala Bogu, nisam čovek koji sam bio!

Možda vam to zvuči mistično; ne znam. Ne tako davno, tako bi zvučalo meni. Međutim, sada je to veoma stvarno za mene i one oko mene. U stvari, razlika u mom životu je bila toliko radikalna da nekoliko meseci pošto sam postao Isusov sledbenik, naša petogodišnja

ćerka Alison je prišla mojoj ženi i rekla: “Želim da Bog učini za mene ono što je učinio za tatu.”

Tu je bila mala devojčica koja je znala samo oca koji je bio svetovan, besan, grub na rečima, i prečesto odsutan. I iako nikada nije intervjuisala naučnika, nikada analizirala podatke, nikada istraživala istorijske dokaze, izblzila je videla uticaj koji može da ima Isus na nečiji život. U stvari je govorila: “Ako je to ono što Bog čini sa čovekom, to je ono što želim za sebe.”

Gledajući unazad skoro dve decenije, mogu jasno da vidim da dan kada sam lično doneo odluku u slučaju za Hrista nije bio ništa manje od glavnog događaja mog celokupnog života.

DONOŠENJE SOPSTVENE PRESUDE

A sada na vas. Na početku sam vas ohrabrivao da priđete dokazima u ovoj knjizi, kao pravedan i nepristrasan porotnik u što je većoj meri moguće, donoseći zaključke zasnovane na težini dokaza. Na kraju je presuda vaša i samo vaša. Niko drugi ne može da je donese za vas.

Možda ste posle čitanja stručnjaka za stručnjakom, slušanja argumenta za argumentom, razmatranja odgovora na jedno po jedno pitanje i proveravanja dokaza logikom i zdravim razumom, utvrdili, kao i ja, da je slučaj za Hrista zaključen.

Deo o verovanju iz Jevanđelja po Jovanu 1,12 je čvrsto na mestu; sve što je ostalo je da primite Isusovu milost, a onda ćete postati njegov sin ili kćer, uključeni u duhovnu avanturu koja može da se razvija ostatak vašeg života i u večnost. Za vas, vreme za iskustveni korak je došlo, i ja ne mogu odlučnije od ovoga da vas ohrabrujem da preuzmete taj korak sa oduševljenjem.

Sa druge strane, možda u vama još uvek borave pitanja. Možda nisam govorio o nekoj zamerci koja je za vas najznačajnija. U redu. Nijedna knjiga se ne može baviti svakim detaljem. Međutim, verujem da će vas količina informacija iznetih na ovim stranama bar ubediti da je razumno - u stvari, nužno - da nastavite sa svojim istraživanjem.

Označite mesta na kojima mislite da dokazi moraju biti ojačani, a zatim potražite dodatne odgovore uglednih stručnjaka. Ako verujete da ste naišli na scenario koji bolje objašnjava činjenice, nemojte oklevati da ga podvrgnete iscrpnom proveravanju. Koristite predložene izvore u ovoj knjizi za detaljnije istraživanje. Sami proučavajte Bibliju (jedan predlog: “Putovanje” (The Journey) posebno izdanje Biblije koje je namenjeno ljudima koji još uvek ne veruju da je ona Božija reč).⁵

Odlučite da ćete doneti presudu kada sakupite dovoljnu količinu informacija, znajući da nikada nećete imati potpuni pregled svakog

pojedinačnog primera. Možda ćete čak poželeti da uputite tihu molitvu Bogu za koga još uvek niste sigurni da postoji, moleći ga da vas vodi do istine o Njemu. I kroz sve to, imaćete moje iskreno ohrabriranje, dok nastavljate vašu duhovnu potragu.

U isto vreme, osećam jaku obavezu da vas navedem da ovo načinite najznačajnijim pitanjem u svom životu. Nemojte prilaziti ovome usputno ili nehatno, jer je dalek put do vašeg zaključka. Kao što je to Majkl Marfi prikladno rekao: "Mi sami - a ne samo istina - smo ulog u istraživanju."⁶ Drugim rečima, ako je moj zaključak u slučaju za Hrista tačan, vaša budućnost i večnost zavise od toga kako ćete odgovoriti Hristu. Kao što je Isus to objavio: "Jer ako ne uzverujete da sam ja, pomrećete u gresima svojim" (Jovan 8,24).

To su razborite reči, date iz iskrene zabrinutosti. Navodim ih da bih podvukao veličinu ovog pitanja i u nadi da će vas one podstaknuti da aktivno i temeljno ispitajte slučaj za Hrista.

Međutim, imajte na umu da neke opcije jednostavno nisu moguće. Nagomilani dokazi su ih već zatvorili. K. S. Luis, briljantan i nekada skeptični profesor sa Kembriđža, koji je na kraju bio ubeđen dokazima za Isusa, zapazio je:

"Ovde pokušavam da sprečim svakoga da kaže zaista besmisleni stvar koju ljudi često kažu o Njemu: 'Spreman sam da prihvatim Isusa kao velikog moralnog učitelja, ali ne prihvatam njegovu tvrdnju da je Bog.' To je jedna stvar koju ne treba da govorimo. Čovek koji bi bio samo čovek i rekao takvu vrstu stvari koju je Isus izgovorio, ne bi bio veliki moralni učitelj. Bio bi ili ludak... ili pakleni Đavo. Morate da naćinite izbor. Ili je ovaj čovek bio, i jeste, Sin Boćži, ili je ludak ili nešto gore. Moćete da ga zatvorite kao ludaka, moćete da pljućete na Njega i da ga ubijete kao demona; ili moćete da mu padnete pred noge i nazovete ga Gospodom i Bogom. Ali, nemoćmo iznositi bilo kakve snishodljive besmislice o tome da je On veliki učitelj, ali samo čovek. On nam to nije ostavio kao mogućnost. Nije ni nameravao."⁷

LITERATURA

UVOD

1. Lee Strobel, "Four Years in Jail-and Innocent," *Chicago Tribune* (August 22, 1976) and "Did Justice Close Her Eyes?" *Chicago Tribune* (August 21, 1977).

1. POGLAVLJE: DOKAZ OČEVIDACA

1. Lee Strobel, "Youth's Testimony Convicts Killers, but Death Stays Near," *Chicago Tribune* (October 25, 1976).

2. Irenaeus, *Adversus haereses* 3.3.4.

3. Arthur G. Patzia, *The Making of the New Testament* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1995), 164.

4. *Ibid.*, 49.

5. Karen Armstrong, *A History of God* (New York: Ballantine/Epiphany, 1993), 82.

6. William Lane Craig, *The Son Rises: Historical Evidence for the Resurrection of Jesus* (Chicago: Moody Press, 1981), 140.

7. Armstrong, *A History of God*, 79.

8. 1. Korinčanima 15,3-7.

2. POGLAVLJE: PROVERA DOKAZA OČEVIDACA

1. Lee Strobel. "Jury in Makeshift Courtroom Hears Dying Boy Tell of Attack," *Chicago Tribune* (February 24, 1976).

2. Luka 1,1-4.

3. Simon Greenleaf, *The Testimony of the Evangelists* (Grand Rapids: Baker, 1984), vii.

4. Cited in Craig Blomberg, "Where Do We Start Studying Jesus'?" in Michael J. Wilkins and J. P. Moreland, eds., *Jesus under Fire* (Grand Rapids: Zondervan, 1995), 34.

5. See Gleason L. Archer, *The Encyclopedia of Bible Difficulties* (Grand Rapids: Zondervan, 1982) and Norman Geisler and Thomas Howe, *When Critics Ask* (Wheaton, Ill.: Victor, 1992).

3. POGLAVLJE: DOKUMENTARNI DOKAZ

1. See Lee Patrick Strobel, *Reckless Homicide: Ford's Pinto Trial* (South Bend, Ind.: And Books, 1980), 75-92 and Lee Strobel, *God's Outrageous Claims* (Grand Rapids: Zondervan, 1997), 43-58.

2. F. F. Bruce, *The Books and the Parchments* (Old Tappan, NT: Revell, 1963), 178, cited in Josh McDowell, *Evidence That Demands a Verdict* (1972; reprint, San Bernanilino, Calif.: Here's Life, 1986), 42.

3. Frederic Kenyan, *Handbook to the Textual Criticism of the New Testament* (New York: Macmillan, 1912), 5, cited in Ross Clifford, *The Case for the Empty Tomb* (Claremont, Calif.: Albatross, 1991), 33.

4. Frederic Kenyon, *The Bible and Archaeology* (New York: Harper, 1940), 288.

5. Norman L. Geisler and William E. Nix, *A General Introduction to the Bible* (1968; reprint, Chicago: Moody Press, 1980), 361.

6. *Ibid.*, 367, naglasak je dodat.

7. Palzia, *The Making of the New Testament*, 158.

8. Benjamin B. Wafield, *Introduction to Textual Criticism of the New Testament* (London: Hndder & Stoughton, 1907), 12-13.

9. Geisler and Nix, *A Ceneral Introduction to the Bible*, 195.

10. *Ibid.*, 207.

11. *Ibid.*, 199.

12. *Ibid.*

4. POGLAVLJE: POTVRDNI DOKAZ

1. *Webster's Encyclopedic Unabridged Dictionary of the English Language* (New York: Gramercy, 1989), 328.

2. Maurice Posslev, "Mob Hit Man Aleman Gets One Hundred to Three Hundred Years," *Chicago Tribune* (November 26, 1997).

3. Charles Templeton, *Act of God* (New York: Bantam, 1979), 152.

4. Josephus, *The Antiquities* 20.200. See also Edwin Yamauchi. "Josephus and the Scriptures," *Fides et Historia* 13 (1980), 42-63.

5. Jusephus, *The Antiquities* 18.63-64.

6. Michael Martin, *The Case against Christianity* (Philadelphia: Temple Univ. Press, 1991), 49.

7. Tacitus, *Annals* 15.44.

8. Pliny the Younger, *Letters* 70.96.

9. Gary Habermas, *The Historical Jesus* (Joplin, Mo.: College Press, 1996), 196-97.

10. Paul L. Maier, *Pontius Pilate* (Wheaton, Ill.: Tyndale House, 1968), 366, citing a fragment from Phlegon, *Olympiades he Chronika* 13, ed. Otto Keller, *Rerem Naturalusm Scriptores Gram Minores*, 1 (Leipzig: Teurber, 1877), 101. Translation by Maier.

11. See P. Maier, "Sejanus, Pilate, and the Date of the Crucifixion," *Church History* 37 (1968), 1-11.

12. M. Wilcox, "Jesus in the Light of His Jewish Environment," *Aufstieg and Niedergang der romischen Welt* 2, no. 25.1 (1982), 133.

13. Luke Timothy Johnson, *The Real Jesus* (San Francisco: HarperSan-Francisco, 1996), 120.

14. Ignatius, *Trallians* 9.

15. See Gary Habermas, *The Verdict of History* (Nashville: Nelson, 1988).

16. *Ibid.*, 169.

5. POGLAVLJE: NAUČNI DOKAZ

1. Za celu priču, videti: Joe McGinniss, *Fatal Vision* (New York: New American Library, 1989). Za opis naučnih dokaza, videti: Colin Evans, *The Casebook of Forensic Detection* (New York: John Wiley & Sons, 1996), 277-80.
2. Luka 18,35; Marko 10,46.
3. Norman Geisler and Thomas Howe, *When Critics Ask* (Wheaton, Ill.: Victor, 1992), 385.
4. John Ankerberg and John Weldon, *Ready with an Answer* (Eugene, Ore.: Harvest House, 1997), 272.
5. Michael Martin, *The Case Against Christianity* (Philadelphia: Temple Univ. Press, 1991), 69, naglasak je dodat.
6. John McRay, *Archaeology and the New Testament* (Grand Rapids: Baker, 1991), 155, naglasak je dodat.
7. Robert Royd, *Tells, Tombs, and Treasure* (Grand Rapids: Baker, 1969), 175, cited in Habermas, *The Historical Jesus*, 172.
8. Geisler and Howe, *When Critics Ask*, 185.
9. Frank Zindler. "Where Jesus Never Walked," *American Atheist* (Winter 1996-1997), 34.
10. Ian Wilson, *Jesus: The Evidence* (1984; reprint, San Francisco: Harper-SanFrancisco. 1988), 67.
11. Jack Finegan, *The Archaeology of the New Testament* (Princeton: Princeton Univ. Press, 1992), 46.
12. Wilson, *Jesus: The Evidence*, 67.
13. Wilkins and Moreland, *Jesus under Fire*, 209. 14. Ibid., 211.
15. Kevin D. Miller, "The War of the Scrolls," *Christianity Today* (October 6, 1997), 44, naglasak je dodat.
16. Joseph Smith, *History of the Church*, 8 vols. (Salt Lake City: Deseret, 1978), 4:461, cited in Donald S. Tingle, *Mormonism* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1981), 17.
17. John Ankerberg and John Weldon, *The Facts on the Mormon Church* (Eugene, Ore.: Harvest House, 1991), 30, naglasak je u originalu.
18. Clifford Wilson, *Rocks, Relics and Biblical Reliability* (Grand Rapids: Zondervan; Richardson, Tex.: Probe, 1977), 120, citirano u: Ankerberg and Weldon, *Ready with an Answer*, 272.

6. POGLAVLJE: POBIJAJUĆI DOKAZ

1. Henry Campbell Black, *Black's Lau Dictionary*, 5th ed. (St. Paul, Minn.: West, 1979), 1139.
2. Lee Strobel, "His 'I Shot Him' Stuns Courtroom," *Chicago Tribune* (June 20, 1975) and "Pal's Confession Fails; Defendant Ruled Guilty," *Chicago Tribune* (June 21, 1975).
3. Gregory A. Boyd, *Jesus under Siege* (Wheaton, Ill.: Victor, 1995), 88.
4. John Dominic Crossan, *The Historical Jesus* (San Francisco: Harper-SanFrancisco, 1991), 329.
5. Johnson, *The Real Jesus*, 3, 5, 8.

6. Ibid, 26.

7. Ibid.

7. POGLAVLJE: DOKAZ IDENTITETA

1. Marjorie Rosen, "Getting Inside the Mind of a Serial Killer," *Biography* (October 1997), 62-65.

2. Ibid., 64.

3. R. E. Brown, "Did Jesus Know He Was God?" *Biblical Theology Bulletin* 15 (1985), 78, citirano u: Ben Witherington III, *The Christology of Jesus* (Minneapolis: Fortress, 1990), 277.

4. Jaroslav Pelikan, *The Christian Tradition: A History of the Development of Doctrine*, vol. 1, *The Emergence of the Catholic Tradition (100-600)* (Chicago: Univ. of Chicago Press, 1971), 173, citirano u: William Lane Craig, *Reasonable Faith* (Westchester, Ill.: Crossway, 1994), 243.

5. Craig, *Reasonable Faith*, 252.

6. Ibid., 244.

7. Royce Gordon Gruenler, *New Approaches to Jesus and the Gospels* (Grand Rapids: Baker, 1982), 74.

8. James D. G. Dunn, *Jesus and the Spirit* (London: SCM Press, 1975), 60, citirano u: Craig, *Reasonable Faith*, 252, naglasak je dodat.

8. POGLAVLJE: PSIHOLOŠKI DOKAZ

1. Leland H. Gregory III "Top Ten Government Bloopers," *George* (November 1997), 78.

2. Charles Templeton, *Farewell to God* (Toronto: McClelland & Stewart, 1996), 112.

3. Wilson, *Jesus: The Evidence*, 141. 4. Ibid., 109, naglasak je u originalu.

5. "A Case of Congenital Ichthyosiform Erythrodermia of Bowel Treated by Hypnosis," *British Medical Journal* 2 (1952), 996, citirano u: Wilson, *Jesus: The Evidence*, 703.

6. M. Scott Peck, *People of the Lie* (New York: Touchstone, 1997).

7. Wilson, *Jesus: The Evidence*, 107.

8. C. S. Lewis. *The Screwtape Letters* (London: Collins-Fontana, 1942), 9.

9. Philip Schaff, *The Person of Christ* (New York: American Tract Society, 1918), 97, citirano u: McDowell, *Evidence That Demands a Verdict*, 107, naglasak je dodat.

9. POGLAVLJE: DOKAZ PROFILA

1. Marla Donato, "That Guilty Look," *Chicago Tribune* (April 1, 1994).

2. Dennis Johnson, "Police Add Electronic 'Sketch Artist' to Their Bag of Tricks," *Chicago Tribune* (June 22, 1997).

3. Templeton, *Farewell to God*, 230.

4. Morton Smith, "Biblical Arguments for Slavery," *Free Inquiry* (Spring 1987), 30.

5. Thomas Sowell, *Race and Culture* (New York: Basic, 1995).
6. Josh McDowell and Bart Larson, *Jesus: A Biblical Defense of His Deity* (San Bernardino, Calif.: Here's Life, 1983), 62-64.

10. POGAVLJE: DOKAZ OTISAKA PRSTIJU

1. Evans, *The Casebook of Forensic Detection*, 98-100.
2. Lee Strobel, "'Textbook' Thumbprint Aids Conviction in Coed's Killing," *Chicago Tribune* (June 29, 1976).
3. Za osnovne detalje o ispunjenim proročanstvima, videti: McDowell, *Evidence That Demands a Verdict*, 141-77.
4. Peter W. Stoner, *Science Speaks* (Chicago: Moody Press, 1969), 109.
5. Za diskusiju o Danilovim proročanstvima, videti: Robert C. Newman, "Fulfilled Prophecy As Miracle," in R. Douglas Geivett and Gary R. Habermas, eds., *In Defense of Miracles* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1997), 214-25.
6. Stan Telehin, *Betrayed!* (Grand Rapids: Chosen, 1982).
7. Ruth Roaen, ed., *Jewish Doctors Meet the Great Physician* (San Francisco: Purple Pomegranate, 1997), 9-23.
8. *Ibid.*, 34-35.

11. POGAVLJE: MEDICINSKI DOKAZ

1. Surah IV: 156-57.
2. Wilson, *Jesus: The Evidence*, 140.
3. Craig, *Reasonable Faith*, 234.
4. D. H. Lawrence, *Love among the Haystacks and Other Stories* (New York: Penguin, 1960), 125.
5. Hugh Schonfield, *The Passover Plot* (New York: Bantam, 1965), 165.
6. Habermas, *The Verdict of History*, 56.
7. Michael Baigent, Richard Leigh, and Henry Lincoln, *Holy Blood, Holy Grail* (New York: Delacorte, 1982), 372.
8. Johnson, *The Real Jesus*, 30.
9. J. W. Hewitt, "The Use of Nails in the Crucifixion," *Harvard Theological Review* 25 (1932), 29-45, citirano u: Josh McDowell, *The Resurrection Factor* (San Bernardino, Calif.: Here's Life, 1981), 45.
10. William D. Edwards et al., "On the Physical Death of Jesus Christ," *Journal of the American Medical Association*, (March 21, 1986), 1455-63.

12. POGAVLJE: DOKAZ NESTALOG TELA

1. Gerald O'Collins, *The Easter Jesus* (London: Darton, Longman & Todd, 1973), 134, citirano u: Craig, *The Son Rises*, 136.
2. Za kasetu sa debate, videti: William Lane Craig and Frank Zindler, *Atheism vs. Christianity: Where Does the Evidence Point?* (Grand Rapids: Zondervan, 1993), videokaseta.
3. Templeton, *Farewell to God*, 120.
4. Martin, *The Case against Christianity*, 78-79.
5. *Ibid.*, 81.

6. Michael Grant, *Jesus: An Historian's Review of the Gospels* (New York: Charles Scribner's Sons, 1977), 176.

7. Kirsopp Lake, *The Historical Evidence for the Resurrection of Jesus Christ* (London: Williams & Norgate, 1907), 247-79, citirano u: William Lane Craig, *Knowing the Truth about the Resurrection* (Ann Arbor, Mich.: Servant, 1988), 35-36.

8. J. N. D. Anderson, *The Evidence for the Resurrection* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1966), 20.

13. POGLAVLJE: DOKAZ POJAVLJIVANJA

1. "Bomb Victim's Body Not in Grave," *Chicago Tribune* (January 14, 1998).

2. Martin, *The Case against Christianity*, 87.

3. Gary Habermas and Antony Flew, *Did Jesus Rise from the Dead? The Resurrection Debate* (San Francisco: Harper & Row, 1987), xiv.

4. *Ibid.*, xv.

5. Martin, *The Case against Christianity*, 90.

6. Craig, *The Son Rises*, 125.

7. John Drane, *Introducing the New Testament* (San Francisco: Harper & Row, 1986), 99.

8. Michael Green, *Christ Is Risen: So What?* (Kent, England: Sovereign World, 1995), 34.

9. Takode citirano u: Gary Habermas and J. P. Moreland, *Immortality: The Other Side of Death* (Nashville: Nelson, 1992), 60.

10. Martin, *The Case against Christianity*, 75.

11. Carl Braaten, *History and Hermeneutics*, vol. 2 of *New Directions in Theology Today*, ed. William Hordem (Philadelphia: Westminster Press, 1966), 78, citirano u: Habermas and Flew, *Did Jesus Rise from the Dead?* 24.

12. Michael Green, *The Empty Cross of Jesus* (Downers Grove, Ill.: InterVarsity Press, 1984), 97, citirano u: Ankerberg and Weldon, *Knowing the Truth about the Resurrection*, 22, naglasak u originalu.

14. POGLAVLJE

1. Black, *Black's Law Dictionary*, 221.

2. See Josh McDowell, *More Than a Carpenter* (Wheaton, Ill.: Living Books, 1977), 60-71.

3. C. F. D. Moule, *The Phenomenon of the New Testament* (London: SCM Press, 1967), 3.

4. Donald McFarlan, ed., *The Guinness Book of World Records* (New York: Bantam, 1991), 547.

5. Clifford, *The Case for the Empty Tomb*, 112.

ZAKLJUČAK: PRESUDA ISTORIJE

1. A. N. Sherwin-White, *Roman Society and Roman Law in the New Testament* (Oxford: Clarendon Press, 1963), 188-91.

2. Blomberg, "Where Do We Start Studying Jesus?" in Wilkins and Moreland, *Jesus under Fire*, 43, naglasak je dodat.
3. Craig, *The Son Rises*, 102, naglasak je dodat.
4. Julius Muller, *The Theory of Myths, in Its Application to the Gospel History, Examined and Confuted* (London: John Chapman, 1844), 26, citirano u: Craig, *The Son Rises*, 101.
5. *The Journey* (Grand Rapids: Zondervan, 1996).
6. Michael Murphy, "The Two-Sided Game of Christian Faith," in John Warwick Montgomery, ed., *Christianity for the Tough-Minded* (Minneapolis: Bethany House, 1973), 125, citirano u: Ankerberg and Weldon, *Knowing the Truth about the Resurrection*, 44.
7. C. S. Lewie, *Mere Christianity* (New York: Macmillan-Collier, 1960), 55-56.

SADRŽAJ

Uvod	5
Prvi deo: Ispitivanje izveštaja	
1. Dokaz očevidaca	15
2. Provera dokaza očevidaca	32
3. Dokumentarni dokaz	47
4. Potvrdni dokaz	63
5. Naučni dokaz	80
6. Pobjijajući dokaz	96
Drugi deo: Proučavanje Isusove ličnosti	
7. Dokaz identiteta	115
8. Psihološki dokaz	126
9. Dokaz profila	137
10. Dokaz otisaka prstiju	152
Treći deo: Istraživanje vaskrsenja	
11. Medicinski dokaz	169
12. Dokaz nestalog tela	182
13. Dokaz pojavljivanja	200
14. Posredni dokaz	217
Zaključak: Presuda istorije	230
Literatura	242

O AUTORU

Li Strobel, magistar prava sa Pravnog fakulteta Univerziteta Jejl, bio je nagrađivani novinar koji je trinaest godina radio za "Čikago Tribjun" i druge novine. Bio je skeptik do 1981. godine. Danas se sprema za pastora u crkvi u predgrađu Čikaga. Autor je nekoliko bestsela. Li i njegova žena Leslie su roditelji dva studenta i žive u Vest Dandiju, u Ilinoisu.

Preporučujemo najbolja svetska izdanja na polju nauke, religije i medicine:

Nauka i religija:

- Tajne Biblije, Aleksandar Medvedev
- Hrišćanstvo - naučna verodostojnost, Li Strobel
- Kumranski spisi - dokaz verodostojnosti Biblije, Željko Stanojević
- Jevrejski Ješua ili grčki Isus, Nehemija Gordon
- Nauka otkriva Boga, Dr Arijel Rot
- Nauka o problemu smrti, Miroljub Petrović
- Tajna srećnog života, Miroljub Petrović
- Brak i porodica, Miroljub Petrović
- Osnovi teokratije, Miroljub Petrović
- Poslednji dani planete Zemlje, Tom Hartman

Opasnosti okultizma:

- Ispovest palog anđela, Penta Gram
- Vatikanske ubice: Ispovest bivšeg jezuita, Dr Alberto Rivera
- Vavilonska misterijska religija - ideologija otpalog hrišćanstva, Ralf Vudrou
- Skrivene tajne masonerije, Dr Ketii Barns
- Masonerija - zavera protiv hrišćanstva, Ralf Eperson
- Ko vlada svetom, Miroljub Petrović
- Masonski i okultni simboli, Dr Ketii Barns
- Skrivena istorija jezuita, Edmond Paris
- Moj beg od demona, Rodžer Norn

Prirodna medicina:

- Čudo izlećenja, Dr Milisav Nikolić
- Enciklopedija prirodnih lekova, Dr Milisav Nikolić
- Moć zdravlja, Dr Hans Dil
- Moć ishrane, Dr Kolin Kembel
- Kako sam pobedila rak, Dr Lorin Dej
- Zakoni zdravlja i izlećenja, Dr Nil Nidli
- Izlaz iz depresije, Dr Nil Nidli
- Kako unaprediti mozak, Dr Elden Čalmers
- Unapredite vid - odbacite naočari, Dr Lorin Dej
- Vakcine - novi genocid, Vens Ferel

Distibucija: tel. 063/732-7738